

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Václava Došlíková

Aspekty vztahu mezi dítětem a vychovatelem v kontextu
dětského domova

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila pouze literaturu a prameny uvedené v seznamu v závěru diplomové práce.

V Olomouci dne:

podpis

Děkuji vedoucí mojí diplomové práce Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D. za odbornou pomoc, poskytnutí cenných informací i rad při zpracování diplomové práce a za ochotu a trpělivost, kterou mi projevila. Také děkuji vedení, pracovníkům a dětem vybraného dětského domova za umožnění provedení výzkumného šetření v jejich zařízení a za spolupráci a vstřícnost projevovanou v rámci tohoto šetření.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 Vztahová vazba.....	8
1.1 Typy vztahové vazby.....	9
1.2 Poruchy vztahové vazby.....	11
2 Psychická deprivace.....	14
2.1 Typy projevů psychické deprivace.....	18
2.2 Možnost nápravy poruchy vztahové vazby a psychické deprivace.....	19
3 Změny ve vývoji dítěte vlivem náhradní výchovy.....	22
3.1 Prenatální období.....	23
3.2 Raný vývoj dítěte.....	25
3.2.1 Novorozenecké období.....	25
3.2.2 Kojenecké období.....	28
3.2.3 Batolecí období.....	29
3.2.4 Souhrn změn v raném vývoji dětí vlivem ústavní výchovy.....	32
3.3 Předškolní věk.....	33
3.4 Školní věk.....	35
3.5 Období dospívání.....	37
4 Rodina a její funkce.....	40
4.1 Definice rodiny.....	40
4.2 Poruchy funkcí rodiny.....	42
4.3 Typologie rodiny.....	43
5 Systém náhradní výchovy v České republice.....	45
5.1 Legislativní rámec upravující náhradní výchovu.....	47
5.2 Dětský domov.....	50
5.3 Důvody umístění dětí v dětském domově.....	52
6 Vychovatel v dětském domově.....	53
6.1 Požadavky kladené na profesi vychovatele.....	53
6.2 Profesní náplň vychovatele.....	55
7 Vztah vychovatele a dítěte.....	60
8 Metodická část.....	65
8.1 Charakteristika obce, ve které se zařízení nachází.....	65
8.2 Charakteristika zařízení.....	66
8.2.1 Historie.....	66

8.2.2	Současnost.....	67
8.2.3	Cíle pedagogické práce v zařízení	68
8.2.4	Program rozvoje osobnosti dítěte.....	70
8.3	Popis použitých výzkumných technik a cílů šetření.....	71
8.4	Použité metody výzkumu	71
8.5	Metoda sběru dat – polostrukturovaný rozhovor.....	72
8.6	Konstrukce polostrukturovaného rozhovoru	73
8.7	Popis cílů šetření.....	74
8.8	Výzkumné otázky	75
8.9	Metoda analýzy získaných dat.....	75
8.10	Výzkumný soubor.....	75
8.11	Organizace výzkumného šetření.....	76
8.11.1	Etika výzkumného šetření	77
8.11.2	Proces rozhovoru s účastníky výzkumného šetření	77
9	Analýza a interpretace získaných dat.....	79
9.1	Zodpovězení výzkumných otázek a závěry výzkumného šetření	232
9.2	Závěr praktické části.....	235
10	Diskuse.....	236
10.1	Zhodnocení práce autorkou	236
10.2	Vlastní evaluace práce a doporučení pro praxi.....	236
10.3	Limity práce.....	237
ZÁVĚR		239

ÚVOD

Ve spojitosti s pojmem rodina a domov si řada z nás představí osoby, věci, vůně a dojmy, které jej obklopovaly v průběhu jeho dětství a dospívání a formovaly jeho osobnost a budoucí vztah k jeho partnerovi a dětem, potažmo jeho fungování v rámci společnosti jako takové. Řada rodičů se ale o své děti starat nemůže nebo z různých důvodů také nechce.

Bylo by zřejmě velmi vyčerpávající tyto důvody shrnout, případně vysvětlit, či ospravedlnit. Toto ale není to ani cílem této práce. Aby tyto jevy do budoucna byly minimalizovány, je třeba usilovné práce odborníků v dané oblasti, kteří dokážou s takovýmito rodinami pracovat na odborné úrovni a tyto jevy svojí prací minimalizovat. Pro děti z takovýchto rodin je možným řešením jejich situace náhradní rodinná výchova. Ne všechny děti ale splňují požadavky pro adopci nebo pěstounskou péči a ne všechny děti o takovouto péči mají samy zájem. Pro tyto děti připadá v úvahu výchova ústavní.

Typickým zařízením pro ústavní výchovu je dětský domov (dále již jen DD). Tato ústavní zařízení prošla v minulém období velkými změnami s cílem stát se zařízeními rodinného typu. Další velké změny jistě tato zařízení ještě čekají v rámci nastavení příznivějších podmínek pro vývoj dítěte a jeho možnosti opětovného navrácení do rodiny. Snížil se počet dětí na rodinných skupinách, ustálil se tým pedagogických pracovníků, kteří s jednotlivými dětmi pracují. Práce těchto pracovníků je více zaměřena individuálně, je více „intimně“ laděna, snaží se o větší a hlubší navázání vztahů s dětmi. Přesto má tento typ péče v sobě i nadále zakomponovány prvky ústavnosti, což sebou mimo jiné přináší například potřebu dodržovat legislativní rámec, hygienické předpisy, nejrůznější nařízení inspekcí a další záležitosti, které běžná ani náhradní rodina řešit nemusí. Přítomnost těchto prvků ústavnosti potom mnohdy přes veškerou snahu pracovníků ztěžuje dětem jejich start do života, představu o tom, co je čeká po opuštění DD při dosažení plnoletosti, případně ukončení jejich soustavné přípravy na budoucí povolání.

Je obecně známo, že rodina, potažmo sociální prostředí, ovlivňuje a formuje osobnost člověka. Děti vyrůstající v nevhodném a zanedbávajícím rodinném prostředí a posléze v ústavní výchově jsou ve větší míře ohroženy citovou deprivací a poruchami vztahové vazby z důvodu nemožnosti pevné citové vazby k určité osobě, která dítěti dává pocit bezpečí. Chybějící vzor zdravě fungující rodiny způsobuje to, že tyto děti často v dospělém věku samy selhávají a nejsou schopny poskytnout kvalitní rodičovskou péči a rodinné zázemí svým dětem. Stává se tak, že celé generace v jedné rodině vyrůstají v ústavní výchově a nepřipadá jim na tom nic divného, jelikož jejich děti se tam mají dobře, mají věci a výhody,

který by jim rodina poskytnout nemohla a konec konců, rodiče v ústavní výchově vyrostli také a tak mají pocit, že to jejich dětem nijak neublíží.

Autorka si pro tuto svoji diplomovou práci zvolila téma: Aspekty vztahu mezi dítětem a vychovatelem v kontextu DD. Cílem této práce bude zjistit, jak v DD rodinného typu funguje možnost navázání hlubšího vztahu mezi vychovatelem a dítětem, který by dítěti dával pocit bezpečné vazby, zda děti vnímají své vychovatele jako své blízké osoby, jimž se mohou svěřit se svými problémy a zda vychovatelé znají své svěřence a orientují se v jejich přáních a potřebách. Nedílnou součástí práce bude také odhalení aspektů, které tyto vztahy ovlivňují. Hlavním cílem práce je zjistit, jaké aspekty ovlivňují vztahy mezi vychovatelem a dítětem v prostředí/ kontextu DD. Dosáhneme jej prostřednictvím dílčích cílů:

- Popsat systém péče o děti ve vybraném dětském domově.
- Zjistit postoje dětí k fungování zařízení a vztahům s vychovateli DD a jejich pochopení pro práci vychovatelů, jejich motivace a problémy.
- Zjistit, jaký přehled mají vychovatelé o sebepojetí dětí na jejich rodinných skupinách, o jejich přáních, názorech, postojích a hodnotové orientaci.

Práce je dělena na 2 části – teoretickou a praktickou. V teoretické části diplomové práce se autorka bude zabývat vztahovou vazbou a psychickou deprivací, následně potom tím, jak náhradní výchova ovlivňuje vývoj dítěte od prenatálního období až po období dospívání.

Součástí dalšího bloku bude systém náhradní výchovy. V rámci ústavní výchovy se autorka zaměří zejména na systém péče o děti v dětském domově, který nastupuje jako jedna z alternativ v případě selhání rodiny v péči o dítě. Zjištěno by také mělo být, z jakých příčin se děti nejčastěji v dětském domově ocitají, jak je systém péče o ně nastaven a legislativně ukotven. Dále bude v této práci zpracováno téma profesních činností vychovatele v dětském domově a možnosti nastavení jeho vztahů s klienty DD.

V praktické části diplomové práce dosáhne autorka vytyčených cílů pomocí polostrukturovaných rozhovorů s dětmi a vychovateli vybraného zařízení.

1 Vztahová vazba

Pedagogické veřejnosti známým a často zmiňovaným mechanismem, který ovlivňuje socializaci dítěte v prvních letech jeho života, je teorie citové vazby (attachmentu). Tato vazba pomáhá dítěti ve zpracování zkušeností z jeho života, v utváření vzorců jeho chování do budoucna. Jde o emoční připoutání k blízké pečující osobě, která dítěti dává pocit jistoty a bezpečí. Počátky výzkum tohoto jevu je možné datovat již do 40. let minulého století, kdy Spitz poukázal na shodné rysy v projevech chování a prožívání u dětí, které prošly dlouhodobou institucionální péčí, v důsledku čehož u nich nebyly dostatečně uspokojovány potřeby bezpečí, lásky a jistoty v prvních letech života. Tyto důsledky označil pojmem hospitalismus.

V letech 1957 – 1963 pak provedl americký psycholog Harry Harlow řadu kritizovaných experimentů s opicemi, které prokázaly, že mládě, potažmo dítě, je k matce poutáno mimo potřebu výživy také potřebou fyzického kontaktu, láskyplného vztahu a opory.

Známými studiemi na téma citové vazby, jsou především studie Johna Bowlbyho a Mary Ainsworthové. Citová vazba má v českém jazyce mimo používání původního anglického názvu attachment v dnešní době také mnoho synonym. Například se používají názvy jako přilnutí, připoutání, raná citová vazba, přimknutí, raná symbiotická vazba, bazální vazba, citové pouto či vztahová vazba. Tohoto synonyma se přidržíme v rámci této práce.

Bowlby, který je považován za „otce“ teorie attachmentu, ve svých pracích definoval, jak souvisí jednotlivé fáze attachmentu s chováním dítěte a objasnil vliv přenosu těchto raných zkušeností na dospělost člověka. Attachment je podle Bowlbyho ústřední potřebou dítěte mít svoji blízkou osobu, která mu dává najevo svoji vnímavost, pohotovost k jeho potřebám a jejich naplnění a svým citlivým přístupem otevírá možnost se na ni navázat. Toto navázání by mělo být oboustranné a mělo by oběma přinášet uspokojení.¹

„Attachment je v tomto kontextu pojem, který vystihuje velmi komplexní, blízkou vazbu mezi dítětem a matkou, popřípadě prvotním pečovatelem či mateřskou postavou. Attachment zahrnuje vzájemné pocity, porozumění, sdílení emocí, přijetí, trvalost a lásku. Tato vazba se vytváří v interakci s dospělým, který o dítě pečuje, a postupně se zvnitřňuje. Stává se vnitřní psychologickou „bezpečnou základnou“. Místem vnitřně zažívaného bezpečí, které dítěti poskytuje rodičovská postava.“²

¹ BOWLBY, John. *Odloučení. Kritické období raného vztahu mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0076-5.

² VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 17. ISBN 80-86620-20-4.

Ne vždy ovšem může toto pouto vzniknout zcela bez problémů. Jedním z požadavků pro vznik této vazby je také dostupnost matky, a to ne jen dostupnost fyzická, ale i emocionální. Dostupnost matky (či jiné vazebné osoby) tak může pro dítě komplikovat matčina emocionální chladnost a nízká míra empatie.

1.1 Typy vztahové vazby

Základní typy vztahové (citové) vazby charakterizovala Mary Ainsworthová³. Jedná se o:

- Děti s **jistým (bezpečným) vztahem**, bezpečným připoutání. Děti svoji matku mohly vnímat jako blízkou osobu, která je jim dostupná a je vnímavá k jejich potřebám. Tyto matky se chovaly konzistentně, jejich chování pro dítě bylo čitelné a předvídatelné. K dítěti zaujímaly aktivní přístup, citlivě reagovaly na signály dítěte. Jejich péče působila na dítě jako protektivní faktor v momentech, které by dítě mohly stresovat. Po odchodu matky dítě reagovalo nelibě, při jejím návratu se jí nechávalo utišit a poté pokračovalo ve svých aktivitách. Tyto děti i v dalším sledování vykazovaly lepší výsledky v navazování vztahů se sociálním okolím, například s učitelkami v mateřské škole.
- Děti s **nejistým, vyhýbavým vztahem**. Matky těchto dětí byly hodnoceny jako méně citlivé a empatické s tendencí odmítat fyzický kontakt s dítětem a s nedostatečnou emocionální odezvou k dítěti. U dětí byly v domácím prostředí v době mezi druhým a třetím rokem věku sledovány epizody nečekané agrese vůči matce, na které ale matka nedokázala dát dítěti vhodnou emocionální odpověď. Tyto děti na odchod matky nelibě reagují jen v minimální míře, zdánlivě se jejich chování jeví jako na matce nezávislé, adaptované. Po jejím příchodu dítě nereaguje, chová se odtažitě, zřejmě v obraně před zklamáním.
- Děti s **nejistým, rezistentním (ambivalentním) vztahem**. Matky těchto dětí byly také hodnoceny jako málo citlivé a empatické. Nesrozumitelnost a nedostupnost v chování těchto matek vedla ke strachu a pocitu frustrace dětí, které soustředily své chování na získání pozornosti zlobením a pláčem. Po odchodu matky a následném ukončení separace reagovaly tyto děti sice potřebou fyzického kontaktu, ale ten byl provázen vzdorovitým chováním a proječováním zlosti vůči matce. Děti

³ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Vyd. Praha: Grada, 2006, s. 65 – 66. ISBN 80-247-1284-9.

s tímto typem vazby budou zřejmě v budoucnu vykazovat problém s navazováním vztahů, které budou považovat za nejisté.

- Děti s **nejistým, dezorganizovaným vztahem**. Tento typ vztahové vazby bývá považován za velmi problematický a pro dítě nejnebezpečnější. Vztah s pečující osobou je nestálý, osoba mizí a znovu se objevuje v životě dítěte, nebo není chování této osoby k dítěti stálé. Dítě tak tento vztah dezorientuje, dochází k jeho traumatizaci. Tento typ vazby je častý u dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných a u dětí, které musí čelit časté změně osob, které je vychovávají, což je zejména u dětí v ústavní výchově prokázaný jev. Setkáme se s ním ovšem v menším měřítku i u dětí v rodinách s přiměřenou péčí, kde ale děti procházejí stresujícím obdobím, ve kterém má dítě adaptační těžkosti. V tomto případě se může například jednat o rozpad rodiny nebo o narození sourozence. Tyto děti vykazují při pozorování neobvyklé, mnohdy až bizarní projevy ve svém chování jako je agresivita, ambivalentní reakce, krátkodobé „zamrznutí“ při činnostech. Brisch upozorňuje na statistické souvislosti tohoto typu vazby a důsledků krvácení do mozku a postnatální hypoglykemie u velmi malých dětí. Ve starším dětství i v dospělosti je u osob s tímto typem vazby pozorováno největší množství problémů.
- Specifická porucha, tzv. **nulový, žádný vztah (attachment)**. Jde především o děti, které po odebrání nebo odložení, skončily v ústavní péči ihned po porodu nebo ve velmi raném věku. Vlivem institucionální péče si dítě nevytváří blízký vztah s pečujícími osobami. Chybí zde empatické a citové napojení dvou blízkých bytostí, které dítě potřebuje pro svůj zdárný vývoj. Přítomnost pečující osoby si sice užijí, ale nemají její potřebu a vyvíjejí si celou řadu a maladaptivních mechanismů, které později budou velmi komplikovat dítěti jeho cestu životem.⁴

Bowlby zmiňuje také dispozice dítěte a matky jako proměnné v tomto jevu. Dítě vzrušivé, které lehce propuká v pláč a má sklony k náhlým zvrátům, kdy ze spánku s obtížným probouzením přechází k naprosté bdělosti a pláči, nebo naopak dítě apatické, které slabě reaguje, málo pláče a nenechá se snadně uklidnit, představuje pro matku velkou zátěž. Apatické děti málo iniciují kontakt s matkou, chybí vzájemnost, „odměna“ pro matku pozitivní reakcí dítěte na naplnění jeho potřeb. Takto vzniká sklon k přehlížení dítěte. U dětí vzrušivých a příliš reaktivních propadá matka pocitu zoufalství a snaží se poskytnout dítěti co nejlepší péči, ale dítě adekvátně nereaguje. Matka neví, zda jedná správně a má tudíž

⁴ VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 65. ISBN 80-86620-20-4.

častěji tendenci dítě odmítat. Bowlby také spatřuje na základě provedených výzkumů rozdíl mezi dětmi s pasivní dispozicí a aktivní dispozicí. Aktivnější děti projevují zájem o kontakt a blízkost, vyžadují naplnění svých potřeb a pozornost pečující osoby, kterou dokáží také lépe odměnit. To, co naopak do vztahu vnese matka, souvisí jak s její vrozenou výbavou, tak s tím, co sama prožila v rámci mezilidských vztahů a v kontextu chování v její původní rodině.⁵

1.2 Poruchy vztahové vazby

Dítě zažívající v prvních obdobích života strach, frustraci a zoufalství, které pramení z nevhodné péče rodičů nebo blízké pečující osoby, si s největší pravděpodobností zakóduje tyto zkušenosti jako dominantní. Jeho mozek se adaptuje na vysokou hladinu stresových hormonů. Takové dítě následně bude trpět poruchou modulace svých emocí a nebude schopné zvládat plnohodnotně své vnitřní impulzy. Při takto raném traumatu dochází u dítěte ke změnám ve vývoji mozku, které způsobují poruchy emocionality, menší kontrolu impulzivitu i schopnosti kontroly afektu. Tyto děti mají projevy v chování, které jsou zřetelně odlišné od projevů běžné populace stejně starých dětí. Chování těchto dětí bývá hodnoceno obecně jako obtížné a pro pečující osoby náročné na zvládnutí. Toto chování dítěte stresuje pečující osoby, které mohou reagovat opět více či méně patologicky a neadekvátně. Tím znovu utvrdí trauma z odmítajících reakcí pečujících osob. Tak se prohlubují již dříve získané symptomy.

Vrtbovská vyjmenovává celou řadu příčin, které mohou stát za narušením rozvoje attachmentu mezi dítětem a pečující osobou. Zmiňuje poporodní deprese matky, kdy se matka není schopna na dítě napojit, nesprávné reakce na vyjádřené potřeby dítěte, rodiče, kteří sami trpí následky poruchy attachmentu nebo jinými psychickými poruchami, případně mají nenaplněné své vlastní potřeby, časté změny v pečujících osobách, které o dítě pečují jako primární osoby, hospitalizaci dítěte po porodu nebo v raném věku a jeho odloučení od pečující osoby, genetické, vrozené faktory a v neposlední řadě také odložení dítěte a jeho pobyt v ústavní péči.⁶

Děti vychované v ústavní péči prožívají separaci nebo ztrátu jejich biologických rodičů a jiných pečovatelů. Ve svém reportu o institucích pro WHO učinil Bowlby v roce 1952 závěr, že děti jsou poškozovány ústavní péčí, ačkoliv jsou jejich fyzické potřeby (jídlo,

⁵ BOWLBY, John, *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*, Praha: Portál, 2010, s. 294 – 295. ISBN 978-80-7367-670-4.

⁶ VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 44 – 52. ISBN 80-86620-20-4.

oblečení atd.) uspokojeny. Možnosti dětí vyvinout stabilní a kontinuální vazbové vztahy jsou omezeny díky limitovanému a nekvalitnímu kontaktu s jejich pečovateli.

Několik nedávných studií zkoumalo efekty ústavní péče na vazbové vztahy za použití The Strange Situation Procedure nebo jejích modifikací. Děti v ústavní péči podle výsledků těchto studií vykazovaly vysoké hodnoty nejisté vazby (insecure attachment) a především vysoké hodnoty dezorganizované vazby (disorganized attachment). Všeobecně bylo rozdělení statusu attachmentu institucionálně vychovaných dětí značně odchýlené od typického rozdělení v populaci, při kterém je zastoupeno 62 % jako vazba jistá – secure, 15 % jako vazba nejistá, úzkostná, vyhýbavá - avoidant, 9 % jako vazba nejistá, odmítavá, ambivalentní - resistant, a 15 % jako vazba dezorganizovaná, zmatená (disorganized).

Děti v ústavní péči vykazovaly 17,1 % vazby jisté, 5,5 % vazby nejisté, vyhýbavé, 4,6 % vazby nejisté, rezistentní a celých 72,8 % vazby dezorganizované k jejich oblíbenému pečovateli. Skoro tři čtvrtiny ústavně vychovaných dětí tedy byly klasifikovány jako děti s dezorganizovanou citovou vazbou.

Ve srovnání s týranými dětmi v biologických rodinách je podle těchto výzkumů procento jisté vztahové vazby v ústavní péči o něco větší (týrané děti 14 %, ústavní péče 17 %), ale procento dezorganizované vazby je v ústavní péči značně větší - 72,8 %; týrané děti vykazují skoro 51 %.⁷

Projevy následků závažných poruch vztahové vazby vůči okolí je možné shrnout následovně: jedinec se chová naučeně umělým způsobem mile, nerozlišuje náklonnost k cizím a blízkým lidem, vykazuje nedostatek citu k rodičovským i ostatním osobám, neustále se neobvykle „lepí“ na rodiče nebo jím vybrané osoby, stále klade otázky, je upovídaný, přičemž jeho hovory a otázky jsou mnohdy bezcílné a nemístné, používá při nich neobvyklý způsob mluvy, nerespektuje hranice, vyhýbá se očnímu kontaktu. Má pocit, že je oprávněn rozhodovat, což se projevuje nesmyslnými požadavky, příkazy. Oplývá výraznou potřebou manipulace ostatními a ovládání situace, projevuje destruktivní chování vůči ostatním i sobě, má výrazně nerozvinutou schopnost sebereflexe, vzhledu, není schopen na sebe vztahovat příčiny a následky, disponuje nízkou schopností kontrolovat své impulsy, má jen minimální schopnost kontroly afektu, v přítomnosti ostatních naopak dochází k deregulaci emocí a k intenzivním negativním afektům, k projevům vzteku, zoufalství až teroru, zraňování ostatních nebo své vlastní osoby, ničení věcí. Velmi negativně takový

⁷ IJZENDOORN, Marinus H., PALACIOS, Jesús et al., 2011. I. Children in institutional care: delayed development and resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development* [online]. Vol. 76, no. 4, s. 15 [cit. 9. 6. 2017]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/41408755>

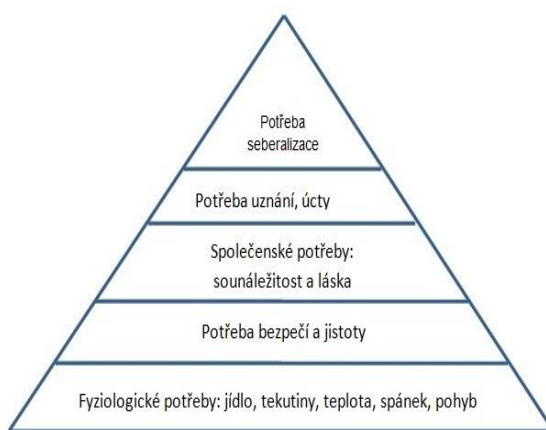
jedinec reaguje na frustraci, vyžadování disciplíny nebo odpovědnosti, staví se do role oběti, má černo-bílé vidění skutečností, projevuje opoziční chování, obranný postoj, používá výmluvy, manipulaci a lhaní i v situacích, kdy pravdy je již zcela jasná. Takovýto jedinec má mimo jiné i kvůli těmto vlastnostem velmi špatné a slabé vztahy s vrstevníky. Z dalších projevů je možné jmenovat kruté chování ke zvířatům, obsedantní zájem o oheň, poruchy příjmu potravy a nenormální způsoby stravování, nenormální sexuální chování a v neposlední řadě poruchy učení.⁸

⁸ VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 70 – 71. ISBN 80-86620-20-4.

2 Psychická deprivace

Deprivace se objevuje tam, kde základní potřeby člověka nejsou kvalitně naplňovány. Může se dotknout mnoha oblastí života, v nichž jedinec může trádat, a to v oblasti biologických, psychických a sociálních potřeb. Tyto složky našich potřeb na sebe navazují a vzájemně se prolínají, nelze je tudíž od sebe oddělit. Byť tato kapitola pojednává o deprivaci psychické, zřejmě z toho vyplývá i to, že pokud dítě bude trádat v potřebách biologických a sociálních, bude toto strádání také ovlivňovat jeho psychiku.⁹

Se zmínkou o základních potřebách člověka souvisí Maslowova pyramida potřeb. Jedná se o jistou formulaci hierarchie lidských potřeb, které definoval americký psycholog Abraham Harold Maslow. Seřazení do pyramidy vyjadřuje jejich vzestupnost. První 4 kategorie jsou označovány jako nedostatkové potřeby a pátá kategorie jako potřeba existence nebo růstová potřeba. Dle teorie Maslowa by mělo platit, že níže položené potřeby jsou významnější a pro naplňování potřeby vývojově vyšší je potřeba alespoň částečné uspokojení všech potřeb nižších. Je však dokázáno, že naopak uspokojování vyšších potřeb pomáhá v mezních situacích lidského života, kdy je uspokojování nižších potřeb omezeno nebo znemožněno (koncentrační tábory).

Obrázek č. 1 – Maslowova pyramida potřeb¹⁰

Maslow sám říká, že neurózy lidí vznikají z neuspokojování toho, co nazývá základními potřebami, a to s vědomím toho, že tyto potřeby mají ve smyslu potřebnosti pro člověka stejnou hodnotu, jako voda, aminokyseliny nebo vápník. Nepřítomnost naplnění jakékoli z těchto potřeb způsobuje nemoc, naplněnost naopak vzniku onemocnění zabrání, obnovení

⁹ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, s. 31. ISBN 978-80-7464-017-9.

¹⁰ Autor neznámý. *Wikipedie* [online]. [cit. 13. 3. 2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida

saturace potřeb nemoc vyléčí, v složité situaci dává osoba s touto deprivovanou základní potřebou přednost jejímu naplnění před typy jiného uspokojení a zdravý člověk tyto potřeby akutně necítí jako aktivní. Maslow vidí neuspokojené touhy po bezpečí, soupatřičnosti a ztotožnění, touhy po láskyplném a blízkém vztahu, uznání a prestiži jako součást lidských neuróz. Nenaplnění těchto potřeb způsobuje „prázdné díry“, které musí být naplněny, aby mohl člověk být zdravým. Podmínkou ovšem je, že naplněny musí být zvenku a jiným člověkem. Maslow připomíná, že tak jako není možné zpochybňovat potřebu jódu nebo vitamínu C pro náš organismus, není možné zpochybňovat potřebu lásky, která je stejného charakteru.¹¹

Podle Langmeiera a Matějčka¹² je deprivace stavem vznikajícím na základě neuspokojování základních psychických potřeb v dostačující míře, a to po dosti dlouhou dobu. Výzkumy Langmeiera a Matějčka se nejprve zaměřovaly na vliv ústavní výchovy na děti a později i na psychickou deprivaci dítěte způsobenou přímo v rodině. Psychickou deprivací tedy můžeme označit situaci, kdy dítě nemá dlouhodobě vytvářenou dostatečnou příležitost k uspokojování svých základních psychických potřeb.

Základní psychické potřeby vycházející z práce Langmeiera a Matějčka

- Potřeba citových vztahů,
- potřeba stimulace,
- potřeba smysluplného prostředí,
- potřeba vlastní identity, vědomí vlastního „já“,
- potřeba otevřené budoucnosti.

Nejčastěji dochází k zanedbávání ve vztahu k potřebě afektivně sociální, což lze chápat, jako potřebu sociálního kontaktu, přijetí a vřelého citového vztahu, emoční podpory a zázemí. Tuto potřebu je možné vyjádřit jako požadavek kladného vztahu k hlavní pečující osobě (nejčastěji matka), dále stejně kladného vzájemného vztahu i k ostatním členům rodiny, v starším věku jde pak o potřebu rozvíjení vztahů s vrstevníky, navázání kontaktu mezi jedincem a opačným pohlavím, možnost kvalitního partnerského vztahu a nakonec i možnost mít a vychovávat vlastní děti.

Jako další je zanedbávána zejména potřeba senzomotorické stimulace. Dítě potřebuje pro svůj zdárný vývoj přiměřenou stimulaci a přívod podnětů ve smyslové oblasti. Kladně

¹¹ MASLOW, Abraham. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014, s. 79 – 81. ISBN 978-80-262-0618-7.

¹² LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN 08-078-63.

působí stimulace sluchu, zraku a hmatu, a to nejen prostředím, hračkami, ale i lidmi, kteří o kontakt s dítětem projevují zájem, mazlí se s ním, hladí jej, dotýkají se jej, reagují na vyjádření jeho nespokojenosti a plní jeho potřeby.

Další základní potřebou dítěte je potřeba smysluplného světa. Prostřednictvím svých pečovatелů dítě svět poznává, učí se jej „ovládat“. Stálost prostředí je tak velmi důležitá a ve vývoji dítěte hraje svoji roli. Například změnou zařízení v ústavní péči se dítě dostává do traumatizující situace, jeho vývoj se může přechodně zastavit nebo vrátit na nižší stupeň.

Dítě si v interakci se svým sociálním okolím postupně uvědomuje své "já", vytváří si vlastní sebepojetí, svou identitu. Každý člověk má potřebu patřit do nějakého společenství jiných lidí, mít v tomto společenství své pevné místo a postavení. V návaznosti na to má potom každý člověk potřebu otevřené budoucnosti, kterou má s kým sdílet, s kým se o ni podělit. Tato otevřená budoucnost je vždy spojena s rodinou jako naším primárním společenstvím a zázemím. Pokud tyto základní potřeby dítěte nejsou uspokojovány v dostatečné kvalitě a míře, nastává různě závažná podoba psychická deprivace.¹³

Pět základních vývojových potřeb je možné také chápat z pohledu Pesso Boyden System Psychomotor jako:

- Potřebu místa, která dává dítěti přesvědčení, že je na správném místě a je tu vítáno. Tato potřeba je symbolicky spjata s pocitem „místa“ již v těle matky, později v její mysli. Tím, že matka dává dítěti najevo své city, získává dítě pocit správného „místa“ a domova samo v sobě. Pokud takové místo sám v sobě člověk nezíská, stává se neukotveným a zoufalým, necítí své kořeny nikde.
- Potřebu syčení jak v kontextu dostatečné výživy, tak v emocionální sféře. Mít dostatek citů, emocí, vztahů, doteků. Moci se učit poznávat svoji minulost z vyprávění rodiny.
- Potřebu podpory, kdy má jedinec potřebu mít někoho, o koho je možné se opřít, kdo mu bude vždy ochoten pomoci. Člověk, který zažívá pocit podporujícího okolí, bude v budoucnu sám ochoten podporovat jiné, poskytnout pomocnou ruku, bude empatický. Podpora směřuje k sebedůvěře a k samostatnosti.
- Potřebu ochrany začínající již v děloze matky, ochrany rodičovské náruče, bezpečí domova. Ochrana zaštiťuje proti ohrožení a nebezpečí, nastavuje vnější

¹³ LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN 08-078-63.

hranice. V symbolické rovině jsou chráněna práva dítěte a liská práva, a to i v době nepřítomnosti rodičů.

- Potřebu mezí a limitů, které dávají životu řád. Rodiče vychovávají dítě tím, že uspokojují potřeby, ale určují hranice a nenechávají průchod neomezeným požadavkům a chutím dítěte. Limity složí k rozpoznání toho, co je žádáno a přijímáno a toho, co je již za hranicí přijímaného. Symbolicky jde o to neztratit se ve své iluzorní velikosti.¹⁴

Projevy psychické deprivace jsou velmi četné a mnohotvárné. Nejběžnější projevy jsou spojeny s opožděným psychomotorickým vývojem, který je deficitní zejména v oblasti sebeobsluhy a hygienických návyků, ale výrazně je zřetelný také v řečových schopnostech dítěte. Řeč je zásadním ukazatelem dlouhodobého zanedbávání dítěte. Předpokladem jejího normálního vývoje je dostatečné množství podnětů potřebných k rozvoji řeči od matky a dalších pečujících osob v průběhu raného dětství. Deprivované děti tak trpí malou slovní zásobou, chybí jim spontaneita, nekladou otázky, nepoužívají zdvořilosti a mazlivá slova. V projevu deprivovaného dítěte chybí radost a bezprostřednost, děti navazují pouze povrchní a přechodné citové vazby. Deprivace se promítá dále také v úrovni kognitivního vývoje, zhoršenému vztahu k vzdělávání a škole, kdy dítě nedosahuje výsledků, které by vzhledem ke své inteligenci mít mohlo, a také není schopné fungovat ve školním prostředí a řádu, což se výrazně projevuje v negativním hodnocení jeho chování. Mohou se objevit příznaky neurotického charakteru jako různé tikové poruchy, ritualizování, labilita v emoční oblasti a v neposlední řadě projevy agrese. V době dospívání situaci komplikuje snížené sebevědomí a sebehodnocení, což souvisí s komplikovaným utvářením vlastní identity. Pokud se jedná o pozdní následky psychické deprivace, důsledky se projevují zejména v oblasti sociálních vztahů a uplatnění, kdy jedinec s deprivací zkušeností dosahuje nižšího vzdělání, má nízké sociální kompetence a chybí mu sebejistota. To se promítá mimo jiné do menšího uplatnění na trhu práce. Jedinec má také slabší schopnosti naplnit role partnerské, manželské a rodičovské. Tito jedinci mají také problémy v oblasti dodržování právních norem. To vše se podílí na nižší životní spokojenosti.¹⁵

Stejně tak vykazují ve svém vývoji problémy děti se zkušeností psychické subdeprivace plynoucí z nedostatečného zájmu rodičů. Rodiny těchto dětí sice na venek působí

¹⁴ PESSO, Albert, BOYDEN - PESSO, Diane a VRTBOVSKÁ, Petra. *Úvod do Pesso Boyden Systém Psychomotor: PBSP jako terapeutický systém v kontextu neurobiologie a teorie attachmentu*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2009, 68 – 72. ISBN 80-86620-15-8.

¹⁵ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, s. 31 – 35. ISBN 978-80-7464-017-9.

jako funkčně bezchybné, nejsou však dostatečně stimulující a neposkytují dítěti dostatek podnětů pro jeho psychický a citový rozvoj.

Jedinci nesoucí znaky subdeprivace mají oproti vrstevníkům z běžné populace méně přátelských vztahů a častěji zklamávají v lásce a partnerských vztazích. Nejsou si jisti, zda dokážou získat pozornost, zda jsou schopni vyvolat a udržet city jiné osoby. Pokud si protějšek získají, pochybují o tom, zda vztah vydrží. Potácejí se tedy mezi vlastní potřebou být milován a nedůvěrou v to, zda jsou lásky hodni, a nedůvěrou v lidi. Na citovou frustraci posléze častěji reaguje mladý člověk s touto zkušeností úlevovým abúzem alkoholu, agresivním nebo sebepoškozujícím jednáním, včetně aktivit suicidálních. Jedinec má tendenci jednat sám se sebou špatně, neboť je zvyklý, že s ním takto nakládali i jeho nespokojení rodiče. Tímto svým úzkostným jednáním spojeným s pochybnostmi o svých kvalitách potom tento dospělý jedinec sám vyvolává situace spojené s odmítnutím, čímž si opět potvrzuje svůj negativní sebeobraz.¹⁶

2.1 Typy projevů psychické deprivace

V typologii jednotlivých projevů psychické deprivace v chování dětí lze na základě pozorování chování dětí žijících v ústavní výchově určit tyto typy:

- **Typ „normoaktivní“, dobře přizpůsobený.** Děti, které přes podnětové ochuzení dosahují relativně dobrých výsledků, našly si své místo a lidi, u kterých dokázaly vyvolat kladnou citovou odezvu. Vyrovnanost těchto dětí má ale nestabilní základy, které může narušit opuštění ústavu a samostatný život.
- **Typ útlumový, hypoaktivní.** Děti, které reagují na nepodnětné prostředí útlumem aktivity, emoční apatií a poklesem výkonu v jednoduchých úkolech i učení. Soustředí se především na svět věcí, mají své hračky a s nimi jsou spokojené. Jsou rády sami při hrách s hračkami, pokud se cítí rušeny, mohou reagovat i agresivně. Povětšinou ale své emoce neprojevují, jsou nezúčastněné, citově neangažované. V anamnéze, se kterou přicházejí do ústavní péče, mají často zaznamenané různé stupně intelektového handicapu.
- **Typ sociálně hyperaktivní.** Takové dítě upoutává rádo pozornost vychovatelů i okolí ve snaze dosáhnout co největší přísun sociálních kontaktů. Těmto kontaktům ale chybí hloubky, citová vázanost a věrnost. Jejich zájem je tak rozptýlený,

¹⁶ JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011, s. 46 – 47. ISBN 978-80-7367-788-6.

že v konečném důsledku mají málo příležitosti k učení, hře i práci, což se projevuje na kvalitě jejich sociálních dovedností, učení a komunikace, a to přes dobré intelektové schopnosti.

- **Typ sociálně provokativní.** Děti mimořádně vzdorovité, s dráždivým chováním, agresivním jednáním vůči vychovatelům i ostatním dětem, což je prakticky snaha o upoutání pozornosti na svoji osobu. Ostatní děti chápou jako konkurenci ve vztazích s vychovatelem, s kterými o samotě dokážou své chování korigovat, být přítulné a milé. Tyto děti milují individuální pozornost, která ale v ústavním zařízení zcela bez výhrad není možná. Proto následně tyto děti svojí agresivní reakcí na ztrátu pozornosti vytvářejí životně neúnosné životní situace. V takových případech bývají v důsledku nezvladatelného chování přemísťovány do dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů.
- **Typ s náhradním uspokojováním potřeb.** Nedostatek podnětů vede tyto děti k hledání podnětů v jiných oblastech jako je přejídání, hromadění věcí, agresivita vůči slabším jedincům, bezcitné chování vůči zvířatům a jejich týrání, sebepoškozování, narcistické tendence, masturbace a jiné aktivity se sexuálním podtextem atd.¹⁷

2.2 Možnost nápravy poruchy vztahové vazby a psychické deprivace

V dostupné literatuře je možnost nápravy zmíněna – problémy jsou označovány jako reparable, byť je jejich odstranění nebo alespoň zmírnění během na dlouhou trať a výsledky jsou zřetelné pouze po malých krůčcích. Nápravná opatření ale musí být uplatněna co nejdříve a být co nejúplnější. Nejedná se pouze o nalezení vhodného prostředí pro dítě a jeho přesun do tohoto prostředí. Pro nápravu tohoto neblahého vývoje u dítěte je třeba trpělivé a odborné péče s využitím psychoterapeutických postupů. V institucionální péči i v jiných formách náhradní péče je základním předpokladem pro úpravu stavu citlivý individuální přístup pečujících osob k dítěti. Pokud se pracuje s dítětem z rodiny, je základem práce terapeutické ovlivnění přístupu rodičů, zejména potom matky.¹⁸

Okolnosti, za kterých je možné s úspěchem pracovat na odstranění nebo zmírnění následků poruchy vztahové vazby nebo psychické deprivace, jsou především absence genetické zátěže, věk dítěte, nižší míra deprivace, poškození, zralost a poučenost

¹⁷ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, s. 35 – 36. ISBN 978-80-7464-017-9.

¹⁸ LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963, s. 210 – 211. ISBN 08-078-63.

náhradních pečovatelů o hloubce a možnosti vývoje problému dítěte, dále pak hloubka, stálost a kvalita vztahů v náhradním rodinném prostředí, což ovlivňuje rychlost navázání citových pout s dítětem a také možnost stavět na základech hlubokých vztahů. Dítě pak přijímá společnou životní perspektivu a otevřenou budoucnost.

Pokud je použito opatření první volby, tedy ponechání dítěte v biologické rodině, je třeba přistoupit k zajištění péče o rodinu spoluprací v multidisciplinárním týmu zahrnujícím využití sociálních služeb, poradenských a podpůrných systémů, služeb pediatrů, psychologů a také individuální psychoterapeutické práce s dítětem a rodinné terapie. V terapeutické praxi je dnes vnímána otázka spolupráce s rodinou dítěte jako důležitá. Terapeuti jsou dnes zvyklí s rodinou a pečovateli pracovat pružněji, pracovat s kontextem péče, v níž žije dítě, ať již jde o rodinu biologickou nebo pěstounskou, případně adoptivní.¹⁹ V řadě případů je ale odejmutí z péče rodičů jedinou možnou volbou. Ať již v prostředí biologické rodiny nebo v prostředí náhradního rodinného prostředí, cílem je vždy poskytnout komplexní péči o zdárný kognitivní, emoční, sociální i fyzický vývoj dítěte.²⁰

Vrtbovská²¹ ve věci poruchy vztahové vazby vyjadřuje svůj názor, že terapie raného traumatu patří k obtížným a náročným úkolům, neboť dítě má extrémní úzkostné obranné reakce, může vyjadřovat až panický strach z blízkého kontaktu s jiným člověkem. Dítě často lže, má snahu manipulovat, je odpojené, utíká do svého světa a má tendence k emocionální dysregulaci a afektivním reakcím na pocit frustrace. Celkově může takové dítě být až chronicky emocionálně vzrušivé v sociálním kontaktu. Důvěra dítěte je pak narušena do takové míry, že není schopno se sblížit s dospělým, který má snahu mu pomoci. Setkávání s jinými lidmi je pro tyto děti na nevědomé úrovni ohrožující a prožívají jej jako stresující. Dítě očekává a tím pádem i vyhledává reakce na jeho osobu, které budou odmítající. I na základě minimálních náznaků či signálů pak zažívá ve styku s ostatními stud a ponížení z odmítnutí, na které reaguje odpojením a emocionálním zamrznutím, vymizením emocí nebo naopak vzrušením, deregulací afektu a agresí, která je snahou o získání kontroly nad situací. Tyto prožitky dítěte a reakce na ně mají intenzitu afektů, které bývají spojovány s ohrožením života. Jelikož dítě prožívá pocit ohrožení ve vztahu s druhými lidmi, je přesvědčeno i o tom, že to tak bude už vždycky a nemůže se to změnit. Tento model

¹⁹ LANYADOVÁ, Monica a HORNEOVÁ, Ann. Psychoterapie dětí a dospívajících – psychoanalytický přístup. Praha: TRITON, 2005, s. 309. ISBN 80-7254-568-X.

²⁰ KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011, s. 37 – 39. ISBN 978-80-7464-017-9.

²¹ VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 73 – 76. ISBN 80-86620-20-4.

je mnohdy překážkou pro použití terapií, které vyžadují logickou práci, participaci na uvědomování a získávání vhledu do situace, klidné rozhovory a práci s hierarchií hodnot. Málo se tedy u těchto dětí osvědčují kognitivně-behaviorální přístupy, přístupy založené na volných hrách a také tradiční postupy rodinné terapie.

K psychoterapii psychicky deprivovaných dětí nejsou vypracovány žádné doporučené jednotné metody. Přestože je práce s těmito dětmi složitá a dlouhodobá, neměla by být předčasně ukončována a pokládána za beznadějnou. Je třeba hledat individuální přístup k jednotlivým klientům, postupy nemohou být jednotné, právě pro rozmanitost důsledků deprivace na rozvoj osobnosti dítěte a jejich projevy. Často je třeba vracet se při terapii k nižším stupňům ve vývoji dítěte, postupovat pomalu, budovat opatrně schopnost dítěte navazovat vztahy se svým okolím a vždy je potřeba myslet na to, že deprivované dítě není schopné učit se z frustrace, které se terapeut musí pokud možno vyhýbat.²²

Z terapeutických směrů, které jsou s úspěchem využitelné u dětí s poruchou attachmentu, je možné jmenovat například Dyadickou vývojovou psychoterapii nebo Pesso Boyden Systém Psychomotor. Odborníků schopných pracovat s těmito koncepty je ale v České republice prozatím velmi málo.²³

²² LANGMEIER, Josef, BALCAR, Karel a ŠPITZ, Jan. *Dětská psychoterapie*. 2. vyd., Praha: Portál, 2000, s. 306. ISBN 80-7178-381-1.

²³ VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 73 – 76. ISBN 80-86620-20-4.

3 Změny ve vývoji dítěte vlivem náhradní výchovy

„Od kolébky, a patrně ještě dříve, v mateřském lůnu se – metaforicky řečeno – ladí celý náš duševní život. Vývoj osobnosti je pak po celý život určován tím, jak zvládáme velké úkoly jednotlivých životních etap – a až ve stáří, kdy náš příběh končí, se často doopravdy ukáže, oč v něm doopravdy šlo.“²⁴

Oborem, jenž se zabývá vývojem osobnosti dítěte, je vývojová psychologie. Značně rozsáhlý vědní obor sleduje psychický vývoj, prožívání jedince, to, jak uvažuje a chová se v určitém vývojovém období života. Typické projevy v jednotlivých fázích vývoje lidského jedince potom umožňují chápat projevy v chování dětí různého věku. Znalost poznatků z oboru vývojové psychologie je velmi důležitá pro praxi. Umožňuje lepší orientaci v chování a reakcích dětí, zároveň často také umožňuje člověku pochopit své vlastní potíže, kterými si prošel v určitém období svého života, a získat potřebný náhled. Pro osoby pracující v tzv. pomáhajících profesích by znalost vývojové psychologie měla být jedním ze základních kamenů jejich práce s lidmi. Je nutné chápat zákonitosti a charakteristické znaky jednotlivých fází lidského vývoje a dokázat tak předem vyvodit ta rizika, která z jednotlivých fází vývoje osobnosti vyplívají, a případně zvolit adekvátní způsob intervence.

V dnešní době máme k dispozici nepřeberné množství výzkumů, které prokazují nezanedbatelný vliv raných zážitků pocházejících z našeho dětství na vývoj v pozdějším životě jedince.²⁵ Tyto práce nám dávají možnost náhledu na vývoj osobnosti dítěte a pochopení řady problémů vznikajících v souvislosti s poruchami tohoto vývoje.

Ke zdravému vývoji potřebuje mít dítě kolem sebe okruh blízkých lidí, s nimiž může bez rizika navázat citovou vazbu; potřebuje svoji rodinu. Zde by mělo mít dítě pro svůj optimální vývoj možnost naplnit své základní potřeby bezpečí, blízkosti, porozumění, jistých vztahů s blízkými lidmi a z toho plynoucím pocitem sounáležitosti. Tímto by mělo uspokojit potřebu dostatku podnětů pro svůj zdravý psychický vývoj, přiměřené sebehodnocení a aspiraci.

Jaká bude kvalita emočního prožívání a vlastního sebehodnocení dítěte určuje do velké míry to, v jak kvalitním rodinném prostředí dítě vyrůstá, kolik je mu věnováno pozitivního zájmu rodičů a ostatních členů rodiny.

²⁴ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing, 2010, S. 11. ISBN 978-80-247-3133-9.

²⁵ Srovnej např. John Bowlby; Josef Langmeier a Zdeněk Matějček.

Funkční rodina se pro dítě stává velmi významným zdrojem opory v době prožívání jakýchkoliv krizí nebo traumat v životě dítěte, na druhou stranu ale narušené rodinné vztahy a nedostatečná péče o dítě mohou pro dítě být závažnými patogenními činiteli.²⁶

Harmonické vztahy v rodině jsou pro vývoj dítěte velice důležité. Pokud dojde k narušení této harmonie, prožívá dítě tento stav daleko hůře než dospělý člověk, jelikož ještě nemá vyvinuté strategie ke zvládnutí takovýchto pro život kritických okamžiků. Bohužel řada dětí touto zkušeností projde a jejich situace je řešitelná pouze v systému náhradní rodinné péče nebo ústavní výchovy, kde často není prostor k naplnění základních psychických a citových potřeb dítěte, což může způsobit jeho citovou a psychickou deprivaci.

3.1 Prenatální období

„Životní běh člověka nezačíná až jeho narozením, porod je jen jedním – i když velmi významným – časovým bodem v průběhu vývoje. Proto také v některých kulturách bylo stáří člověka počítáno od předpokládaného data početí. Prenatální období je tedy období mezi početím a narozením.“²⁷

Těhotenství je pro ženu významným mezníkem v jejím životě. Prožívání těhotenství ovlivňuje věk a zkušenost budoucí matky, její ekonomické zabezpečení, sociální status, podpora rodin, partnera a blízkých a v neposlední řadě i plánovanost těhotenství a jeho „chtěnost“.

Lidský plod má již schopnost reagovat na různé podněty, které k němu do nitroděložního prostředí doléhají a působí na něj. Je schopen nejjednodušších forem učení, je schopen reagovat na podněty jako zvuky, přenosy nálad a emocí matky, bolestivé podněty, a to zvýšenou pohybovou aktivitou. V posledních třech měsících prenatálního života již plod reaguje na známé hlasy, na hudbu, což se dále přenáší do období po narození. Plod se již projevuje rozdílným temperamentem, což je viditelné například v intenzitě a množství pohybů plodu.²⁸

Komunikace mezi matkou a dítětem v této době zřejmě probíhá na bázi emocí. Matka na dítě myslí, spojuje s ním své emoce. Zde pravděpodobně vzniká její citový vztah k dítěti.

²⁶ SVOBODA, Mojmir, KREJČÍŘOVÁ, Dana a VÁGNEROVÁ Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 3. vyd. Praha: Portál, 2015, s. 722. ISBN 978-80-262-0899-0.

²⁷ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Vyd. Praha: Grada, 2006, s. 23 – 24. ISBN 80-247-1284-9.

²⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 21. ISBN 80-247-0870-1.

S tímto navazováním citového vztahu můžeme také spojovat negativní zážitky dětí nechtěných.

„Pokud víme, plod může mít docela vážné „starosti“ s necitlivou, nedostatečně empatickou nebo prostě zlou matkou, která na něj myslí bez něhy a radosti, která v něm vidí jen nežádoucí, obtěžující kus masa a podle toho s ním zachází. V řadě zemí se už zavádí nácvik, při němž se nastávající matky učí, jak svému plodu naslouchat, jak k němu „rozmlouvat“ a jak si k němu na základě takto odborně řízené vytvořit optimální vztah.“²⁹

Dítě se do rodiny může narodit jako překážka, přítěž a nechtěné. I přes materiální zabezpečení a plnění všech zřejmých výchovných povinností takové dítě strádá, a to po citové stránce. Dle studie Dytrycha a Matějčka, prováděné po dobu 35 let a sledující vývoj 220 dětí, vykazují nechtěné děti již po porodu odlišnosti. Jsou méně často kojené, mívají lehkou nadváhu. Značné odlišnosti potom začínají být patrné ve starším věku. Ve škole tyto děti bývají méně úspěšné, jsou hůře hodnoceny jak učiteli, tak rodiči. Nechtěné děti nikdy neexcelují, ale častěji selhávají. V dospělém věku u těchto sledovaných dětí často vznikají problémy v práci, mají konflikty s okolím, neprožívají uspokojivé přátelské vztahy a ani v lásce a partnerském vztahu nejsou příliš úspěšnými. Častěji se u těchto dětí projevovala v dospělosti také potřeba terapeutické a psychiatrické péče z důvodu depresivních a úzkostných stavů. V závěru studie vyplynulo, že tito jedinci celkově vedou oproti jedincům pocházejícím z chtěných těhotenství méně uspokojivý život provázený mnoha problémy.³⁰

Pro vývoj matčina citového vztahu k dítěti a vývoj vzorců jejího rodičovského chování je základem její vlastní zkušenost z rodičovské péče, které se jí samotné v raném věku dostávalo. Dalším činitelem, který v této době na matku působí, je fyzická i emoční podpora partnera, jenž je otcem dítěte. Stejně důležitá – a u matek, kterým chybí právě přítomnost partnera snad ještě důležitější – je podpora širší rodiny a ženy blízké vztahové sítě. Tyto vztahy poskytují ženě a dítěti základní pocit bezpečí. Emoční podpora je důležitá po celou dobu těhotenství a poté obzvlášť v době porodu dítěte. Průběh porodu a jeho bolestivost podle zkušených odborníků ovlivňuje také to, v jakém vztahu je žena s mužem, s nímž dítě čeká, a jak empatická je jeho podpora. Při úzkosti a nejistotě má žena větší předpoklad prožít porod bolestivě. Matky, které nemají podporu svého okolí a které jsou mnohdy ještě traumatizovány jeho posměchem, si k novorozeněti tvoří vztah plný ambivalentního, až odmítavého chování a jejich péče může pro dítě být zanedbávající,

²⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portal, 2004, s. 71 – 72. ISBN 80-7178-829-5.

³⁰ Autor neuveden. *Nechtěné děti trpí po celý život (psychologická studie)* [online]. [cit 8. 5 2017]. Dostupné z: <http://arienn.cz/2016/11/22/nechtene-deti-trpi-po-cely-zivot-psychologicka-studie/>

málo uspokojivou, mechanickou. Pokud žena cítí své těhotenství jako druh sociálního handicapu, může hrozit, že pokud dítě neopustí hned po porodu, bude jej zanedbávat, odmítat, v nejhorším případě se hněv matky obrátí v aktivní ubližování dítěti a jeho týrání. Naproti tomu žena, která prožívá chtěné těhotenství s milovaným partnerem, lépe spolupracuje s lékaři, je uvolněná a dokáže tak prožít porod s minimem komplikací a potíží. Také její mateřství bude kvalitněji naplněno.³¹

3.2 Raný vývoj dítěte

Období raného vývoje dítěte bývá v literatuře nejčastěji vymezováno narozením až dosažením tří let věku dítěte. V kontextu medicínských, psychologických a sociálních věd je toto období velmi důležité. Probíhá v něm řada vývojových změn, které se dotýkají všech oblastí vývoje dítěte. Určují se zde budoucí kvality života daného jedince. Formují se somatické charakteristiky, které se týkají tělesného vzrůstu a zdraví jedince, psychické kvality jako inteligence, emoce, schopnost přizpůsobení se, ale také základy pro kvalitu života ve smyslu sociálního uplatnění. Rané období vývoje je obdobím rychlého vývoje charakteristickým značnými vývojovými skoky. Zhodnotíme-li pouhý první rok života dítěte, vidíme, že na začátku tohoto období před sebou máme ležící, plně závislé dítě, na konci tohoto období je z něj jedinec sedící, samostatně či s oporou chodící, rozumějící některým slovům, začínající je samostatně užívat pro vyjádření svých potřeb. Roční dítě se již aktivně zapojuje do života rodiny a svého okolí a také si vytváří první kladné i záporné sociální kontakty s lidmi ze svého okolí.³²

3.2.1 Novorozenecké období

Narození dítěte je pro rodinu i dítě samotné významným okamžikem. Rodiče dítěte přijímají novou odpovědnost. Nastává doba plnění všech závazků plynoucích z rodičovské odpovědnosti a radosti z pokroků jejich dítěte. Ti, kdo sami vyrůstali v harmonických rodinách, zažili vyvážené a láskyplné vztahy v rodině, mají pevně zakotvené vzory, které jim v této době budou pomáhat ve zvládnutí jejich nové role rodiče. O to náročnější může být a zřejmě i bude situace mladých dospělých, kteří vyrůstali v ústavní péči. V jejich případě záleží na kvalitě odvedené práce ze strany jejich vychovatelů, ale také na jejich

³¹ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 41 – 43. ISBN 978-80-271-0096-5.

³² PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, s. 11 [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

postojích, cílevědomosti a velké snaze. Sami většinou ve svém životě tolik potřebné vzory vhodného rodičovského chování neměli, tudíž nemohou vycházet ze své životní zkušenosti.

„Období novorozenecké nastupuje po porodu, trvá 6 týdnů, a označujeme jej jako období adaptace na nové prostředí (přechod z tekutého prostředí do plynného). Novorozenec se musí v krátkém časovém úseku přizpůsobit novým vnitřním a vnějším podmínkám.“³³

Děti z náhradní péče mívají ve své anamnéze v porovnání s dětmi narozenými a zůstávajícími v biologických rodinách nižší porodní délku a hmotnost. Tato nízká porodní hmotnost je dalším faktorem, který dítě znevýhodňuje. Příčinou této nízké porodní hmotnosti může být předčasný porod nebo nedostatečná výživa v průběhu těhotenství. Děti s nízkou porodní hmotností jsou náchylnější k následkům psychické deprivace. Je tedy patrné, že děti umístěné na počátku svého života do náhradní péče, strádají i v dalším období svého života, jelikož tuto deprivaci zažívají a nemají předpoklady pro její zvládnutí.³⁴

Novorozenec je velmi dobře vybaven pro život v novém prostředí, přesto potřebuje péči, ochranu a pomoc svých blízkých, jejichž pozornost přitahuje. Na svět přichází bezbranný, přizpůsobuje se novému, neznámému prostředí. Rozvíjí se regulace tělesné teploty, dítě musí vyvíjet snahu při „obstarání si“ výživy sáním na rozdíl od stavu, kdy přijímalo výživu od matky pupeční šňůrou. Novorozenec má k dispozici řadu reflexních mechanismů, kterými je vybaven pro zvládnutí této nové situace. Ihned po porodu začíná dýchat, přijímat potravu sáním, vyměšovat. Z bezpečného a stálého prostředí matčina těla se dítě dostává do prostředí, kterému se bude po následující roky přizpůsobovat za laskavé péče a vedení svých rodičů. Většinu času dítě stráví v tomto období odpočinkem a spánkem. Ten střídají okamžiky bdění, které dítě využívá k naplnění svých biologických potřeb. Jak běží čas, lze dítě zaujmout čím dál tím větším množstvím podnětů. Dítě začíná rozeznávat obličej matky a identifikovat zvuky, na které bylo zvyklé již z prenatálního období. Vnímá teplotu, změnu polohy těla, doteky, které mohou stimulovat některé reflexy (např. úchopový), ale také jsou zdrojem sociální stimulace.

Mezi matkou a novorozencem se dále rozvíjí pevné citové pouto, které je pokračováním pouta vznikajícího již v prenatálním období. Rané zkušenosti novorozence vytváří svým

³³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 43. ISBN 978-80-244-214-4.

³⁴ PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, s. 31 [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

způsobem systém pro jeho orientaci ve světě a jeho místa v něm. Všechny zkušenosti novorozence z tohoto období jsou základem pro jeho sociální učení.³⁵

Dítě stejně jako dospělý potřebuje ke svému zdárnému vývoji prostředí přiměřeně podnětné a proměnlivé. Aby mohl novorozenec zdárně pokračovat ve svém vývoji, je třeba zajistit mu prostředí citově vřelé, stálé, ale také dodržování pravidelného denního režimu, který taktéž u dítěte navozuje pocit jistoty. Harmonické rodinné prostředí zde hraje velmi velkou úlohu. Disharmonie a špatná atmosféra v rodině může již v novorozeneckém věku dítě traumatizovat. Stejně traumatizující je pro dítě stav, kdy se jako odložené, opuštěné novorozeně dostává do ústavní péče.

Mnohé významné studie dokazují, že zásadní vliv na vývoj dítěte ve všech oblastech má prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, a forma výchovy.

„Pro dítě je v období rané výchovy obzvláště důležitá individuální péče s možností navázání blízkého vztahu. Pokud je tato péče nebo interakce nedostatečná nebo chybí úplně a děti prožívají nevyhraněné a neosobní vztahy v ústavním prostředí, poruchy ve vývoji jsou již nenapravitelné.“³⁶

Děti, které ve svém raném vývoji nepoznaly možnost individuálního emočně vřelého vztahu a strávily první měsíce a roky svého života v ústavní péči, vykazují v následujících fázích svého života vyšší míru nemocnosti a specifických zdravotních i psychických obtíží. Tyto děti selhávají později ve škole, nacházejí menší sociální uplatnění, jsou častěji nezaměstnaní, je u nich prokázán vyšší výskyt závislostí, častěji se dopouštějí trestné činnosti. Negativní vliv má tento prožitek také na jejich partnerskou a rodičovskou roli. Chybějící možnost navázání blízkého vztahu, získání pocitu bezpečí, vazby a láskyplného přijetí je pro dítě velmi důležité. Pokud je tato možnost saturována a nedostatečně nebo zcela chybí, děti prožívají neosobní vztahy v rámci ústavního prostředí, kde je interakce nedostatečná a vztahy nevyhraněné, dítě strádá a poruchy v jeho vývoji jsou již nenapravitelné.³⁷ V takovém případě vyústí zanedbávání a vystavování dítěte frustracím až do následné psychické deprivace, která je důsledkem této zlé životní situace, kdy po dlouhou dobu nejsou uspokojovány základní psychické a citové potřeby dítěte.³⁸

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 68 – 70. ISBN 978-80-246-2153-1.

³⁶ PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, s. 15 [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

³⁷ Tamtéž, str. 14.

³⁸ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 44. ISBN 978-80-271-0096-5.

3.2.2 Kojenecké období

Kojenecké období, také nazýváno obdobím nemluvněte, začíná ve 2. měsíci a končí v jednom roce dítěte. V tomto období probíhá řada nejvýraznějších změn, které jsou velmi zřetelné.³⁹

Z biologických znaků je nejzřetelnější růst dítěte mimo nitroděložního vývoje. Nárůst tělesné hmotnosti a výšky dítěte je v tomto období velmi výrazný. Toto období je ve znamení intenzivního vývoje, který v dalším ontogenetickém vývoji nemá srovnání. Dítě se v tomto roce postupně učí ovládat své tělo až do schopnosti vzpřímeného postoje, chůze, záměrného úchopu a upuštění věcí. Rozvíjí se praktická inteligence. Dítě navazuje specifické vztahy s pečujícími osobami. Je připraveno pro zahájení řečové komunikace.⁴⁰

Stejně jako překotný tělesný růst probíhá i rozvoj zrakového a sluchového vnímání, rozvoj hrubé a jemné motoriky a s ním ruku v ruce rozvoj hry. Dítě potřebuje specifickou stimulaci, uspokojení svých základních psychických potřeb.

Dítě v tomto období postupně začíná udržovat zrakový kontakt, přičemž se tento kontakt prodlužuje. Dítě začíná rozeznávat obličeje, na jeho tváři se objevuje úsměv, kterým začíná komunikovat s okolím. Můžeme si být již jisti, že se usmívá na nás.

„První úsměvy znamenají rozhodný krok dítěte do lidského světa. Současně však spouštějí instinktivní chování dospělých vůči dítěti. Výzkumy totiž ukázaly, že sotva jeden člověk z tisíce by dokázal neodpovědět na úsměv dítěte svým úsměvem. Dítě se tedy usměje – a obličeje nad ním se takřka se zákonitou pravidelností také rozjasní a stane se nápadnějším a zajímavějším.“⁴¹

V začátku tohoto období dítě začíná více vnímat řeč, postupně se snaží samo komunikovat broukáním, chce „kontaktovat své lidi, popovídat jim“ a projevuje se tak jinak než pláčem. Zde již nepochybně můžeme hovořit o snaze o společenský kontakt.

Každé dítě je individualitou a jedinečnou osobností, která potřebuje v tomto i v dalších obdobích svého života individuální přístup. Nervový systém takto malých dětí je nezralý a neměl by se tedy přetěžovat přemírou podnětů. Nedostatek podnětů v tomto období naopak může znamenat pro dítě psychickou deprivaci, jejíž následky mohou být pro dítě velmi nepříjemné.

³⁹ KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 35. ISBN 80-7178-957-7.

⁴⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 49. ISBN 978-80-244-214-4.

⁴¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 38. ISBN 80-247-0870-1.

Pokud se dítě ocitne v tomto období v ústavní péči, není mu možné nahradit milující péči jeho matky. V průběhu prvního roku dítěte se vytváří specifická vazba dítěte k matce. Ústavní výchovou je tato vazba narušena, u dítěte může vzniknout porucha attachmentu.

„Zvláštní skupinu pak tvoří děti, které byly opuštěny hned na začátku života a v prvních třech letech zažívaly ústavní prostředí, střídání sester a vychovatelů, život ve velké skupině pěti a více dětí, střídání prostředí a vychovatelů. Funkce attachmentu je zde opět výrazně narušena. Dítě se poutá nahodile a krátkodobě k různým, „tady a teď“ dostupným zdrojům blaha nebo dočasného bezpečí. Pokud nedojde ještě v raném věku k nápravě a dítě není umístěno v rodinné péči, rozvine se porucha nazývaná někdy jako „no attachment“ neboli „žádné citové pouto“. Ve starším věku je pak u těchto dětí často diagnostikována citová plochost, disharmonický rozvoj osobnosti, porucha empatie a sociálních vztahů.“⁴²

3.2.3 Batolecí období

Batolecí období trvající od 1 roku do 3 let lze chápat jako dobu, kdy se dítě rozvíjí zejména po stránce pohybových dovedností. Nejde již o malé nemluvnátko, dítě má za sebou první krůčky, začíná pomalu rozvíjet svoji snahu komunikovat řečí. Pomocí svých smyslů a za vydatného přispění svých rodičů a ostatních rodinných příslušníků dítě s nadšením poznává svět kolem sebe a jeho zákonitosti. Rodina a domov také dítěti v tomto období poskytují pocit bezpečí a jistoty. Kromě narůstající schopnosti reagovat emočně diferencovaně se objevuje také například pocit hrdosti, studu a zahanbení, které mohou být dobrými výchovnými prostředky a motivačními prvky. Rozvíjí se pocit empatie, ale může zde také vznikat separační úzkost.

Formy separace dle Vágnerové (2008):

„Aktivní separace závisí na dítěti samotném. Dítě se vzdaluje od matky na takovou dobu a na takovou vzdálenost, jakou považuje za únosné. Pokud by se cítilo nepříjemně, může se kdykoliv vrátit. Pasivní separace na vůli dítěte nezávisí. Dítě je od matky odloučeno někým jiným, situaci nemůže samo ovlivnit, i když se o to pokouší. U dětí zhruba do 3 let se při nedobrovolném odloučení od matky objevuje reakce nazvaná separační úzkost, kterou v roce 1952 popsali Bowlby a Robertson (Langmeier a Matějček, 1974). Má tři fáze:

- 1. Fáze protestu, kdy se dítě aktivně snaží zbavit cizího člověka a přivolat zpět matku. Pokud se mu to nepodaří, přechází do další fáze.*

⁴² VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení.* Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, s. 28 – 29. ISBN 80-86620-20-4.

2. *Fáze zoufalství, kdy dítě postupně ztrácí naději, že matka přijde, a proto ji přestává volat a hledat. Je apatické, bez zájmu o cokoliv.*
3. *Fáze odpoutání od matky. Jestliže odloučení trvá delší dobu, dítě se snaží uspokojit svou potřebu citové vazby a opory navázáním vztahu k jiné osobě, která je dostupná.*⁴³

Projev separační úzkosti a strachu z cizích lidí je normálním projevem a ukazuje na zdravý emoční vývoj dítěte. Tyto projevy jsou důkazem navázání citového vztahu k matce nebo jiné osobě, která o dítě pečuje. Děti žijící v ústavní péči, které tento blízký vztah k jedné osobě nenavázaly, se těmito reakcemi na odloučení neprojevují, což svědčí o jejich ohroženém vývoji. Na základě navázání kladného vztahu k matce nebo pečující osobě si později dítě bude budovat své přátelské, partnerské a rodičovské vztahy v dalších obdobích svého života.⁴⁴

V batolecím období již tedy dítě začíná rozlišovat lidi blízké a cizí, děti a dospělé, ženy a muže. Významným okamžikem, který pomůže dítěti v socializaci a jeho dalším rozvoji, je pro dítě separace z vázanosti na matku, ale také jistota, že je matka stále v jeho blízkosti a může se k ní kdykoliv vrátit.

V průběhu svých prvních měsíců a let života si dítě vytváří citovou vazbu k pečující osobě, převážně k matce. Tato vazba se projevuje především tzv. vazbovým chováním. Toto chování má význačné charakteristiky, které jsou odlišné od většiny ostatních vztahů v životě dítěte. Obzvláště se jedná o snahu zdržovat se v dosahu vazbové osoby, být v bezpečném okruhu od ní, což umožňuje vnímání bezpečného zázemí. Tato vazbová osoba a vztah k ní podporuje v dítěti přítomností tzv. bezpečného útočiště možnosti bezpečného zkoumání okolí, bez zbytečného napětí. Dítě má oporu, ví, že se má kam vrátit v případě ohrožení a že u této osoby vždy získá bezpečí a útěchu. Celé odpoutávání v tomto věku tak dítě staví na citové jistotě, kterou mu jeho vazbová osoba, potažmo tedy matka poskytuje.

„...co se týče vazebné postavy, přítomnost je třeba chápat spíše, jako pohotovou dosažitelnost než jako skutečnou aktuální přítomnost a že nepřítomnost znamená nedosažitelnost. Je však zapotřebí ještě dalšího rozšíření, neboť samotná dosažitelnost nestačí. Nejen, že musí být vazebná postava dosažitelná, ale musí být ochotná vhodně

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 147 – 148. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁴⁴ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Vyd. Praha: Grada, 2006, s. 63. ISBN 80-247-1284-9.

*reagovat; ve vztahu k někomu, kdo se bojí, to znamená ochotu vystupovat jako utěšovatel a ochránce. Teprve, když je vazebná postava dostupná i připravená reagovat, lze ji pokládat za opravdu dostupnou“.*⁴⁵

Rozvoj vnímání vlastního „Já“, jehož následkem je i postupná separace od matky, je přirozenou součástí vývoje jedince. Pokud je však separace důsledkem podmínek prostředí, jak je tomu v ústavní péči, stává se tato aktivita rizikovou. Nevychází totiž od dítěte, je nepřiměřená svojí délkou i věkovou nepřipraveností dítěte. Stejně tak je v prostředí ústavní výchovy ohrožena možnost rozvoje „sebevymezení“ dítěte, potvrzení své vlastní existence. Dítě je zde chápáno jako součást kolektivu, musí potlačit své potřeby, svá přání právě ve prospěch kolektivu.⁴⁶

Socializaci dítěte ovlivňují v tomto období zejména rodiče a jejich vzor. Dítě rodiče pozoruje, zajímají jej projevy dospělých v určitých situacích a také je později napodobuje. S pocity bezpečí u dítěte batolecího věku souvisí bezpečné prostředí domova a rodiny. Vědomí domova si dítě vytváří ke konci kojeneckého období. V batolecím období je již vědomí domova pro dítě vytvořeno a kolem druhého roku věku bývá teritorium domova rozšířeno o část vnějšího prostředí, jako je zahrada, ulice atd.⁴⁷

V kontextu věku tří let dítěte se nabízí také souvislost střídání několika ústavních zařízení v průběhu života dítěte. Přechování dětí ve třech letech do jiného typu zařízení vede často k dočasné vývojové regresi. Znesnadňuje se tak další vývoj dítěte, které ztrácí jistotu již známého světa, domova a vytvořených vazeb. Dítě má znovu vytvářet pevnou vazbu k nějaké pečující osobě ve věku, kdy již svoji pevnou vazbu s pečující osobou má mít vytvořenou.⁴⁸

Odborná literatura do tohoto období vývoje dítěte také zahrnuje období vzdoru a negativismu, ke kterému dochází mezi druhým a třetím rokem věku dítěte.

*„Období vzdoru má ve vývojové psychologii skoro takové místo jako později puberta. Přichází totiž skoro s touž pravidelností a jen málokterá rodina může říct, že nic takového u svého dítěte nepozorovala“.*⁴⁹

⁴⁵ BOWLBY, John. *Odloučení. Kritické období raného vztahu mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2012, s. 192. ISBN 978-80-262-0076-5.

⁴⁶ NOVOTNÝ, Jan Sebastian. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015, s. 42 – 45. ISBN 978-80-7464-700-0.

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 145 – 146. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁴⁸ NOVOTNÝ, Jan Sebastian. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015, s. 47 – 48. ISBN 978-80-7464-700-0.

⁴⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 125. ISBN 80-247-0870-1.

Podle Kovaříka by měli dospělí brát až do čtyř let věku dítěte tyto projevy vzdorovitého chování jako vývoj vůle a osobnosti dítěte a další posun ve vývoji dítěte.⁵⁰ S tímto obdobím je dobré také počítat při náhradní nebo ústavní péči. Organizačně je to ale úkol velmi náročný. Pokud je dítě zařazeno ve větší skupině, nebude jistě tolik prostoru pro pochopení a akceptaci tohoto životního vývojového období.

Náhradní rodinná péče by měla vždy respektovat potřeby a situaci dítěte. Mělo by se vždy přihlížet k tomu, že dítě po různě dlouhou dobu strádalo nedostatkem individuální, osobní rodičovské péče. Náhradní rodiče by měli být k dítěti co nejcitlivější, nesnažit se jej za každou cenu přiblížit svému ideálu. Opakovaná zklamání dítěte mohou vést ke snížení důvěry mezi dítětem a náhradními rodiči.⁵¹

3.2.4 Souhrn změn v raném vývoji dětí vlivem ústavní výchovy

V souhrnu lze problémy ve vývoji dítěte umístěného v raném věku do ústavní výchovy sledovat především tyto poruchy:

PORUCHY SOMATICKÉHO VÝVOJE

Opoždění tělesného vývoje, oslabení imunitního systému, zvýšená potřeba specializované lékařské péče, další interní obtíže.

PORUCHY INTELEKTU A MOTORICKÉHO VÝVOJE

Opožděný rozumový vývoj, nižší hodnoty rozumových schopností, opožděný motorický vývoj.

PORUCHY ŘEČOVÝCH SCHOPNOSTÍ

Opožděný rozvoj řeči, omezené schopnosti vyjadřování, omezená slovní zásoba.

PORUCHY SOCIOEMOČNÍHO VÝVOJE

Opožděný socioemoční vývoj, obtíže s navázáním citových vazeb, nedůvěřivost nebo naopak bezmezná důvěřivost, nízká sebedůvěra a uvědomění si vlastní hodnoty, špatné zvládání stresových situací.

ROZVOJ PSYCHICKÝCH PORUCH

Častý výskyt psychických obtíží, časté užívání psychiatrické medikace, vyšší potřeb speciální psychiatrické péče.⁵²

⁵⁰ KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 46. ISBN 80-7178-957-7.

⁵¹ Tamtéž, s. 50.

⁵² PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, s. 16 [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

3.3 Předškolní věk

Podle Vágnerové trvá období předškolního věku od 3 do 6 – 7 let. Tato fáze není určena pouze věkem, ale také sociálně, a to nástupem do školy.⁵³

Koncem třetího roku je většina dětí připravena k opuštění rodinného prostředí a k nástupu do mateřské školy. Zde se učí navazovat vztahy s dospělými, poznávat autority, seznamují se s dětmi. Velmi přiléhavě toto období popisuje Matějček: Rozvoj dítěte probíhá v tomto období po všech stránkách – tělesné, pohybové, intelektové, citové i společenské. Dítě je velmi aktivní a dokáže si řadu podnětů opatřit samo, a to diferenciovaně a podle svých vlastních zájmů. Přijímá kulturní zvyklosti své společnosti – umí jíst příborem, a používá i jiné nástroje, jako tužku a papír.

Velmi postupuje vývoj zrakového a sluchového vnímání a jejich propojení. Zdokonaluje se řečový projev dítěte. S učením říkadel a básniček se rozvíjí výslovnost.

Před vstupem do školy již bude dítě používat všechny formy větné skladby. Poruchy řeči a jejího vývoje mohou poukazovat na vývojové poruchy spojené s tímto obdobím. V případě výrazných potíží je třeba poradit se s odborníky. Při psychické deprivaci je řeč často poškozena.

Dítě přijímá od matky kromě výživy také její vnímavost, citlivost a způsoby, jak reagovat v různých situacích. Učí se od ní i od svého nejbližšího okolí významu slov, nacvičuje schopnost smysluplné komunikace s okolím. Matčin nezájem, její nepřítomnost nebo její časté střídání péčí jiných osob, například v časně kolektivní péči, způsobuje u dítěte pomalejší vývoj řeči, jeho výrazové prostředky budou chudší, často dojde i k návratu k ranějšímu stádiu komunikace. V nejkrajnějších případech, které se označují jako hospitalismus, dítě na dorozumívání s okolím pomocí řeči zcela rezignuje.⁵⁴

Dítě je velmi rádo v dětském kolektivu. Vytváří se tzv. prosociální vlastnosti. To znamená souhra, spolupráce, soucit, soustrast, společná zábava, přátelství atd.

Pro toto období je také charakteristický rozvoj fantazie, která je v tomto období velmi živá a tvořivá, a s tím spojená potřeba hry. Děti v tomto věku hrají rády s hračkami, které mají nějakou funkci, rády napodobují dospělé, a to i v používání nejrůznějších nástrojů a náradí, jako je stříhání nůžkami, práce s kladívkem, vařečkou atd. Pro děvčata je typická

⁵³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 177. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁵⁴ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 77 – 78. ISBN 978-80-271-0096-5.

hra na vlastní domácnost, princezny, modelky, učitelky a podobně. Chlapci si rádi hrají s meči, puškami, samopaly. Uplatňuje se zde časná mužsko-ženská diferenciaci.

Předškoláci se již vyjadřují kresbou, která dokáže reflektovat realitu dětskýma očima. Kolem třetího roku se objevuje kresba lidské postavy, dle které můžeme usuzovat na vývojová stadia.⁵⁵

V tomto věku mají děti rády také pohádky. Ty odpovídají uvažování a prožívání předškolních dětí. Dobro zvítězí a zlo je potrestáno, panují zde jednoznačná pravidla, struktura a řád. Takový svět se dítěti zdá bezpečným, snadno se v něm orientuje, může se na něj spolehnout. Pohádky pomáhají dětem pochopit skutečné fungování světa. Dítě se učí odlišovat dobré od zlého. Může si hledat hrdiny, se kterými se ztotožní. Díky pohádkám má dítě možnost lépe akceptovat své nedostatky a případné negativní pocity. Znevýhodněný, malý a slabý jedinec se zde stává krásným, schopným, milovaným. Pohádky tak uspokojují potřebu naděje.⁵⁶

Spontaneity dětí, jejich oblíbenosti pohádek a herního projevu je u dětí možné využít v rámci terapie hrou a nejrozličnějších expresivních terapií jako arteterapie, muzikoterapie a biblioterapie, dramatizací oblíbených pohádkových příběhů v rámci teatroterapie. Hravost dítěte lze použít také při diagnostických vyšetřeních, ale i k navazování prvotních kontaktů a získávání důvěry dítěte. U dětí také hračka působí jako element usnadňující přechod z důvěrného prostředí domova do nových, neznámých prostředí.⁵⁷

Děti v tomto období velice dobře přijímají zvláštnosti a nápadnosti ostatních dětí, což nám může pomoci tam, kde u dítěte došlo k výraznějším odchylkám a opoždění ve vývoji. Je zde také přítomna zvýšená sugestibilita. Dítě si tak lehce osvojuje hygienické, pracovní a společenské návyky, které vidí ve svém prostředí. Zde lze zachytit odchylky ve vývoji, které mohou být způsobeny zanedbáváním, psychickou deprivací, týráním či zneužíváním.

Návštěvou mateřské školy dostávají děti příležitost seznámit se se svými vrstevníky, naučit se respektu k právům ostatních dětí. Učí se spolupráci.

Dle Matějčka dává MŠ dětem z rodin s různými rodinnými krizemi také možnost prožít několik hodin denně v citově příznivém prostředí. Dětem z rodin s jiným sociálním

⁵⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 139 – 144. ISBN 80-247-0870-1.

⁵⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 190 – 191. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁵⁷ JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada Publishing, 2017, s. 96 – 103. ISBN 978-80-271-0096-5.

a kulturním pozadím umožňuje poznávat společenské normy a kulturní zvyklosti společnosti, ve které žijí. V případě rodin, ve kterých je dítě nějakým způsobem zanedbáváno, nebo je s ním nevhodně zacházeno, je přímo žádoucí vliv domácího prostředí pobytem v mateřské škole oslabovat. Poznatky vědy říkají, že společnost ostatních dětí je pro předškolní dítě vývojovou nutností.⁵⁸

Pro dítě nejen v předškolním věku je v případě umístění do zařízení institucionální výchovy velmi nutná pomoc s překonáním adaptačního období, nalezení jistoty a pořádku, pomoci s porozuměním pravidlům. Děti by měly být obklopeny porozuměním, přijetím a láskou, a to přesto, že je zřetelné, že se nebude jednat o lásku mateřskou. V tomto věku přetrvává u deprivovaných dětí často povrchnost v citových vztazích. Jejich potřeba někam patřit je velmi výrazná. Děti si často idealizují své rodiče, případně si je nepamatují, ale dožadují se maminky, která by byla jejich a byla pro ně láskyplnou oporou. Snaží se o navázání vztahů s vychovatelkami, upínají se na ně a doufají v jejich přízeň. V tomto věku je u hluboce deprivovaných dětí již například jasné velké opoždění řeči. Deprivované děti tak ve většině případů nebývají zralé pro následné zahájení školního vzdělávání a je obvykle třeba odkladu školní docházky.

Pro dítě předškolního věku, o kterém většina odborníků mluví jako o období her a hravosti, není snadné rozlišit, co se skutečně stalo a co ne. V případě dětí v adoptivní nebo pěstounské rodině je obzvlášť důležité, aby dítě vědělo, že i když se svým rodičům nenarodilo, přijali je jako své. Dítě musí cítit, že je součástí nově vzniklé rodiny, která je pro něj domovem a přináší mu pocit bezpečí a jistoty, ale zároveň musí mít možnost být samo sebou, budovat si svoji identitu.⁵⁹

3.4 Školní věk

„Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Doba, kdy tuto roli získá, je přesně časově určena a jako společensky významný akt ritualizována. Dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, který potvrzuje jednoznačnost sociální proměny a počátek nové životní fáze. Když jde poprvé do školy, tak ví, že od této chvíle je školákem, že se něco podstatného změnilo. Škola ovlivní další rozvoj dětské osobnosti, způsob prožití celého

⁵⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 142. ISBN 80-247-0870-1.

⁵⁹ KOVARÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 59 – 60. ISBN 80-7178-957-7.

*zbývajících dětských a projevů se v oblasti sebehodnocení, mnohdy velice zásadním způsobem“.*⁶⁰

Škola se stává středobodem školákovy světa, otevírá dítěti obzory, o kterých dosud nemělo ani ponětí. Hlavní náplní dosavadního života dítěte byla hra. Tento stav se mění, dítě začíná mít své školní povinnosti. Dítě je postaveno před úkol zvládnout odložit uspokojování svých okamžitých potřeb, ukázat se, spolupracovat v mnohem větším kolektivu, než ve kterém fungovalo do této doby. Musí podávat výkon a napnout všechny své síly, aby obstálo a novou situaci zvládlo.⁶¹

Vágnerová dělí období školního věku na tři dílčí fáze:

- Raný školní věk – přibližně od 6 do 9 let. Charakteristický změnou sociálního postavení. Dítě je postaveno před zvládnutí nové sociální role a zvládnutí základů vzdělanosti – naučí se číst, psát a počítat.
- Střední školní věk – trvá od 9 do 11 až 12 let. V té době dítě přechází na druhý stupeň základní školy a pozvolna začíná dospívat. Dítě si vytváří své místo ve škole i ve vrstevnické skupině. To vše ovlivní jeho další vývoj osobnosti. Tento věk není ničím výjimečný, jde o období relativního klidu.
- Starší školní věk – trvá do ukončení povinné školní docházky, tj. přibližně do 15 let.

Dítě se tak dostává již do první fáze dospívání. Jde o období puberty, která se projevuje změnou prožívání, uvažování a postupným získáváním samostatnosti a odpoutáváním se od rodiny.⁶²

Mnozí rodiče prožívají s nástupem dítěte do školy obavy o to, jak bude dítě prospívat, zvládat nové povinnosti. Matějček vyjadřuje myšlenku, která by v podstatě měla platit pro všechna vývojová stadia dítěte – odkazuje rodiče i odborníky na to, aby si uvědomili, že dítě mladšího školního věku dosud nedisponuje zralým nervovým systémem, k čemuž je třeba přihlížet. Vyspívání nervového systému u dětí probíhá rozdílným tempem, proto je třeba mít hlavně trpělivost, která je hlavní ctností vychovatele.⁶³

Školní věk je obdobím velkého rozvoje zájmů dětí, do popředí se postupně dostává kamarádství, přátelství, kolektivní život. Děti jsou v tomto věku v relativně nejlepším zdraví

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 254 – 255. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶¹ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portal, 2004, s. 145. ISBN 80-7178-829-5.

⁶² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 255 – 256. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 176. ISBN 80-247-0870-1.

a disponují velkou fyzickou vytrvalostí. Také se zde projevují velké individuální rozdíly ve vývoji dětí. Děti rozdílně rostou, zrají, dospívají. Dochází zde k utváření vlastního sebepojetí, ale také identity podle pohlavní příslušnosti, rozvíjí se projevy rodičovského chování k malým dětem. Ve středním školním věku potom děti nejhůře snášejí problémy v rodině jako například rozvod rodičů, přijetí nových partnerů svých rodičů.⁶⁴

S náhradní rodinnou péčí v školním věku také souvisí téma identity a stejně tak i ztráty. Podle Kovaříka se řeší téma identity a ztráty jak na straně dítěte, tak na straně vychovatelů – adoptivních rodičů, či pěstounů. Před dítětem stojí potřeba vyřešit svoji identitu – odkud pocházím, kým jsem, kam patřím a také pocit ztráty – odmítnutí, zavržení, ztráta pokrevních vazeb, biologického příbuzenství a kořenů.⁶⁵

Pro dítě je v tomto období velmi důležité pochopení a podpora jeho náhradních vychovatelů. Také pravdivé informování o jeho identitě je důležité. Tam, kde byl původ dítěte zatajován, hrozí možnost, že se dítě se svojí situací po jejím odhalení nevyrovná. Pocit zrady a hněv se potom obrací proti vychovatelům, kteří zradili důvěru dítěte.⁶⁶

V tomto věku se velmi výrazně může u dětí v institucionální péči projevit důsledek psychické deprivace ve zhoršených školních výsledcích, děti mají nižší prospěch, který neodpovídá jejich intelektuálním schopnostem, mají nižší motivaci pro učení. V důsledku toho začínají tyto děti podléhat frustraci, projevují se nápadné výkyvy v jejich chování, jsou neúspěšné v navazování vztahů se spolužáky a v sociálním styku, což vede k dalšímu uzavírání se do sebe a snižování sebevědomí těchto dětí. Traumatické zážitky z minulosti, změna prostředí a školní neúspěšnost způsobují vznik nedůvěry k okolí, nízké sebehodnocení, prohloubení citové plochosti a otupělosti, mohou se objevovat neurotické potíže a agresivita dětí, která je obranným mechanismem.

3.5 Období dospívání

O období dospívání hovoří psychologové někdy jako o jediné etapě, jindy jako o etapách dvou. V případě dvou popisovaných etap se jedná o období přibližně mezi 11 a 15 rokem věku, které bývá nazýváno pubescencí, a o období přibližně od 15 do 20 roku věku, které bývá označováno jako adolescence. V prvním případě bývá celé období dospívání nazýváno adolescence.

Zevnějšek dospívajícího se mění v důsledku tělesného dospívání, spojeného s pohlavním dozráváním. V rámci vývoje a dospívání dochází ke změnám ve způsobu

⁶⁴ MATĚJČEK, Z., *Co děti nejvíc potřebují*, Praha: Portál, 1994, s. 57 – 64. ISBN 80-7178-006-5

⁶⁵ KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, s. 23. ISBN 80-7178-957-7.

⁶⁶ Tamtéž, s. 73.

myšlení, k rozvoji abstraktního myšlení. Hormonální přeměny dospívajícího stimulují ke změnám v emočním prožívání.

Říčan hovoří o pubescenci jako o období „vulkanismu“, přirovnává jej k životu na sopce. *„Můžeme mluvit o „hormonální bouři“, která rozbouří poměrně klidnou citovou hladinu předchozího stádia. Ať už pubescent navenek ovládá své city, nebo je nepokrytě projevuje, musíme počítat s větším „citovým rozkyvem“, ten může dítě (nebo ne – už – dítě) překvapit, zaskočit, může se jemu samému zdát podivný, nenormální, Pubescent reaguje podrážděně. Jeho nálady bývají labilní, nápadně často se mění, převládají však záporné emoce“ rozmrzelost, nepokoj, neklid horečná aktivita, pak zase apatie hraničící s depresí. Dospívající sám nerozumí tomu, co se s ním děje, vysvětlení hledá přirozeně především v tom, jak se k němu chová jeho okolí.“*⁶⁷

Tento fakt je ale v poslední době často v odborné literatuře komentován také tak, že ne každý průběh tohoto období musí nutně mít takto bouřlivý průběh. Svoji roli zde hrají typologické rozdíly, kulturní a sociální faktory a v neposlední řadě způsob a styl výchovy. Problémy s emocionálním rozkolísáním v tomto životním období mnohem častěji pociťují ti dospívající, kteří byli emočně nestabilní již v dětství. Rozdíl v emočním ladění v průběhu období adolescence je patrný také mezi oběma pohlavími. Dívky na tom bývají z hlediska subjektivního pocitu pozitivního emočního ladění a klidu v prožívání hůře než chlapci.⁶⁸

Adolescent má potřebu odpoutání se od vázanosti na své rodiče. V dětství saturovala rodina potřebu jistoty, nyní dospívající pociťuje potřebu tuto vazbu změnit. Na síle nabírá přátelství, vrstevnické skupiny, první lásky a počáteční experimenty s partnerskými vztahy. Potvrzením příslušnosti k určité věkově vymezené skupině se specifickou adolescentní kulturou a zájmy či stylem života dochází k potvrzení určité sociální identity jedince. Potřebou dospívajících je dosažení nové, přijatelné pozice ve světě. V pozdní adolescenci dochází k psychosociálním proměnám, mění se osobnost dospívajícího, ale také jeho společenská pozice. Dochází k ukončení profesní přípravy, k nástupu do prvního zaměstnání. S těmito událostmi se pojí ekonomická nezávislost, která je společně s dalšími ukazateli považována za důkaz dosažení dospělosti, což je předpokladem pro přiznání větších práv pro tohoto jedince. Vztahy s rodinou se v pozdní adolescenci uklidňují a stabilizují.⁶⁹

⁶⁷ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004, s. 177. ISBN 80-7178-829-5.

⁶⁸ MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003, s. 48. ISBN 80-7178-747-7.

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012, s. 369 – 371. ISBN 978-80-246-2153-1.

I v tomto období pokračuje hledání a budování vlastní identity. Toto hledání není pouze výlučnou součástí dětství nebo adolescence, ale pokračuje prakticky po celý život. Adolescence je však vrcholem tohoto budování a hledání.

„Mít identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, rozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu doopravdy věřím, v čem je smysl mého života. Znamená to jistotu sebou samým, zodpovědnost za své činy, realistické sebevědomí, znalost svých možností a mezí. Znamená to být pevně zakotven v tradici a podílet se aktivně na tvorbě budoucnosti, osobní i společenské. Znamená to vědět o své jedinečnosti, znát své nezaměnitelné místo, svou nenahraditelnost – a to všechno nejen intelektem, nýbrž celou hloubkou své bytosti. Znamená to mít větší podíl na svém životě.“⁷⁰

Identita znamená kontinuitu. Znamená, že vím, kým jsem, jsem člověkem, který má svoji minulost, přítomnost a vím, nebo tuším, do jaké míry budoucnosti. S identitou a znalostí minulosti úzce souvisí také pocit „otevřené budoucnosti“.

Adolescenti s nejistou vztahovou vazbou k rodičům se často vyhýbají řešení problémů, mají nižší sebedůvěru ve vztazích, vyšší míru dysfunkčního hněvu. Častěji používají nátlakové taktiky, ustupují z řešení situace. Mají méně rozvinutý koncept přátelství, méně očekávají pomoc a přátelskou reakci v zátěžových situacích.⁷¹

U dětí v náhradní rodinné péči či péči ústavní vrcholí v adolescenci krize v hledání vlastní identity. Vrcholí i zápas o vyrovnání se s vlastními ztrátami. V případě, kdy není dítě ve styku se svými biologickými rodiči, nastává také období zvažování o tom, zda by tito měli být kontaktováni.

Psychická deprivace má vliv i na další pokračování života jedince v dospělosti a o jejích důsledcích pojednává mnoho výzkumů, které jsou zmíněny i v rámci této práce.

⁷⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004, s. 217. ISBN 80-7178-829-5.

⁷¹ MACEK, Petr a kol. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barister & Principal, 2012, s. 34 – 35. ISBN 978-80-87474-464.

4 Rodina a její funkce

Rodina je v našich životech velmi významným činitelem. Pojem rodina v každém z nás vyvolává jisté asociace. Někdo si vzpomene na své rodiče a širší rodinu s láskou a nostalgií, jinému v souvislosti s pojmem rodina vyvstanou vzpomínky na problematické dětství, rozvod rodičů, na chudobu, sociální nerovnost, mnohdy na fyzické nebo psychické týrání, zanedbávání, pocity opuštěnosti, samoty, neřešitelnosti situace. Do jaké rodiny se narodíme, si určit sami nemůžeme. To, do jaké rodiny se narodíme, ale naopak do značné míry určí naši budoucnost. Jedná se zde o možnosti našeho psychosociálního vývoje, naší socializace.

4.1 Definice rodiny

Každý člověk by jistě dokázal definici rodiny vytvořit sám na základě svých životních zkušeností. Vzniklo by tak nepřeborné množství definic, jelikož zkušenost každého z nás je individuální a nepřenositelná. Stejně tak mají i různí autoři k definici rodiny rozdílné přístupy. Některé prvky jsou ale shodné.

Matějček rodinu považuje za historicky podmíněnou společenskou instituci, která, jak uvádí, vznikla v pradávných dobách na základě pohlavního pudu, který ovlivňuje rozmnožování jedinců. V těchto pradávných dobách, kdy byl člověk ohrožován jinými živočišnými druhy, šlo především o přežití, kvůli němuž se lidé sdružovali do skupin. K úlohám rodiny podle Matějčka patří zejména ochraňovat zplozené potomstvo, zahrnovat jej péčí, stálostí a prostředím, které je citově příznivé, vřelé a přijímající, socializovat jej prostřednictvím výchovy a vzdělávání, dbát o to, aby potomek obstál v životě. To vše je pro dítě důležité, a to bez ohledu na to, zda jde o rodinu vlastní nebo nevlastní.⁷²

Matoušek tvrdí, že většina lidí si při vyčtení výrazu rodina představuje členy své úzké rodiny, své rodiče, své děti. Také klade důraz na rodinné vazby, které jsou pro život jedince nenahraditelné. K nim patří pocit sounáležitosti, bezpečí, lásky. Rodina i se svým prostředím, ve kterém žije, se stává bezpečným místem pro její členy.⁷³

Rodinu vždy také ovlivňují v jejím fungování zákony daného státu, normy, předpisy a obecné postoje, zvyky, tradice společnosti, ve které rodina žije, ale také nejbližší okolí, jako příbuzní, známí, přátelé, instituce jako škola a zaměstnavatelé.

Rodiny můžeme mimo jiné dělit na úplné, neúplné, nesezdané, doplněné, třígenerační,

⁷² MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 15 – 16. ISBN 80-85282-83-6.

⁷³ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

nebiologické rodiny využívající nové reprodukční techniky, binukleární, bezdětné, lesbické či homosexuální.⁷⁴

Bez ohledu na to, do jakého typu rodiny se dítě narodí, mu rodina vždy poskytuje základní sociální zkušenosti. Právě v rodině jakožto v bezpečném prostředí by dítě mělo získávat zkušenosti s okolním světem, zde by se měla rozvíjet jeho důvěra v okolí i sebedůvěra a sebeúcta, jeho sociální dovednosti. To vše je závislé na tom, jak se dítě cítí být přijímáno, milováno a hodnoceno. Z těchto zkušeností vzejde to, zda bude dítě mít pocit jistoty a bezpečí, zda bude schopno do budoucna adekvátně fungovat jako člen společnosti, navazovat mezilidské vztahy, založit svoji vlastní a fungující rodinu.

„Nukleární rodina je ve většině kultur považována za jedinou legitimní sociální jednotku plodící potomky a jí také připadá hlavní, a často naprostá, zodpovědnost za výchovu vlastních dětí. Rodina je pro člověka sice zázemím a útočištěm, ale je to také aréna, v níž bojující gladiátoři možná utrpí mnohem bolestivější a nezhojitelnější rány, než jsou ty, které jim ušetří okolní svět.“⁷⁵

Funkce rodiny

Při snahách zhodnotit kvalitu rodinného zázemí, je třeba nejprve definovat jisté funkce, které by každá rodina měla plnit. Základní funkce rodiny můžeme charakterizovat například jako:

- **funkci biologicko-reprodukční** – uspokojování základních životních potřeb všech členů rodiny, uspokojení potřeby pokračování rodu,
- **funkci materiálovou /ekonomickou/** – zajištění stability, hmotného zajištění, ekonomické soběstačnosti rodiny,
- **funkci výchovnou /socializační/** – podpora zdravého vývoje jedinců v rodině, výchova jedince, vše směřující k správnému začlenění do společnosti,
- **funkci emocionální** – rozvoj emocí, citový rozvoj jedince – funkce nenahraditelná institucí.⁷⁶

Všechny tyto funkce je třeba naplnit a vzájemně provázat tak, aby byla rodina fungující ve všech svých směrech. Patologie v kterékoliv funkci rodiny způsobuje další patologie v ostatních oblastech. Pokud je rodina ohrožena po ekonomické stránce, nemá možnost

⁷⁴ GJURIČOVÁ, Šárka a KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie, Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 83 – 84. ISBN 80-247-0415-3.

⁷⁵ MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: SLON, 2004, s. 86. ISBN 80-86429-25-3.

⁷⁶ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 32. ISBN 80-86991-66-0.

naplnit svoji funkci biologickou. Pokud není možné naplnit základní biologické potřeby členů rodiny, dochází v rodině častěji ke konfliktům. Často vznikající konfliktní situace, při nichž se dospělí neovládají a nechovají se k sobě právě s respektem, potom ohrožují i složku výchovnou, kdy děti již nemusí mít své rodiče za svůj přirozený vzor. Tím také může dojít k narušení funkce emocionální, jelikož v narušených rodinných systémech, kde často dochází spíše k agresi, hádkám a tím i negativním emocím, se těžko dá rozvíjet emocionální svět dítěte, které v takovéto rodině žije.

Pro zhodnocení funkčnosti rodiny můžeme dle Matouška využít tyto ukazatele funkcí rodiny:

- kulturní a hodnotová orientace rodiny,
- naplnění základních potřeb jednotlivých členů rodiny – strava, ošacení, bydlení, hygieny atd.,
- stav domácnosti, ve které rodina žije,
- funkčnost rodičovského systému – kvalita vzájemných vztahů i vztahu k dětem,
- hodnocení vývoje dítěte – sociální a emocionální vývoj, výchovné a vzdělávací výsledky, postoj k nim,
- funkčnost manželského systému – sdílení emocí, společné zájmy, konflikty, které mají dlouhodobější charakter a způsoby jejich řešení,
- vztahy rodiny s širším příbuzenstvím,
- vztahy rodiny k institucím – úřady, školy, zaměstnavatelé,
- sociální vazby rodiny s okolím a zájmové aktivity,
- zaměstnání rodičů – jeho perspektiva, to jak jsou v něm rodiče spokojení,
- v návaznosti na předchozí bod také materiální zdroje rodiny, ekonomický stav, to jak je o zdrojích rozhodováno,
- komunikační styl v rodině – kompetence, jasnost, participace na rozhodování, řešení neshod, emoce v rodině.⁷⁷

4.2 Poruchy funkcí rodiny

Poruchami funkcí rodiny můžeme nazývat situace, kdy rodina neplní některé své funkce v takové míře, v jaké je to nutné pro zdárný vývoj všech jejích členů. Jde o částečné

⁷⁷ MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, s. 193. ISBN 80-7178-548-2.

nebo úplné selhání jednoho nebo více členů rodiny, které se projevuje nedostatečným plněním některé z funkcí rodiny nebo funkcí všech.

Porucha biologicko-reprodukční funkce: bezdětnost, kdy partneři buď děti mít nechtějí, nebo nemohou. Situace, kdy se děti narodí do rodiny neočekávaně, neplánovaně, rodiče nejsou schopni zastávat rodičovskou roli. Jedná se ale také o rodiny s dětmi rodícími se s postižením.

Porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce: rodiče nemohou, nebo nechtějí pracovat. Rodina se ocitá v nouzi, trpí nedostatkem, je závislá na sociálním systému. Často spojeno s alkoholismem, psychickými problémy nebo delikvencí rodičů. Patří sem také velké rodiny s více dětmi a podprůměrným ekonomickým standardem.

Porucha socializačně-výchovné funkce: rodiče se o děti postarat nemohou, nechtějí či nedovedou. Důvody mohou být různé – od nemoci, úmrtí jednoho nebo obou rodičů přes mravní a charakterové vlastnosti rodičů, po nezralost a nezpůsobilost být rodičem. Dochází k tzv. ne-péči – rodiče pečují o dítě nevhodnou formou, případně mohou k dítěti zaujímat až nepřátelský postoj či přecházet až k týrání dítěte.

Porucha emocionální funkce: dochází k citovému zanedbávání dítěte. Dítě trpí rodinným rozvratem, rozchodem rodičů, jejich nedostatečným zájmem, týráním či zneužíváním. Dítě ztrácí pocit bezpečí a jistoty.⁷⁸

4.3 Typologie rodiny

Za funkční rodinu můžeme považovat takovou, která bude naplňovat všechny základní potřeby svých členů, bude plnit svá poslání vůči svým dětem, naplňovat jejich emocionální, vzdělávací, výchovné a biologické potřeby.

Dunovský definuje z hlediska funkčnosti čtyři typy rodin:

Funkční rodina (Eufunkční)

Fungující, ničím nenarušená rodina zajišťující rovnovážný a optimální vývoj dítěte. V populaci je takových rodin většina (85 %).

Problémová rodina

Rodina, v níž se již vyskytují závažnější poruchy v některých nebo ve všech svých funkcích. Tyto poruchy vážně neohrožují vývoj dítěte ani stabilitu rodiny. Tyto rodiny sice vyžadují zvýšenou pozornost ze strany orgánů sociálně právní ochrany dětí,

⁷⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986, s. 13 – 16. ISBN 08-040-86.

ale ve většině případů si své problémy nakonec dokážou řešit vlastními prostředky a maximálně vyžadují jednorázovou nebo krátkodobou pomoc (12 – 13 %).

Dysfunkční rodina

Rodina s vážnou poruchou jedné nebo více funkcí. Tyto poruchy vážně ohrožují fungování rodiny a vývoj dítěte. Dítě je sice vážně ohroženo, ale zatím není nutné jej z rodiny odejmout. Tyto závažné poruchy již rodina není schopna sama zvládnout. Začíná zde být nutnost dlouhodobějšího a hlubšího zásahu. Takové rodiny tvoří 2 % z populace.

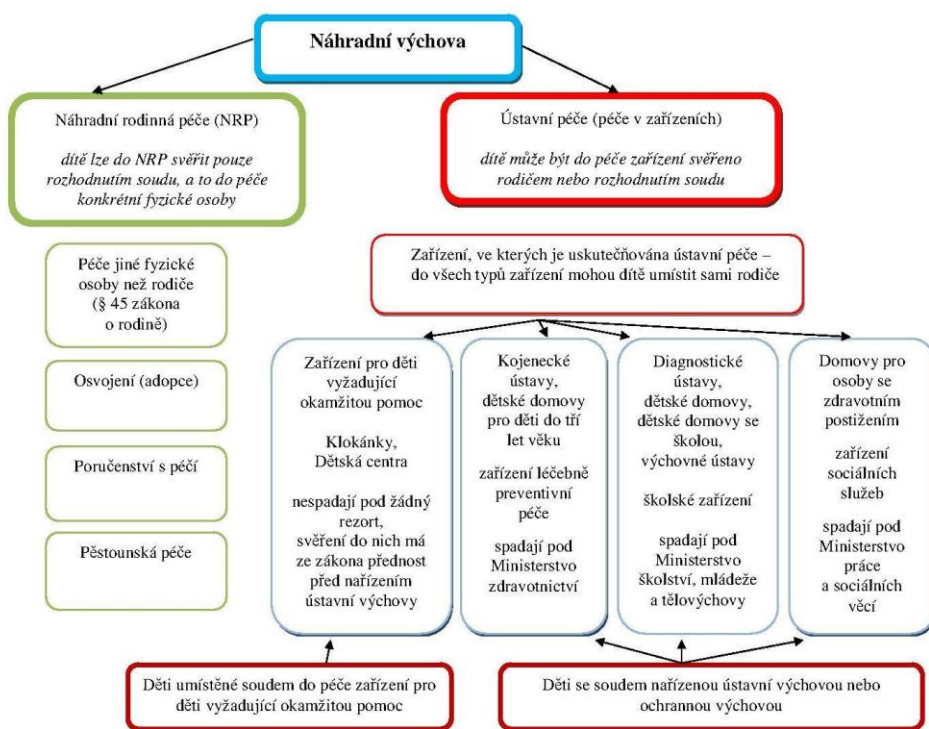
Afunkční rodina

Poruchy rodiny jsou hluboké a rozsáhlé. Rodina přestává plnit své základní úlohy. Dítěti škodí a ohrožuje jeho existenci. Dítě je třeba z rodiny odejmout a umístit mimo rodinu.

5 Systém náhradní výchovy v České republice

„Systém náhradní výchovné péče a institucionální výchovy dětí je velmi citlivý mechanismus, přímo úměrný jeho základní kompetenci – výchově dětí, které vyrůstají v rizikovém prostředí rodin nedostatečně plnících své základní výchovné funkce, výchově dětí, které péči rodiny z nejrůznějších důvodů vůbec nepoznaly, a výchově dětí, které se vzhledem ke svému psychickému onemocnění mohou ve standardních rodinných podmínkách jen obtížně rozvíjet“.⁷⁹

V České republice (dále jen ČR) se momentálně můžeme v praxi setkávat se dvěma typy náhradní výchovy. Jedná se o systém náhradní rodinné péče a systém institucionální péče.

Obrázek č. 2 – Schéma systému náhradní výchovy v ČR.⁸⁰

Ze schématu použitého výše vyplývá, že náhradní výchovná péče dnes probíhá v kompetenci tří ministerstev. Tento jev, ale také nedostatečné propojení a koordinace služeb

⁷⁹ JEDLIČKA, Richard et al. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících, prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 384. ISBN 978-80-247-5447-5.

⁸⁰ Autor neznámý. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/Image/ZI_schema_c10.jpg

v rámci resortů, je společně s umísťováním dětí v raném věku do institucionální výchovy předmětem velké kritiky a snahy o transformaci institucionální péče.

V rámcové koncepci MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči lze dohledat, že v ČR je do institucionální péče umísťován velký počet dětí. V roce 2007 se jednalo o zhruba 225 zařízení, v nichž pobývalo 7 427 dětí. V přepočtu na 100 000 obyvatel bylo tedy umístěno v institucionálním typu výchovy cca. 80 dětí.⁸¹

Od roku 2005/2006 do roku 2014/2015 došlo k 15 % poklesu v počtu dětí umístěných do systému ústavní výchovy.⁸²

Pro školní rok 2015/ 2016 jsou zveřejněna data uvádějící 213 zařízení, v nichž pobývalo 6482 dětí. I přes viditelný posun stále tak zaujímáme v Evropě přední místa v umísťování dětí do zařízení institucionální výchovy.⁸³

Celý systém náhradní výchovné péče v České republice je již dlouhou dobu kritizován na mezinárodní úrovni. Na připomínky Rady Evropy reagovala Česká republika vytvořením koncepce transformace systému náhradní výchovné péče ve školských zařízeních. Touto koncepcí byly nastaveny například podmínky pro snížení počtu umísťovaných dětí do ústavních zařízení s důrazem na potřebu posílení preventivních programů zacílených na podporu ohrožených rodin a dětí, rozvoj a vytvoření sítě specializovaných ambulantních služeb, navýšení počtu kvalifikovaných pracovníků v těchto službách a také zajištění jejich dalšího vzdělávání. Hlavní pozornost této péče má být zaměřena především na individuální potřeby cílové skupiny, tedy ohrožených rodin s dětmi, diferenciaci možností péče a nabídky poskytovaných podpůrných služeb, dále na proces destigmatizace, jehož cílem je odstraňování negativního označování klientů v průběhu diagnostické, preventivní, výchovné, terapeutické a následné péče o jedince. Zdůrazňována je i nutnost zavedení nové terminologie, transparentnosti procesu institucionální výchovy a komplexního pojetí, které má být zajištěno na základě individuálních potřeb a situace rodiny a dítěte. Požadavky

⁸¹MŠMT ČR. *Rámcová koncepce MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1564_1_1/

⁸²MYŠÁKOVÁ, Lucie a PETRENKO, Roman, 2016. Proměny v péči o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR za uplynulých 10 let. In: PACNEROVÁ, Helena a MYŠÁKOVÁ, Lucie eds. *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 67. ISBN 978-80-7481-157-9.

⁸³MŠMT ČR. *Statistická ročenka školství 2015/2016 – výkonové ukazatele* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

klade na zahrnutí speciálně edukativních, specificky léčebných, terapeutických a preventivních postupů včetně moderní formy sociální práce, jejichž efektivita je dostatečně podložena poznatky z praxe a výzkumu.⁸⁴

V roce 2009 byla přijata další opatření vztahující se k transformaci v rámci akčního plánu pro léta 2009 – 2011. V roce 2012 (usnesením č. 4 ze dne 4. 1. 2012) se schválením národní strategie ochrany práv dětí se vláda ČR zavázala do roku 2018 vytvořit funkční systém pro zajištění ochrany všech práv dětí a k naplňování jejich potřeb.⁸⁵ I nadále je ovšem současný systém péče o ohrožené děti v ČR roztržistý a jednotlivé resorty mezi sebou nespolupracují tak, jak by bylo třeba.

5.1 Legislativní rámec upravující náhradní výchovu

Česká republika je stejně jako ostatní evropské státy vázána ratifikovanými mezinárodními úmluvami. V případě náhradní výchovy je hlavní Úmluva o právech dítěte, jež zavazuje státy, které se podílejí na její ratifikaci, k ochraně dítěte, k zajištění zdravotní, hygienické, vyživovací a hmotné péče o jeho osobu. Stanovuje také právo na rozvoj tělesný a duševní bez jakékoliv diskriminace, respektování práv dítěte ve společnosti, zajišťování možností rozvoje a potvrzování své identity, láskyplného a emočně kladného prostředí a respektu k individualitě dítěte.⁸⁶

Jedním ze stěžejních zákonů upravujících náhradní výchovu je zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník platný od 1. 1. 2014. Tento zákon ve svém znění shrnuje prakticky celý systém náhradní výchovné péče. Orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) mají dle zákona 359/ 1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí svoji základní pracovní náplň určenou především jako ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu včetně ochrany jejich oprávněných nároků a zájmů, a to i na obnovení narušených funkcí rodiny. Především by tedy měla být upřednostněna preventivní práce, která by měla předcházet selhávání rodiny, a snaha o udržení dítěte v rodinném prostředí a rodiny jako celku.

Ze sociálně-právního hlediska je pro využití systému náhradní rodinné péče základním požadavkem neexistence, rozbití či přerušení vztahu s vlastní rodinou dítěte.⁸⁷

⁸⁴ MŠMT ČR. *Rámcová koncepce MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1564_1_1/

⁸⁵ MPSV ČR. *Právo na dětství. Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012 – 2015* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf

⁸⁶ MICHALÍK, Jan. *Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 11. ISBN 978-80-244-3621-0.

⁸⁷ JEDLIČKA, Richard et al. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících, prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2015, 387 – 391. ISBN 978-80-247-5447-5.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v § 971, odst. 1, k nařízení ústavní výchovy říká, že soud vždy zvažuje také přednostní svěřením dítěte do péče fyzické osoby, a zároveň v odst. 3 upravuje to, že zhoršené bytové nebo majetkové poměry nemohou být samostatně důvodem pro rozhodnutí o umístění dítěte do ústavní výchovy, pokud jsou jinak rodiče schopni zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění všech povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti. Soud tedy vždy před nařízením ústavní výchovy zvažuje všechny dostupné možnosti a poměry rodiny a dítěte s cílem rozhodnout v nejlepším zájmu dítěte.

Výkon ústavní a ochranné výchovy v ČR patří do kompetence resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), které je zřizovatelem školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Pro vymezení výkonu ústavní a ochranné péče je stěžejním zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně-výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který je platný od 1. 7. 2002 (dále jen zákon 109/2002 Sb.), a vyhláška MŠMT č. 438/ 2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Jak již bylo řečeno, náhradní institucionální výchova je v ČR realizována v kompetenci tří resortů. Pod resort školský se řadí diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Resort zdravotnictví pokrývá kojenecké ústavy a dětské domovy do tří let věku dítěte.

Pod resort práce a sociálních věcí spadají pobytové služby sociálního charakteru – domovy pro osoby se zdravotním postižením.⁸⁸

Zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy mohou být členěna podle věku, zdravotního postižení uživatelů, mentální úrovně, pohlaví a stupně obtížnosti ve výchově. Tato zařízení může zřizovat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, případně ale i jiná právnická nebo fyzická osoba. Výjimkou je diagnostický ústav.⁸⁹

Účelem zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je dle §1, odst. 2 zákona 109/2002Sb. nezletilým osobám zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně i osobám zletilým do 19 let zajišťovat na základě rozhodnutí soudu o ústavní nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření v zájmu jejich zdravého vývoje, vzdělávání a řádné výchovy náhradní výchovnou péči. Zařízení by také měla spolupracovat s rodinou dítěte, včetně

⁸⁸ SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 18 – 19. ISBN 978-80-7368-728-1.

⁸⁹ HUTYROVÁ, Miluše. *Etopedie pro výchovné pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 30. ISBN 80-244-1190-3.

rodinných terapií, nácviku dovedností nezbytných pro výchovu a péči o dítě v rodině a poskytovat podporu při přechodu dítěte zpět do jeho rodinného prostředí nebo do náhradní rodinné péče.

Podle §2, odst. 6 může zařízení na základě žádosti poskytnout přímé zaopatření i zletilé nezaopatřené osobě po ukončení ústavní nebo ochranné výchovy. Toto zaopatření může být poskytováno nejdéle do 26 let. Podmínkou k poskytování tohoto zaopatření je soustavná příprava na budoucí povolání, ale také uzavření smlouvy se zařízením a nezaopatřenou osobou, a to nejdéle do 1 roku od ukončení ústavní nebo ochranné výchovy.⁹⁰

Tato zařízení poskytují péči zejména dětem, kterým odpovídající péči nemohla nebo nedokázala poskytnout jejich rodina nebo osoby, jimž byly děti svěřeny do výchovy, dále pak dětem s nařízeným předběžným opatřením a v neposlední řadě také dětem, které nejsou občany České republiky a splňují podmínky, které jsou stanoveny zákonem o sociálně právní ochraně dětí v §2, odst. 2. Do jmenovaných zařízení mohou být umístěny i děti s mentálním postižením, tělesným postižením, smyslovým postižením, vadami řeči nebo děti s vícečetnými vadami, a to pokud je jim soudem nařízena ústavní výchova, ochranná výchova nebo předběžné opatření.

Dětem je v těchto zařízeních poskytováno dle § 2 odst. 7, Zákona č. 109/2002 Sb. přímé zaopatření spočívající v zajištění těchto oblastí:

a) *Stravování, ubytování, ošacení,*

b) *učební potřeby a pomůcky,*

c) *úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání,*

d) *úhrada nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyly zdravotní služby vyžádány zákonnými zástupci dítěte,*

e) *kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení,*

f) *úhrada nákladů na dopravu do sídla školy.*

Dále mohou být hrazeny dle §2 odst. 9:

a) *Potřeby pro využití volného času a rekreaci,*

b) *náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost,*

c) *náklady na soutěžní akce, rekreace,*

d) *náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.*⁹¹

⁹⁰ Česká republika. Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ Tamtéž.

V případě potřeby jsou v zařízeních zajišťovány požadavky na speciální výchovné a vzdělávací potřeby dítěte.

5.2 Dětský domov

Z výše uvedeného vyplývá, že ústavní výchova probíhá ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy. Jedním z těchto zařízení je i DD.

DD ve své péči zohledňuje individuální potřeby dětí. Směrem k dětem plní DD úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. DD zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, u kterých se nevyskytují závažné poruchy chování.

Klienti DD se vzdělávají ve školách, které nejsou zřízeny jako součást DD. V případě DD se jedná o koedukované zařízení pro děti zpravidla ve věku od 3 do 18 let, nejdéle však péče může být poskytována do 26 let, a to v případě výše zmíněné soustavné přípravy na budoucí povolání. DD může své služby také poskytovat nezletilým matkám s jejich dětmi. Stejně tak DD zajišťuje péči i zdravotně nebo mentálně postiženým dětem, kterým budou zajištěny specifické podmínky pro jejich pobyt.

Základní organizační jednotkou dětských domovů je rodinná skupina, kterou dle zákona č.109/ 2002 Sb. tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí různého věku a pohlaví. V případě sourozeneckých skupin je samozřejmostí zařazení do stejné rodinné skupiny. Tyto rodinné skupiny lze v dětském domově zřídit nejméně 2 a nejvíce jich může být v jednom zařízení zřízeno 6.⁹²

Dnešní DD se snaží svojí strukturou, vnitřními řády, časovým rozvrhem v průběhu dne i systémem komunikace a rozložením služeb vychovatelů maximálně přiblížit zvyklostem běžné rodiny. Zejména potom mají dětské domovy rodinného typu k fungování běžné rodiny velmi blízko. Rodinné skupiny fungují z větší části samostatně, mají možnost samostatně nakupovat, vařit, učit děti běžnému chodu domácnosti a poskytovat dětem bezpečné prostředí a oporu.

Pobyt dítěte v dětském domově může být ukončen soudním rozhodnutím o zrušení ústavní výchovy, dosažením zletilosti, případně také přemístěním do jiného typu zařízení.

V poslední době se v kontextu snahy o transformaci ústavní výchovy stále častěji rozebírá to, zda je schopen DD být dětem opravdovým domovem a alespoň částečně nahradit dítěti fungující rodinu.

⁹² Česká republika. Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Škoviera prisuzuje pojmu domov čtyři různé možnosti chápání. V prvním případě je to místo na kterém žijeme – dům, budova, byt. Dnešní rodinné typy dětských domovů jsou prakticky stejné jako obytné prostory, které využívají běžné rodiny. Jednotlivé rodinné skupiny užívají zpravidla v zařízeních samostatný byt, nebo jsou dokonce umístěny v domcích či bytech, které jsou stavěny samostatně. Zařízením se byty nijak nevymykají běžnému standardu. Navíc zde najdeme pouze kancelář vychovatelů a jejich hygienické zázemí.

Dalším možností, jak chápat výraz domov, je to, že je to přítomnost našich nejbližších – nejde tedy jen o prostor, ale i o sounáležitost s našimi rodiči, sourozenci, staršími generacemi a širší rodinou. Zde již nacházíme rozkol. V dětském domově takového uskupení nejbližších dítě nezažívá. Nejbližší osobou by zde měl být vychovatel či vychovatelka. Pokud má dítě sourozence, potom se samozřejmě i on stává jeho nejbližší osobou. Oba jsou pak umístěni do stejné rodinné skupiny. Nikdo další z nejbližších osob dítěte však není v dosahu. Vychovatelé se střídají ve službách a tak ani „oblíbená teta“ často není v případě nouze nablízku. Škoviera hodnotí tuto věc tak, že se spíše jedná o jakési společenství, kde spolu mohou děti žít v kamarádských vztazích než o adekvátní náhradu rodiny a rodinného života.

Třetí možnost pohledu na výraz domov je skrze širší sociální okolí. Zde hraje roli vše, co se týče vztahů s kamarády a přáteli, styky se sousedy, učiteli, možnost zájmových aktivit – zkrátka vše, co se nějakým způsobem odráží na životě dítěte a zvyšuje jeho kvalitu. V této oblasti dětské domovy mohou rodinu dobře suplovat.

Ve čtvrté oblasti se potom podle Škovieru objevuje potřeba generační a genetické kontinuity života. Zakládá se na vztazích s rodiči, s prarodiči, s dalšími generacemi. Tato oblast se váže na naše dětství, na to kde jsme žili a co jsme zažili, co jsme se dozvěděli o našich předcích. Vytváříme si tak naše kulturní dědictví, které poté dále dotváříme s partnerem a s dětmi ve své budoucnosti. Škoviera hovoří o tom, že DD může zajistit mnohdy až třígenerační kontinuitu, ta ale nikdy nebude oplývat i kontinuitou genetickou. Nejde tudíž o předání rodinné tradice, nepřenášejí se zde rodinné rituály, nepřihlíží se k etnickým zvláštěnostem dětí. Ve čtvrté oblasti tedy DD může být náhradou rodiny jen z malé části, jelikož jde především o naplnění potřeby někam a někomu patřit, potřebu vlastní identity.⁹³

Přes všechny vyjmenované nedostatky však mnohé děti v dětském domově najdou prostředí, které považují za svůj domov. Velmi často se stává, že děti, které v dětském domově vyrostly, přijíždějí v dospělosti na návštěvu a hledají „své tety“, své kořeny. Obvykle přicházejí i se svými vlastními dětmi, s kterými chtějí sdílet svoji zkušenost, své kulturní dědictví.

⁹³ ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, 113. ISBN 978-80-7367-318-5.

5.3 Důvody umístění dětí v dětském domově

Důvody toho, proč jsou děti umísťovány do dětských domovů, je možné specifikovat na základě studie z roku 2011 takto: 66 % dětí je umístěno z důvodu nedostatečné péče o dítě, 10 % z důvodu tíživé finanční situace rodiny, 7 % dětí přichází do dětských domovů proto, že rodiče nezvládali jejich problémové chování, 5 % pokrývají sociální důvody rodiny, 5 % alkoholová závislost v rodině, 4 % zastupují týrání dětí v rodině a poslední 3 % rodiče ve výkonu trestu. Z těchto dat je tedy možné dedukovat, že v součtu pouze 12 % dětí je zde umístěno z nevyhnutelných a vážných důvodů, jako jsou například výkon trestu rodičů, alkoholismus, týrání. Nejčastější důvody umístění dětí do DD potom souvisí hlavně s narušením funkcí rodiny. Je zřejmé, že po posílení rodin a jejich kompetencí by děti mohly dál, byť zřejmě za asistence sociálních pracovníků, vyrůstat v rodině a svém přirozeném prostředí.⁹⁴

Sekera uvádí, že do dětských domovů často přicházejí děti z nefungujících rodin, tedy děti sociálně hendikepované, z rozpadlých rodin, děti z rodin, které mají existenční problémy. Děti přicházející do dětských domovů mají často své výchovné nebo i osobnostní specifika a problémy. Děti oboustranně osiřelé se do DD dostávají jen velmi zřídka.⁹⁵

Názor pocházející přímo z praxe prezentovaný zkušeným vychovatelem zní takto: *„Ve své praxi jsem se ani jednou nesetkal s úplnými sirotky. Pokud rodina funguje a dojde k nějaké tragédii, o děti se postarají prarodiče, příbuzní. Děti, kterým zemřel jeden rodič, se občas objevují. Převažují děti, které pobyt v jejich vlastní rodině ohrožoval na příznivém vývoji, někdy i na životě. Často je v rodinách přítomná kriminalita, alkohol, drogy. Oblíbené mediální klišé o chudé rodině, které z důvodu chudoby vzali děti, mi připadá účelově notně přitažené za vlasy. Těch příčin je vždy víc a většinou je chudoba už jen důsledkem předchozích faktorů.“*⁹⁶

⁹⁴ PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, s. 54, [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

⁹⁵ SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 23. ISBN 978-80-7368-728-1.

⁹⁶ NAVRÁTIL, Karel. *Rozhovor - Radim Koreš, vychovatel v dětském domově v Písku: Naděje? Ty vkládám do dětí* [online]. 2012, [cit. 17. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/publicistika/rozhovory/radim-kores-vychovatel-v-detskem-domove-v-pisku-nadeje-ty-vkladam-do-deti>

6 Vychovatel v dětském domově

„Kdo je to „vychovatel“ v zařízení, kde probíhá náhradní výchova? Je to člověk, který do zařízení dochází podle svého rozpisu směn a plní si tam svoji náplň práce? Je to ten, kdo má k dítěti hluboký vztah? Je to člověk, který rozumí tomu, co se děje v dítěti, co probíhá ve skupině, ten, kdo umí správně zareagovat?“⁹⁷

Pozice vychovatele je složitá, jeho náplň práce je velmi široká a rozmanitá a sahá od blízké péče, kdy, jak Škoviera říká, vychovatel „*dětem doslova utírá nudle*“⁹⁸, přes péči o byt, fungování rodinné skupiny v souladu s požadavky vedení přes profesionální pedagogickou práci s dítětem po terapeutický a spirituální dialog, a to vše při současném řešení vlastního dilematu, jestli a jak moc má dítěti nahradit jeho rodiče.⁹⁹

6.1 Požadavky kladené na profesi vychovatele

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a jeho novelizace¹⁰⁰ řadí vychovatele mezi pedagogické pracovníky vykonávající přímou pedagogickou činnost.

Vychovatel působící v dětském domově musí splnit určité kvalifikační předpoklady. Těmi je dokončené vysokoškolské studium zaměřené na obor sociální nebo speciální pedagogiky, vyšší odborné vzdělání v oblasti speciální pedagogiky, případně vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky, které je doplněno o studium v celoživotním vzdělávání zaměřené na speciální pedagogiku.

Ke kvalifikačním požadavkům řešícím vzdělání vychovatele se přiřazuje požadavek další, a to na psychickou způsobilost, která se ověřuje psychologickými testy před vznikem pracovního poměru vychovatele. Psychologický posudek se stává součástí osobního spisu vychovatele.¹⁰¹

Pokud se jedná o osobnostní požadavky na výkon profese vychovatele, jsou podle Škovierovy mnohdy tak vysoké, že „*vytvářejí až nereálný model ideálního člověka se samými pozitivními vlastnostmi.*“¹⁰²

⁹⁷ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 103. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁹⁸ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 103. ISBN 978-80-7367-318-5.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Poslední novelizace zákona č. 379/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb.

¹⁰¹ Česká republika. Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 103. ISBN 978-80-7367-318-5.

V souvislosti s výběrem vychovatele, který má v zařízení působit jsou zmiňovány aspirace různých zainteresovaných stran. Vychovatel přichází do zařízení se svými představami, které chce realizovat, a se svými znalostmi, které je připraven používat a dále je rozvíjet. Chce pracovat tvůrčím způsobem, nebýt pouhým vykonavatelem plánů a pokynů jiných. Chce si hledat své cesty, používat své metody. Z vlastní zkušenosti může autorka práce dodat, že do své první pracovní pozice vychovatele přichází nový pracovník mnohdy se značně zkreslenými představami a určitou naivitou, ze které velmi časně vystřízliví. Poté teprve přichází doba plodné práce na vztazích s dětmi i na sobě samém, ve vztahu k dětem i ve vztahu k dalším povinnostem v zařízení.

Vedení zařízení očekává, že pracovník bude již od nástupu na svoji pozici splňovat požadavky na flexibilitu, bude schopen časově reagovat na potřeby dětí a zařízení, obsáhne vše od školních povinností, sportovních aktivit, ručních prací, výtvarných činností, přes sexuální výchovu až po péči o zdraví dětí a péči o domácnost.

Z pohledu zřizovatele, který přemýšlí ekonomicky, by měl být vychovatel raději bez plné vysokoškolské kvalifikace, jelikož je potom jako pracovní síla levnější. Ostatní personál v zařízení vidí často vychovatele jako dostatečně nevytížené, nevyužité. Mají snahu vychovatele vidět jako osoby univerzálně použitelné a přenášet na ně ve zvýšené míře například povinnosti ohledně čistoty zařízení atd. – z vychovatelů tak takzvaně dělají služku pro všechno.

Pokud se zeptáme na ideálního vychovatele dětí, chtěly by vychovatele, který by byl schopen je zaujmout, bude jejich oporou, pokud budou ony chtít, ale nebude je příliš zatěžovat svými nároky, kterými ohrožuje jejich pohodlí. Kromě malých dětí nebudou očekávat a ani nijak stát o to, aby vychovatel byl náhradou jejich rodičů.

Samostatnou kapitolou jsou potom rodiče dětí, kteří se projevují s ohledem na své smíření s tím, že je dítě umístěno v dětském domově. Škoviera zmiňuje celou řadu možných postojů rodičů, a to od ochránářského postoje, přes koalici rodiče s dítětem proti vychovateli, až po vznášení požadavků rodičů směrem k vychovateli, udělování rad ve výchově, upozorňování na chyby ve výchově dětí, kterou před nedávnem rodiče sami nebyli schopni zvládnout.¹⁰³

¹⁰³ Tamtéž.

Výkon práce vychovatele je lépe nazývat profesí než zaměstnáním. Profese obnáší soustavnou a dlouhodobou přípravu na její výkon, také předpokládá určitou intelektuální úroveň a svoji roli hraje také nezastupitelnost této práce pro společnost.¹⁰⁴

Pokud se zaměříme na genderové rozložení sil ve vychovatelské profesi, v dnešní době je velmi znatelná převaha žen v pracovních pozicích vytvářených v rámci provozu dětských domovů. To může být chápáno jako problém, jelikož dochází k tomu, že děti umístěné v dětských domovech často postrádají dostatek mužských vzorů.

Pracovníci DD		Vychovatel		Asistent pedagoga		Psycholog		Spec.pedagog	
Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy	Celkem	Ženy
2341	1922	1588	1240	392	361	19	16	70	46

Tabulka č. 1: Poměr počtu žen k celkovému počtu pracovníků pracujících v dětských domovech v roce 2016/ 2017¹⁰⁵

6.2 Profesní náplň vychovatele

Dosoudil pojednává o jednotlivých činnostech, které jsou součástí práce vychovatele. Dělí je na administrativní činnosti, péči, zajišťování bezpečnosti, vlastní výchovnou činnost a rozvoj vlastní profesionality. Konkrétní rozložení náplně práce vychovatelů je stanoveno v „Pracovní náplni vychovatele“, která je součástí dokumentace, kterou vychovatel signuje podpisem, a tím potvrzuje své seznámení s ní při vzniku pracovního poměru. Tato pracovní náplň by měla vycházet na jednu stranu z kvalifikačních předpokladů vychovatele, na stranu druhou z potřeb zařízení. Jelikož zde jde zároveň o platové zařízení, není ale výjimečný postup opačný. Zařízení určí platové zařazení pracovníka a podle jeho zařazení mu zpracuje náplň práce tak, aby neodporovala předpisům k odměňování pedagogických pracovníků. Proto lze považovat tento dokument za formální a nijak nezobrazující skutečné rozložení práce vychovatele.

K výše zmíněnému dělení Dosoudil dodává, že péči lze rozumět činnosti, které zahrnují úkony spojené s naplněním základních potřeb dítěte, které nejsou podmíněny speciálními dovednostmi nebo nároky na kvalifikaci vychovatele. Jde o zabezpečení obslužných činností týkajících se stravy, hygieny, úklidu a domácích prací. I zde lze ale podle Dosoudila nalézat

¹⁰⁴ DOSOUDIL, Pavel, 2012. Má profese: vychovatel. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelanda,(ed). *Vybraná témata vychovatelské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 25. ISBN 978-80-8765-59-6.

¹⁰⁵ MŠMT ČR. *Statistická ročenka školství 2016/2017 – výkonové ukazatele* [online]. [cit. 27. 5. 2017]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

možnosti pro výchovné působení. I tyto běžné činnosti mohou sloužit k formování osobnosti klienta, pokud jsou prováděny vhodně a s cílem dítě motivovat, zapojit a poskytnout mu zpětnou vazbu. Bez kvalitního zabezpečení základních potřeb dítěte není možné ani pomýšlet na působení na vyšší složky osobnosti.

Zajištění oblasti bezpečnosti je jednou ze základních povinností vychovatele. Ve školách jsou zpracovávány postupy a krizové plány, které zpracovávají možnost postupu v těchto situacích. Dětské domovy by měly postupovat stejně. Jde o první pomoc, zajištění odvozu dítěte k lékařskému ošetření, přivolání rychlé záchranné služby, dodržování zásad BOZP a požární ochrany, ale také bezpečnostní rizika spojená s rizikovým chováním dětí a mládeže, jako je šikana, alkohol či drogy. K zmapování všech těchto rizik zařízení nezbytně potřebuje vychovatele, jeho zkušenosti a jeho spolupráci. Vychovatel v rámci svých povinností sleduje atmosféru a vztahy v rodinné skupině i v zařízení celkově, vyhodnocuje je a je připraven zasáhnout v případě rizika vzniku šikany. Stejně tak sleduje a vyhodnocuje i další rizikové situace. I na základě těchto vyhodnocených sledování vývoje atmosféry a vztahů v zařízení mohou být zpracovány krizové scénáře, se kterými by měl být nově nastupující vychovatel vždy seznámen. Zcela jistě se nikdy nepodaří nalézt všechny krizové situace, které mohou nastat. Ale jeví se jako velmi vhodné, a to hlavně s ohledem na začínající kolegy, vytvořit na základě intervize, jež otevře zkušenosti jednotlivých pracovníků včetně vhodných řešení, určitý algoritmus postupných kroků řešení, který ve vypjaté stresové situaci usnadní postup a okamžité řešení. Po každé krizi, která vyžadovala nová řešení, je třeba se k situaci vrátit, znovu ji probrat s kolegy a postup doplnit k již zpracovaným algoritmům. Tento vzniklý materiál by měl být vždy zavěšen na snadno přístupném místě a měl by být rychle použitelný.

Do nejméně oblíbených činností patří administrativa, jejíž množství je v poměru k přímé práci s dětmi velmi nepříjemné. Její snížení se ale očekávat nedá. Administrativní činnosti vychovatele můžeme rozdělovat do dvou částí. Můžeme je nazývat částí technickou a částí, která je podkladem pro další práci s dítětem. Technickou část pak tvoří vedení dokumentace o ošacení, fasovaných školních pomůckách, hygienických a čistících prostředcích. Tato evidence se vede s ohledem na potřebu hospodárnosti provozu.

Část, která by měla sloužit jako podklad k další práci s dítětem, je obvykle vedena v databázi, jež hovoří o diagnostické činnosti směrem k dítěti, zaznamenává významné projevy dětí, ukládá vypracovaná hodnocení dětí.¹⁰⁶ Vedení dokumentace můžeme

¹⁰⁶ Zařízení obvykle pracuje s denními záznamy z chodu jednotlivých rodinných skupin a zpracovává Plán rozvoje osobnosti dítěte, který pravidelně vyhodnocuje a stanovuje další kroky.

také chápat jako významný prvek psychohygieny. Při psaní hodnocení je možné si setřídít myšlenky, zamyslet se nad důvody chování dítěte, poodstoupit od situace a podívat se na ni bez aktuálního vlastního prožívání.

Vlastní výchovná činnost je tím nejpodstatnějším bodem práce vychovatele a prolíná se tedy veškerými činnostmi vychovatele v průběhu dne. Tato činnost je stavěna na principech zapojení dítěte, motivovanosti, rozvoje vnitřní motivační struktury, pozitivní změny v hodnotové orientaci dětí, posílení volných vlastností. Vychovatel by měl dbát na zapojení všech dětí ve skupině, nalézat přiměřené úkoly, dbát na přiměřenou vytiženost všech dětí ve skupině, a to s respektem k individuálním rysům osobnosti jednotlivých dětí.

Vlastní výchovná práce se dá také dělit takto: aktivity volnočasové, zájmové a sportovní, rozvoj sociálních kompetencí klientů, vzdělávací aktivity, které mohou probíhat formou přípravy a plnění školních povinností, ale také jako preventivní činnosti v rámci prevence rizikového chování, terapeutické aktivity a reedukace, které se zaměřují na osobnostní problémy jednotlivých dětí a problémy v jejich projevech chování, komunitní a režimové terapie zaměřující se na denní, týdenní skupiny poskytující reflexi a hodnocení.

Zařízení vypracovává týdenní a měsíční plán práce pro všechny činnosti vychovatele. Součástí výchovné činnosti je také neodmyslitelně nepřímá pedagogická činnost, jejíž součástí je příprava na činnost s dětmi.

Za velmi důležitou oblast v profesi vychovatele považuje Dosoudil rozvíjení vlastní profesionality. Každý výchovný pracovník podléhá povinnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Své vlastní vzdělávání by si měl každý vychovatel řídit na podkladě vlastní analýzy svých vzdělávacích potřeb a směřovat jej do oblastí, ve kterých by se měl a chtěl zlepšit. Součástí dalšího vzdělání by jistě měla být také supervize, jejíž poskytnutí zaměstnavatelem ale dosud není povinné. Ze zkušenosti autorky práce je supervize v oblasti dětských domovů ke škodě všech zúčastněných málo využívána.¹⁰⁷

Supervizi a možnost reflexe v jejím průběhu lze označit za formu celoživotního učení, která napomáhá rozvoji profesionálních dovedností vychovatelů a navýšení jejich kompetencí. Cílem není pouhá prevence syndromu vyhoření a minimalizace stresu vznikajícího z pracovního vytižení v profesi vychovatele, ale i získávání nových dovedností a znalostí, formování profesních postojů, získání nových pohledů na věc, nestranného náhledu

¹⁰⁷ DOSOUDIL, Pavel, 2012. Má profese: vychovatel. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelanda,(ed). *Vybraná témata výchovatelské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 27 – 30. ISBN 978-80-8765-59-6.

druhých osob. Vychovatel supervizí získává potřebnou podporu a posílení pro svoji práci. Supervize patří do rukou odborníka, který má příslušné vzdělání a přichází do organizace zvenčí.

Velmi účinné mohou být také balintovské skupiny¹⁰⁸ nebo kazuistické semináře, které vedou přímo k řešení jednotlivých problémů a zkvalitnění práce s klienty.

Další formou, jež je v rámci zařízení dostupná, využívána a slouží ke sdílení informací a práce uvnitř týmu zařízení, je intervize. Role „supervizora“ se ujímá kolega či nadřízený, což je velmi náročná situace. Často je to však jediná forma sdílení a reflektování týmové práce v zařízení mimo pravidelné porady, sdílení databáze s dokumentací klienta a běžné předávání služeb, při kterém se předávají i informace podstatné pro fungování zařízení a pro péči o klienty.

Vychovatel je součástí týmové práce – vypracovaný a jasně srozumitelný systém kompetencí tohoto týmu značně zjednodušuje. Naopak nejasnosti v systému vedou k nespokojenosti personálu i klientů, kterým není možné nabídnout celý rozsah toho, co by mohla práce týmu nabídnout při jasné organizaci.

Velmi důležitou součástí práce vychovatele je také sebereflexe. Pokud se pracovník v určitém okamžiku zachová nevhodně a není schopen sebereflexe, je pravděpodobné, že stejnou chybu bude opakovat i v budoucnu, což se projeví jak neblahým dopadem na vztahy s dětmi, tak na vnímání výsledků své vlastní práce jako neefektivní. Vychovatel se tak může dostávat do situace, kdy se bude cítit nespokojen a frustrován nejistotou výsledku své práce.¹⁰⁹

V souvislosti s pracovní náplní vychovatele lze pro doplnění zmínit výsledky výzkumu zveřejněné Škovierou. V tomto výzkumu, na němž spolupracovalo ve formě výzkumného vzorku 90 vychovatelů, jde o hledání odpovědi na otázku, jaké je zastoupení činností vychovatel v jeho práci. Výsledek tohoto výzkumu ukazuje, že dominantní činnosti vychovatele je příprava dětí na školní povinnosti tvořící 16 % práce vychovatelů a zajištění

¹⁰⁸ Skupinová metoda řešení problému hojně využívaná v psychoterapii. Byly zaváděny od roku 1961 psychoanalytikem Michaellem Balintem. Jednotliví účastníci přinášejí své vlastní problémové případy z praxe, které jsou podrobeny skupinovému posouzení. Díky získanému náhledu může pracovník svoji práci s klientem lépe zacílit.

¹⁰⁹ ŽUFNÍČEK, Jan, 2012. Rizikové chování v kontextu školských ústavních zařízení. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelanda ed.. *Vybraná témata výchovatelské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 27 – 30. ISBN 978-80-8765-59-6.

stravy dětí, které tvoří 15 % práce vychovatelů v dětských domovech. Na druhou stranu činnosti, které slouží k aktivnímu rozvoji dětí, jsou zastoupeny pouze v 9 %.¹¹⁰

¹¹⁰ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 106. ISBN 978-80-7367-318-5.

7 Vztah vychovatele a dítěte

„V ideálním světě by všichni rodiče byli přesně vyladěni na potřeby svých malých dětí, poskytovali jim zásadní rané prožitky, které jsou nezbytné pro zdravý vývoj, a v důsledku tohoto zdatného rodičovství by se násilí, agrese, a antisociální chování u dětí a mladých lidí staly vzácnějšími jevy, než je tomu v současnosti.

Aby bylo zajištěno, že vychovatelé dokáží poskytovat typ rodičovství nezbytný k zajištění pozitivních výsledků u dětí v náhradní péči, musejí si profesionální vychovatelé uvědomit potřeby těchto dětí, pochopit hlavní faktory, které jsou základem úspěšného rodičovství – to je hlavní věc – a napřít svou energii, dovednosti a zdroje směrem k příčinám, a ne k projevům problémů, s nimiž se tolik dětí a mladých lidí ve veřejné péči potýká.“¹¹¹

Definice Howesové obsahuje tři základní kritéria pro další možné osoby mimo rodinu, k nimž si dítě může vytvářet vazbu ve smyslu attachmentu. Podle této definice je to osoba, která poskytuje dítěti psychickou a emocionální podporu, je v životě dítěte stabilně přítomna a je mu k dispozici, ve vztahu k dítěti je osobou emocionálně zainteresovanou.¹¹² V případě dětí v institucionální výchově by takovou osobou tedy měl být vychovatel.

Komárek také zmiňuje teorii systémové komunikace, jež patří mezi nejčastěji citované teoretické rámce, které zkoumají vztahy učitel – žák. Na základě této teorie popisuje vztah mezi učitelem a žákem jako asymetrický a komplementární. Asymetrii lze chápat v rozdělení možnosti moci mezi učitelem a jeho žákem a také v mnoha dalších ohledech. Učitel je osobou kontrolující, hodnotící; žák je osobou hodnocenou. Asymetrie panuje i ve znalostech, dovednostech, dosaženém věku, odpovědnosti zainteresovaných, ale jak Komárek zmiňuje, také v dobrovolnosti celého procesu, jelikož žák zde nemá na výběr, zda bude do školy chodit nebo ne. Souběžně však je tento vztah i komplementárním. Žák svého učitele pro získání svých dovedností a znalostí potřebuje a role učitele by bez žáka ztratila svůj smysl.¹¹³ Tuto teorii lze s úspěchem vztáhnout na všechny pedagogické pracovníky, vychovatele v dětských domovech nevyjímaje.

¹¹¹ CAMERON a R. J., MAGINN, Colin. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 31, [cit. 5. 8. 2017]. ISBN 978-80-87652-61-9. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Cesta_k_pozitivnim_vysledkum.pdf

¹¹² KOMÁREK, Tomáš. Vztah učitel–žák z pohledu teorie attachmentu. In: KREJČOVÁ, Lenka a MERTIN, Václav eds. *Škola jako místo setkávání 2016. Sborník příspěvků aneb učení je zábavné a inspirativní v každém věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2016, s. 80. ISBN 978-80-7308-643-5.

¹¹³ Tamtéž, s. 80 – 81.

Ideální vychovatel by měl být ve vztahu k dítěti osobou, která je trvale přítomna, poskytuje dítěti psychickou a emocionální podporu a je mu k dispozici. Měl by si být vždy vědom své moci, kterou musí vždy reflektovat a mít pod kontrolou, uvědomovat si, že pro dítě je vzorem, že on je tím, kdo předává dovednosti a vědomosti potřebné pro další život dítěte. Vychovatel jako nejbližší osoba dítěte v zařízení si musí uvědomovat všechny problémy, které jakožto příčinné faktory ovlivňují chování dítěte, a dokázat pracovat společně s dítětem a případně i jeho rodinou na zmírnění a odstranění těchto příčin a jejich důsledků. Samozřejmě je také velmi žádoucí vědět, že dítě si svůj problém samo nezpůsobilo, není tudíž naším dobrovolným klientem, nemělo možnost volby. V neposlední řadě je třeba reflektovat také fakt, že stejně jako v učitelské profesi by taktéž role vychovatele bez dítěte v jeho péči ztrácela smysl. Tudíž je třeba si uvědomit, proč a kvůli komu zde vychovatel je.

I v rámci těchto uvědomění je dobré si vymezit rozdíl mezi sociální kontrolou a sociální pomocí, které jsou nedílnou součástí práce vychovatele. Uvědomění si obsahu těchto pojmů vyjasňuje způsoby jednání s dětmi a také nastavení hranic ve vztahu vychovatel a dítěte. Procesy kontroly a pomoci se mohou vzájemně prolínat, doplňovat a střídát a umožňují vychovateli rychleji a lépe reagovat na aktuální situaci. Vychovatel rozumějící těmto pojmům a systematicky využívající oba jmenované modely je pro dítě srozumitelným, netrpí bezdůvodnými výčitkami ve fázi kontroly a neagresivním způsobem dokáže zpracovávat i negativní emoce směrem od dítěte k němu. Klidným a jednoznačným stylem dokáže zrealizovat i taková omezení, která u dítěte vyvolávají pobouření, a zvládnout neadekvátní chování dětí při zkoušení toho, co vychovatel vydrží, a testování hranic toho, co si ve fázi sociální kontroly může dovolit. Ve fázi sociální pomoci je takový vychovatel schopen projevat dítěti důvěru, posilovat tak sebedůvěru dítěte a jeho pocit zodpovědnosti za vlastní chování.

V případě sociální kontroly je držitelem problému vychovatel. Dítě příliš nemá potřebu problém řešit a dokonce se může proti vyřešení problému i aktivně stavět. K metodám sociální kontroly je možné přiřadit opatrování malých dětí a dozor zaměřený na starší děti. Prostředkem se stává udělování pokynů, pobídek a příkazů, přesvědčování a sugesce. Vztah je zde autoritativní a dítě vnímá hierarchii. V tomto režimu má dítě možnost načerpat síly a být chráněno. Cílem sociální kontroly je za pomoci zákonných prostředků dosáhnout lepšího fungování, přizpůsobení normám a stanovení pravidel sociálně žádoucího chování. Tento vztah v rámci fungování sociální kontroly je vztahem jednostranně nastavené závislosti dítěte na vychovateli, který je zde v roli experta. Pokud zaznamenáme změny v chování dítěte

a v prohrěscích k lepšímu, je čas pozvolna přejít k sociální pomoci. Tento přechod je zpravidla úlevou pro obě strany.

Sociální pomoc je respektujícím přístupem, ve kterém je dítě s vychovatelem v partnerské rovině, a jsou respektovány jeho schopnosti. Je to vztah vzájemného působení obou stran. Vychovatel dítě provází, dává mu dobrý příklad, je v pozici rádce. Držitelem problému je s ohledem na jeho věk dítě, které chce po vychovateli pomoc problém řešit, a jemuž se od vychovatele dostává přiměřené míry podpory. Mezi metody sociální pomoci můžeme zařadit vzdělávání, poradenství, přičemž prostředky, které využíváme, jsou rady, návrhy, alternativní návrhy nebo diskuze o problému.¹¹⁴

Při hledání náhledu na roli vychovatele v kontextu práce s rodinou dítěte umístěného v institucionální péči, je dobré si uvědomovat, že klientem zařízení není pouze dítě, ale i jeho rodina, které bude dítě vždy už z podstaty věci součástí.

Jaké role zastává vychovatel ve vztahu k rodičům dítěte? Při hledání vlastní role je třeba získat náhled na to, jak osobu vychovatele vidí dítě, jakou roli jí přisuzují rodiče a hlavně v jaké roli shledává vychovatel sám sebe. Je těžké uvědomit si, kde jsou hranice vychovatele, do kterých rolí patří a v kterých rolích je mu dobře, ve kterých rolích se dobře necítí, do kterých rolí se dostat nechce. Tato práce je tedy o hledání kompromisu a její výsledek mimo jiné záleží i na vychovatelových profesních dovednostech.

Pro efektivní a dobré vztahy s rodinou je vždy dobré nenechat se vtáhnout do chápání osoby vychovatele jako toho, kdo rodinu má nahradit, jelikož ona selhala. Vychovatel má dítě a potažmo rodinu provázet, učit, motivovat. Občas se s dítětem dostává do konfliktních situací, musí si však vždy být vědom toho, že jeho vztah k dítěti nemá a ani mít nemá charakter vztahu rodičovského. Přenos rodičovské role by byl v tomto kontextu nepřínosným jak pro dětského klienta, tak pro vychovatele, jelikož by byl velmi zavazujícím a nesplnitelným úkolem.

Při práci s rodinou dítěte je důležité zachovat nestrannost, odstup, nemoralizující přístup a nadhled. Je třeba spravedlivě posuzovat problém dítěte a rodiny ze všech stran a dostupných hledisek a nezaujímat odsuzující stanoviska. Pokud je to možné, je vhodné alespoň se pokusit vcítit se do vnitřního světa dítěte, aktivně mu naslouchat, být k němu otevřený,

¹¹⁴ LÁNYOVÁ, Božena. *Pro cesty k druhým břehům je třeba stavět mosty z vlastní strany*. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelenda ed. *Výbraná témata výchovatelské praxe; Inspirace pro vychovatele v zařízení ústavní a ochranné výchovy*, Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 95 – 98. ISBN 978-80-87652-59-6. Srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: Učebnice metod sociální práce*. Praha: SLON, 2005. ISBN 978-80-86429-36-6.

umět pojmenovat problémy a řešit je. Zároveň je vhodné si připomínat i to, že problémy dítěte jsou v úzké souvislosti se skupinovou dynamikou jeho rodiny a mohou do velké míry zrcadlit narušené vztahy v rodině. Rodiče sami často volí nevhodné výchovné styly, bývají ve výchově dětí v době jejich pobytů u rodiny nedůslední. Vychovatel má možnost v rámci předávání dítěte při začátku a ukončení pobytu s rodiči otevřeně komunikovat, sdělovat jim své postoje, ale musí mít vždy také na paměti, že rodiče možná sami adekvátní výchovu nezažili, a proto si s ní neví rady. Proto je vhodnější volit formu dohody než pouhého sdělování požadavků. I dospělí někdy potřebují podporu a vysvětlení. Pokud rodiče mají snahu o spolupráci jako rovnocenní partneři, je to tím nejlepším, co se ve vztahu vychovatele a dítěte může odehrávat. Spolupracují tak lidé, kteří jsou pro dítě důležití, nastavují se jasná pravidla, dítě má v situaci přehled, dokáže se orientovat a nemusí si vybírat, čí pravidla bude ctít. A zde přichází místo pro oceňování nejen dětí, ale i rodičů. I za malým pokrokem se dá vždy najít něco k ocenění. Rodiče, kteří budou oceňováni, se naučí ocenit své dítě a tím jej motivovat. Pro zpracování svých předsudků, obav a zaujatých postojů k rodině a k její situaci, které by mohly ovlivnit vzájemnou spolupráci, je vhodné použít supervizi či intervizi.¹¹⁵

K dosažení smysluplných vztahů mezi vychovatelem a dětmi je mimo dobrých úmyslů a nadšení z práce potřeba docílit toho, aby vychovatelé plnili svoji roli beze zloby a pobouření i v době mimořádně vyčerpávajících událostí, a to svým nezaměnitelným osobním stylem, kterým jsou schopni provádět autoritativní výchovu a navazovat osobní propojení se svými svěřenci.¹¹⁶

¹¹⁵ POLESNÁ, Tereza, 2012. Práce s rodinou v podmínkách preventivně výchovné a institucionální výchovy. In: PACNEROVÁ, Hana, KUPCOVÁ a Adéla Zelenda eds. *Vybraná témata vychovatelské praxe, Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy, Práce s rodinou v podmínkách preventivně výchovné a institucionální výchovy*, Praha: Togga, s. 73 – 82. ISBN 978-80-8765-59-6.

¹¹⁶ CAMERON a R. J., MAGINN, Colin. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012 [cit. 5. 8. 2017]. ISBN 978-80-87652-61-9. Dostupné z: www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Cesta_k_pozitivnim_vysledkum.pdf

Praktická část

Aspekty vztahu mezi dítětem a vychovatelem v kontextu DD

Praktická část diplomové práce se zaměřuje na nalezení a pojmenování aspektů ovlivňujících vztahy dětí a vychovatelů v konkrétním dětském domově. Praktická část práce je členěna na část metodickou a část výzkumnou. V metodické části je prezentováno zařízení, ve kterém proběhlo výzkumné šetření v podobě základní charakteristiky zařízení, údajů o pracovnících a početním stavu dětí, ale i města, ve kterém se nachází a s jehož orgány zařízení spolupracuje.

Výzkumná část je členěna na několik částí. V této části je vymezen hlavní výzkumný cíl práce a dílčí cíle práce, které pomohou s dosažením hlavního cíle výzkumného šetření, dále tato část obsahuje popis výzkumného problému a stanovení výzkumných otázek. Dále je zde prezentován metodologický rámec výzkumu, který bude proveden za použití kvalitativní metody. Popsán je zde výzkumný soubor, metoda sběru dat, kterou je polostrukturovaný rozhovor, následně pak i metoda analýzy a interpretace dat. Autorka také popisuje zabezpečení etiky výzkumného šetření a nastiňuje časový harmonogram provedeného výzkumu.

V další kapitole se práce zaměřuje na interpretaci dat, ke které byla použita metoda otevřeného kódování. Data byla následně zaznamenána v netříděné metatabulce. Poté proběhla sekundární interpretace těchto dat autorkou práce.

V závěru práce jsou pak prezentovány konečné výsledky výzkumného šetření a zodpovězeny výzkumné otázky. Diskuze, která uzavírá praktickou část práce, prezentuje limity výzkumného šetření a uvedeny jsou i návrhy použitelné v praxi. V závěru práce je zhodnocena celá diplomová práce.

8 Metodická část

V této části práce se autorka bude zabývat charakteristikou obce, ve které se nachází dětský domov vybraný pro provedení výzkumného šetření, ale také zařízení samotného a systému péče v něm poskytované. Dále se tato část práce zaměří na popis metodologického rámce práce, cílů práce a výzkumných otázek, k jejichž odpovědi by mělo výzkumné šetření vést.

8.1 Charakteristika obce, ve které se zařízení nachází

Město, ve kterém je umístěn DD, v rámci něhož probíhalo výzkumné šetření, patří s počtem obyvatel 2337 v roce 2016 mezi města malá.

V rámci města jsou zřízena mateřská škola a škola základní, se kterými má DD dobré vztahy a vzájemně s těmito zařízeními spolupracuje. Také se zde nachází základní umělecká škola, jejíž výuku dle zájmu navštěvují i děti z DD, a to v rámci hodin hry na klavír, kytaru nebo flétnu. Mimo oblast vzdělávání má zařízení například možnost v zimních měsících užívat tělocvičnu základní školy pro své sportovní aktivity s dětmi.

Ve městě působí sbor dobrovolných hasičů, který nabízí kroužek mladých hasičů jako možnost volnočasové aktivity pro děti, a TJ Sokol Plumlov. Z jeho činnosti pak děti z DD mají možnost navštěvovat kroužek zumbly a hlavně chlapci pak fotbalový klub.

Z městských kulturních aktivit lze jmenovat knihovnu, kterou využívají obzvlášť některá z děvčat, a zejména potom možnost volného vstupu na akce města, z nichž lze namátkou jmenovat prohlídky zdejšího zámku, divadelní, baletní a koncertní vystoupení. Děti žijící v dětském domově na oplátku pořádají vystoupení v místním domově pro seniory a účastní se akcí pořádaných městem – například vytváří vánoční ozdoby na stromečky umístěné na náměstí.

V rámci města je k dispozici plné občanské vybavení, obchody, lékaři přímo v místě na zdravotním středisku, lékárna. Do okresního města je přímé autobusové spojení a dostupná pravidelná autobusová doprava.

Město je umístěno v sevření lesů, rybníků a přehrad a je velmi dobře umístěno pro turistické, cyklistické a sportovní aktivity. V přehradní nádrži je také možnost letní relaxace a koupání, kterou děti rády využívají.

8.2 Charakteristika zařízení

V této části práce hodlá autorka charakterizovat zařízení z pohledu jeho historie i současného a přiblížit pedagogické cíle tohoto zařízení.

8.2.1 Historie

DD byl zřízen v roce 1953. Nachází se v objektu bývalého kláštera, kdysi sirotčince, který byl roku 1949 zrušen. Budovy následně pod správou ONV sloužily nejdříve zvláštní škole, později byly budovy adaptovány pro DD.

Budova bývalého kláštera, ve kterém je umístěn DD, byla postavena v letech 1925 – 1926; správní budova pochází dokonce z minulého století. Obě budovy v mnoha směrech naprosto nevyhovovaly současným požadavkům, bylo proto třeba provést řadu renovací.

Kapacita domova byla původně 45 dětí, v průběhu let však kolísala. V počátečním období se usilovalo o maximální využití prostorů a o umístění co největšího počtu dětí. V roce 1959 žilo v domově až 60 dětí, o které pečovaly pouhé 4 vychovatelky. V tomto období byly děti organizovány do dvou výchovných skupin podle věku. Vychovatelů bylo málo, u skupin se střídali, a to včetně nočních služeb, do pracovní doby se jim noční služby nezapočítávaly.

Postupně však přicházelo ke slovu novější pojetí péče o děti v dětských domovech. Zvyšovaly se nároky na výchovu, převládalo úsilí o to, aby děti žily život co nejvíce podobný životu v rodině. Docházelo ke snížení kapacity, a to v roce 1964 na 50 dětí, v roce 1968 pak na 45 dětí.

Od roku 1971 se tyto změny ve prospěch dětí ještě prohloubily na základě organizačních směrnic Ministerstva školství ČSR. Děti s nařízenou ústavní výchovou již nemění pobyt.

Do DD přicházely od 3 let a i po ukončení povinné školní docházky a zůstávaly nadále v péči DD až do 18 – 19 let, čili do úplného osamostatnění, ukončení učebního oboru či studia a odchodu do občanského života. Sourozenci, ač různého věku, měli možnost žít v jednom zařízení. Po roce 1971 byly v domově děti rozděleny do tří výchovných skupin a počet dětí se stabilizoval. Od roku 1974 žilo v domově 42 dětí. Počet vychovatelů se zvýšil na 6 denních vychovatelů a 2 pomocné vychovatelky, které vykonávaly noční služby. Přechodně se vytvořila samostatná skupina učňů, což se ale neosvědčilo.

Reorganizací, která využila hospodářské budovy a byt, v němž bydlel údržbář, mohla vzniknout rodinná buňka pro sourozence a děti, u nichž se předpokládal dlouhodobý pobyt.

Tím se zlepšilo prostředí i pro děti bydlící v hlavní budově. Zde zůstaly dvě skupiny. Každou skupinu měli na starosti dva vychovatelé denní a jedna pomocná vychovatelka, která zajišťovala noční služby a měla na starosti mimo jiné ošacení dětí. Každá skupina měla tedy pro sebe jedno podlaží, pouze koupelny zůstávaly společné, prozatím v horním poschodí.

Od založení domova usilovali všichni pracovníci o to, aby dětem nahradili co nejlépe rodinu. Snažili se stále zlepšovat prostředí, ve kterém děti žily, a vytvářet vzájemné vztahy, které jsou obdobné dětským domovům rodinného typu.

Děti oslovují výchovné pracovníky jako tety a strýce. Žijí ve stálých skupinách, v nichž si mohou vytvářet pevnější citová pouta mezi sebou a výchovnými pracovníky. To kladně ovlivňuje celkový vývoj osobnosti dětí i atmosféru zařízení.

8.2.2 Současnost

V současnosti je zřizovatelem DD Olomoucký kraj, v jehož majetku jsou budovy DD. Pozemky a zahrada jsou v majetku Pozemkového fondu ČR. Kapacita DD je stanovena v souladu se zákonem č. 109/2002 Sb., v platném znění na 24 dětí, pobývajících ve třech rodinných skupinách, tj. 8 dětí v jedné rodinné skupině. O děti pečují 9 vychovatelů, pokud započítáme i služby dvou členů vedení domova. Vychovatelé jsou děleni na kmenové vychovatele připadající k jednotlivým rodinným skupinkám – zde se jedná o klíčové pracovníky, další tři vychovatelé (včetně vedení) nemají stabilní přidělení k rodinné skupině a služby konají dle potřeby na všech rodinkách. Dále zde působí 3 asistentky pedagoga, které zajišťují noční služby.

V rámci naplnění zákona o pedagogických pracovnících odpovídá v současnosti vzdělanostní úroveň zaměstnanců plně kvalifikačním předpokladům: 6x vychovatelé s magisterským vzděláním v oboru speciální pedagogika, resp. se vzděláním doplněným studiem SP, 1x doktorát v oboru speciální pedagogika, 1x bakalářské vzdělání v oboru speciální pedagogika, 1x středoškolské vzdělání s třicetiletou praxí doplněné studiem oboru speciální pedagogika. Asistentky pedagoga absolvovaly doplňující kurz v trvání 120 hodin tak, aby rovněž byla splněna podmínka zákona.

Mimo uvedené kvalifikace je zpracován plán dalšího vzdělávání všech pracovníků a zaměstnanců DD tak, aby byly zachyceny nové trendy v konkrétních oborech a kontinuita v průběžném vzdělávání.

Děti navštěvují převážně základní školu přímo ve městě nebo SOU a SŠ v okresním městě. V rámci svých možností a schopností se děti podílí na víkendové přípravě stravy,

drobných opravách, úklidu, prací na zahradě a podobně, stejně, jako by tomu bylo v jejich rodinách.

Budovy jsou prostorné, dětem poskytují zázemí k příjemnému bydlení. Každá rodinná skupina má vybavenou kuchyňku, 3 až 7 ložnic, plně vybavený obývací pokoj, sociální zařízení (WC a koupelny) a místnost pro vychovatele. Koupelny jsou vybaveny automatickými pračkami a sušáky, případně sušičkou.

Na jednotlivých rodinných skupinách jsou k dispozici televizory, DVD a videopřehrávače, CD přehrávače i počítače. Děti mají možnost využívat nepřetržitého připojení k internetu, samozřejmě v souladu s pravidly bezpečného využívání. Na každé rodinné skupině je umístěn jeden dostupný počítač v obývacím pokoji, který je k dispozici všem. V rodinné skupině, kde žijí jen děti starší 15 let navštěvující střední školy, má každý svůj počítač i s vlastním připojením k internetu. Všechny pokoje jsou vybaveny pracovními stoly a vybavením úměrným aktuálnímu věku a požadavkům dětí, které pokoje obývají.

Kvalitně je vybaven i sportovní sklad. Ve velké budově je možné využívat stolu na stolní tenis. K dispozici je rovněž posilovna, která je však malá a hygienicky již příliš nepostačuje, jelikož je ve sklepním prostoru, kde je vysoká vlhkost. Její oprava je do budoucna jednou z priorit. Dále je zde místnost pro kroužek keramiky a pedigu, které v rámci zařízení fungují, na zahradě letní stůl na stolní tenis, trampolína a v letních měsících hojně využívaný nadzemní bazén. Kromě kroužků keramiky a pedigu se v zařízení děti věnují i dalším výtvarným technikám v rámci tvořivých dílniček, ale také sportovním aktivitám jako geocaching, cyklistika, bruslení, fotbal, přehazovaná, lyžování ale i turistika. Všechny tyto aktivity probíhají pod vedením vychovatelů domova. Pracovníci domova také aktivně podporují styk dětí s rodinami, jezdí s dětmi na návštěvy k jejich širší rodině, kontaktují s dětmi rodiče a sourozence, rozvíjí v rámci svých možností jejich vztahy. Stejně tak podporují i vztahy dětí s kamarády a blízkými lidmi mimo zařízení, například v rámci hostitelské péče.

8.2.3 Cíle pedagogické práce v zařízení

Cílem veškeré pedagogické práce v dětském domově je zejména příprava na samostatný a plnohodnotný život dětí ve společnosti po opuštění domova, a to samozřejmě s přihlédnutím k jejich individuálním možnostem. Dále pak vytváření optimálních podmínek pro eliminaci negativních výchovných vlivů působících v předchozím vývoji a optimální výchovné působení na děti v rámci zařízení vedoucí k jejich všestrannému rozvoji.

Připravit dítě na samostatný a plnohodnotný život je úkol náročný po stránce časové, metodické i pedagogické. Velkou roli sehrává individualita dítěte, výchovné možnosti ve vztahu k jednotlivým dětem, ale i znalost a nastavení pedagogických cílů, kterých je možno dosáhnout a které je zároveň podle úspěšnosti práce s dítětem možné korigovat, doplňovat, tvořivě s nimi pracovat. Je nutné aktivně poznávat sociální kontakty dětí, jejich vztahy k dětem i dospělým, vlastnosti, návyky, pracovní dovednosti, povahové klady i zápory, úroveň hygienických návyků, sportovní, výtvarné či hudební nadání. Na těchto základních znalostech se potom staví další práce s dítětem.

V tomto dětském domově je deklarováno, že se výchovná práce řídí několika základními zásadami:

- Každé dítě potřebuje získat kladnou zkušenost, musí v něčem uspět.
- Každé dítě se může naučit určitou věc, ale ne ve stejnou dobu a stejným způsobem. Je třeba zvolit strategii, která dítě osloví.
- Každé dítě potřebuje dospělého, na kterém mu záleží a kterému záleží na něm. Je třeba poskytnout dítěti pevný bod, oporu.
- Každé dítě se musí naučit přemýšlet, nejen konstatovat fakta. Na základě tohoto přemýšlení se naučí, jak má jednat. Tato schopnost se opírá o schopnost účelné komunikace.

U většiny dětí je třeba individuální péče nejen při přípravě na vyučování, ale i při jakémkoliv výchovném působení. V rámci vzájemné spolupráce jsou vychovatelé denně informováni o průběhu vyučování i o všech aktuálních událostech ve výuce především v místní základní škole. Individuálně se pak zjišťuje vše podstatné o studentech a učních na středních školách.

Pro každé dítě vychovatelé s přihlédnutím k věku a schopnostem individuálně zpracovávají program rozvoje osobnosti, v němž jsou vždy pro následující školní rok stanoveny předpokládané cíle výchovného působení, znalosti, schopnosti a dovednosti.

Velké rezervy zůstávají v podpoře a rozvoji nejrůznějších zájmových činností jednotlivců mimo zařízení. Zájmy a záliby dětí jsou velmi nestálé. K jejich podpoře a rozvoji je třeba i soustavné práce vychovatelů a hledání možností realizace každého pedagogického pracovníka. Navíc komplikují docházku dětí do zájmových kroužků jejich časté handicapy v podobě nejrůznějších problémů v chování, které mnohdy organizátoři volnočasových aktivit nejsou schopni zvládat ani tolerovat.

Stálým nešvarem je kouření. Jakákoliv snaha výchovného působení se v této oblasti jeví jako nulová. Občasné jsou také případy drobných krádeží osobních věcí a majetku ve škole i v DD, zvláště pak u dvou z dětí, u nichž se jedná o déletrvající diagnostikovanou poruchu.

8.2.4 Program rozvoje osobnosti dítěte

Pro každé dítě je zpracován Program rozvoje osobnosti dítěte, který je součástí vnitřního evidenčního programu EVIX, s nímž vychovatelé průběžně pracují. Na základě analýzy a zkušeností z předcházejícího roku si vychovatelé pro každý školní rok vytýčí úkoly v jednotlivých oblastech, na které se v příštím období hodlají u dítěte zaměřit.

Úspěchy a neúspěchy ve výchově se pravidelně vyhodnocují na pedagogických radách i na pravidelných týdenních poradách vychovatelů. Získané poznatky se pak uplatňují v další výchovné práci s dětmi.

Hlavní okruhy programu rozvoje osobnosti dítěte v zařízení:

- Aktualizace záznamu (jméno pedagoga, klíčového pracovníka, datum).
- Obecné zápisy a doporučení.
- Současná osobní charakteristika dítěte.
- Hodnotová orientace, úroveň morálního vývoje.
- Vztah k rodině a blízkému okolí.
- Chování při zátěži.
- Výchovný program.
- Vzdělávací program.
- Vývoj chování v čase.
- Cíle - krátkodobé a dlouhodobé, formy výchovného působení na dítě.
- Návrhy školy a výchovy.
- Návrhy psychologa/psychiatra.
- Záznamy o plnění stanovených cílů.

Pedagogická dokumentace je v rámci tohoto zařízení již kompletně vedena v programu EVIX. Spolu s vnitřními internetovými stránkami (tzv. intranetem) jsou tak všechny informace dostupné všem a kdykoliv. Rovněž programy rozvoje osobnosti jsou vedeny v elektronické podobě a poskytují každému vychovateli možnost hodnotit dítě průběžně a komplexně. Vychází přitom z individuálních znalostí a zkušeností osobnosti dítěte a z práce v předchozích letech.

8.3 Popis použitých výzkumných technik a cílů šetření

V poslední době výrazně rezonuje téma ústavní výchovy a její transformace, která by mimo zpřehlednění systému měla zajistit ještě větší přiblížení péči běžné v rodině a individuálnější péči o děti, u nichž není možné sanovat jejich rodinné zázemí a vrátit je do původního rodinného prostředí, nebo nalézt možnosti jiného typu výchovy než institucionální. Na podkladě debat věnujících se institucionální výchově se často objevuje i téma možnosti rozvoje vztahu výchovných pracovníků v těchto zařízeních a jejich svěřenců – dětí žijících ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Dle názoru autorky práce je rozvoj blízkých vztahů mezi vychovateli a jejich svěřenci, který dětem poskytuje pocit jistoty a zázemí, možný. Jeho vývoj v čase ale ovlivňuje řada aspektů. Právě jimi se autorka této práce rozhodla zabývat.

8.4 Použité metody výzkumu

Pro potřeby výzkumné části této práce autorka zvolila jako kvalitativní metodu výzkumu polostrukturovaný rozhovor. *„Kvalitativní výzkum je nenumерické šetření a interpretace sociální reality, jehož cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím“*.¹¹⁷

Typické pro kvalitativní výzkum je, že výzkumník na začátku výzkumu vybere téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky v průběhu výzkumu, sběru a analýzy dat může modifikovat a doplňovat. Z tohoto důvodu se někdy kvalitativní výzkum považuje za pružný typ výzkumu. Výzkumník hledá a analyzuje informace, které vedou k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry. Jeho práce je přirovnatelná k práci detektiva.¹¹⁸

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“.¹¹⁹

¹¹⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002, s. 285. ISBN 978-80-246-0139-7.

¹¹⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 50. ISBN 80-7367-040-2.

¹¹⁹ ŠVARÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2.vyd. Praha: Portál, 2014, s.17. ISBN 978-80-262-0644-6.

„Metoda rozhovoru patří k nejobtížnějším diagnostickým postupům.“¹²⁰ Jedná se o výzkumnou metodu, která zachycuje nejen fakta, ale také dává prostor hlouběji proniknout do postojů participantů. V průběhu rozhovorů může být usměrňován další průběh na základě vnějších reakcí participanta, může být korigováno další kladení otázek, což je hlavním kladem této metody.

Mnozí z autorů používají místo rozhovoru raději pojem interview. Interview se skládá ze dvou částí: „inter“, neboli mezi, a „view“, neboli názor, pohled. Samotný rozbor názvu naznačuje, že se jedná o interpersonální kontakt, nejčastěji uskutečňovaný tváří v tvář. Výjimkou nemusí být ani telefonické interview.¹²¹

Obsahem rozhovoru jsou otázky, které mohou být jako v dotazníku uzavřené, polouzavřené a otevřené. Rozlišit lze rozhovor na strukturovaný, v němž jsou všechny otázky a alternativy odpovědí dány a předem vytyčený je také cíl a postup rozhovoru, a dále rozhovor nestrukturovaný, který je o mnoho volnější a tázanému dává větší prostor.¹²²

Gavora¹²³ také jmenuje další druh rozhovoru, totiž rozhovor polostrukturovaný, který je kompromisním řešením mezi dvěma výše jmenovanými typy. Tento typ se může více přibližovat buď rozhovoru strukturovanému, nebo nestrukturovanému, může nabízet alternativy odpovědí, ale musí také následně žádat vysvětlení použité odpovědi participantem. Úspěšnost rozhovoru je závislá na mnoha faktorech. Jedním z nich je navázání přátelského vztahu neboli raportu a atmosféry. Do hry vstupuje interpersonální vztah výzkumníka a participanta. Čím vyšší je míra spontánnosti participanta při rozhovoru, tím vyšší je validita získaných výsledků.

8.5 Metoda sběru dat – polostrukturovaný rozhovor

Výše již bylo zmiňováno, že pro realizaci výzkumného šetření byla použita metoda sběru dat polostrukturovaným rozhovorem a byla naznačena také jeho konstrukce. Autorka tuto metodu zvolila záměrně s ohledem na možnost přizpůsobení průběhu rozhovoru a kladených otázek různé intelektuální úrovni všech dotazovaných. Také možnost používání otevřených otázek a kladení otázek doplňujících pro osvětlení odpovědi participanta se jeví být v tomto výzkumném šetření výhodou. Pro toto šetření si autorka předem připravila

¹²⁰ SVOBODA, Mojmír. *Psychologická diagnostika dospělých*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 37. ISBN 978-80-7367-706-0.

¹²¹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, s. 110. ISBN 978-80-7315-185-0.

¹²² ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

¹²³ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, s. 110. ISBN 978-80-7315-185-0.

základní okruhy otázek, které dle potřeby v průběhu rozhovorů doplňovala otázkami doplňujícími, případně znění otázek vhodně přeformulovala tak, aby byly pochopitelné pro daného účastníka.

Výzkumného šetření se zúčastnili vychovatelé a děti z vybraného DD, se kterými má autorka práce již několik let možnost pracovat. Tak mohlo dojít k otevřené komunikaci i o problémech, které by bylo těžké sdělit neznámému člověku. Rozhovor mohl být veden v přátelském duchu a s přiměřenou spontánností, která by měla být pozitivní pro validitu získaných dat.

U všech účastníků výzkumu bezvýhradně platilo, že do výzkumu vstupovali dobrovolně. Za účast na výzkumu jim nebyla poskytnuta žádná odměna. Ta nebyla požadována ani samotnými účastníky. Všem účastníkům byla přislíbena naprostá anonymita. Všichni účastníci ústně souhlasili s dalším využitím obsahu rozhovoru pro výzkumné aktivity.

Veškeré rozhovory autorka práce se souhlasem dotazovaných nahrávala v hlasové formě na diktafon mobilního telefonu. Tyto nahrávky si autorka následně archivovala v notebooku pod heslem, které dávalo přístup k souboru pouze jí. Nahrávky po dokončení dle možností okamžitě doslovně transkribovala do textové podoby a opatřila případnými komentáři z průběhu rozhovoru. Následně dala autorka možnost dotazovaným si transkribovaný text rozhovorů přečíst a případně upravit své odpovědi. Nahrávky poté byly z důvodu bezpečnosti a ochrany účastníků smazány.

Všechny rozhovory byly pořizeny v klidném a nerušeném prostředí.

Rozhovory byly prováděny přímo autorkou výzkumu osobně, a to stejné platí i pro následnou transkripci do textové podoby.

8.6 Konstrukce polostrukturovaného rozhovoru

Ve výzkumném šetření autorka používá polostrukturovaný rozhovor. V první části porovnává autorka v tabulce odpovědi dětí na kladené otázky týkající se jejich sebehodnocení, postojů s výpověďmi vychovatelů DD, kteří jsou kmenovými vychovateli těchto dětí, a tudíž by měli být jejich nejbližšími osobami v rámci zařízení. Tímto postupem autorka cílí na ověření toho, jak vychovatelé znají děti na svých rodinných skupinách, jak rozumí jejich názorům, postojům, přáním a jaký mají přehled o jejich sebehodnocení.

První část výzkumného šetření je rozdělena na devět témat, která byla označena kódy:

1. Kdo jsem, sebehodnocení – kód K1.
2. Co na mě mají lidé rádi – kód K2.

3. Co mám rád a co si užívám – kód K3.
4. Co nemám rád – kód K4.
5. Co chci mít jinak – kód K5.
6. Kamarádi, přátelé – kód K6.
7. Podpora dospělými – kód K7.
8. Co oceňuji na DD – kód K8.
9. Největší přání – kód K9.
10. Budoucnost – kód K10.

V další části výzkumu potom autorka hledá a ověřuje možnost působení dalších aspektů ve vztahu vychovatel a dítě v rámci tohoto DD. Stejně otázky byly položeny jak dětem, tak i vychovatelům. Otázky byly pouze upraveny dle věku dětí tak, aby těmto dětem bylo umožněno pochopit dotaz a odpovědět na něj.

Tato část výzkumného šetření je rozdělena na osm témat, která byla označena kódy:

1. Časová struktura v DD – kód V1.
2. Materiální vybavení DD – kód V2.
3. Personální obsazení DD – kód V3.
4. Vztahy dětí s vychovateli a co jej ovlivňuje – kód V4.
5. Co mají vychovatelé rádi na své práci, co je k ní motivuje – kód V5.
6. Co vychovatelé nemají rádi, co jim práci komplikuje – kód V6.
7. Podpora vychovatelům – kód V7.
8. Spolupráce s rodiči – kód V8.

8.7 Popis cílů šetření

Hlavním cílem práce je zjistit, jaké aspekty ovlivňují vztahy mezi vychovatelem a dítětem v prostředí/ v kontextu DD.

Dosáhneme jej prostřednictvím dílčích cílů:

- Popsat systém péče o děti ve vybraném dětském domově.
- Zjistit postoje dětí k fungování zařízení a vztahům s vychovateli DD a jejich pochopení pro práci vychovatelů, jejich motivace a problémů.
- Zjistit, jaký přehled mají vychovatelé o sebepojetí dětí na jejich rodinných skupinách, o jejich přáních, názorech, postojích a hodnotové orientaci.

8.8 Výzkumné otázky

Na základě výpovědí dětí a vychovatelů daného zařízení budou vyhodnoceny odpovědi na tři výzkumné otázky:

- VO1: Jak rozumí vychovatelé dětem na svých rodinných skupinách, jaký je jejich přehled o přáních, postojích, názorech a sebehodnocení dětí?
- VO2: Jaké postoje zaujímají děti k fungování zařízení a k vztahům s vychovateli, chápou jejich motivaci k práci v domově a jejich pracovní problémy?
- VO3: Které aspekty ovlivňují budování vztahů vychovatelů s dětmi v rámci tohoto zařízení?

8.9 Metoda analýzy získaných dat

K analyzování výsledků výzkumného šetření autorka zvolila metodu otevřeného kódování již transkribovaných rozhovorů, následné zaznamenání kódovaných výroků do netříděných metatabulek a jejich výslednou sekundární interpretaci.

Pomocí segmentace autorka mohla členit v rozhovorech získaná kvalitativní data do menších celků, tzv. analytických jednotek. Segmentování bylo prováděno s ohledem na zaměření výzkumného cíle a výzkumných otázek této práce. Výsledkem segmentace je vyčlenění sdělovaných informací z rozhovorů, týkajících se výzkumných otázek z ostatního textu. Autorka si v rámci segmentace v jednotlivých částech pokládala otázku, co je obsahem sdělení právě v této části, s jakou výzkumnou otázkou zde pracuji? Podle odpovědi na tuto otázku byly potom v textu vyhledávány, kódovány a přiřazovány jednotlivé výpovědi participantů výzkumu.

V použité netříděné metatabulce jsou následně prezentovány hlavní analytické jednotky a segmentace. Hendl se k zpracování dat do netříděné metatabulky vyjadřuje tak, že se „*jedná o velkou tabulku zajímavých citací, frází a ilustrací pro uvažované kategorie jevů nebo chování tříděnou dále podle jednotlivých případů*“¹²⁴

8.10 Výzkumný soubor

Rozhovory s participanty pobíhaly v průběhu doby téměř dvou let a je v nich tudíž zachycen názor širokého spektra klientů DD, kteří do zařízení v průběhu doby přišli, pobývali v něm, ale také následně odešli do samostatného života.

¹²⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, s. 236. ISBN 80-7367-040-2.

Počet participantů výzkumu z řad klientů byl ustálen na počtu 16 dětí ve věku od 13 let. Tento věk si autorka zvolila jako hranici pro výběr dětí do výzkumu.

V průběhu doby se také v zařízení a u rodinných skupin vystřídalí vychovatelé. Jedna z mladých vychovatelek ze zařízení odešla, jedna z dlouholetých vychovatelek odešla do starobního důchodu a stejně tak odešel pracovat zasloužilý člen pedagogického sboru na pozici učitele základní školy. Do zařízení tak následně přišly pracovat dvě mladé vychovatelky, jejichž odpovědi byly po uplynutí doby potřebné pro jejich zapracování také do práce zaneseny.

Celkem se výzkumu zúčastnilo osm vychovatelů. Členové vedení domova, kteří také jako vychovatelé slouží, nebyli do výzkumu zahrnuti, aby nedošlo ke zkreslení validity dat.

Volba výzkumného souboru byla provedena na základě studijního zaměření autorky, cíle práce a otázek použitých v její výzkumné části.

Bylo určeno, že o účast na výzkumu a odpovědi na otázky polostrukturovaného rozhovoru budou požádáni klienti DD ve věku od 13 let a vychovatelé jednotlivých rodinných skupin. Podmínkou účasti byl souhlas s účastí na výzkumu a dodržení minimální věkové hranice u dětí. Naopak byla všem účastníkům přislíbena anonymita v průběhu celého výzkumného šetření a prezentace jeho výsledků.

S výzkumem a poskytnutím odpovědí v rozhovoru souhlasilo 16 dětí, 3 děti se výzkumu neúčastnily. Dva z vychovatelů se výzkumu nezúčastnili. Zúčastnilo se 8 vychovatelů, z nichž si jedna vychovatelka vymínila možnost vyjádřit se pouze k vybraným dětem, které již dobře zná, jelikož nepracuje jako kmenová vychovatelka na žádné z rodinek, ale pouze střídá kmenové vychovatele ve službách a zároveň je v zařízení zaměstnána kratší dobu.

8.11 Organizace výzkumného šetření

S každým účastníkem výzkumu byl nejprve proveden krátký rozhovor, v jehož průběhu byla zjišťována ochota na výzkumu spolupracovat. Autorka všem vysvětlila, co je cílem její výzkumné práce v zařízení a co bude účast na výzkumu obnášet. Pokud oslovené dítě nebo vychovatel vyslovili souhlas s účastí, byl domluven předběžný termín vlastního rozhovoru. Setkání byla domluvena s ohledem na volný čas a vytížení všech participantů šetření. Pokud se autorka domlouvala s dětmi nově příchozími do zařízení, byl rozhovor vždy dohodnut až v době, kdy bylo dítě v zařízení orientováno a plně adaptováno.

8.11.1 Etika výzkumného šetření

S participanty výzkumu byla podrobně probrána i etická otázka nahrávání rozhovoru. Bylo vysvětleno, že rozhovor je nahráván pouze z toho důvodu, že autorka práce nestihne zapisovat odpovědi, které jí budou poskytnuty. Většina účastníků výzkumu se zajímala o to, jak proběhne další zpracování záznamů. Bylo jim tedy sděleno, že autorka zvukový záznam přepíše na počítači a následně záznam z počítače smaže. Autorka práce zúčastněným následně umožnila do textového záznamu nahlédnout a případně dovysvětlit některé své výpovědi. V rámci výzkumného šetření byla deklarována anonymita získaných dat, která je zajištěna nepoužíváním reálných jmen účastníků výzkumu, ani bližší specifikace zařízení. Účastníci budou pro potřeby výzkumné práce označeni kódy.

Těm, kteří potvrdili svoji účast na výzkumu, bylo vysvětleno jejich právo kdykoliv odmítnout další spolupráci a svoji účast na výzkumu tak ukončit, a také právo odmítnout odpověď na otázky, na něž nebudou chtít poskytnout odpovědi.

8.11.2 Proces rozhovoru s účastníky výzkumného šetření

Po odsouhlasení účasti na rozhovoru byl s každým dohodnut čas rozhovoru s ohledem na jejich volný čas a vytíženost. S vychovateli bylo dohodnuto postupné setkávání v rámci dní, kdy se účastní pravidelných porad týmu.

Po poradě vždy zůstávají vychovatelé v zařízení ještě tři následující hodiny, které věnují konzultacím s kolegy na rodinných skupinách, asistenty pedagoga a zápisům do elektronického systému. Dohodnuto bylo, že v rámci této doby věnují maximálně 15 minut času odpovědi na otázky v rámci tohoto výzkumného šetření. Rozhovory byly prováděny v místnostech určených pro vychovatele, tzv. vychovatelnách, na jednotlivých rodinných skupinách, tedy v důvěrně známém prostředí.

S dětmi byly rozhovory dohodnuty a provedeny tak, aby nebyl narušen režim dne a činností v jeho průběhu. Rozhovory s dětmi probíhaly v pokojích dětí. Ostatní děti byly požádány o poskytnutí klidu k rozhovoru a o to, aby po dobu rozhovoru do pokoje nechodily. Děti mohly odpovídat v klidném a známém prostředí bez stresu.

Rozhovor byl nahrán na diktafon mobilního telefonu, zároveň ale k dispozici byly i otázky v psané formě, které měli k nahlédnutí jak participant rozhovoru, tak tazatelka. Tento postup dával dotazovaným jistotu, že otázky jsou opravdu směřovány k avizovaným tématům, a také možnost si je případně pročíst a víc nad nimi přemýšlet. Zároveň poskytovala tato forma autorce práce oporu, díky které nebyly opomenuty žádné z vytýčených otázek a díky které byla dodržena podstata rozhovoru.

V průběhu rozhovoru tazatelka některým z participantů musela jednotlivé otázky občas dovysvětlit a ozřejmit jejich obsah, což bylo u některých dotazovaných nutné pro správné pochopení obsahu a smyslu dotazu. Po tomto vysvětlení ale již participanté své výpovědi podávali zcela samostatně.

9 Analýza a interpretace získaných dat

V této části práce se autorka zaměří na analýzu získaných dat, která byla provedena pomocí metody otevřeného kódování výpovědí získaných formou polostrukturovaných rozhovorů. Tato kódovaná data byla segmentována a umístěna do netříděné metatabulky, která byla rozčleněna podle jednotlivých okruhů otázek a jim přidělených kódů. Kromě již výše zmíněných okruhů byly jednotlivým dětem a vychovatelům také přiděleny kódy. Tyto kódy byly přiděleny tak, že každá ze tří rodinných skupin byla označena jedním znakem abecedy A, B, C, do kódu dítěte následně přibylo D a jeho pořadové číslo, do kódu vychovatele V a jeho pořadové číslo. Tak vznikly kódy:

Rodinná skupina A:

- AV1, AV2 – kmenoví vychovatelé z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako A.
- AV3 – vychovatelka, která není kmenovou vychovatelkou této rodinné skupiny, ale vybrala si tuto rodinnou skupinu, jelikož se domnívá, že děti z této rodinné skupiny zná za svoji krátkou praxi v zařízení nejlépe.
- AD1, AD2, AD3 – děti nad 13 let věku, z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako A.

Rodinná skupina B:

- BV1, BV2 – kmenoví vychovatelé z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako B.
- BD1, BD2, BD3 – děti nad 13 let věku z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako B.

Rodinná skupina C:

- CV1, CV2 – kmenoví vychovatelé z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako C.
- CV3 – dlouholetý vychovatel, která působil jako kmenový vychovatel této rodinné skupiny, ale v průběhu tohoto výzkumu odešel ze zařízení, tudíž se vyjadřoval pouze k dětem, které měl v době svého působení a probíhajícího výzkumu ve svojí péči.
- CD1 až CD 10 – děti nad 13 let věku, včetně dětí, které opustily zařízení za dobu probíhajícího výzkumu po dosažení zletilosti a ukončení vzdělávání a přípravy na budoucí povolání, tedy děti z rodinné skupiny označené pro potřeby výzkumu jako C.

Po setřídění získaných dat následovala sekundární interpretace dat, kterou bude autorka práce provádět níže. Interpretací dat autorka míří k zodpovězení výše zmíněných výzkumných otázek.

Rodinná skupina A:

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...odvážná, ale i citlivá. Někdy urážlivá.	...pubescentní děvče. Myslím, že hledající svoje místo ve společnosti... kam do budoucna bude směřovat. Je spíš introvertní povaha, utíká do světa filmu...napětí, boj dobra proti zlu. Hledá si vzory, často ne moc vhodné, ale je to proto, že je potřebuje k zapadnutí do kolektivu na domově. .. že je společenská, oblíbená holka, že je šikovná ve sportu. zodpovědná a samostatná... pyšná na samostatné plnění školních povinností, kdy má i dobré výsledky.	Holka, která zapadá do dnešní normální společnosti. Nemá problémy. A je bordelářka. Že je hezká a umí se oblékat.	...třináctiletá dívka, která na mě osobně působí jako cílevědomá a snaživá. Ve škole má pěkné známky, je odpovědná... malinko zneužívá pomoci druhých... Jsem normální holka. Mám ráda své kamarády a zábavu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co je pro ni důležité? Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	...nejlepší kamarádky, sestra a rodina, ale taky morče a škola. Že mám dobré známky...bez své sestry, kámošek a morčete.	Její vzhled, školní výsledky...Bez tabletu, počítače. ... kvůli těm filmům...kvůli sociálním sítím...	Kamarádi. Je ráda středem pozornosti, stejně jako její sestra... Finanční a věcné statky pro ni nejsou důležité...bez sestry... tabletu...	Její sestra, kontakt s mámou a mít dobré známky ve škole. Bez své sestry.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...jsem vtipná. A jsem pyšná, že někdo říká, že se chovám jako blázen.	...určitě její samostatnost a spolehlivost... a splní všechno, na čem se dohodneme.... přístup ke školním povinnostem.. ...svého vzhledu...Taky tu školu řeknu znovu...že je schopná se postarat o zvíře. Má morče.	Je spolehlivá a zodpovědná, co se týká školy. Na kráse, aby dobře vypadala...	Uvědomuje si a postupně to přijímá za vlastní, že není potřeba kouřit cigarety, aby měla kamarády, že se kvůli kamarádům nemusí přetvářovat. ...má v sobě aspoň kousek slušnosti a hlavně vůle se snažit žít slušný život. Myslím si, že si moc nevěří a z toho důvodu by na tuto otázku ani nedokázala odpovědět.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...že jsem v dětském domově a mám tu kamarádky, ... svoje kámošky i ve škole, taky rodinu a sestru a morče. ... že se k sobě skoro všichni chovají mile.	Tablet.	Když nic nemusí a může se válet na pokoji a mít kolem sebe bordel. Tablet v ruce a je jí všechno jedno.	Má ráda zábavu. Tancování, bruslení, plavání, kamarády. Ráda se směje s kamarády. Má ráda hudbu a poslouchání písniček.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Když někdo někoho šikanuje a když se hádají a pak z toho vznikají rvačky...ty, co to vyprovokují.	Praktické činnosti, třeba úklid. Má dost velký binec ve svých věcech a není teda lehké ji donutit si uklidit...	Jakékoliv povinnosti...	Nemá ráda nudu. Jeden s kluků pořád leze k nim na pokoj a to vím, že jí vadí. Otravuje jí svoji přítomností.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen v domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...jak tady vaří a jak dlouho nás pouštějí ven na vycházky.	Tak to nevím.	...větší volnost. Vůbec nejlíp, kdyby si mohla dělat více méně jen, co sama chce a kdy chce. Nemuset chodit do školy a nic se nestane... neuklízet, je to můj smrad z morčete, tak se o to nestarej.	Chtěla by mít schopnější maminku, která by se o ni postarala, se kterou by mohla žít doma...doufá, že jí sestra v budoucnu pomůže.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	...svou sestru a taky venku kámošky...	Ano, asi ano. Spíš teda za sestrou...Venku nevím...	Jen sestře, jinak si myslím, že ne. Mimo domov nevím.	Její nejlepší kamarádkou je její sestra... má i, myslím si, opravdové kamarádky ve škole.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Všímat si mě, bavít se se mnou a říkat mi věci, co by mě podpořily, třeba pochvalu a tak něco.	Nevím, co by jí vyhovovalo.	Vcítit se do jejich potřeb. Chápat ji.	Podporovat ji v dobrých rozhodnutích a v tom, co by chtěla dělat. Tancovat, hrát na klavír. Povzbuzovat ji, chválit ji za úspěchy.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Ano mám i tetu (BV1)...	...asi spíš ne.	Ano, ředitele.	Někteří vychovatelé. Konkrétně já osobně se s AD1 bavím o věcech, se kterými se mi ostatní děti nesvěřují.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	To, jak se k nám chovají vychovatelé. Jak se k sobě chováme děti. Teda většina. A kde spíme. Pokoje	...výhody co tu má...kapesné...hygienické potřeby, všechno, co potřebuje, oblečení, jaké si vybere...	Finanční zajištění, cokoliv potřebuje, to má.	Materiální zabezpečení.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	At' jsme se sestrou zase doma, at' mamka přestane pít alkohol a chodit spát s cizíma, chlapama do jejich domu. Byla bych prostě doma.	Chtěla by být s matkou.	Myslím, že by nic neměnila, že je spokojená. Nevím.	Chtěla by dát mámě kapacitu se o ni postarat. Aby mohla být s ní.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...odejdu z domova k sestře, která se o mě bude starat.	Studentkou na střední škole...	Bude v učení a u sestry, pak věřím, že bude pracovat. ...Jak to vidí ona, to nevím.	Ve 2. ročníku střední pedagogické školy a u své mámy.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: AD1 je třináctiletá dívka, která se v rozhovoru prezentuje jako odvážná, citlivá, někdy i urážlivá, ale především vtipná, na což je i pyšná. Někdo o ní prý i říká, že se chová jako blázen.

V přímém protikladu k tomuto tvrzení ji vychovatelé rodinné skupiny A hodnotí jako dívku dnešní doby, nijak se nevymykající z běžné společnosti a jako osobu introvertní, unikající do světa fantazie, ale v plnění svých povinností spolehlivou, zodpovědnou

a samostatnou, s dobrými školními výsledky, sportovně nadanou a uvědomující si, že nemusí být za každou cenu členem nějaké party, že má svoji hodnotu a potenciál. Za to si jí také vychovatelé váží. Z negativních vlastností zmiňují prakticky jen její nepořádnost. Nijak ale nezmiňují její vtipnost, na kterou je dívka hrdá.

Je zde zřejmé, že si vychovatelé na její osobě cení jiných věcí, než dívka sama což je ale pochopitelné vzhledem k tomu, že dívka je 13 let a její hodnotový žebříček prozatím zahrnuje v popředí zřejmě zejména ty vlastnosti, které mohou působit pozitivně v rámci vrstevnických vztahů. Možná také nemá od svých kmenových vychovatelů dostatek zpětné vazby, aby mohla na své kvality získat náhled a dokázala je pak i navenek prezentovat. Ve své podstatě to potvrzuje i její požadavek v rámci jednoho z dalších okruhů otázek, kdy se na téma podpory vyjádřila tak, že by si jí ostatní měli všimnout a měli ji chválit.

Vychovatelé nejsou informováni o názorech dívky AD1 v oblasti sebehodnocení.

Kód K2: „Co je důležité“: AD1 nemůže být bez sestry, nejlepších kamarádek, svého morčete, ale důležité jsou pro ni i dobré výsledky ve škole.

Vychovatel AV1 se v rozporu s dívčíným názorem domnívá, že AD1 nemůže být bez tabletu a že důležitým je pro ni její vzhled. Ve shodě s dívkou je v tom, že důležitými jsou pro ni školní výsledky.

Vychovatelky AV2 a AV3 také vyzdvihují její vztah se sestrou, školní prospěch, navíc zmiňují i kontakt s matkou, tablet.

Vychovateli zůstává nepovšimnuto to, že má dívka zřejmě hluboký vztah ke svému morčeti, o nějž se prý dobře stará, a také to, že má mimo zařízení opravdu „nejlepší“ kamarádky. To vše jsou věci použitelné pro další práci s dívkou a její motivaci.

O dívčíných postojích v této oblasti jsou orientovány především vychovatelky AV2 a AV3.

Kód K3: „Co mám ráda“: Dívka vyzdvihuje mezi tím, co má ráda především rodinu, sestru, kamarádky a morče, zmiňuje ale také DD, kde se jí líbí a kde se cítí dobře, jelikož se zde k sobě skoro všichni chovají mile.

Kmenový vychovatel v rozporu s dívkou vypovídá, že tím co má ráda, je tablet.

Vychovatelka AV2 si myslí, že nejraději dívka nic nedělá a je jí jedno, že má kolem sebe nepořádek. Kmenoví vychovatelé se domnívají, že má AD1 nejraději, když po ní nikdo nic nechce, nemusí nic dělat a také svůj tablet.

Pouze vychovatelka AV3 zmiňuje kamarády, aktivní trávení volného času a zábavu nebo hudbu.

Zde se vychovatelé opět s dívčíným názorem na to, co má ráda, rozcházejí. Nejsou seznámeni zřejmě ani s dívčíným pozitivním hodnocením DD a tudíž vlastně ani jejich práce.

Kód K4: „Co nemám ráda“:

AD1 vypovídá, že nemá ráda šikanu, hádky a rvačky a také lidi, kteří je vyvolávají.

Vychovatelé AV1 a AV2 se domnívají, že nemá ráda povinnosti, praktické činnosti jako úklid. Vychovatelka AV3 upozorňuje také na skutečnost, že AD1 nemá ráda přítomnost jednoho z chlapců na jejím pokoji, že ji obtěžuje. Jedná se o chlapce (AD3), který se také účastní výzkumu. Jak on sám, tak jeho okolí jej hodnotí jako problematického jedince. Proto se autorka práce domnívá, že tato skutečnost, na kterou AV3 poukazuje, může mít přímou souvislost s výpovědí dívky. Zde autorka práce spatřuje shodu ve výpovědi dívky a vychovatelky AV3 a snad i inspiraci k tomu, co by se dalo po rozebrání situace alespoň v rámci rodinné skupiny vyřešit v tom, co dívka ráda nemá.

Vychovatelé AV1 a AV2 nejsou s dívkou ve shodě v názoru na to, co nemá AD1 ráda.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: V této části AD1 řeší především vycházky, které by chtěla déle, a také stravování, o kterém si myslí, že by mělo být jiné.

Pokud jde ale o její další život, nezmiňuje nic, což koreluje s jejím názorem, že má ráda DD a cítí se v něm dobře, nemá potřebu akutně něco ve svém životě měnit.

Vychovatel AV1 neví, jakou změnu by dívka přivítala. AV2 se zmiňuje o možnosti nemít povinnosti na domově ani ve škole, volnosti, což má návaznost i na dívčino přání delších vycházek. Vychovatelka AV3 zmiňuje přání mít schopnější mámu., nebo mít možnost žít u sestry. Tuto možnost dívka následně bude potvrzovat v dotazu na svoji blízkou budoucnost. AD1 si je ale zřejmě vědoma toho, že pokud jí má sestra pomoci, musí nejdříve sama dostudovat, mít práci. U matky podporu nespatřuje a nevidí ani možnost změny. Tudíž tyto přání o změně, které avizovala vychovatelka AV3, ani nezmínila, jelikož nejsou aktuální.

Vychovatelé se v přáních dívky týkajících se toho, co by v jejím aktuálním životě mohlo být jinak, neorientují.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Dívka zmiňuje svoji sestru a své kamarádky mimo zařízení jako ty kamarády, za kterými může přijít a svěřit se s čímkoliv. V oblasti vztahů v dětském domově se vychovatelé vyjadřují s dívkou shodně. AV1 a AV2 ale neví, zda má dívka nějaké přátele i mimo zařízení. Vychovatelé jsou informováni o dívčích vztazích s vrstevníky v zařízení, mimo DD ví o dívčích přátelích pouze vychovatelka AV3.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Vychovatelé zaujímají rozličná stanoviska. Vychovatel AV1 tvrdí, že dívka nikoho mezi dospělými, za kým by mohla přijít a svěřit se mu, nemá. Vychovatelka AV2 vyjadřuje přesvědčení, že tímto člověkem je ředitel zařízení. Vychovatelka AV3 zmiňuje vychovatele a zejména konkretizuje sebe.

Dívka se ve své výpovědi shoduje pouze částečně s vychovatelkou AV3. Svého důvěrníka mezi vychovateli má, je jím však BV1, vychovatelka z jiné rodinné skupiny.

Vychovatelé jsou v rozporu i v názoru na to, čím lze dívku podpořit. Zatímco AV1 neví, co dívka potřebuje, AV2 si myslí, že by potřebovala, aby se do ní dospělí vcítili a chápali ji, což v rozhovoru označuje v jejím případě jako těžkou věc. AV3 zmiňuje podporu formou pochvaly za úspěchy a podporu v dobrých rozhodnutích. Shodně s ní se vyjadřuje i dívka AD1, která by si přála, aby si jí dospělí víc všímali, podporovali ji a chválili. Zřejmě by byla ráda, kdyby její úspěchy nebyly brány jako samozřejmost, ale bylo jí dáváno najevo, že jsou hodnotné. Zde mezi dívkou a vychovateli není žádná výrazná shoda, její názor ale nejlépe reprezentuje vychovatelka AV3.

Pozitivní je, že dívka má mezi dospělými svoji osobu, které se může svěřit a poradit se s ní o čemkoliv, byť je to dospělý působící v jiné rodinné skupině, a zároveň i další vychovatelku, která vnímá její potřebu být vnímána a chválena, mít svoji hodnotu, mít naplněnou potřebu uznání a úcty.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Z materiálních hodnot sice dívka oceňuje svůj pokoj, který má v zařízení. Zmiňuje ale především znovu hodnoty vztahové, to, že oceňuje chování vychovatelů k dětem, ale i chování některých dětí k sobě navzájem.

Všichni tři vychovatelé zmiňují, že si bude AD1 zejména cenit materiálního a finančního zabezpečení. Zajímavostí je, že vychovatelka AV2 použila v odpovědi na tuto otázku tvrzení, že dívce záleží hlavně na finančním zajištění a možnosti mít cokoli, co potřebuje, což je v přímém rozporu s jejím vlastním tvrzením, které použila jako odpověď na předchozí otázku. Zde vychovatelka tvrdila, že finanční a věcné statky pro AD1 nejsou důležité.

Vychovatelé se v tomto bodě s dívkou zcela rozcházejí.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Zde dívka poprvé zmiňuje možnost návratu domů.

Hovoří o přání ustálit matčin život, zbavit se jejího pití alkoholu a střídání partnerů. Zřejmě si je ale vědoma toho, že to nebude možné, jelikož se v následující otázce o budoucnosti již spoléhá jen na sestru.

AV2 se domnívá, že by dívka nic změnit nechtěla a tudíž si nic nepřje. Další dva vychovatelé se domnívají, že by chtěla být s matkou, což odpovídá výpovědi dívky.

Nejbližší přání AD1 je ale vychovatelka AV3, která říká, že by chtěla dívka dát matce kapacitu se o ni starat, aby mohla být s ní. Nejde jen o to být s ní doma, ale také o změnu matčina postoje. V tomto ohledu největší pochopení pro dívčino přání prokázala vychovatelka AV3.

Kód K10: „Budoucnost“: AD1 by si přála v blízké budoucnosti odejít z DD k sestře, která se o ni bude starat. Toto přání s výhledem do budoucnosti ale nezaznamenal žádný z vychovatelů. Ti si myslí, že dívka se vidí být učnicí nebo studentkou střední školy. AV3 k tomu dodává, že se AD1 v budoucnosti vidí u mámy.

S plány dívky do budoucnosti vychovatelé obeznámeni nejsou.

Dívka se s ohledem na svůj věk a vrstevnické vztahy prezentuje jako vtipná a „bláznivá“, přesto je si zřejmě vědoma svých kvalit, coby dívka zodpovědná, schopná a chytrá.

Tento postoj jí ale vychovatelé zřejmě nepotvrzují zpětnou vazbou natolik, aby si jím byla zcela jista a dokázala se tak i na venek prezentovat. Vychovatelé jí svojí podporou příliš nepomáhají ve vytváření adekvátního sebehodnocení.

Na rozdíl od názorů vychovatelů, podle nichž dívka oceňuje především materiální výhody v zařízení, zmiňuje dívka sama často potřebu kvalitních vztahů jak v zařízení, tak s kamarády a matkou. Dobré a vyrovnané vztahy s lidmi zřejmě v jejím životě hrají velmi důležitou roli. Tyto vyrovnané vztahy by ráda měla i v zařízení. Toto se jí z části daří, z její výpovědi ale lze dedukovat, že se zde setkala i se šikanou a nepříliš dobrým chováním některých dětí, které jí zřejmě vadí a vyvádí ji z konceptu.

Z výpovědi vychovatelky AV3 lze i chápat, kde se může skrývat příčina těchto problémů, a také inspirace pro vychovatele, jak pomoci dívce s eliminací situací,

které jí zřejmě vadí, alespoň v rámci jejich rodinné skupiny, kde by dívka měla mít pocit bezpečného zázemí a porozumění.

Z celého rozhovoru nejzajímavěji působí fakt, že největší shodu ve výpovědích, a tím i nejvyšší míru empatie k dívce, vykazuje vychovatelka AV3, která na rodinné skupině pouze střídá kmenové vychovatele a má z celého zařízení nejkratší praxi jak v zařízení samotném, tak i v ústavní výchově vůbec. Tato vychovatelka se shoduje ve svých výpovědích s dívkou v pěti oblastech. Zřejmě dokáže s AD1 otevřeně komunikovat o jejích problémech, přáních, motivacích a názorech a není prozatím nijak zatížena stereotypy.

Kmenoví vychovatelé naproti tomu vůbec nemají přehled o názorech, přáních, postojích a hodnotové orientaci dívky. Vychovatel AV1 měl pro dívčiny názory zcela porozumění pouze v jedné oblasti, a to v tom, že by dívka ráda použila kouzlo pro návrat k matce. Dále věděl pouze to, že je pro dívku důležité mít dobré známky a že má v domově přátele. Vychovatelka AV2 měla stejně jako její kolega přehled pouze v jedné oblasti. Věděla, co je pro dívku opravdu důležité. Je také informována o vztazích dívky s vrstevníky v zařízení. V dalších oblastech byla tvrzení kmenových vychovatelů již v rozporu s názory dívky.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD2	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...cílevědomá, ale na druhou stranu i líná...přátelská, milá. Nejsem sobec. Občas jsem drzá a...dokážu být pěkněj nervák.	...děvče na přelomu dětství do dospělosti. ...extrovertní povaha, společenská, oblíbená, čehož je si vědoma a dokáže být i manipulativní k ostatním dětem. Vyhledává kontakt s vrstevníky, často i s mladšími dětmi. V některých chvílích se chová infantilně, jindy dospěle a zodpovědně. ...dospělá, zodpovědná dívka, která ví, co chce, kam směřuje. Občas jsem lenivá, ale chytrá, ochotná se zapálit pro věc. Mám ráda společnost i samotu.	Normální děvče. Očíma dnešní společnosti. Není asi ničím moc výjimečná. Snaží se být dospělá, ale zatím není. ...je hezká, umí se oblékat, je zajímavá.	... patří mezi ty „hodnější“. Je inteligentní dívka, ke školním povinnostem přistupuje svědomitě... k životu přistupuje poměrně zodpovědně... Dokáže být milá a nápomocná. Má mladší setru a té je oporou... Někdy ale dokáže být i drzá a dělá jen ty věci, ze kterých může mít nějaký prospěch, proto taky občas dokáže člověku i ublížit, zneužít jeho pomoci. Učím se na cukrářku, za pár týdnů mě čekají závěrečné zkoušky. Potom bych si chtěla dodělat maturitu. Uvažuji i o vysoké škole. Ráda trávím čas s kamarádkami. Mám ráda zábavu, nesnáším nudu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Sestra, kámoši a přítel. Vlastně aji domov. Všichni jsou totiž tady. Bez mojí sestry, bez kámošů a bez myho přítele. Bez cigaret.	Vzhled... přijetí kolektivem. Parta. Bez cigaret...	Kamarádi, ráda je vedoucí party, ráda je středem pozornosti. Finance. Chodí na brigády, má vysoké nároky, ale umí si na ně vydělat...Bez tabletu, se sestrou jedna bez druhé.	Její vzhled – image. Ráda se hezky obléká. V uchu nosí roztahovák. Rodina. Bez cigaret.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD2	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Někdy se mi líbí moje povaha. A někdy taky ne... asi na svoje oči. Na barvu...že jsem přátelská, nesobecká...věrná ...mám ráda srandu.	Samostatnosti, částečně i její zodpovědnosti... dobrý přístup ke školním povinnostem... ...svého vzhledu... chytrosti.	Že chodí na ty brigády a snaží se, taky ve škole je dobrá. Ted' má snahu dál studovat. ...svoji krásy, toho, že dobře vypadá.	...v jádru dobrá holka. Je bojovnice... na rozdíl od ostatních dětí za mnou dokáže aspoň občas přijít a zeptat se, s čím potřebuji pomoc. Do jisté míry se na ni můžu v určitých věcech spolehnout. Toho, že se dokázala postarat o svoji sestru. Dle mého názoru si uvědomuje, jak má navrch oproti ostatním dětem v DD. Je inteligentní... toho lehce zneužívá.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...mám ráda odpočinek. A mám to ráda tady. Pobyt v domově. I když už je mi 18 let. A taky mám ráda relaxovat s přítelem a kámošema.	Klid. Filmy, hudbu.	Volnost v životě, když vůbec nic nemusí dělat, může jen ležet v posteli v tom svém svinčiku na pokoji, s tabletem a dívat se na filmy.	Má ráda zábavu, akci, sport. Ráda tráví čas s kamarády, se svojí sestrou. Ráda odpočívá, dívá se na filmy, umí si udělat svoji pohodu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	...když mi někdo lže, taky sobecky lidí a nesnáším řvání.	Pořádek na pokoji a ve věcech, pracovní aktivita, a pokud je k nim nucena.	Povinnosti, práci v domově, úkolování... když jí někdo začne říkat, ať něco udělá, když jí se zrovna nechce.	Ne vždy ráda pomáhá a uklízí, ...Pokud nemá náladu, tak dokáže být protivná, pokud musí pomáhat s úklidem na rodince...nemá ráda přílišnou kontrolu vychovatelů. Ráda si věci plánuje a dělá sama.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD2	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Určitě v učení. ...mě nechávají si dělat v podstatě, co chci. A já bych chtěla, aby mě do toho popoháněli. ...s rodinkou skoro nikam nejezdíme, tak by to mohlo být jinak. Být víc akčnější.	Chtěla by mít víc svobody, volnější řád.	Větší volnost, nemuset vůbec nic dělat, nikomu se zodpovídat.	Na domově méně dětí na rodince, nepřítomnost malých dětí na její rodince. Ne že by je neměla ráda, ale proto, aby i na ni měli vychovatelé čas. A v životě by chtěla asi být bez těch nepříjemných zkušeností a traumat, chtěla by mít stabilní rodinu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Na domově mám. Je to moje sestra. A taky můj přítel. A venku mám taky kamarádky	Tady asi ano, ale je to u ní dost proměnlivé. ... Mimo nevím.	Jen svojí sestře. Kamarádů má plno, ale jsou to povrchní vztahy. Určitě nikdo, komu by se svěřila.	AD2 je pro ostatní děti oblíbená osoba. Některé děti k ní vzhlíží. Mezi dětmi v domově ale nemá kamarády, kterým by se svěřovala. Mimo domov takové kamarády možná má, ale nejsem si jistá.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Stát při mně ve všech situacích, poradit mi. A aby ve mě věřili. A nemysleli si o mně, že nezvládnou, co si myslím, že zvládnou. Třeba se školou.	Komunikovat s ní otevřeně, s dospělým přístupem. Jednat s ní jako s dospělým člověkem.	Vcítit se do ní, do jejího světa.	Myslím si, že si potřebuje hodně povídat.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	To teda nemám.	Asi spíš ne, nevím.	...ředitel.	Má možnost se svěřit vychovatelům. Upřímně ale nevím, s kterým z vychovatelů má nejbližší vztah. Možná je to sám pan ředitel, ale ten je muž, takže mu asi nemůže říci úplně všechno... ale i přesto asi neexistuje jeden člověk, na kterého by se mohla bezpečně a kdykoli obrátit.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD2	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	že mi skoro ve všem vyhoví a dost mi pomáhají...s učením nebo s penězma, nákupama.	Sociální zázemí. I to studium je s tím spojeno...sama by to možná nedokázala...	Že má všechno, o co si řekne a co potřebuje.	Materiální zabezpečení.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Aby byli všichni tam, kde si přejí být. A když by to nešlo, tak aby tady byli všichni na sebe hodní.	...chtěla by si vykouzlit své zázemí, práci, být soběstačná a volná.	Nevím. Asi mě nic nenapadá. Je spokojená.	Žít ve své rodině a nezažít nepříjemnou zkušenost – sexuální zneužití. Máma, která by byla schopná se o ni postarat a zastat se jí.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...už bych chtěla mít dítě a nějaké pořádné bydlení a dobrou práci a skvělého přítele nebo klidně už i manžela.	Buď půjde tou dobrou cestou... je možné, že z ní bude cukrářka, bude pracovat, mít partnera, se kterým bude schopná mít zázemí a udržet si ho...bude dál pokračovat v tom, že se bude chovat zastydle, regresivně, dál bude udržovat vztahy s kluky, kteří jsou nejen o dost mladší, ale nejsou moc chytří a kazí ji... Potom to s ní zřejmě dopadne špatně a žádnou velkou budoucnost před sebou nemá...A kde se vidí ona, to nevím.	Ona se asi vidí samostatná, soběstačná. Že bude mít své bydlení, práci a tak. Asi si plánuje, že se pak postará o sestru.	Na vysoké škole a stále na domově. Myslím si, že touží i po rozumném klukovi. Z toho současného je nešťastná, zatím jí to ale asi vyhovuje.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: AD2 je osmnáctiletá dívka, pobývající v dětském domově v rámci smlouvy o plném přímém zaopatření. Dokončuje střední odborné učiliště a bude začínat nástavbové maturitní studium.

Sama sebe AD2 charakterizuje jako cílevědomou, ale i línou, přátelskou, milou a nesobeckou. Zároveň ale uznává, že dokáže být i drzá a nervózní, vznětlivá.

Říká, že některé části její povahy se jí líbí a jiné ne. Hrdá je na barvu svých očí, dále na svoji nesobeckost, přátelskou povahu a věrnost. Vyjadřuje se tak, že má ráda legraci.

Kmenový vychovatel dívky AV1 ji vidí jako děvče na prahu dospělosti, které občas místo dospělého, zodpovědného chování tíhne k infantilnosti. Má extrovertní, společenskou povahu. AV1 oceňuje na dívce její samostatnost a zodpovědný přístup ke vzdělávání. AD2 si je podle jeho názoru ale vědoma své oblíbenosti u dětí a využívá ji k manipulaci ostatních dětí.

AV1 se shoduje s dívkou v tom, co o sobě bude sama tvrdit. Odhaduje to, že bude říkat, že je společenská, chytrá, cílevědomá, ale i to, že je lenivá. Myslí si ale, že dívka je pyšná na svůj vzhled a krásu, což ale dívka ve své výpovědi vůbec nepotvrzuje.

Vychovatelka AV2 nevidí na AD2 oproti jejím vrstevníkům nic výjimečného. Říká o dívce, že se snaží být dospělá, ale zatím není. Váží si na dívce snahy o další studium a také toho, že se snaží si přivydělávat a chodí na brigády. Myslí si, že dívka bude sama o sobě tvrdit, že je hezká a umí se dobře oblékat, na to bude také pyšná. Toto ale dívka vůbec nezmiňuje.

Vychovatelka AV3 vidí děvče jako v jádru dobrou bojovnici, která je do jisté míry spolehlivá a dokáže pomoci, pokud je třeba. Vidí její svědomitý přístup k životu a studiu, její fungování jako opora pro její mladší sestru (AD1). Zároveň ale poukazuje na stinné stránky povahy AD2. AV3 říká, že je občas drzá, prospěchářská, dokáže jiným lidem ublížit a zneužít jejich pomoci. Podle AV3 se sama AD2 bude hodnotit jako člověk, který plánuje do budoucna co největší vzdělávání. Myslí si, že dívka bude hovořit o tom, že se ráda baví s kamarády a nesnáší nudu. Také vyjadřuje názor, že bude hrdá na to, že se dokázala postarat o svoji mladší sestru, ale také na to, že má navrch oproti ostatním dětem v dětském domově a může toho zneužívat.

Ačkoliv dívka sama nevykresluje podrobně negativní stránky své povahy, zmiňuje se o tom, že se jí některé stránky její povahy nelíbí. Lze předpokládat, že vychovatelé AV1 a AV3 pojmenovali tyto problematické stránky její povahy namísto dívky.

Pokud jde o znalost názoru dívky na sebe sama, shodu s tvrzeními dívky vykazuje zejména vychovatel AV1. Téměř stejně dobře se orientuje i jeho kolegyně AV3. Nejmenší pochopení pro dívku má v této oblasti vychovatelka AV2.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro dívku AD2 je důležitá sestra, kamarádi a přítel. Bez těchto lidí nemůže být. Tím pádem jako důležitý hodnotí i domov, jelikož všechny „své lidi“ má zde. Za důležité označuje dívka také kouření.

Vychovatel AV1 označuje partu, přijetí kolektivem a cigarety jako pro dívku důležité věci, zmiňuje i její vzhled.

Vychovatelka AV2 Si myslí, že jsou pro AD2 důležité kamarádi, sestra a finance. Ve většině jmenovaného se s dívkou shoduje. AV3 považuje vlastní image za to, co je pro dívku zásadní, jmenuje ale i rodinu a cigarety.

Kmenoví vychovatelé AV1 a AV2 jsou lépe informováni o dívčiných prioritách než vychovatelka AV3, ale ani ta není s dívkou ve svých tvrzeních v naprostém rozporu.

Všichni tři vychovatelé jsou poměrně dobře informováni o tom, čemu dívka ve svém životě přikládá důležitost.

Kód K3: „Co mám ráda“: AD2 na dotaz o tom, co má ráda, sděluje, že to má ráda tady, tedy v domově. Má také ráda odpočívání a relaxování, nejlépe s přítelem a kamarády.

Nikdo z vychovatelů sice nezmiňuje zařízení, ale všichni vědí, že má dívka ráda odpočinek, relaxování, nicnedělání. To vše má spojeno s kamarády, hudbou, filmy. Vychovatelka AV3 si myslí, že má také ráda aktivní trávení volného času. O tom sice dívka v této odpovědi nehovoří, ale zmiňuje nudu, která se jí nelíbí v další části rozhovoru zaměřené na to, co by mohlo být jinak.

V tomto bodě jsou všichni tři vychovatelé ve shodě s tvrzením dívky. Všichni jsou dobře orientováni v situaci.

Kód K4: „Co nemám ráda“: Dívka AD2 nemá ráda lhaní, sobeckost a „řvaní“.

Všichni tři vychovatelé jsou mezi sebou ve shodě, když popisují dívčin odpor k povinnostem a práci v dětském domově. Popisují dívčinu lenost, ale také to, že nemá ráda, úkoly, když se jí zrovna nechce pracovat. Taktéž nemá ráda, když její činnosti někdo plánuje za ni.

V tomto bodě vychovatelé nepodávají žádnou shodnou výpověď s dívkou AD2. Té zřejmě chybí náhled na její chování, které vykazuje ve spojitosti se svým plněním nebo spíše neplněním povinností v dětském domově, a má tudíž potřebu zdůraznit jiné hodnoty. Ty ale zase nevnímají vychovatelé. Dalo by se spekulovat, že ono „řvaní“, které dívka zmiňuje, by mohlo pramenit právě z napomínání za její lenost a popohánění do zadaných úkolů.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Zatímco vychovatelé AV1 a AV2 společně ve shodě tvrdí, že dívka by přivítala volnější řád a víc volnosti, a vychovatelka AV3 si myslí, že by chtěla být bez traumatických zkušeností z minulosti, a dále vnímá i její nynější potřebu nižšího počtu dětí na rodinné skupině a větší pozornosti od vychovatelů, AD2 sama v rozporu s těmito názory vypovídá, že by potřebovala větší přísnost, aby ji vychovatelé víc popoháněli k učení a nenechávali ji dělat to, co chce. Zároveň dívka poněkud v rozporu s předchozími výpověďmi o tom, jak ráda nic nedělá a odpočívá a relaxuje, zmiňuje nudný život rodinky a to, že nikam nejedí, nic nezažívají. V této oblasti by si přála změny.

Vychovatelé nejsou informováni o názoru dívky. Neví, jaké změny by si přála.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: AD2 v rozhovoru udává, že v zařízení i mimo něj má kamarády, kterým může říct cokoliv. Ze zařízení jmenuje ale pouze svoji sestru a přítele.

Vychovatelé ve shodě říkají, že kamarádů má v domově AD2 hodně, jedná se ale o velice povrchní vztahy, které jsou proměnlivé a rozhodně nejsou nijak důvěrné. Pokud jde o přátele mimo domov, vychovatelé si nejsou jisti, zda vůbec AD2 někoho takového má.

Vychovatelé mají informace o tom, jaké vztahy udržuje dívka v zařízení, směrem ven se ale v jejích vztazích neorientují.

Kód K7: „Podpora dospělými“: AD2 říká, že mezi dospělými nemá nikoho, komu by se bez obav dokázala svěřit. Přála by si, aby dospělí při ní stáli ve všech situacích, aby jí radili a věřili v ní i v to, že zvládne své povinnosti. Toto prohlášení působí mírně rozporuplně ve vztahu k dívčině předešlému vyjádření o změnách. Dívka tvrdila, že by chtěla, aby ji vychovatelé víc popoháněli a drželi u učení. Na autorku práce to působí dojmem, že dívka nemá ve svých postojích zcela jasno.

Vychovatelé AV1 a AV3 si myslí, že AD2 nemá nikoho z dospělých, na koho by se důvěrně mohla obrátit. AV2 si myslí, že je touto osobou ředitel.

Pokud jde o to, jakou formu podpory by si dívka od vychovatelů představovala, vystihuje názor AD2 nejlépe AV1, který by volil dospělý přístup a otevřené jednání.

Ve shodě s dívkou vypovídají vychovatelé AV1 a AV3.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Zde AD2 zmiňuje, že oceňuje na zařízení zejména to, že je jí skoro ve všem vyhověno, ale také pomoc s učením, financemi a nákupy.

Kmenoví vychovatelé AV1 a AV2 jsou o názoru dívky v tomto bodu orientováni. Shodně s názorem dívky říkají, že má vše o co si řekne, je jí poskytováno sociální zázemí, které potřebuje i pro své studium, jež by jinak zřejmě nedokázala dotáhnout do konce. AV3 si myslí, že dívka si cení materiálního zabezpečení, což je ale jen část toho, co dívka uvádí.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: AD2 by si přála, aby všichni mohli být tam, kde chtějí. Pokud by nešlo toto přání splnit, přála by si, aby v dětském domově na sebe byli všichni hodní.

Vychovatelé mají na největší přání AD2 rozdílné názory. AV2 si myslí, že žádné takové přání mít nebude, že je spokojená. AV1 věří, že by si dívka přála své zázemí a práci, aby mohla být již soběstačná. AV3 si myslí, že by se chtěla vrátit do své rodiny a nezažít v ní traumatické zkušenosti, mít spolehlivou matku.

Dívka se v žádném z těchto směrů nevyjadřuje. Myslí spíš na ostatní a jejich přání být jinde než v dětském domově. Sama o takové změně nepřemýšlí. Zcela spokojená ale také není, chtěla by změnu v chování lidí „spolužijících“ v zařízení.

Vychovatelé nejsou plně informováni o přáních dívky.

Kód K10: „Budoucnost“: AD2 plánuje mít za pět let již se svým přítelem nebo manželem dítě, myslí i na pořádnou práci a bydlení.

Vychovatel AV1 zmiňuje, že sice netuší, kde se dívka vidí za pět let, ale sám za sebe vidí dvě její možné cesty, a to jednu dobrou, kdy bude mít AD2 dobrého partnera, zázemí a práci – tato cesta bude ale od AD2 vyžadovat změnu jejích postojů – nebo druhou špatnou, kdy před sebou AD2 nebude mít žádnou dobrou budoucnost, jelikož se dál bude družít s jedinci, kteří negativně ovlivňují její chování a vztahy se sociálním okolím.

AV2 nevyjadřuje svůj názor na dívku. Říká, že se AD2 vidí jako soběstačná osoba s prací a bydlením, schopná se starat o mladší sestru.

AV3 se vyjadřuje tak, že AD2 podle ní touží po rozumném partnerovi. Také si myslí, že za pět let se AD2 bude vidět stále v dětském domově, ale již jako studentka vysoké školy.

Plány AD2 do budoucna nejlépe svojí výpovědí vystihla vychovatelka AV2.

Vychovatelé působící v rodinné skupině A vykazují nízkou informovanost a empatii vůči dívce AD2. Skutečně jsou orientováni jen s ohledem na sebehodnocení dívky, v tom,

co je pro ni aktuálně důležité a co oceňuje na zařízení. S vrstevnickými vztahy dívky jsou obeznámeni pouze v rámci zařízení.

Vychovatelé vůbec nevědí, co má dívka opravdu ráda, co naopak ráda nemá a nesnáší, ani co by si přála za změny v životě a zařízení. Jsou pouze částečně seznámeni s tím, jak by si dívka představovala jejich podporu, nebo co plánuje do budoucna.

AV1 se úplně shoduje s výpovědí AD2 ve čtyřech oblastech, AV2 ve třech a AV3 pouze ve dvou oblastech.

Vzhledem k tomu, že dívka zmiňovala, že dospělým nedůvěřuje a nesvěřuje se jim, zůstává zřejmě snaha o porozumění dívčinych postojů a názorů na straně vychovatelů. Dívka sama ale hovoří o svých výkyvech v chování a vztazích, což potvrzují ve svých výpovědích i vychovatelé.

Některé z vyslovených názorů dívky v rozhovoru také působí rozporuplně. Ač jednou sděluje, že ráda nic nedělá, jen relaxuje a odpočívá, hned následně se jí zdá život rodinné skupiny málo akční a nudný. Sděluje, že by si přála, aby jí vychovatelé popoháněli, ale v další výpovědi na jinou otázku říká, že nemá ráda, když je do něčeho nucena. V jedné výpovědi říká, že by si přála popohánět do školy, v druhé by chtěla, aby jí bylo důvěřováno, že školu zvládne sama.

Zřejmě tedy není jednoduché AD2 při její nevyrovnanosti zcela porozumět a přizpůsobit výchovné působení jejím názorům a postojům

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Hajzl...su neposlušnej, hádám se, řvu, lžu, šikanuju děcka.	...nesamostatně uvažující a fungující jedinec, který potřebuje ke svému životu druhého, za kterým bude v závěsu. V kolektivu je předvádějící se šašek, o samotě bezproblémový kluk. Je extrovert, nezodpovědný... ...průserář, který za nic nemůže. To jak se chovám, za to můžou okolnosti. Jsem v pohodě, všichni ostatní jsou blbci.	Těžký puberták. Ale když se nemá před kým předvádět, dá se s ním i mluvit. Vždycky se umím rozdělit, když něco mám, jsem oblíbený. Je se mnou sranda, jsem sportovec.	Trináctiletý chlapec, který má schopnost logicky myslet, není hloupý, ale nemá bohužel žádné ambice. Nemá motivaci ve škole ani ve volnočasových aktivitách. Ve své biologické rodině nemá absolutně žádnou jistotu, naopak se ho jeho rodina snaží vykořisťovat. Nedivím se tedy tomu, že se chová jako sígr. Nerespektuje příliš autority, je vulgární. Snadno se nechá vyprovokovat od ostatních dětí, pak je sprostý, agresivní a ke všemu apatický. Ale psychiatricky medikovaný... vydává skřeky, dělá mimovolné pohyby. „Já nevím, jsem normální.“ Jednou mi řekl: „Je mi to jedno. Však já jsem hajzl.“
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Rodina. Kouření a cigarety.	Rodina, vztahy se sestrou, jeho kamarádi.... Bez cigaret. Bez vůdčích osobností... bez hluchosti.	Kamarádi, obecnstvo, být součástí party, a to za každou cenu. Bez kamarádů, party, před kterými se předvádí a šaškuje.	Kontakty s rodinou... radši vybere čas strávený se svojí sestrou na ulici, než návštěvu aqualandu. Sestra je ale možná ještě víc problémová než on sám a podporuje ho v špatném chování....Bez cigaret a kouření.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšný? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na něm vážíte, co se Vám na něm líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se mu na sobě líbí, na co je pyšný?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	No, třeba mi de matika a tělocvik. ...ničeho. Nevim. Možná strejda, co k němu jezdím, tak su tam hodnej.	Jeho živost. Nápady, aktivnost, občas i schopnost pomoci v pracovních činnostech. Sportovní schopností... logického myšlení.	Sportovní založení. Když má svou chvíli, pomůže. Je chytrý, logicky uvažující. Spiš na nic. Má podle mě komplexy a svoji vyzáblost a malou sílu se snaží dohánět předváděním a přehráváním. Má plnou pusť řečí, ale vnitřně je to malý kluk.	...že opravdu umí nad věcma logicky přemýšlet. Má potenciál, který ale nevyužívá. Někdy má i světlé chvíle a je zvědavý. Má třeba zájem o cestování, sbírání mincí, geocaching. Naprosto na nic. Možná si občas připadá, jako drsný kluk, když kouří, anebo když je vulgární. V těch situacích je na sebe asi pyšný.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš rád, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má rád?	Kód K3	...kapesny. Peníze na cigarety.	Sportovní aktivity. Kolo, výlety...Karetní hry, filmy, klídek.	Občasné rekreační výlety s pánem, který ho má v hostitelské péči. A sladkosti.	...čas strávený s rodinou, kouření, hry na playstationu...si užívá pocit, kdy má peníze a může si něco za ně koupit...má rád sledování filmů.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemá rád? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá rád?	Kód K4	Nesnáším cibulu...	Pořádek, řád a výzvy k zodpovědnosti.	Minimálně polovinu jídla, které se tu vaří. Nesnáší, když někdo třeba jen v náznaku škaredě mluví o jeho rodině. Taky nemá rád křik a hádky. Ale zároveň k nim sám provokuje.	Nesnáší školu... má tendenci ignorovat domácí úkoly, nesnáší plnění povinností...úklid pokoje a společných prostor.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domov i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domov, ale i ve svém životě?	Kód K5	Přestat kouřit bych chtěl. Ale nejde to, ani psychina nepomohla. Jsem dojel a hned jsem hulil zas. To je ve mně. Su nervák.	To nevím, asi víc styků s rodinou.	Chtěl by mít víc krátkodobých pobytů doma, častější návštěvy, možnost jet domů na prázdniny.	Vůbec by mu nevydalo, kdyby neexistovala žádná pravidla a byla naprostá anarchie. Taky by ale někde v hloubi duše chtěl, aby jejich rodina byla pohromadě.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Jo...(CD1)... Venku nikoho nemám, neznám...	...kamarády má jak v domově, tak mimo...	...svoji sestru, ...kamaráda... Mimo zařízení kamarády taky má, ale ty neznám.	Mimo domov nejspíš asi moc kamarádů nemá. V domově kamarády má, ale myslím, že navazuje jen velmi povrchní vztahy.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ho podpořili, co mu pomáhá?	Kód K7	Děcka...byť v klidě. A brácha aby častěji jezdil za mnou.	Podporovat ho v zájmových činnostech...kolo, kešky, sbírání různých předmětů, organizovat mu aktivní trávení volného času. Pak by neměl tolik času dělat blbiny.	Tolerovat ho, jaký je. Pomocť mu, aby se mohl prosadit v tom, co mu jde. Třeba ve sportu. Aby měl ze sebe dobrý pocit.	Mít pro něj pochopení. Neočekávat příliš velké výsledky ve škole a nestresovat ho tím...hodně s ním mluvit, najít společná témata.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Jo, mám strejdu...(AV1)	Asi ne, teda ne v domově... Asi toho pána, co s ním jezdí na výlety, z části. Možná někoho z rodiny.	V domově nemá, ale jezdí za ním ten pán..., který ho má v hostitelské...řekne mu asi všechno. Má v něm oporu.	Může mluvit s vychovateli, ale cítí v tomto vztahu podle mě hranice, a tak některé věci neřekne.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Některý vychovatele. Mám je rád.	Právě nabídku aktivit. Všeho se rád účastní.	Materiální a finanční stránku... Možnost jezdit na akce.	Jistotu, i to, že za ním někdo stojí. Materiální zabezpečení.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohl udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	...jiny auto...	Jednoznačně žít s rodinou.	Chtěl by si vyčarovat peníze, hodně peněz. A nakoupit všem dárky. Sobě sladkosti a cigarety, ty hlavně na rozdávání, aby zapadl. Dárky rodině. Ale věřím, že i nám a ostatním dětem v domově	Žít ve své rodině.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Doufám, že už budu hodnější. Že nepudu do past'áku.	Jako student odborného učiliště, velký chlap.	Bude zde, bude v učení...	Myslím si, že on o tom nepřemýšlí, nebo o tom ani nechce přemýšlet. Dobře si podle mě uvědomuje, že by mohl být i ve výchovném ústavu.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: V době rozhovoru bylo AD3 13 let. Při rozhovoru nebyl příliš komunikativní a sdílný.

Sám AD3 se v rozhovoru nazval hajzlem. Na dotaz, jak se toto projevuje, odpověděl, že neposlouchá, hádá se, křičí a lže, šikanuje ostatní děti.

Na sobě si váží toho, že je sportovně zdatný, jde mu tělocvik, ale je si vědom i toho, že je dobrý v matematice. Nic jiného nenalézá. Myslí si, že okolí si na něm ničeho neváží. Možná, jen člověk, ke kterému jezdí v rámci hostitelské péče. Jak sám chlapec říká, u něj je totiž hodný.

Kmenový vychovatel AV1 si myslí, že se chlapec bude prezentovat jako průserář, který ale za nic sám nemůže, do průsvihů jej dostávají okolnosti. Sám se podle něj bude cítit normální, chybu bude vidět u ostatních. Bude si podle vychovatele na sobě vážit sportovních schopností a logického myšlení.

Vychovatel sám chlapce vidí jako extrovertního jedince, který je velice ovlivnitelný, nesamostatně uvažující a nezodpovědný. Předvádí se v kolektivu, ale pokud je o samotě, je možné s ním vyjít. Váží si na chlapci jeho aktivity, živosti a nápadů i občasné ochoty pomoci.

Kmenová vychovatelka AV2 chlapce označuje jako těžkého pubertáka, s kterým se dá mluvit, jen pokud se nemá před kým předvádět.

Váží si na něm jeho sportovního nadání, ochoty v některých chvílích pomoci, považuje jej za chytrého a logicky uvažujícího jedince.

Myslí si, že chlapec sám se domnívá, že je oblíbený, jelikož není lakomý, je s ním legrace a je sportovec. Sám na sobě si ale podle ní ničeho neváží, spíše trpí komplexem méněcennosti vzhledem ke své tělesné konstituci. Tyto komplexy si podle vychovatelky řeší právě svým předváděním se před ostatními. Myslí si, že dělá silného, ale vnitřně je to pořád malý kluk.

Vychovatelka AV3 si myslí, že chlapec nebude vědět, jak se popsat, bude jen tvrdit, že je normální. Zároveň ale sdělila, že jí již řekl, že ví, „že je hajzl“, což také AD3 opakuje ve své části rozhovoru. Pokud jde o to, na co je chlapec u sebe pyšný, domnívá se AV3, že naprosto na nic. Myslí si, že možná cítí pýchu sám nad sebou, pokud může kouřit, být vulgární a chovat se drsně. Připadá si tak zajímavý.

Ona sama chlapce vidí jako chytrého, logicky myslícího chlapce, který bohužel nemá ambice ani motivaci uspět ve škole ani mimo ni. Popisuje to, že na situaci má podíl jeho rodina, která jej nepodporuje, ale naopak jej vykořisťuje. Chlapec se podle ní i z tohoto důvodu projevuje ke všemu apaticky, zároveň je vulgární, nechává se vyprovokovat od dětí

k agresi, nerespektuje autority, dělá mimovolné pohyby, skřeky, musí být psychiatricky medikován – chlapec AD3 vykazuje projevy socializované poruchy chování, pro kterou je také v péči pedopsychiatra. Vychovatelka AV3 tyto projevy v chování přičítá pubertě, myslí si, že chlapec nemá problémy se sebehodnocením, ale snaží se tímto chováním dohánět komplex ze své vyzáblé postavy.

AV1 a AV3 mají poměrně dobrý přehled o nízkém sebehodnocení chlapce, AV1 si myslí, že chlapec nemá správný náhled na své chování, což ale není zcela pravda, jelikož chlapec o svých problémech s chováním hovoří v rozhovoru také.

O sebehodnocení chlapce mají přehled zejména vychovatelé AV1 a AV3.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro chlapce AD3 je důležitá jednoznačně jeho rodina, nemůže ale být bez kouření a cigaret.

Vychovatelka AV2 se domnívá, že větší důležitost má pro chlapce být součástí party, kde se může předvádět.

Vychovatel AV1 se také zmiňuje o kamarádech, potřebě vůdčích osobností, které zřejmě v partě vrstevníků chlapec hledá, ale také o potřebě hlučnosti, kouření. Hlavně ale v souladu s chlapcem jmenuje jeho rodinu a vztahy se sestrou (CD8).

Také vychovatelka AV3 se vyjadřuje tak, že je pro AD3 rodina nade vše. Říká, že je mu čas strávený se sestrou vzácnější než jakákoliv jiná, byť atraktivní aktivita. Problém vidí v tom, že jeho sestra je také velice problematická a chlapce v jeho závadovém chování podporuje. V předchozí výpovědi také tato vychovatelka popisuje, že i zbytek rodiny má na chlapce negativní vliv. Sděluje také, že chlapec se neobejde bez kouření.

V tomto segmentu jsou plně orientováni vychovatelé AV1 a AV3.

Kód K3: „Co mám ráda“: Chlapec říká, že má rád peníze, kapesné. Hlavně z důvodu toho, že si může koupit cigarety.

Vychovatelé vyjmenovávají pestrou škálu věcí a činností, které podle nich má chlapec rád. Ten si ale na žádnou z těchto věcí při rozhovoru vůbec nevzpomněl.

Jediná z vychovatelů vypovídá AV3 ve shodě s chlapcem, že mimo her na playstationu a filmů má rád kouření, a když má peníze na nákupy.

Kód K4: „Co nemám ráda“: AD3 v rozhovoru sdělil, že nemá rád cibuli. Pokud je v jídle, tak raději nejlí.

Vychovatelka AV2 zmiňuje, že AD3 nejí minimálně polovinu jídla, které se zde vaří, nezná ale zřejmě příčinu toho, proč chlapec jídlo jíst nechce.

AV2 také zmiňuje, že nemá rád, pokud někdo nepěkně mluví o jeho rodině, a také hádky, které ale paradoxně sám provokuje.

AV1 i AV3 si myslí, že chlapec nemá rád řád, pořádek a plnění povinností.

Autorka práce se domnívá, že vychovatelé mají ve všech bodech svůj díl pravdy, ale nikdo z nich neví, že chlapec nejí a nesnáší cibuli, což by jistě jako jeho blízcí lidé vědět měli a mohli.

Je zajímavé to, že máme často tendence hodnotit chování člověka, jeho vztah k režimu, k plnění povinností, ale mnohdy o blízkých lidech nevíme takové zdánlivé maličkosti, jako je jejich odpor k cibuli. V prostředí DD, kde není možné vzít si k jídlu nic jiného než to, co je na jídelním lístku, jde o maličkost, ze které může pramenit chlapcova vyzáblá postava a důvod k jeho frustraci a komplexu méněcennosti.

V této oblasti nejsou vychovatelé informováni. Pouze AV2 vidí u chlapce problémy s jídlem.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Chlapec sděluje v rozhovoru na dotaz, co by ve svém životě chtěl mít jinak, že by chtěl přestat kouřit, ale nedokáže to, jelikož je „nervák“. Nepomohla mu ani léčba v psychiatrické nemocnici zaměřená na odvykání kouření.

Všichni vychovatelé se domnívají, že by chlapec chtěl širší styky s rodinou, nebo být doma. Vychovatelka AV1 ještě dodává, že by chtěl svět bez pravidel a řádu.

Ani jeden z vychovatelů nemá informace o tom, co by chlapec chtěl ve svém životě aktuálně mít jinak.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Kamaráda, kterému se může svěřit s čímkoliv, chlapec nachází v participantovi výzkumu CD1. Mimo zařízení nemá žádné kamarády.

Vychovatel AV1 říká, že má chlapec kamarády v domově i mimo.

Vychovatelka AV2 ví, že má v domově kamaráda, hovoří také o tom, že se svěřuje sestře, myslí, že má kamarády i mimo zařízením, ale nezná je.

AV3 se domnívá, že mimo domov asi kamarády spíš nemá, kamarády v domově má, ale jsou to podle jejího mínění spíše povrchní vztahy.

Všichni tři vychovatelé jsou seznámeni s tím, jaké vztahy chlapec navazuje v prostředí DD. Mimo zařízení je ve vztazích AD3 orientována pouze vychovatelka AV3.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Chlapec v rozhovoru označuje jako svého důvěrníka mezi dospělými vychovatele AV1.

Ten se ale v rozporu s výpovědí chlapce domnívá, že v domově AD3 nikoho takového nemá, ale snad se svěřuje pánovi, ke kterému jezdí v rámci hostitelské péče.

Vychovatelka AV2 vyjadřuje stejný názor, jako její kolega AV1.

Vychovatelka AV3 si myslí, že chlapec může jít za vychovateli, ale má ve vztazích hranice, za které nejde. Nejmenuje ale nikoho konkrétního, komu by chlapec důvěřoval.

Chlapec by ocenil, aby jeho vrstevníci byli ve vztahu k němu „v klidu“. Pokud jde o dospělé, zmiňuje, že by si přál víc kontaktů se svým dospělým bratrem.

Vychovatelé se všichni vyslovují k podpoře volnočasových aktivit chlapce, větší toleranci k jeho povaze, pochopení, komunikaci s chlapcem.

Vychovatelé nejsou vůbec informováni o názoru chlapce o jeho podpoře ze strany dospělých a jeho okolí.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: AD3 říká, že na dětském domově oceňuje některé z vychovatelů a má je rád.

Vychovatelé AV1 a AV2 si myslí, že chlapec oceňuje nabídku volnočasových aktivit, AV2 také ve shodě s kolegyní AV3 říká, že si chlapec váží materiálního zabezpečení.

Ani jeden z vychovatelů neví, že chlapec si cení jich osobně.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Pokud by chlapec měl možnost použít kouzlo ke splnění svého největšího přání, nemyslel by vůbec na sebe ani na rodinu, ale přál by si nové auto pro DD.

Vychovatelé AV 1 a AV3 se shodují v tom, že by chlapec chtěl žít znovu v rodině.

Vychovatelka AV2 tvrdí, že by chtěl mít peníze, ale ne jen pro sebe, nýbrž aby mohl nakoupit dárky ostatním. Chlapec sice osobní dárky ostatním nakupovat nechce, ale myslí na ostatní. Těm chce splnit jejich přání.

Nejlépe se s jeho názorem shoduje vychovatelka AV2.

Kód K10: „Budoucnost“: Do budoucna chlapec doufá ve změnu svého chování. Myslí si, že v důsledku této změny chování bude možné, aby zůstal v dětském domově a nemusel odejít do jiného zařízení.

Vychovatel AV1 si myslí, že se za pět let bude chlapec vidět jako učeň a velký chlap.

Stejný názor má i jeho kolegyně AV2 z rodinné skupiny.

AV3 si myslí, že je si chlapec dobře vědom, že by tou dobou již mohl být ve výchovném ústavu.

Nejvíce je s chlapcovým tvrzením ve shodě AV3. Ostatní vychovatelé podávají v náhledu na chlapcovu budoucnost ve srovnání s AD3 rozporuplné výpovědi.

Největší empatii a znalost chlapcových názorů a postojů v rozhovoru vykazuje vychovatelka AV3, která není kmenovou vychovatelkou chlapce.

I přes její relativně krátké působení v zařízení ale dokázala zřejmě s chlapcem rychle navázat kontakt, dozvědět se maximum o jeho zájmech, postojích a názorech. S chlapcem se shoduje v pěti oblastech z desíti.

Kmenoví vychovatelé, kteří by měli být nejbližšími lidmi chlapce v zařízení, naproti tomu ve shodě s chlapcem příliš nejsou.

Vychovatel AV1 zná jeho sebehodnocení, ví, co považuje za důležité, orientuje se v chlapcových vztazích s vrstevníky v zařízení. Má úplný přehled pouze ve dvou oblastech, v jedné se orientuje pouze částečně.

Vychovatelka AV2 se pouze z části orientovala ve třech oblastech, a to oblasti toho, co nemá rád, ve vrstevnických vztazích v rámci zařízení a v tom, že by použil své kouzlo na splnění přání jiným.

Kmenoví vychovatelé nemají příliš ucelené informace o chlapcových zájmech, názorech, postojích a hodnotové orientaci. V případě práce s jedincem s poruchou chování jsou alespoň základní znalosti v těchto oblastech potřebné pro nastavení podmínek pro práci s takovýmto jedincem a režimových opatření.

Stejně tak nemá chlapec náhled na to, co na něm oceňují dospělí. Myslí si, že na něm nic k ocenění není. I to může být důvodem k jeho potřebě zapadnout do party, mít pocit drsného chlapa, který nikoho nepotřebuje.

Interpretace výsledku šetření v rodinné skupině A výzkumníkem:

Kmenoví vychovatelé působící v rámci rodinné skupiny A shodně vykazují poměrně nízkou empatii a porozumění přáním, názorům a postojům dětí nad 13 let z jejich rodinné skupiny.

Nižší porozumění je znatelné zejména u dívky AD1 a chlapce AD3. U dívky byli oba kmenoví vychovatelé informováni o jejích postojích v plné míře pouze v jedné oblasti a částečně v dalších dvou oblastech z desíti. U chlapce je situace téměř obdobná. AV1 se s názory chlapce setkává ve dvou oblastech zcela a v jedné částečně, vychovatelka AV2 ve třech oblastech zcela, v jedné pouze částečně.

O něco lépe rozumí vychovatelé dívce AD2, která je již dospělá a zřejmě tedy dokáže s vychovatelem své záležitosti lépe komunikovat – je pro ně lépe čitelná. U této dívky opět oba vychovatelé shodně dosahují čtyř oblastí z desíti, ve kterých dívce rozumí. Ve dvou se orientují jen částečně.

Pokud jde o vychovatelku AV3, která není kmenovou vychovatelkou na této rodinné skupině, její skóre porozumění pro děti je výrazně vyšší. Porozumění pro dívku AD1 měla ve čtyřech oblastech z desíti, částečně se orientovala v další jedné. U chlapce AD3 měla vychovatelka informace v pěti oblastech z desíti a u dívky AD2 byla plně orientována ve třech oblastech a částečně v dalších dvou.

Je zajímavé, že má pro děti v rámci této rodinné skupiny lepší porozumění a lépe zná jejich postoje, názory a hodnotovou orientaci vychovatelka, která zde i v ústavní výchově celkově pracuje teprve sedm měsíců. Konkrétně na této rodině pracuje pouze občasně, a to když střídá ve službě kmenové vychovatele.

Zřejmou výhodou zde bude její věk, který je bližší věku dětí, ale také její empatie, komunikativnost a zájem o děti, jenž prozatím není zatížen stereotypy a mnohými špatnými zkušenostmi z práce vychovatele, které by formovaly její přístup.

Autorka práce se také domnívá, že velkou výhodou této vychovatelky je fakt, že není vychovatelkou kmenovou. Nemusí tudíž řešit technické zabezpečení chodu rodinných skupin a organizační záležitosti, ale může se zaměřit pouze na navazování vztahu s dětmi, zájmové aktivity a výchovnou práci. Děti samy v další části výzkumu říkají, že nejlépe se s vychovatelem seznámí a navazují s nimi vztahy na výletech a při zájmových aktivitách.

V porovnání výsledků rozhovorů je viditelná shoda kmenových vychovatelů v hodnocení dětí a v názorech na jejich přání, postoje a hodnotovou orientaci. Je zřejmé, že vychovatelé spolu blízce spolupracují a své názory si vzájemně ovlivňují. Budou tedy zřejmě ve shodě i ve výchovném přístupu k dětem na rodinné skupině.

Vychovatelé se lépe orientují v tom, jaké je sebehodnocení dětí z jejich rodinné skupiny, co je pro ně důležité, co mají rady a také v jak jsou jejich kamarádské vztahy.

V rámci rozhovoru se však ukázalo, že vychovatelé na této rodinné skupině u všech svých dětí nad 13 let nejméně orientují v otázkách toho, co děti nemají rády – z šesti položených dotazů ani jeden nebyl zodpovězen zcela v souladu s tvrzením dětí. To stejné platí i o otázce o změně v životě dětí – ani jeden ze šesti položených dotazů opět nevystihoval názor dětí.

Vychovatelé mají také velké mezery v tom, co by děti přivítaly jako podporu od dospělých – z šesti položených dotazů vychovatelé reagovali zcela informovaně pouze dvakrát. Zároveň neví, čeho si děti cení na dětském domově – z šesti položených dotazů byly ve shodě s dětmi zodpovězeny dva.

Velmi chabá je také jejich orientace v plánech dětí do budoucnosti. Skóre souhlasných výpovědí dosahuje opět dvě správné odpovědi z devíti položených dotazů. Stejný výsledek je potom patrný také v oblasti největšího přání dětí z jejich rodinné skupiny. Ve všech těchto oblastech mají vychovatelé při posouzení celkového výsledku velké mezery.

Vychovatelé rodinné skupiny A se u svých dětí neorientují v záležitostech, které se dotýkají základních psychických potřeb těchto dětí, jako je potřeba smysluplného prostředí, potřeba rozvoje vlastní identity, ale zejména potřeba otevřené budoucnosti, podpory, ochrany, ale také seberealizace.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1 až AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
Jak Vám/ ti vyhovuje oblast struktury času v domově? Co by bylo dobré v ní změnit?	Kód V1	1) Po škole bych šla hned ven. Potom na mobil a spát bych šla klidně až v 11 hodin. 2) Mohlo by se plánovat víc akcí. Je tu většinu času nuda. 3) Aby už nebylo pracovní úterý.	Mně to vyhovuje, jak to je...nekrátit služby v souvislosti na počtu dětí. To hodně narušuje jakoukoliv práci. Nedá se to kvalitně stihnout. Ovlivňuje to prostě práci vychovatelů a dětem to taky není moc příjemné... Chtělo by to ještě jednoho vychovatele...	Myslím, že tak, jak to je, to ujde.	Nevím.
Jak Vám/ ti vyhovuje materiální vybavení domova? Co by bylo dobré změnit?	Kód V2	1) ...nové velké auto, aspoň pro 12 lidí...červené. Budovu bych dala oranžově natřít a dala bych natřít okna hnědě... měkkou postel, kvalitnější a lepší topení, aby bylo tepleji. Hodně sladkých jídel, třeba krupice. A nebo taky řízky. Oblečení aby bylo čisty, nepotrhané, který ještě předtím nikdo nenosil... posilovna. Každý den by se mělo chodit ven a něco dělat a ne uklízet nebo sedět na zadku...o prázdninách jet kam chceme... A né aby nás do toho nutili. 2) ...rozhodně jídlo...velká a pořádně vybavená tělocvična. 3) Aby přestali dávat do jídel tu cibuli. A taky jinačí auto.	No, to určitě sportovní vybavení...obnova, oprava...taky nové moderní věci...hřiště a pro malé prolézačky a podobně.	Velké prostory v zařízení přebudovat na menší, útulnější. Děti mají málo sladkých jídel na obědy a večere. Celkově málo sladkostí a pamlsků.	Oddělit od sebe jednotlivé rodinky, aby fungovaly více samostatně. Tohle by dle mého názoru do určité míry pozitivně změnilo i chování dětí.
Jak Vám/ ti vyhovuje personální obsazení domova? Co by se mělo změnit?	Kód V3	1) Za vychovatele bych chtěla holky. A za děcka jenom samy holky a žádní kluci. 2) Moc nemám ráda tetu (CV2), mohla by být míň krutá....Na naší rodince je to v pohodě... 3) Nic bych neměnil.	Nespolupracující... jiné názory na výchovu... jsou zde spory a nehledá se příliš řešení. A chybí aktivnější přístup. Vymýšlení aktivit pro děti, výletů.	...mít asistenty pedagoga. Ve škole ho děti mají, tady musíme všechno sami a občas je to komplikované a na dlouhé lokte.	Chybí mi zde psycholog. Nepostrádala bych ho, pokud by na rodinkách bylo méně dětí.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1 až AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že nejvíc ovlivňuje vaše vztahy s tetami a strejdy? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Co nejvíc ovlivňuje Vaše budování vztahu s dětmi?	Kód V4	1) ...jak se chovají děčka v domově... 2) ...výlety a pobyty. Tam se totiž nejvíc poznáme. 3) To, když jim pomáháme.	Směnný provoz zařízení a nepravidelné směny... rozdílné přístupy pedagogických pracovníků k dětem.	Nedokonalá a nepromyšlená pravidla a hranice toho, co všechno děti můžou, a nedá se to nijak postihnout. A navíc se jim k tomu mnohdy ještě dává návod. Neustálým omíláním práv, kam si mohou stěžovat, na co my nemáme právo a tak. Děti s poruchami chování to samozřejmě dokážou přetavit do úplně jiných významů, a taky používat proti vychovatelům.	Emoce! Někdy je dost těžké si zachovat chladnou mysl a chovat se profesionálně. Nepouštět si děti příliš k srdíčku, do svého soukromého života. Vztah si mezi sebou vybudujeme, ale měl by mít člověk svoji hranici, za kterou děti nepustí.
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že mají vychovatelé rádi na své práci tady? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> S čím jste spokojeni ve své práci?	Kód V5	1) Práci s děčkama a ježdění na výlety. 2) ...bych byla ráda, že pracuju s děčkama a nějakým způsobem se je snažím vychovat. 3) Děčka. A když jsou děčka hodny.	Spokojený jsem hlavně s časovou flexibilitou...že můžu aktivně využívat sportovních a kulturních možností v rámci práce.	Každý den je jiný, jiná pracovní činnost, jiný kulturní zážitek. Je to rozmanitá práce. Ve fabrice u stroje bych dělat nemohla, to by mě zabilo.	S určitými body náplně práce vychovatele: trávení volného času s dětmi jako sport, brusle, hřiště, tělocvična, kultura, hudba, vycházky do přírody.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1 až AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co je motivace vychovatelů, aby tu pracovali? Proč tu chtějí pracovat? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaká je Vaše motivace k práci v domově?	Kód V5	1) ...že se tady naučí nové věci a aby měli nové zážitky a poznali ostatní vychovatele. 2) ...že můžou právě někoho vychovat. Že vidí ten výsledek třeba. 3) Přece peníze.	...minimální stereotyp. Nemám rád rutinu...práce s lidmi...pomoc těm, kteří o to stojí.	...ani nevím, co už bych jiného dělala. Klady pro mě jsou volné dny a dobrý plat. (Se smíchem ještě dodává, že je tu teplota, doma to tak v zimě nemá, ale to je legrace.)	Můj otec vyrůstal v pěstounské péči. To je důvod, proč jsem začala studovat speciální pedagogiku a následně se zaměřila na skupinu dětí, které nežijí ve své biologické rodině. ... má prioritou přístup k práci, a to nabídnout dětem možnost efektivně a smysluplně trávit volný čas.
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co nemají vychovatelé rádi a co by chtěli mít jinak? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaké vnímáte největší problémy ve své práci? Co Vás trápí? Co Vás omezuje?	Kód V6	1) ...když se děcka v domově neposlušují a když lžou...stres a práce s některými děckama v domově, co tady pořád řvou. 2) Drzosti a neposlušnosti děcka...co děcka provedli, musí řešit oni...musí se za ty děcka stydět. 3) To, že někdy dost zlobíme.	...mimo to, co jsem už řekl, také umístění dětí, které do domova nepatří. Máme tu plno dětí se závažnou formou poruchy chování, různě agresivně se projevujících, nestabilních... nemají tu být a jsou...přemístění je prakticky neprůchodné. Není dost míst pro takové děti...vůle řešit to...	...nezájem dětí o materiální hodnotu zařízení, záměrné ničení majetku ... Ohrazují se neustále svými právy a na VŠECHNO... mají nárok. MY jsme POVINNI jim zabezpečit, udělat a tak dál. Ten důraz říkám schválně. Děti jsou drzé, mnohdy tady na nás řvou, vymáhají, vyhrožují. Je teda zajímavé, že dřív to tak nebylo, ne že by děcka nezlobily, ale to hnusné chování a vymáhání, to nepamatuju. Teď jim všichni troubí práva, upravují legislativu, ale podle čeho a kdo jim nastaví hranice, to nikdo neuvažuje, kam to vede.	To, že nejsem kmenový vychovatel. Dále mě také omezují učitelé základní školy, kteří naše děti dle mého názoru příliš zatěžují domácími úkoly. Hodně času trávím nad vzděláváním dětí, mám pak méně prostoru pro jejich výchovu...Přitom potřebují i volný čas a odpočinek.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment AD1 až AD3	Segment AV1	Segment AV2	Segment AV3
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jaké je rozložení dětí (věk, pohlaví, počty) na rodinných skupinách a komplikuje to nějak práci vychovatelům?	Kód V6	-	Rozložení věku dětí na rodinkách je různé. Nejvíce to komplikuje vztahy při volnočasových aktivitách a v režimu dne. Každý věk chce své.	5 -18 let mám na rodince. Staří neberou ohled na malé večer při usínání. Řvou, budí je. Občas starší žárlí na malé a závidí jim, když jim věnujeme pozornost. Je tu i kluk s poruchou chování, který se pak k malým taky chová neurvale a bezohledně.	Nemám svoji rodinku. Jsem ale spíš pro různorodost, což u nás na domově není. Je tu rodinka se samými velkými dětmi, a pak rodinky s malými, na základní škole. Je náročné psát úkoly se stejně starými dětmi, když jich máte tolik. U věkově různorodější skupinky by se školní povinnosti víc rozložily do celého dne.. A nejde jen o úkoly, ale i další povinnosti. Třeba sami o víkendech celý den vaříme, uklid.
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jak by Vás mohl stát, potažmo zřizovatel podpořit ve Vaší práci?	Kód V7	-	Dát větší kompetence výchovným pracovníkům... finanční ohodnocení, které by bylo motivující a úměrné našemu pracovnímu nasazení a náročnosti naší práce... investice do herních prvků, hřiště a herní vybavení na zahradu.	No, rozhodně větší kompetence. Hlavně v zastupování dětí u lékaře, při jednání na úřadech a tak.	Poskytnout nám víc peněz na volnočasové aktivity s dětmi, na výlety...A přenést víc práv na domov, což ale souvisí spíš s legislativou. Nemuset přemlouvat a nahánět rodiče dětí při lékařských zákrocích, při výletech a táborech, při hospitalizaci a tak podobně.
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Dá se ve Vaší práci využít spolupráce s rodinou?	Kód V8	-	Výjimečně ano, ale minimální nebo žádný. Nejsme v domově dostatečně kompetentní pracovat s rodiči.	Nemají vůbec zájem o nějakou spolupráci. Ani o ty děcka nemají zájem nebo jen minimálně.	Nedá, a pokud ano, tak jen opravdu minimálně a ne s příliš velkou perspektivou do budoucna. Rodiče často nemyslí vůbec v zájmu dítěte, ale pouze v zájmu svém.

Kód V1: „Časová struktura“: K časové struktuře práce a života v dětském domově se děti rodinné skupiny A vyjádřily zcela rozdílně.

Každé z dětí má jiné priority. Zatímco chlapec AD3 nechce mít den určený na pracovní činnosti, dívka AD1 by přivítala naprostou volnost, aby mohla být dlouhou dobu vzhůru, neměla čas organizovaný vychovateli. Nejstarší z dětí, plnoletá AD2, by naopak chtěla

mít víc organizovaného volného času a akcí. Zdá se jí, že je v zařízení nuda. Dívka již v předchozím rozhovoru narážela na skutečnost, že jejich rodinná skupina je většinu času doma, přičemž se nedělají žádné činnosti, které by dětem naplnily volný čas.

Z pohledu vychovatelů je situace také pro každého jiná. Zatímco AV3 neví, jak jí vyhovuje časové uspořádání a co by případně změnila, vychovatelce AV2 vše vyhovuje tak, jak to je. Naproti tomu říká vychovatel AV2, že časové rozložení mu vyhovuje. Co mu však v oblasti času vadí, je krácení služeb vychovatelům, které narušuje jakoukoliv práci vychovatelů. Ta se potom nedá kvalitně stihnout. Myslí si, že by se tento problém dal vyřešit přijetím dalšího vychovatele.

Děti a vychovatelé této rodinné skupiny nevidí v časové sféře stejné problémy. Pokud jde o postoje k fungování rodinné skupiny A, ale i celkově DD v oblasti časového uspořádání, dvě z dětí naráží na to, že by si představovaly volný režim bez povinností. Jedna dívka rozporu s nimi tvrdí, že naopak je zde málo organizovaných činností a možností pro aktivní trávení volného času.

Kód V2: „Materiální vybavení“: Dvě děti ze tří mluví o potřebě nového auta do zařízení. Chlapec AD3 již v dřívější výpovědi na stejný problém narážel.

Dívka AD1 by změnila kompletně vzezření domu, nabarvila by fasádu, zútulnila pokoje, dala pohodlnější postele a lepší topení. Přála by si také pro sebe dostávat nové, po nikom nepoděděné oblečení a také by ráda jezdila na prázdninové pobyty podle svého výběru.

Dále se AD2 i AD3 zmiňují o potřebě tělocvičny nebo funkční nové posilovny.

Všechny tři děti se shodují ve výpovědi v tom, že by rády změnily stravu v dětském domově, ať již tak, aby v jídle nebyla cibule, o níž AD3 hovořil v předešlých odpovědích, nebo v tom, aby bylo víc sladkých a také tradičních jídel.

Vychovatelé hovoří v mnohých věcech ve shodě s dětmi. Vychovatelka AV2 se s dětmi shoduje v potřebě přenastavit systém stravování, ale také v potřebě zútulnění domova. Vychovatel AV1 zase zmiňuje sportovní vybavení, jeho obnovu a opravu, zmiňuje také vyžití pro malé děti v podobě hřiště a prolézaček. Vychovatelka AV3 se domnívá, že nejlepší by bylo zcela oddělit rodinné skupiny, aby mohly fungovat zcela samostatně, což by ovlivnilo pozitivně chování dětí.

V materiálním vybavení by všechny tři děti rodinné skupiny A chtěly změnit oblast stravování, přidat sladká a tradiční jídla, mít možnost najíst se jídla bez surovin, které nemají rády. S tímto názorem je ve shodě jedna kmenová vychovatelka. Dále by dvě děti chtěly

změnu ve sportovním vybavení, přičemž stejný názor má i jeden z kmenových vychovatelů. Dvě z dětí se také shodují na potřebě nového automobilu, aby bylo čím jezdit na akce a výlety.

Kód V3: „Personální obsazení“: Děti mají rozdílný pohled na personální obsazení DD. Nejstarší dívka přímo jmenuje vychovatelku z jiné rodinné skupiny, která se jí zdá příliš krutá a nemá ji tudíž ráda, přičemž ale zároveň říká, že na rodinné skupině A ona sama s vychovatelem vychází normálně. Chlapec AD3 nemá v personálním obsazení žádný problém, nic by nechtěl jinak. Dívka AD2, která je umístěna na jediné rodinné skupině, kde působí jako kmenový vychovatel muž, by ráda měla jen samé vychovatelky a také by zrušila koedukované zařízení – chtěla by v zařízení mít jen samá děvčata. Lze se domnívat, že toto přání může nějak souviset s její výpovědí o šikaně v zařízení, kterou potvrdila vychovatelka AV3. Poukazem na to, že zřejmě může jít o problémy s chlapcem AD3. Může se ale také jednat o reakci na traumatickou zkušenost z rodiny (sexuální zneužívání její sestry), ze které dívka přišla do zařízení.

Vychovatelé pojmají personální problém ze své stránky. Vychovatel AV1 říká, že personál nespolupracuje, v zařízení jsou spory a nehledá se jejich řešení. Chybí mu také aktivnější přístup kolegů k volnočasovým aktivitám a akcím pro děti. Již v předchozí otázce se vyjadřoval tak, že by bylo dobré mít v zařízení ještě jednoho vychovatele navíc.

Vychovatelka AV2 zmiňuje, že by bylo potřeba mít na rodinných skupinách asistenty pedagoga, kteří se v poslední době již stali standardem v oblasti vzdělávání. Děti z její rodinné skupiny jej také ve škole mají, ale v dětském domově asistenti nejsou. Přitom je dětí na rodinkách hodně a jejich příprava do školy je velice náročná. Vychovatelka AV3 si taktéž myslí, že pokud má být na rodinných skupinách tak vysoký počet dětí (6 – 8), měl by v zařízení působit i psycholog.

Z rodinné skupiny A by dvě děti ze tří neměly v personálním obsazení z pohledu svojí rodinky nic, jedna dívka by chtěla mít na rodince jen vychovatelky.

Vychovatelům potom chybí podpora v jejich práci stran psychologa přímo v zařízení, asistentů pedagoga pomáhajících s přípravou dětí do vyučování, ale také víc vzájemné spolupráce a aktivnějšího přístupu ostatních členů personálu.

Kód V4: „Vztahy dětí s vychovateli a co je ovlivňuje“: Obě strany hodnotí naprosto rozdílnou optikou, co nejvíce ovlivňuje jejich vztahy.

AD1 si myslí, že je to hlavně chování dětí. AD2 se domnívá, že vztahy se budují na výletech a pobytech mimo zařízení, kde se děti s vychovateli mají možnost blíže poznat. AD3 vyjadřuje svůj názor, že nejvíc vztahy ovlivní, když vychovatelům děti pomáhají.

Vychovatel AV1 vidí jako problematické při vytváření vztahů s dětmi střídání směn, nepravidelnost práce jednotlivých vychovatelů s dětmi právě v dopadu tohoto střídání, nejednotnost ve výchovných stylech jednotlivých vychovatelů. Jeho kolegyně, kmenová vychovatelka AV2, se domnívá, že nejhorší pro vývoj vztahů s dětmi je nemožnost nastavení hranic, jelikož jsou nedokonalá a nepromyšlená pravidla toho, co děti mohou a jak je možné je postihnout. Naráží na legislativu, ale také na to, že dětem je neustále opakováno, jaká mají práva a na co vychovatelé nemají právo, což děti dokážou používat proti vychovatelům při jejich práci. Služebně nejmladší z vychovatelů AV3 si myslí, že její vztahy s dětmi nejvíc ovlivňují emoce. Je podle ní mnohdy těžké se chovat profesionálně, zachovat si chladnou hlavu, ale i zachovávat hranice a nepouštět si děti do soukromého života.

Děti vidí pro budování vztahu jako hlavní bod své chování, ochotu pomoci vychovatelům a možnost společně stráveného času mimo zařízení na výletech a pobytech.

Dva vychovatelé jmenují spíše organizační a personální potíže jako nedokonalou legislativu, nepromyšlenost pravidel, ale i směnný provoz, rozdílné výchovné přístupy jednotlivých pracovníků.

Jedna vychovatelka vidí, jako zásadní pro budování vztahů s dětmi své emoce.

Kód V5: „Co mají vychovatelé rádi na své práci, co je k ní motivuje“: Všechny tři děti si shodně myslí, že vychovatelé na své práci mají rádi děti a jejich výchovu. AD1 dodává, že mají také rádi výlety. AD3 si myslí, že mají vychovatelé rádi, když jsou děti hodné.

Vychovatelé všichni tři shodně říkají, že na své práci mají rádi možnost kulturního a sportovního vyžití, aktivního trávení pracovní doby, rozmanitost. AV1 jmenuje i časovou flexibilitu.

Motivací vychovatelů pro práci v dětském domově je podle dětí v jednom případě možnost mít nové zážitky a zkušenosti, poznat jiné vychovatele. Další z dětí se domnívá, že je to výchova dětí. Poslední z dětí, chlapec AD3, si myslí, že jejich motivací jsou peníze.

Vychovatel AV1 opakuje, že mu vyhovuje rozmanitost práce, nemá rád stereotyp. Dále říká, že je to práce s lidmi. Je rád, že může pomoci těm, kdo o to stojí.

Jeho kolegyně AV2 říká, že už ani neví, co by jiného dělala, klady práce vidí v dobrém platu a dostatku volna.

Poslední z vychovatelů AV3 říká, že na tuto práci přišla skrze zkušenost jejího otce s pěstounskou péčí. Chtěla by dětem nabídnout možnost smysluplného a aktivního trávení volného času.

Každé z dětí se tedy shoduje v názoru na jeho motivaci k práci s jedním z vychovatelů své rodinné skupiny.

Kód V6: „Co vychovatelé nemají rádi, co jim práci komplikuje“: Všechny tři děti jsou v tomto bodě názoru, že vychovatelé na své práci nemají rádi nevhodné chování některých dětí, které dělají ostudu, jsou drzé, neposlušné, lžou, zlobí. Dva ze tří vychovatelů tuto skutečnost potvrzují ve svých výpovědích, v nichž naráží na nevhodné umísťování dětí s poruchami chování do DD a na příliš benevolentní systém a legislativu, která dětem umožňuje chování, jež není v souladu s očekáváním společnosti a nenastavuje dětem žádné hranice.

Třetí vychovatelka mluví o přetěžování dětí školními povinnostmi, které ubírají prostor pro výchovnou práci s dětmi. Jako zatěžující pro svou práci zmiňuje i fakt, že není kmenovou vychovatelkou a tudíž nemá „své“ děti, ale střídá práci na všech rodinných skupinách.

K tomuto bodu směřovala také otázka po komplikacích vznikajících v rámci rozdělení dětí na jednotlivé rodinné skupiny.

Vychovatelé shodně říkají, že rozložení dětí jim práci komplikuje. Každý věk má jiné nároky, komplikace vznikají při volnočasových aktivitách, režimu dne, kdy například velké děti neberou ohled na ty nejmenší při večerním klidu a usínání.

Komplikaci vidí AV3 také v tom, že jedna rodinná skupina je složena jen z velkých dětí a tím vzniká daleko větší zátěž spojená s plněním školních povinností i s prací kolem zajištění rodinky na ostatních rodinných skupinách, kde jsou jen děti malé.

Kód V7: „Podpora vychovatelů“: Při dotazu, jak by jim mohl zřizovatel nebo stát pomoci v jejich práci, všichni tři vychovatelé rodinné skupiny A ve shodě volají po větších kompetencích při zastupování práv dítěte pro zařízení.

Dva vychovatelé zmiňují víc peněz na volnočasové aktivity a investice do herních prvků a vybavení zahrady.

Vychovatel AV1 také říká, že by mělo být mnohem lepší a více motivující finanční ohodnocení práce vychovatelů, jelikož to stávající není úměrné náročnosti jejich práce.

Kód V8: „Spolupráce s rodinou“: Všichni tři vychovatelé si všichni myslí, že spolupráce s rodinami dětí, je možná pouze minimálně. Shodně vypovídají, že rodiče mají o děti pouze minimální zájem a o spolupráci se zařízením stejně tak. AV1 navíc dodává, že v dětském domově nejsou dost kompetentní pro práci s rodiči.

Společné vyhodnocení názorů vychovatelů a dětí všech rodinných skupin zařízení bude provedeno za metatabulkou s daty rodinné skupiny C.

Rodinná skupina B

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Holka, někdy hodná a někdy zlá. Nevím. (Krčí rameny)	...fyzicky vyspělá dívka, naplno prožívá pubertu. Úroveň jejího mentálního vývoje ale dost zaostává... Nemá vlastní názor, je snadno ovlivnitelná, hůř motivovatelná,...bude do budoucna špatně uplatnitelná...Na tuto otázku by nejspíš vůbec neodpověděla, pouze by krčila ramenama...bych jí něco vyjmenovala...ona by můj názor zopakovala a přivlastnila si ho.	Pubertální holčina s lehkou mentální retardací... deprivovaná přístupem svojí rodiny...to ji myslím hodně trápí a je z toho smutná...Moc hledá někoho, kdo by ji měl rád... Asi by nevěděla...Asi by čekala až jí někdo řekne, co je ona zač, a pak by to s obtížema po něm opakovala.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co je pro ni důležité? Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Lidi...Bez rodiny a bez kámošek.	...být venku, mít volný čas jen pro sebe a naložit s ním podle vlastních představ...Bez cigaret a nějaké osoby, která ji v dobrém i zlém dá nějakou náplň během dne, týdne, měsíce.	Mít pocit, že je členem nějaké skupiny lidí, že není sama, že někoho má...Bez lidí, o které se může opřít...někoho, kdo jí bude organizovat čas, hledat jí zábavu a náplň dne. Potřebuje tahouna.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Že když jsem hodná, mám Facebook.	přes všechno negativní je občas ochotná a dokáže se přemoci, i když mnohdy účelně, ale přece jen a občas u ní vidím záblesk nějakého normálního přemýšlení, morálky. ...když se snaží přemýšlet a co vždycky vymyslí za kravinu... ...své vlasy, které má hezké.	Není agresivní, hádává..dokáže pěkně chovat k mladším...za projevenou náklonnost je opravdu vděčná. Neví si podle mě rady sama se sebou. Nedokáže to pojmenovat.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...Facebook...Když můžu chodit ven. Mám ráda vzduch.	...když může být venku, když má volno, když po ní nikdo nic nechce a nic nemusí dělat. Myslím si, že ji taky baví rukodělné práce.	...ruční práce. Moc ráda je venku...

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Když na mě někdo řve.	...školu a zákazy.	Zákaz nebo omezení vycházek...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Nevím. Vůbec nevím. Změnila bych, že bych neutíkala z domu, a pak bych nemusela být tady.	...že by chtěla, aby o ni někdo měl zájem, především samozřejmě její rodina nebo kdokoli jiný, který by se jí věnoval...mít více kamarádů, méně povinností, z jejího pohledu a víc volného času.	Asi by chtěla mít svoji rodinu, která by ji měla ale opravdu ráda.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoli a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Nemám. Asi ne.	Mimo domov nemá kamarády...se svou spolubydlicí, jinak nemá hlubší a trvalejší přátelství.	V domově má jen spolubydlicí...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Nevím.	Hledat vhodné lidi, se kterými by se mohla stýkat, scházet i mimo domov, na stejné rozumové úrovni.	Dávat jí najevo, že jsou s ní, že o ni mají zájem. Pomáhat jí pochopit věci...Stát za ní, zastávat se jí...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Nevím. Někdy jo. Za tetama.	Myslím si, že ne..že se může obrátit na své kmenové tety. Občas, když má problém, nebo ji něco trápí, tak je to na ni zjevné...pak už se člověk doptá.	Asi ne, moc se nesvěřuje...má potřebu se spíš přitulit. Chytit se za paži, obejmout člověka
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Že tady máme akce...Nevím.	...je v domově spokojená a určitě oceňuje aktivity, které se zde podnikají.... celkový režim...	Nevím. Možná kamarády, akce s domovem, výlety. Nevím, jestli je schopná si uvědomit, co ji domov dává...

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokážete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Tak bych ráda vykouzlila všechno, co chcu. Třeba mamu a ségru.	Být se svou biologickou rodinou, která o ni bude mít zájem a bude ji mít ráda.	Asi milující mamka a sourozenci, o které by se jí pomáhala starat.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Nevim.	...nemá konkrétní představu...nepřemýšlí nad tím...	Nebude vědět. Není pánem svého času.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: BD1 je patnáctiletá dívka, u níž je diagnostikována lehká mentální retardace a psychická a citová deprivace. Dívka je v péči pedopsychiatra.

Vychovatelky poměrně dobře odhadují, že BD1 nebude vědět, jak zhodnotit sama sebe. Nedokáže pojmenovat, kým je, nemá představu, jak se hodnotit, zřejmě s ohledem na její handicap v mentální oblasti a také citovou a psychickou deprivaci.

BV1 hodnotí dívku jako fyzicky vyspělou pubertální dívku bez vlastního názoru, hůře motivovatelnou, ale občas ochotnou pomoci, se záblesky normálního chování a morálky.

BV2 říká, že je dívka deprivovaná přístupem svojí rodiny a hledá někoho, kdo by ji měl rád, je vděčná za každý projev přízně. Není agresivní ani hádává.

Dívka sama nedokáže říct, kým se cítí být, jak se hodnotí. Krčí rameny, neví. Sděluje, že je někdy hodná a někdy zlá a pyšná je na Facebook, který má, když je hodná. Je zřejmě v rozpacích.

Vychovatelky se obě shodují v tom, jak bude vypovídat dívka BD1.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro tuto dívku jsou důležití lidé, kamarádi. Vychovatelky obě hodnotí situaci velice podobně, a to tak, že potřebuje někoho, kdo ji povede, bude ji organizovat čas, tahouna, kamarádky.

Obě vychovatelky rozumí postoji dívky BD1 o tom, co je pro ni důležité.

Kód K3: „Co mám ráda“: BD1 deklaruje, že má ráda Facebook a když může být venku, jelikož má ráda čerstvý vzduch. Vychovatelky ji hodnotí tak, že je ráda, když nemusí nic dělat, má volno, může být venku, nebo dělá ráda ruční práce.

Vychovatelky nezmiňují Facebook, ale v zálibě dívky v pobytu venku na vycházkách se orientují obě stejnou měrou.

Kód K4: „Co nemám ráda“: BD1 nemá ráda, když se na ni křičí. Zde se vychovatelé domnívají mylně, že dívka nemá ráda školu, omezení a zákazy vycházek. Na toto si ale dívka vůbec nevzpomněla.

Vychovatelky neví o tom, že dívka především nemá ráda křik.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: BD1 by chtěla změnit své chování v minulosti, aby nemusela být v domově.

Vychovatelky se domnívají, že by se chtěla vrátit k rodině, která by ji ale měla mít opravdu ráda. Vychovatelky sice nehovoří o změně dívčina chování v minulosti, ale cílem dívky je vlastně možnost být zpět u rodiny, což také obě vychovatelky zmiňují.

Vychovatelka BV1 si myslí, že by dívka přivítala i pozornost někoho jiného než rodiny a také by chtěla mít víc kamarádů a méně povinností.

O touze BD1 moci být se svojí rodinou jsou ale obě vychovatelky informovány.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: BD1 hodnotí situaci tak, že nemá žádné spolehlivé kamarády ani na domově, ani mimo něj.

Ve shodě s dívkou situaci vidí stejně i vychovatelky, které říkají, že má dívka v zařízení jen svoji spolubydlící, se kterou ale nemá hluboké přátelství a jinak nemá nikoho, kdo by jí poskytl oporu ve vrstevnickém přátelském vztahu.

Kód K7: „Podpora dospělými“: BD1 nedokáže specifikovat, v čem by ji dospělí mohli pomoci a podpořit ji. Za kým z dospělých by šla, neví, někdy chodí za tetami.

Vychovatelky mají povědomí o tom, že se příliš nechodí svěřovat, ale zároveň říkají, že dokáží vycítit, pokud má problémy a doptat se, pomoci jí. Myslí si, že je jí třeba pomáhat najít vhodné přátele na její úrovni a že je potřebné jí dát najevo, že jsou s ní a mají o ni zájem, pomáhat jí pochopit věci kolem ní, stát prostě za ní, dát jí oporu, i pokud má jen potřebu se k někomu přitulit, chytit se za paži.

Vychovatelky BD1 a BD2 jsou orientované v tom, jak dívka smýšlí v otázce podpory dospělými.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: BD1 oceňuje akce domova. I vychovatelky usuzují, že dívka bude oceňovat aktivity domova, výlety. Dál si myslí, že si bude cenit možnosti mít kamarády v domově, což ale dívka nijak nekomentuje. Zároveň se dívka k tomuto tématu ale vyjádřila v jiné otázce, kde říká, že nemůže být bez kamarádů.

Obě vychovatelky se shodují v názoru dívky BD1 o tom, co oceňuje na dětském domově.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: BD1 by ráda vykouzila vše, co chce. Blíž specifikuje, že mámu a sestru.

Vychovatelé si myslí, že dívka bude chtít návrat do své rodiny, kde by pomáhala s péčí o sourozence. V tomto bodě se obě vychovatelky s dívkou naprosto shodují.

Kód K10: „Budoucnost“: BD1 neví, co bude v budoucnu, nedokáže specifikovat, co bude za 5 let.

Vychovatelky opět spolu ve shodě správně usuzují, že BD1 nebude schopna na tuto otázku odpovědět.

V případě dívky označené kódem BD1 jsou kmenové vychovatelky BV1 a BV2 z její rodinné skupiny orientovány v tom, jaké je sebepojetí dívky i v jejích přáních, názorech a postojích.

Ve výpovědi dívky a vychovatelů nejsou žádné výrazné rozpory. Lze se domnívat, že dívčiny postoje, přání a názory jsou vzhledem k jejímu handicapu pro vychovatele lépe odhadnutelné.

Vychovatelky prokazují znalost dívčích názorů a postojů v devíti oblastech z desíti probraných oblastí rozhovoru.

Vykazují vysokou znalost dívčích postojů.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD2	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Jsem holka. Ráda se učím, jsem trpělivá, pracovitá...držím svoje slovo, nikdy nelžu...	Vyspělá dívka, je v pubertě. Její intelekt je nízký. Někdy mi přijde, že se podceňuje, jindy, že je až zbytečně moc sebevědomá. Uvědomuje si až přehnaně, co smí z hlediska jejího pobytu na DD. Využívá svého postavení, myslím, že vědomě... že je chytrá, že přece studuje.	...skoro dospělá holka. Je to dítě se středně těžkou mentální retardací...Byla by ale ráda, aby ji všichni chápali a brali jako dospělou a tak s ní i jednali. Chtěla by mít svého partnera...je celkem pracovitá, ...pomáhá s vařením, s úklidem...dá se s ní na všem domluvit. Někdy ji chytne rapl a je hádavá, nervózní. Má potřebu si prosadit své za každou cenu...Pokud vidí klid u vychovatele, tak se po chvíli taky uklidní a nechá si vše vysvětlit.. Snaží se v rámci svých možností i ve škole... Že je už dospělá, samostatná, spolehlivá, pracovitá, věrná a kamarádká.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Aby byli všichni šťastní a nebyli nešťastní. Bez svých přátel.	...mobil a být venku...volnost, ráda je venku se svými přáteli. ...pořádek, který se snaží sama dodržovat... Bez mobilu.	...kamarádi, její rodina...Do budoucna pro ni určitě bude důležitá podpora její starší a schopné sestry...Bez svých kamarádů mimo zařízení...bez internetu v mobilu...bez podpory okolí, domova...bude potřebovat nějakou formu sociální služby, která jí pomůže v životě po odchodu z domova.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...nikdy nelžu a dokážu dodržet slovo...že nelžu, nejsem falešná. Dá se mi věřit.	...smysl pro úklid a pořádek. Občas to, jaké je schopna vymyslet blbiny, vždycky se pobavím. Pokud mě to zrovna nevytočí... ...její postava a vlasy. Pyšná je určitě na to, že studuje. Tak říká E učebnímu oboru...	...dokáže pochopit, že se musí snažit ve škole, mít výuční list, něčím v životě být...že když potřebuju, stačí říct a bez řečí pomůže s čímkoliv...občas je dost vtipná...má hlášky, kterým se dost často dá zasmát. Nebo vás nima naštvě... ...pěkné postavy...své povahy, kterou bude vidět jako kamarádkou, spolehlivou, důvěryhodnou, věrnou, ochotnou.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD2	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...bruslení, ježdění jako...na skateboardu, chodím na procházky...ven. . A když se nikdo netrápí.	...pobyt venku, hlavně, když může jít sama nebo s kamarádkou...myslím, že si užívá péči o sebe. ...zkouší různé kosmetické výrobky, masky, krémy, séra na vlasy, to jí dělá radost...ráda čte a tráví čas na internetu...	...ty své kámoše a čas strávený s nimi...když může působit jako dospělá...ráda si povídá s vychovatelkami o svých problémech.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Když se lidi hádají, nebo si nadávají a řvou na sebe. Konflikty bych zatrhla...asi myslí, že jsem blbá, musím všude s nima. Třeba taky nechcu s malýma někama, chcu aji s kámoškama...	...když jí někdo něco vysvětluje a neustále něco připomíná. Má pak pocit, že si o ní dotyčný myslí, že je hloupá. Kvůli tomu bývá dost hádavá a konfliktní.	Když jí někdo něco zakazuje a nedokáže jí rozumně zdůvodnit, proč...když má něco v plánu a musí to zrušit kvůli společné akci rodinky nebo domova.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...aby se děcka pořád nehádaly, nenadávaly... rodinky bez hádek a všichni spolu vycházeli.	...sní o tom, že v životě něčeho dosáhne... Určitě by chtěla být doma, ale nejspíš ne s rodinou, ale žít samostatně s přítelem.	Chtěla by mít přítele. A víc volnosti, míň pravidel.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Ne, prozatím se tady nedá nikomu věřit. Mám kamarádku ze školy.	V domově se kamarádí jen se svou spolubydlící. Mimo domov má kamarádku...Občas vyhledává kontakty se staršími muži, které představuje jako své přátele, kamarády.	...má kamarádku spolubydlící z pokoje, Taky její sestře se svěří. Mimo domov takové kamarády má, hlavně jednu, která je od nás z obce a chodí s ní i do školy. ...

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD2	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Nevím. Nic. Nic od nich nepotřebuju. Zvládnú všechno sama.	...je těžké ji pozitivně ovlivňovat, má svůj názor, který jen těžko mění. Je ale dobré s ní o správných věcech neustále mluvit a vštěpovat jí je, třeba tam něco zůstane... když s ní mluvíme na úrovni dospělého člověka a zacházíme s ní tak. Má ráda pocit důležitosti a dospělosti, pochvaly.	Vysvětlovat, vysvětlovat, vysvětlovat. Baví se s ní, dává jí pocit, že je vítaná, že ji chápeme...dávat prostor, je skoro dospělá a chce se tak cítit a prezentovat. ...podporovat ji v tom, aby se vyučila, aby ve škole vydržela, pomoci jí vyhledat nějakou návaznou službu, která jí poskytne oporu po odchodu ze zařízení
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Když je to nutné, tak mám. Tety naše, na rodince. Když potřebuju, tak jo. Ale hodně si nechám pro sebe.	Určitě. Často se obrací na kmenovou tetu nebo pana ředitele.	.. chodí se myslím svěřovat nám s kolegyní, možná i řediteli...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Že se vychovatelky snaží, i když jim pořád děcka nadávají a řvou na ně.	Řekla bych, že neoceňuje nic. Možná to, že se nemusí starat o jídlo a další praktické věci, ale to si myslím neuvědomuje.	To si nejsem jistá. Nejsem si jistá, že chápe, že by si něčeho měla taky cenit.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	...nechala bych všechno stejně, nic nepotřebuju. Všichni stejní, jen bych nám přikouzlila nový dům. Budovu. Aby byla moderní.	Aby byla pryč z domova, měla možnost už mít svou rodinu.	...vlastní rodinu, manžela, být matkou... mít práci, být váženým členem společnosti, kterého berou všichni vážně.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	O tom jsem nepřemýšlela. Asi ještě nevím. Buď budu studovat, nebo budu možná už vdaná za manžela třeba.	...budu mít práci, budu mít muže, budu mít děti a všechno bude fajn.	Rodina, manžel, děti, práce a všichni ji berou vážně a uznávají ji jako dospělou osobu.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: BD2 je téměř 18 letá dívka, která se hodnotí jako trpělivá, pracovitá, pravdomluvná a spolehlivá. Říká, že se ráda učí. Na svoji pravdomluvnost je BD2 pyšná.

Vychovatelka BV2 avizuje její středně těžký mentální handicap, který zřejmě bude ovlivňovat i její mínění a úsudek. BV1 poukazuje na to, že dívčino sebehodnocení kolísá od velkého podceňování až po nadměrné sebevědomí. Myslí si ale, že si je vědoma svého postavení v domově a zneužívá úlev, které jsou jí poskytovány.

Pokud jde o dívčino sebehodnocení, vyjadřuje se BV1 tak, že dívka si o sobě myslí, že je chytrá, jelikož studuje. Za studium označuje E obor středního odborného učiliště. Pokud jde o to, na co je dívky pyšná, vychovatelka se domnívá, že kromě svého studia, bude poukazovat také na svoji postavu a vlasy. Sama za sebe si vychovatelka na dívce váží její pořádkumilovnosti a občasné vtipnosti jejích nápadů, které ale také dokážou obě vychovatelky občas naštvat.

Vychovatelka BV2 hodnotí BD2 jako pracovitou dívku snažící se ve škole, se kterou se až na občasné výkyvy v chování a stavy nervozity, které jsou dobře korigovatelné klidným přístupem vychovatelů, dá poměrně dobře domluvit. Zároveň vychovatelka poukazuje na její potřebu být brána jako dospělá.

Obě vychovatelky správně odhadují, že dívka sama bude poukazovat na to, že se ráda učí, a bude se vidět jako spolehlivá, pracovitá a věrná (důvěryhodná, pravdomluvná) osoba.

Vychovatelky v rozporu s výpovědí BD2 tvrdí, že dívka bude pyšná na svoji postavu a vlasy. To ale dívka neměla potřebu nijak komentovat. Vychovatelky se také vzájemně shodují v tom, že je dívka občas vtipná, dokáže je rozesmát, pobavit. BD2 na to ale vůbec nepoukazuje, není si vědoma své vtipnosti.

V tomto bodě jsou vychovatelky o názoru BD2 informovány.

Kód K2: „Co je důležité“: BD2 vypověděla, že nemůže být bez přátel a je pro ni důležité, aby všichni byli šťastní a nikdo nebyl nešťastný.

Vychovatelé pohlíží na to, co je pro ni důležité, ze dvou stran. Z jedné se dívají na to, o čem se domnívají, že vypoví sama BD2. Vychovatelka BV2 pak ještě k tomu domnívá, že jsou pro dívku důležité kamarádi, rodina, internet a mobil, ale také pořádek, který má ráda. Vychovatelka BV1 si také myslí, že je pro dívku zásadní mít přátele, volnost a možnost používat mobilní telefon. Domnívá se také, že má dívka velkou potřebu pořádku, který se kolem sebe snaží sama udržovat.

V tomto segmentu se s BD2 shodují obě vychovatelky v tom, že jsou pro ni důležité její přátelé. BD2 již ale nic nevypovídá o internetu, mobilu nebo pořádku. Tyto věci pro ni zřejmě nejsou úplnou prioritou. Spíše označuje za důležité, aby všichni kolem ní byli šťastní.

Ve druhé rovině se vychovatelé zamýšlí nad tím, co bude důležité pro budoucí život BD2. Zde spatřuje BV2 potřebu podpory okolí, DD, její starší sestry, která je společně s BD2 klientkou domova (CD6), ale také potřebu využívání sociálních služeb, které zřejmě bude klientka do budoucna potřebovat k možnosti co nejkvalitnějšího prožití samostatného života po odchodu ze zařízení.

Obě vychovatelky jsou v tomto okruhu s dívkou ve shodě. Znají její postoj.

Kód K3: „Co mám ráda“: BD2 vypověděla, že má ráda, když se nikdo netrápí. Ráda taky jezdí na bruslích a skateboardu, chodí ven na procházky.

Vychovatelé se domnívají, že BD2 má nejraději být venku se svými kamarády a cítit se jako dospělá, být tak brána. BV2 si myslí, že má dívka ráda rozhovory s vychovateli. BV2 zdůrazňuje její oblibu péče o sebe, zkoušení kosmetiky, ale i trávení volného času čtením a u internetu.

Vychovatelky se shodují s BD2 především v její oblíbenosti procházek a pobytu venku.

Kód K4: „Co nemám ráda“: BD2 tvrdí, že nemá ráda především hádky, nadávání, křik a konflikty, které by chtěla zakázat. Jmenuje ale i to, že si chce víc řídit svůj volný čas po svém, nechce například chodit všude s vychovateli a dětmi.

Vychovatelka BV2 vyjadřuje názor, že BD2 nemá ráda zákazy, které jí nejsou logicky zdůvodněny, rušení soukromých plánů kvůli jejich společným aktivitám.

BV1 říká, že dívka nemá ráda, když jí někdo stále něco vysvětluje a připomíná a vyvolává v ní tak dojem, že si o ní myslí, že je hloupá.

Autorka práce se domnívá, že právě vychovateli zmiňované neoblíbené věci mohou být mnohdy příčinou konfliktů, které klientka nemá je ráda, což také klientka ve své výpovědi potvrdila. Mimo jiné zmiňovala ale i hádky mezi dětmi.

V tomto segmentu se lépe s dívkou BD2 shoduje v názoru vychovatelka BV2. I vychovatelka BV1 však ví, co vyvolává konflikty, které dívka nemá ráda.

Vychovatelky jsou orientovány v názorech BD2.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: BD2 zdůrazňuje, že by chtěla, aby byly děti mezi sebou i celé rodinky bez hádek a všichni spolu pěkně vycházeli. Zdůrazňuje svoji potřebu dobrých

vztahů v zařízení a klidného života bez konfliktů, což ve svých výpovědích zmiňuje opakovaně. Zřejmě se jedná o věc, která BD2 opravdu trápí.

Vychovatelky se mylně domnívají, že by chtěla už mít možnost mít přítele a mít s ním samostatný život, případně by přivítala víc volnosti a méně pravidel, a také že v tomto bodě doufá, že v životě něčeho dosáhne.

Vychovatelky se s dívkou neshodují v pohledu na to, co si dívka přeje mít ve svém současném životě jinak, neznají její názor.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: BD2 vypovídá, že v dětském domově prozatím nikomu nedůvěřuje tak, aby se stal jejím přítelem a svěřila se mu s čímkoliv. Má ale takovou kamarádku ve škole.

Vychovatelky se domnívají, že BD2 vnímá jako svoji přítelkyni v dětském domově svoji spolubydlící. Obě vychovatelky jsou obeznámeny s tím, že BD2 má kamarádku ze školy, která je z jejich obce a s níž má blízké přátelské vztahy.

Zároveň ale vychovatelka BV1 popisuje i tendence BD2 navazovat vztahy se staršími muži, o kterých také hovoří jako o kamarádech a přátelích.

Pokud se jedná o kamarády v domově, vychovatelky se milně domnívají, že má BD2 kamarádku, které se může svěřit s čímkoliv, ve své spolubydlící. Nemají informace o tom, že jí BD2 nedůvěřuje natolik, aby jí řekla cokoli. Má ale takovou přítelkyni ve škole. O té obě vychovatelky ví.

Kód K7: „Podpora dospělými“: BD2 tvrdí, že nepotřebuje ničí podporu a zvládne všechno sama. Uvědomuje si, že může s čímkoliv přijít za svými kmenovými vychovatelkami. Sama ale říká, že si hodně věcí nechává pro sebe.

Při dotazu, v čem ji mohou dospělí podpořit a pomoci jí, vidí obě vychovatelky ve shodě prostor zejména v komunikaci, poskytování emočního zázemí, vysvětlování a vštěpování správných věcí, vše ale již na úrovni dospělého člověka, kterým se cítí sama být.

Jako vhodnou vidí BV2 také i podporu její snahy o vzdělávání a vyučení v oboru, jenž jí zajistí budoucnost, a ve vyhledání a zajištění případných návazných sociálních služeb, které jí pomohou v dalším životě po opuštění zařízení.

Obě kmenové vychovatelky mají přehled o tom, že dívka volí v případě potřeby právě radu kmenových vychovatelů svojí rodinné skupiny. Mylně se domnívají, že se BD2 radívá i s ředitelem zařízení.

To, že si BD2 myslí, že je zcela samostatná a ničí pomoc nepotřebuje, vychovatelky neví.

Vzhledem k jejich upozornění na kolísavost hodnocení dívky lze očekávat, že v oblasti toho, jak moc cítí potřebu podpory dospělými, budou právě tyto výkyvy znatelné téměř nejvíce. Autorka práce je přesvědčena o tom, že toto hodnocení dívky vzešlo z přeceňování svých vlastních schopností v rámci jejího handicapu, kvůli němuž dochází k jejímu nadhodnocování vlastní aspirace.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: BD2 oceňuje snahu vychovatelek, která je podle ní zřejmá i přes nevhodné chování některých dětí v zařízení k nim.

V tomto bodě vychovatelé konstatují, že dívka zřejmě nebude oceňovat nic, nebo si prakticky nebude schopna uvědomit, že by si něčeho na zařízení vážit měla. Pokud něco uvede, bude to podle BV1 praktická stránka věci, například jídlo, o které se nemusí starat.

To, že by dívka mohla na zařízení ocenit práci vychovatelů, vychovatelé sami vůbec nezmiňují.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: BD2 deklaruje, že pokud by měla možnost kouzla, kterým by si splnila svoje největší přání, nechala by všechno stejně – má pocit, že nic nepotřebuje. Přesněji hovoří o tom, že „my nic nepotřebujem“ – hodnotí tedy situaci všech v dětském domově. Všichni by podle ní měli zůstat, přikouzlila by všem snad jen nový a modernější dům. O svém samostatném životě vůbec v tomto případě nehovoří.

Vychovatelé si v rozporu s ní myslí, že by v případě možnosti splnění největšího přání chtěla možnost mít svoji rodinu, děti a být uznávaná coby dospělá.

Kód K10: „Budoucnost“: BD2 se zatím ve svojí budoucnosti neorientuje, nezabývala se přemýšlením nad ní. Vyjadřuje ale názor, že buď bude studovat, nebo bude vdaná za manžela.

Obě kmenové vychovatelky se domnívají obě ve shodě s BD2, že dívka v budoucnu chce mít muže, děti, práci a být váženým členem společnosti. Nejsou v přímém rozporu s tvrzením dívky. Jedná se ale pouze o jednu z možností, které dívka do pěti let pro sebe vidí.

V případě dívky označené kódem BD2 jsou obě kmenové vychovatelky dostatečně orientovány v otázce toho, jaké je sebepojetí dívky. Vidí na ní ale i jiné věci k ocenění než dívka sama na sobě a zřejmě by bylo dobré ji na ně upozornit. Například ocenit její vtipnost, to že je dokáže rozesmát, nebo ji upozornit, že jí to sluší, má pěkné vlasy a postavu.

Stejně dobře rozumí vychovatelky tomu, co je pro dívku důležité, co má ráda, mají částečně vhled do toho, co dívka ráda nemá a čemu by se chtěla vyhnout. Mají také alespoň částečně zmapovány vztahy dívky s jejími vrstevníky a dívčin pohled na její budoucnost.

Vychovatelky rodinné skupiny B se ale příliš neshodují s názorem dívky v oblastech potřeby pomoci dospělými, toho, co by si dívka přála mít ve svém životě jinak, co by změnila, pokud by měla možnost si splnit své největší přání. Ke své škodě neví vychovatelky ani o tom, že na dětském domově si dívka cení právě práce vychovatelů, jejich výdrže, trpělivosti. Vychovatelky si myslí, že BD2 v zařízení žádné velké hodnoty nespatřuje, nechápe, že by nějaké měla spatřovat.

Dívka BD2 zřejmě vysoko staví samostatný život v dospělosti, myslí si, že dokáže vše zvládnout sama, to ale neznamená, že touží odejít z domova a založit rodinu. Momentálně spíš preferuje své další vzdělávání a pobyt v dětském domově. To ovlivňuje také její přání a touhy po změnách, které jsou směřovány spíš směrem k zařízení.

Dívka zdůrazňuje to, že si váží práce vychovatelů, je si vědoma i možnosti podpory z jejich strany. Chtěla by ale změnit prostředí, modernizovat jej a také by ráda nějak pozitivně ovlivnila vztahy v zařízení, snížila napětí, dosáhla většího klidu a bezkonfliktnosti mezi dětmi vzájemně i mezi dětmi a vychovateli.

BV2 vykazuje úplnou shodu s dívkou ve třech oblastech, částečně se s dívkou shoduje a doplňuje její výpověď ve třech dalších oblastech rozhovoru. BV1 je s BD2 ve shodě ve dvou oblastech, v částečné shodě je s dívkou v dalších čtyřech oblastech.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Jsem kluk. Jsem agresivní a výbušný.	...dospívající kluk, který je velmi ovlivněn minulostí, nevhodnými vzorci chování svých rodičů, které si zvnitřnil tak, že je považuje za naprosto normální. Na venek působí zranitelně, snaží se využívat emocí druhých ve svůj prospěch, snaží se je nalákat na své lži ke svému prospěchu. Jeho myšlení je velice záměrné, promyšlené, i přesto, že si své jednání i následky uvědomuje, je ochoten udělat vše, aby z toho něco měl... Odpověď by určitě negativně, ač by si myslel opak. Právě se záměrem vzbudit lítost. Aby ho dospělý upozorňoval, že není tak špatný, jak si o sobě myslí...se záměrem vzbudit v druhém pocit, že je slabý, křehký a nezmůže za nic špatného, nikomu by neublížil, protože on je ten chudák, kterého všichni šikanují, který má nízké sebevědomí a potřebuje pomoc.	patnáctiletý puberták, cítí se být hrozně dospělým, silákem, je cholerik a agresivní, ale v podstatě je posera, který se vyhýbá konfliktům ...hrozně deprivovaný chudák kluk...V dřívější době byl zřejmě i týraný...zkušenosti s užíváním a distribucí drog. K nám přišel teď a podle mě už je pozdě. Kšeftuje a šmelí...Lže, podvádí, manipuluje, tváří se jako chudák a neviňátko, infantilní dítě, když je přistižený, somatizuje....má v uvozovkách záchvaty. ...strašně žaluje a donáščí, chová se k dětem i dospělým jako konfident...kdy potřebuje odpoutat pozornost od nějakého svého prohřešku...On se ale tváří, že ho všichni milují, snaží se pořád všechny objímat... má nadměrný zájem o sex ...sem vůbec neměl přijít. Patří do jiného typu zařízení. Podle mě hlavně potřebuje odbornou psychologickou a psychoterapeutickou pomoc... Že je agresivní cholerik, který je chlapák a nebojí se žádného konfliktu...

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být? Co je pro něj důležité?	Kód K2	Rodina a kámoši...Bez své životní lásky a kamarádů.	...aby mu všichni uvěřili jeho lži a manipulaci ...bez sexu	Bez sexu a pozornosti okolí. Třeba i negativní. On ale řekne, že bez rodiny a přítelkyně. Přítelkyni sice střídá, rodina nefunguje, ale bude prezentovat to, co by si přál, aby bylo důležité, a to, co od něho očekáváte. Pozornost okolí, aby ho někdo bral, aby mohl být součástí nějaké party, stáda. Zase ale řekne, že rodina, přítelkyně.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšný? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na něm vážíte, co se Vám na něm líbí? Čeho myslíte, že si sám na sobě váží, co se mu na sobě líbí, na co je pyšný?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Že mi už jde škola, co jsem tady. A už nedělám blbosti. Jako dřív to bylo. To jo. Ted' sekám už latinu...Ochotnost, rád pomůžu.	Zkouším, ale nenalézám...že občas myslí na mamku, chce jí udělat radost. Ale po zkušenostech, jak se k ní mnohdy chová, mě to přejde... když mu to v jeho plánech s manipulací ostatních vychází...	Hledám, hledám, ale je to těžké...toho, že i přes všechno, co má za sebou, ještě je tam jiskra snahy nějak se znormalizovat a zapadnout. Ale ty metody, co k tomu volí, jsou na nic a on to prostě nemůže pochopit... že je sportovec, že má sílu... že se zlepšil ve škole... že všem pomáhá, je ochotný.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš rád, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má rád?	Kód K3	Fotbal, běhání. A volnost.	Nemá zájmy, koníčky. Jeho zájmem je sebeuspokojování, sex a dokazování si vlastní síly, mnohdy na slabších jedincích.	No, užívá si, když se mu podaří nějaká manipulace, podvod a nepřijde se na to. Ale on asi řekne, že běhání, vycházky a čas s přítelkyní.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš rád? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá rád?	Kód K4	Namyšlené holky, co se oříňují a dělají machry.	Řekl by, že na sobě nemá rád nic. Opět, aby vzbudil lítost.	Když mu na ty jeho podvody někdo přijde. Co řekne on, to nevím.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Mamka by nemusela být s nevlastním tatou.	To popravdě nevím. Říká pokaždě něco jiného...přizpůsobuje se tomu, s kým mluví a co ten člověk od něho asi čeká.	Chtěl by si dělat, co chce. Lítat po venku, kdy chce, a vracet se až se mu zachce a...nikdo nechce vědět, co dělá a s kým... absolutní volnost, život na ulici, jen si sem chodit na jídlo a pro peníze.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Mám. (Jmenuje malého, o 6 let mladšího chlapce)	Asi ne. Spíš se mu děcka vyhýbají.	Nemá opravdové kamarády ani tady ani mimo. Lidi se mu spíš vyhýbají...on si ale myslí, že je oblíbený.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by jeho okolí a lidé kolem měli dělat, aby ho podpořili, co mu pomáhá?	Kód K7	Pochopit mě.	Zajistit mu odbornou pomoc, terapii.	To nevím. Asi mu zajistit psychologickou a psychoterapeutickou pomoc a pevný režim a vedení. To tady ale není v našich silách.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	...tety z naší rodinky a tetu... (AV3)	Pana ředitele, zcela účelově...To za kým jde, je účelové a nebojí se žalovat na dospělé, vymýšlet si pomluvy, na přeskáčku podle toho, s kým zrovna mluví a u koho cítí větší prospěch a výhody v této době.	Nemá. Je to to samé. Jeden den se svěřuje a je až úlisný a druhý den si na člověka jde stěžovat a pomlouvá vás. Jedná podle toho, co zrovna potřebuje. Účelově.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Psychickou pomoc a koupí to, co potřebujeme.	Opět by vyjmenoval všechno v dobrém, že to tady má rád, jen aby se zavděčil. Myslím, že neoceňuje nic.	...materiální věci jako dost oblečení a jaké chce, kapesné. Možná i zázemí

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohl udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokážete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Abych měl pokaždý 1000 korun v peněžence...Aby mama byla zdravá a taky rodina. A aby moje rodina nikdy neumřela.	Aby neexistovali lidi, které nemá rád.	Asi aby matka nebyla se svým novým manželem a on se mohl vrátit domů a dělat si zase, co chce. Anebo mít hodně peněz, což mu zase dá možnost si dělat, co chce.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...mít rodinu s holkou. Dám svým dětem všechno, co budou chtít.	Za pět let ho vidím ve výkonu trestu. On sám se nejspíš vidí jako úspěšný podnikatel, obchodník...Ale on by nejspíš odpověděl, že bude kuchařem a bude mít ženu, byt a podobně, jelikož ví, že vy to tak čekáte.	Vidí se jako schopný otec rodiny.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: BD3 je patnáctiletý chlapec, který je v dětském domově umístěn teprve sedmý měsíc. Sám se popisuje jako agresivní výbušný.

Vychovatelka BV2 popisuje ve své výpovědi ve shodě s BV1 projevy nesocializované poruchy chování, kterou má chlapec v anamnéze a s níž je v péči pedopsychiatra. Tyto problémy připisuje psychické a citové deprivaci a nevhodnému stylu výchovy, jenž byl uplatňován v předešlých letech chlapcovou rodinou.

Chlapce popisují obě vychovatelky jako manipulativního jedince, který podvádí, lže, šmelí a krade, má zvýšený zájem o sex. V případě, že je přistižen při svém jednání, somatizuje, chová se infantilně. Nevychází se svým sociálním okolím, a to ani s vrstevníky, ani s dospělými, jelikož na všechny donáší, žaluje, a tím je dostává do potíží. On sám se tak ale podle vychovatelů nevidí, připadá si podle nich jako oblíbený.

BV1 zároveň vypovídá, že je přesvědčena, že chlapec o sobě bude záměrně vypovídat v této otázce negativně, aby vzbudil lítost a potřebu protistrany jej utěšovat.

Vychovatelka BV1 typuje, že chlapec bude očekávat, že svým negativním sebehodnocením vzbudí lítost, bude působit křehčeji a jako chudák, který potřebuje pomoc.

BV2 se také vyjadřuje k tématu pomoci, a to tak, že chlapec skutečně pomoc potřebuje. Potřebuje podle ní psychologickou a psychoterapeutickou péči a zařazení do správného typu zařízení, kde mu bude věnována adekvátní péče.

Vychovatelka BV2 odhaduje téměř totožnou odpověď, kterou použil chlapec, který se vidí jako výbušný a agresivní jedinec. BV2 tuto skutečnost ale neguje. Jako agresivního a výbušného jedince chlapce v žádném případě nevidí.

V odpovědi na otázku, na co je na sobě pyšný, BD3 vypovídá, že se od doby umístění do zařízení zlepšil ve škole a že je ochoten vždy pomoci. Také ale popisuje, že se zlepšil v chování, které dřív bylo horší.

Vychovatelky toto ale svojí výpovědí popírají. Těžko hledají a pojmenovávají něco pozitivního na tomto dítěti. BV2 říká, že i přes všechna negativa vidí jistou snahu po normalizaci vztahů s okolím a jeho chování, ke které ale chlapec volí podle všeho nesprávné metody. BV2 také vypovídá, že si myslí, že se bude chlapec opět charakterizovat jako silný, sportovec, ochotný. Také tvrdí, že bude pyšný na své výsledky ve škole. Tyto předpoklady se při rozhovoru s chlapcem také naplňují.

Vychovatelka BV1 nenalézá nic, čeho by si na chlapci mohla vážit. Pokud jde o chlapcův názor, myslí si, že je pyšný, když mu vychází jeho manipulace a podvody.

Vychovatelka BV2 zná postoj chlapce v jeho sebehodnocení. BV1 nevystihuje sebehodnocení, které chlapec podává.

Kód K2: „Co je důležité“: BD3 uvádí, že důležité jsou pro něj kamarádi, rodina a jeho přítelkyně.

Vychovatelé opět podávají spíš negativní obraz chlapce.

Vychovatelka BV2 se přiklání k tomu, že pro chlapce je spíš důležitá pozornost jeho okolí a být středem pozornosti, součástí party.

Vychovatelka BV1 si myslí, že pro BD3 je důležité, aby mu vycházely jeho lži a manipulace. Dále BV1 jmenuje sex jako pro chlapce důležitou věc.

V závěru výpovědi ale BV2 uvádí na pravou míru to, že chlapec vypoví v souladu s očekáváním, které o něm podle něj autorka této práce bude mít, a to, že je pro něj důležitá rodina a přítelkyně, což se později ukazuje být pravdou.

Vychovatelka BV2 se shoduje s výpovědí chlapce, BV2 nemá náhled na to, jakou výpověď chlapec bude podávat.

Kód K3: „Co mám rád/a“: BD3 vypovídá, že má rád fotbal, běhání a volnost.

BV2 tuto jeho výpověď opět předpovídá, pouze s tím rozdílem, že nejmenuje fotbal, ale čas s přítelkyní. Jinak shodně vychovatelky vidí chlapce znovu spíše jako dítě, které dává před jinou náplní času přednost sebeuspokojení, podvodům, manipulacím, dokazování si vlastní síly na slabších a sexu.

S chlapcovým hodnocením toho, co má rád, vypovídá ve shodě vychovatelka BV2.

Kód K4: „Co nemám rád/a“: Vychovatelky neví, co chlapec BD3 nemá rád.

BV1 v rozporu s chlapcovou výpovědí myslí, že bude popisovat, co nemá rád sám na sobě, aby vzbudil lítost. BV2 vůbec neví, o čem bude chlapec mluvit, sama za sebe ale říká, že nemá rád, pokud někdo přijde na jeho podvody a manipulace. Chlapec sám ale ve své výpovědi naráží na nepřístupná děvčata.

Zde ani jeden z vychovatelů správně neodhadl chlapcův postoj. Z reakcí na jiné otázky ale vyplývá, že chlapec zřejmě projevuje zvýšený zájem o kontakt s opačným pohlavím. Zřejmě lze usuzovat, že pokud není příliš oblíben v kolektivu, nemá ani velký úspěch u děvčat, což jej do jisté míry frustruje.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Chlapec BD3 zmiňuje, že by chtěl mít změnu ve svém životě v tom, že by matka nemusela žít s jeho nevlastním otcem. To, že chlapec zřejmě tento problém cítí, reflektuje BV2 v tématu největšího přání. Zde se BV2 spíše domnívá, že chlapec bude stát o to, mít hodně volnosti, nemuset se nikomu zodpovídat, domov mít jen jako materiální zázemí. BV1 neví, co bude vypovídat, není si jistá, zda chlapec nebude opět odpovídat spíš účelově.

S chlapcem není v přímé ve shodě ani jedna z vychovatelek, ale BV2 má o problému chlapce informace, které sděluje na jinou otázku v rozhovoru.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Kamaráda BD3 podle jeho mínění v dětském domově má, ve svém věku 15 let ale jmenuje chlapce ve věku 9 let. Při dotazu na vrstevníky a také přátele mimo zařízení chlapec jen krčí rameny a dívá se do země.

Vychovatelé vypovídají, že kamarády nemá, s okolím nevychází kvůli svým charakterovým rysům, ale vidí se jako oblíbený. Chlapec si ale je zřejmě v této rovině vědom, že přátele úměrné svému věku nemá.

Vychovatelky obě mají správné informace o chlapcových přátelských vztazích s vrstevníky.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Co by pro něj mohlo okolí udělat, aby jej podpořilo, chlapec hodnotí tak, že by ho mělo pochopit. Hovoří o tom, že má za kým jít, že se svěřuje vychovatelům na své rodinné skupině (BV1, BV2) a také vychovatelce, která není kmenová, ale na jeho rodince mívá služby při střídání kmenových vychovatelek (AV3).

Je zřejmé, že chlapec i přes z výpovědí jasné negativní hodnocení jeho projevů chování kmenovými vychovateli cítí zřejmě jejich podporu. O psychologické podpoře potom mluví i v následujícím tématu.

Vychovatelky si naopak v naprosté shodě myslí, že nemá za kým příliš jít, pokud se chodí svěřovat, dělá to pouze účelově, chodí podle nich za ředitelem zařízení.

Opět deklarují, že nejvíce by chlapce podpořila v jeho vývoji psychologická a psychoterapeutická pomoc a režimové vedení, jelikož naplnit chlapcovy potřeby a poskytnout mu odpovídající péči není v podle nich v tomto zařízení možné.

Vychovatelky BV1 a BV2 nejsou informovány o názoru chlapce v otázce podpory dospělými.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Kromě materiální stránky věci, kdy chlapec v souladu s tím, co uvádí i BV2 odpověděl, že oceňuje, že domov koupí, co potřebuje, uvádí chlapec také psychickou pomoc. Je otázkou, do jaké míry lze jeho odpověď brát jako platnou, či ji považovat za účelovou.

Vychovatelka BV1 vyjadřuje názor, že bude BD3 mluvit o domově pěkně, aby se zavděčil. Podle ní si na domově ničeho necení.

Podle vychovatelky BV2 si cení hlavně materiálního zabezpečení, kapesného. Doufá, že možná i zázemí.

Ve větší míře se s vyjádřeným názorem chlapce shoduje vychovatelka BV2.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: BD3 by použil kouzlo ke splnění svého největšího přání tak, že by měl vždy dost peněz v peněžence (1000Kč). Po dotazu, zda by splnil přání jen pro sebe, dodal, že by chtěl, aby matka byla zdravá a s ní i rodina a aby nikdy neumřeli.

BV1 vyjadřuje myšlenku, že by chlapec použil kouzlo k tomu, aby se zbavil lidí, které nemá rád.

Naproti tomu BV2 říká, že chlapec bude chtít, aby matka nebyla s jeho nevlastním otcem a on se mohl vrátit domů. Chlapec partnera matky vidí jako problém, což výše naznačil. To, aby se věci měly jinak, ale zřejmě není chlapcovým největším přáním.

Jako další možnost BV2 zmiňuje hodně peněz, což chlapec také jako své největší přání uvedl okamžitě po zadání otázky.

S postoji a hodnotovou orientací chlapce je v tomto bodě lépe seznámena vychovatelka BV2.

Kód K10: „Budoucnost“: Zde jsou vychovatelé i chlapec ve shodě v tom, co bude chlapec udávat. Chlapec tvrdí, že by měl rád rodinu a svým dětem dal všechno, co budou chtít. BV2 říká, že se vidí být schopným otcem rodiny, BV1 říká v podstatě to samé, ale vyjadřuje názor, že i toto jeho tvrzení je pouze účelové a že čeká to, že tento názor chce autorka práce slyšet. Ve skutečnosti se ale spíš vidí jako úspěšný podnikatel a obchodník, přičemž BV1 dodává, že ona sama ho vidí spíš ve výkonu trestu.

Obě vychovatelky vypovídají shodně s názorem chlapce BD3.

Vychovatelé rodinné skupiny B vidí práci s tímto chlapcem v podmínkách DD jako téměř nemožnou. Neustále se v rozhovorech vrací k jeho manipulativnímu jednání, lhaní, podvádění a účelovému chování, které zřejmě nemají možnost výchovnými prostředky dostupnými v tomto typu zařízení v pozitivním smyslu ovlivnit.

Poukazují i na to, že se chlapec vidí v jiném světle, než jak jej vnímá jeho okolí, že má značně narušeno své vlastní sebehodnocení, není schopen náhledu na své chování. Mluví o nutnosti odborné pomoci a péče, která by ale měla probíhat v odpovídajícím zařízení.

Chlapec se sám v negativním světle nevidí, hodnotí se jako snaživý, se zlepšeným chováním a prospěchem, ochotný, spolupracující. Je otázkou, do jaké míry jsou tyto výroky jeho přáním, do jaké míry se opravdu hodnotil a kdy prezentoval to, jak by chtěl působit, nebo jak si myslí, že by ostatní chtěli, aby působil. Zcela otevřené výpovědi chlapec buď není schopen, nebo si opravdu stav věcí neuvědomuje. Prakticky jedinou negativní věcí, kterou o své osobě uvedl, bylo to, že je agresivní a výbušný, což ale vychovatelé naprosto vylučují.

Celé sebehodnocení chlapce na autorku práce působí tak, že by rád byl hodnocen jako silný, spolehlivý, ochotný a schopný muž, ale není příliš schopen této představě o sobě uzpůsobit i své chování tak, aby tento žádaný model sebe sama naplnil i fakticky. Svě zřejmé problémy s okolím nereflektuje, popírá je svými výroky.

Vychovatelé chlapce chápou spíš jako problém než jako právoplatného člena společenství v dětském domově a rodinné skupině. Nevidí zde jeho budoucnost, ani jeho dospělost nevidí v příliš pozitivním světle.

Vychovatelka BV1 nemá téměř žádný přehled o názorech chlapce a ani o tom, jaké výpovědi bude v rozhovoru chtít prezentovat. S chlapcem se z desíti okruhů shodla pouze v jednom, a to v oblasti přátelských vztahů s vrstevníky.

Vychovatelka BV2 sice hovořila ve shodě s chlapcem v šesti oblastech a částečně odhadla jeho postoj v další jedné, povětšinou ale hovořila o tom, jak je vše ve skutečnosti a co chlapec bude vypovídat, aby se zalíbil a zmanipuloval výsledek rozhovoru. Nezná zřejmě tolik chlapce samotného jako jeho častá vyjádření, která používá, pokud chce působit jiným, lepším dojmem.

Chlapec BD3 byl ještě před dokončením této práce z důvodu opakovaných podvodů, lhaní, krádeží, šíření cigaret a alkoholu mezi dětmi v dětském domově i v základní škole a nevhodného chování se sexuálním podtextem vůči dívkám v dětském domově přemístěn do výchovného ústavu.

Interpretace výsledku šetření v rodinné skupině B výzkumníkem:

Kmenové vychovatelky rodinné skupiny B jsou poměrně vyrovnané, pokud jde o jejich porozumění dívkám BD1 a BD2 z jejich rodinné skupiny. Zajímavé je také to, že vychovatelky rodinné skupiny B jsou stejně jako vychovatelé rodinné skupiny A ve svých názorech a postojích u těchto dívek v naprosté shodě. Lze tedy předpokládat, že i jejich výchovné působení na děti bude jednoznačné, stejné a pro děti přehledné.

V názorech, postojích a hodnotových orientacích dívek mají vychovatelky poměrně dobrý přehled. U dívky BD1 dosahují obě vychovatelky výsledku nadmíru dobrého – obě jsou orientovány v devíti z desíti oblastí, na něž byl rozhovor zaměřen.

Dívka BD2, u níž vychovatelky zmiňují středně těžkou mentální retardaci, již byla pro vychovatelky hůře vystihnutelná. Přesto se ale BV1 i BV2 orientují plně nebo z velké části opět shodně v sedmi oblastech z desíti.

Problém s porozuměním názorům a postojům dítěte vykazovaly obě vychovatelky v případě chlapce BD3. Vzhledem k jeho povaze a projevům poruchy chování, ale zřejmě také z důvodu velmi krátkého času, který uběhl od umístění chlapce do DD, vychovatelka BV1 nemá téměř žádný náhled na chlapcovy pravděpodobné výpovědi. Shoduje se s chlapcem pouze ve dvou oblastech z desíti a podává spíše výpověď o svém náhledu na chování chlapce.

Vychovatelka BV2 sice byla schopna celé nebo částečné shody s výpovědí chlapce v sedmi bodech z desíti, ve většině ale sama říká, že si myslí něco jiného, ale ví, že chlapec bude chtít zapůsobit, podle čehož mění své odpovědi. Vychovatelka se orientuje především

v tom, jakým způsobem chlapec manipuluje své okolí. Je si vědoma toho, jak by chlapec chtěl, aby na něj jeho okolí pohlíželo, nemyslí si ovšem, že by takovou osobností chlapec opravdu byl a že jeho názory vyjádřené v průběhu rozhovoru jsou pravdivé a platné.

V celkovém vyhodnocení je patrné, že nejhůře se vychovatelky rodinné skupiny B orientují v názorech dětí na to, co děti nemají rády a v čem by je mohli dospělí podpořit – v obou oblastech vychovatelky byly ve shodě s tvrzením dětí při šesti položených dotazech pouze dvakrát.

Stejně tak v otázkách směřujících k tomu, co chtějí děti jinak ve svém životě, k splnění největšího přání nebo toho, co si děti cení na dětském domově, byly vychovatelky orientovány méně – z šesti položených dotazů se v odpovědi shodly s názorem dětí pouze třikrát. Vychovatelky z rodinné skupiny B tedy vykazují neznalost názorů dětí ve stejných oblastech jako vychovatelé rodinné skupiny A. Opět se jedná o oblasti, které se týkají základních psychických potřeb dětí z jejich rodinné skupiny, jako jsou potřeba rozvoje vlastní identity, potřeba otevřené budoucnosti, podpory, ochrany, ale také uznání a seberealizace.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1, BD2, BD3	Segment BV1	Segment BV2
Jak Vám/ ti vyhovuje oblast struktury času v domově? Co by bylo dobré v ní změnit?	Kód V1	1) Nevím, je mi to jedno... 2)...dala bych vycházky o víkendu od rána celodenní.... 3)...víc volnosti a víc chození ven, kdy chci a s kým chci...měli by s nama jezdit do města a nechat nám rozhod...víc jezdit do kina....	...čas by měl být více strukturovaný, tyhle děti to potřebují. A daná pravidla a uspořádání dne by měla platit a být dodržována všemi z personálu, což mnohdy tak není.	...víc času tráveného jen s dětmi z mojí rodinky... na všechny akce se děti míchají.... doslova si ho krađu tím, že odsud odjedeme někam jinam...by nemělo být normální, aby se promíchávali vychovatelé a sloužili na jiných rodinkách....s tím souvisí i krácení služeb, když odjedou některé děti domů. Vychovatelé se dá dovolená...Vždycky je jedna rodinka bez kmenového vychovatele. ...Taky by bylo dobré, aby se učitelé na místní základní škole zamysleli nad tím, jestli je opravdu nutné, aby děcka měla tolik úkolů a domácí přípravy... učíme se kolikrát až do večera.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1, BD2, BD3	Segment BV1	Segment BV2
Jak Vám/ti vyhovuje materiální vybavení domova? Co by bylo dobré změnit?	Kód V2	1) ...jinou budovu bych chtěla dát. Menší a hezčí uvnitř, ale děcka stejně. Aji všechny tety a tak... 2) ...sladky jídla. A nedávala bych fazole a tak...A auto bych dala nový... 3) ...svůj počítač na pokoji s heslem...	Oddělit všechny rodinky a udělat z nich samostatné byty. Modernizace, zútulnění ...Nové, bezpečnější auto pro více osob. Na zahradu hřiště pro menší děti, prostor pro míčové hry, popřípadě i tělocvična...nějaká zahrádka na pěstování zeleniny...Jinak mají děti všeho přbytek, naopak si myslím, že by se mělo ubrat a vést děti k šetření, až odejdou, budou hrozně překvapené, jak jim klesne jejich životní úroveň.	Chtělo by to komplexní modernizaci budov. A možná ani ne to, ale já bych osobně přivítala rozestěhování do bytů. Každý na jiném místě. ...víc nějakých herních prvků do zahrady. Hřiště, prolézačky, houpačku, ale taky klidovou zónu pro posezení. A nové sportovní vybavení, které by bylo volně přístupné, ...je všechno ve skladě. Případně aby měla každá rodinka to své, podle svého zaměření.
Jak Vám/ ti vyhovuje personální obsazení domova? Co by se mělo změnit?	Kód V3	1) Nic. Mohly by tady být jenom tety a ne strejdové. Tety jsou holky, tak si mužem povídat. 2) Všechno bych nechala úplně stejně... 3) Vyměnil bych tetu ...(BV1) z naší rodinky za tetu...(CV1), co tu byla před ní...jsem na ni víc zvyklejší.	Chybí psycholog a etoped, supervize ...Třeba i psychoterapeut...	Chtělo by to víc spolupráce, dodržování domluvených pravidel, najít společnou řeč. Na každou rodinku by měli být tři vychovatelé a ty nestřídat. Hodinově by to vyšlo a děcka by měla stabilní oporu. Chybí mi tu etoped a psycholog. Pro vychovatele určitě supervize...nebyla od věci i smlouva s pedopsychiatrem, který by sem mohl jednou za čas zajet a udělat kontrolu a předepsat léky dětem, které medikují. Trávíme s nima jednotlivě dlouhé hodiny v čekárně ordinace.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1, BD2, BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že nejvíc ovlivňuje vaše vztahy s tetami a strejdy? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Co nejvíc ovlivňuje Vaše budování vztahu s dětmi?	Kód V4	1) Nevím. Asi, že pořád kouříme. Vadí jim to... 2) Dělení problémů, pak je třeba ostuda...nadávky a řvaní a kouření. . . 3) ...že lžeme, hádáme se s níma, nadáváme a tak. Že jsou problémy ve škole ...	...naše nepravidelná pracovní doba a střídání zaměstnanců... nedostatečná zpětná vazba u dětí a jejich neschopnost k někomu přilnout, vytvořit si s někým upřímný vztah. Jejich časté intriky, lži a manipulace mi neumožňuje vytvořit si k nim adekvátní vztah a brát je jako děti...Taky legislativa není moc dobře udělaná, prakticky nemáme možnost dítě potrestat. Ocenit to ano, to vždycky můžeme, ale tresty nejsou, a pokud ano, jsou neúčinné, protože nezasahují to, co děti zajímá...	...rušení služeb a střídání vychovatelů, nedodržování domluvených věcí dospělými. V kontextu rodinky jsou to dobré vztahy se spolupracujícím vychovatelem...samořejmě možnost s dětmi kvalitně strávit čas o samotě, bez zbytku zařízení v zádech... diagnózy některých dětí. Je jich pár, co sem opravdu nepatří. Strhávají na sebe většinu pozornosti, kazí atmosféru a vztahy v zařízení, mají tendence k šikaně, zkaží každou činnost a akci.
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že mají vychovatelé rádi na své práci tady? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> S čím jste spokojeni ve své práci, co na ní máte rádi? <u>Otázka směrem k dětem:</u> Co je motivace vychovatelů, aby tu pracovali? Proč tu chtějí pracovat? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaká je Vaše motivace k práci v domově?	Kód V5	1) Že pomáháme na zahradě... 2) To nevím. 3) Asi děcka. 1) Chcou pomáhat děckám... 2) Nevím. Chtějí se starat o děcka, aby se dostaly na školy... děcka, aby se vychovaly. 3) ...někoho jako vychovat...A že je máme rádi.	Ta práce mě naplňuje, baví, mám ji ráda...i s finančním ohodnocením, na rozdíl v porovnání se mzdou v sociálních službách...svou pracovní náplň částečně zvolit sama, že můžu improvizovat a přizpůsobit den současné situaci...oceňuju možnost trávit čas venku...účastnit se kulturních akcí. Původně jsem byla ráda, že můžu těm dětem pomoci, že můžu něco v dobrém ovlivnit, přispět k lepšímu. Teď mám opačný pocit...Motivuje mě už asi jen finanční ohodnocení.	Ta práce mě baví a zajímá...Mnohdy mě vyšťaví a často taky nabíjí...pokud se ještě občas zadaří i nějaká ta pěkná zpětná vazba od děcek, tak je to super. Ale to je spíš svátek, spíš je to o stresu. Taky zpětná vazba od nadřízených je prakticky nulová... Je to taková druhá rodina. Vlastně jsou to spojitě nádoby. Moje děti znají moji rodinu, moje rodina zná je...Mám tu práci prostě ráda...že si můžu organizovat sama, co budeme dělat, mám dost volného času, podívám se na místa, kam bych už asi teď, když mám sama děti dospělé nejela a tak.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1, BD2, BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co nemají vychovatelé rádi a co by chtěli mít jinak? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaké vnímáte největší problémy ve své práci? Co Vás trápí? Co Vás omezuje?	Kód V6	1)...zlobíme, utíkáme ven bez dovolení, chodíme před domov a kouřit. A některý lidi, co třeba za něma chodíme ven...Aby sme nemluvili sprostě a chovali se slušně. 2)...nadávání, chození ven bez dovolení. A žalování a donášení...Aby děcka byly hodny a nedělaly zbytečně problémy. A aby děcka nenadávaly. 3)...lhaní a žalování...klid. Aby se nehádaly děcka. Aby to bylo dobry ve škole, známky.	Kromě kolektivu, který není příliš dobrý, mě trápí neschopnost vychovávat děti tak, jak se má. Svázanost legislativou... charakter dětí, nedostatek citů, empatie, pochopení. Nedostává se žádná zpětná vazba. Postupně zde upadá jakákoli motivace a snaha...ty děti vlastně ničím a nedávám jim do života to, co potřebují, ale vychovávám z nich v uvozovkách kriminálníky bez nastavených hranic...nemožnost jakéhosi dalšího profesního růstu.	...že nemáme mnohdy společné cíle a řeč s kolegy. Každý má jiný pohled, každý je jinak naladěný a motivovaný. Nebyl by to takový problém, pokud by nás nespojovali a nedávali nám vzájemně na starosti naše rodinky. A už vůbec, pokud bychom nebyli v jednom baráku... A taky to, že pořád rodiče musí zastupovat děti, souhlasit například se zákroky u lékařů, s vyšetřením v pedagogicko-psychologické poradně... Měla by se práva rodičů dočasně omezit a přejít na OSPOD a zařízení.
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jaké je rozložení dětí (věk, pohlaví, počty) na rodinných skupinách a komplikuje to nějak práci vychovatelům?	Kód V6	-	Na rodince jsou kluci i holky různého věku. Myslím si, že heterogenní skupiny jsou dobré, i přes všechna rizika ústavního zařízení vzhledem ke smíšeným skupinám jako sexuální a podobně. Myslím, že na naší rodince jsou děti k sobě v optimálním věku a každý má k sobě partáka. V zařízení je to trochu komplikované tím, že máme jednu rodinku jen velkých. To myslím není dobře. Nezapojují se, nepomáhají s mladšími a na ostatních rodinkách toho naopak mají moc.	Určitě komplikuje. Máme dvě budovy a jen jednu noční službu, z toho důvodu musí být na jedné skupině jen starší děti. V provozu je to ale na nic. Na ostatních skupinách je potřeba mnohem víc práce kolem dětí. Jednak nejsou samostatné v sebeobsluze, jednak kolem přípravy do školy. Není to vyvážené. A starší pak nijak nepomáhají.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment BD1, BD2 a BD3	Segment BV1	Segment BV2
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jak by Vás mohl stát, potažmo zřizovatel podpořit ve Vaší práci?	Kód V7	-	...nechat větší kompetence vychovatelům, respektive zařízení, třeba co se týká opatření ve výchově, určování výše kapesného...umožnit rozhodovat o záležitostech dítěte, pokud rodič nebo oba rodičové nejsou kompetentní a nejednají k prospěchu dítěte s ohledem na jeho zdravý vývoj.	Lépe nastavit legislativu...možnosti zastupovat dítě, ...v možnostech přesunu dětí, které nepatří do daného typu zařízení...také v možnostech opatření ve výchově...možnost snížení kapesného... máme zákaz ji využívat, jelikož někdo shledal, že není stanoveno, kolik a za co můžeme snížit, tudíž je toto opatření nepoužitelné a nezákonné...práce je velmi těžká, složitá, vyžaduje opravdu emocionální investice větší, než jakákoliv jiná a není vůbec oceněna ani morálně....ani finančně...finančně tu práci ohodnotit o moc lépe...dát mnohem víc financí na další vzdělávání pracovníků, investovat do dlouhodobých výcviků...zaplatit i tu supervizi. Bez té je to moc těžké.
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Dá se ve Vaší práci využít spolupráce s rodinou?	Kód V8		Spolupráce s rodinou je těžká, ale v určitých případech je možná. Téměř vždy je však nárazová, nestálá. Většina rodin o děti nejeví téměř žádný zájem. Rodina náš vztah s dětmi určitě ovlivňuje, protože žádný rodič svému dítěti nepřizná a nevysvětlí objektivní důvody, proč je v ústavním zařízení, ale naopak jim vysvětlují, že my jsme ti špatní, kvůli kterým tady musí být, a že oni by je měli rádi doma...nenávist a zlost se pak mnohdy projevuje na vztahu k vychovatelům a domovu.	To nejde asi říct jednotně. Když to vztáhnou na naši rodinku, tak tady moc ne. Nemá zájem ani jedna z rodin...Jeden otec naopak situaci dost komplikuje, odmítá jakoukoliv normální komunikaci, syna štvě proti nám...Vlastně spolupracují spíš prarodiče nebo širší rodina. Tety, strýcové, sourozenci. Rodiče moc ne.

Kód V1: „Časová struktura“: Dvě děti ze tří z rodinné skupiny B by změnily rády časovou strukturu práce v dětském domově zejména v otázce volnosti a vycházek.

Jedna z dívek nedokázala odpovědět na dotaz, zda by si přála něco změnit. Již téměř plnoletá dívka BD2 by ráda měla víkendové celodenní vycházky, což je pochopitelné vzhledem k jejímu věku, ale zřejmě komplikováno dívčím avízovaným mentálním handicapem.

Chlapec BD3 by kromě možnosti chodit ven, kdy chce a s kým chce, přivítal také možnost volného pohybu v přilehlém okresním městě a častější návštěvy kina.

Dívkám časový řád domova zřejmě nijak zvlášť nevádí, jsou s ním pravděpodobně sžité. Chlapec by prakticky žádný časový řád nechtěl, chtěl by si sám řídit svůj čas, nezodpovídat se z toho, kam a s kým jde. Tato výpověď je i v souladu s tím, co v předchozí výzkumné části s kódem K5 tvrdili o chlapci vychovatelé. Splnění chlapcových požadavků ale zřejmě vzhledem k nutnosti plnit povinnosti v rámci větší skupiny dětí na rodinné skupině, zodpovědnosti vychovatelů za jeho osobu, ale také vzhledem ke školním povinnostem není možné.

Vychovatelé vidí věc z jiného úhlu pohledu než děti. BV1 vyjadřuje názor, že je třeba naopak více strukturovat čas na dětském domově, dodržovat jasně daná pravidla, a to napříč celým personálem, jelikož je to třeba k zdárnému vývoji dětí. BV2 k tématu říká, že by uvítala možnost víc času trávit jen s dětmi své rodinné skupiny, bez míchání s dětmi a vychovateli z jiných rodinek. Také zmiňuje velké přetížení dětí domácí přípravou a úkoly z místní základní školy, která nedává dětem příliš prostoru pro odpočinek.

Kód V2: „Materiální vybavení“: V tomto bodě mají děti naprosto rozdílnou představu.

Mladší z dívek by změnila budovu a udělala by ji menší a hezčí, starší z dívek volá po změnách v jídelníčku, zejména po sladkých jídlech. Také by na domov chtěla nové auto. Chlapec by si přál svůj vlastní počítač na pokoj, který by měl heslo, aby ho mohl používat jen on sám.

Vychovatelky by si obě ve shodě přály oddělené samostatné byty rodinných skupin, případně modernizaci, zútulnění bytů, nejlépe ale mít možnost, aby každá rodinka mohla žít na úplně jiném místě, a to samostatně v bytech. Jedna z vychovatelek vidí také mezery ve sportovním vybavení, které by mělo být modernější a přístupné všem, nejlépe přímo na rodinkách a ne zamčené ve skladě. Druhá z vychovatelek by také přivítala případně

tělocvičnu. I zahradu zařízení by podle vychovatelů bylo potřeba vybavit herními prvky a klidovou zónou, hlavně pro užívání mladšími dětmi. Ze strany vychovatelů je rovněž zmiňována potřeba nového auta.

Kód V3: „ Personální obsazení“: Děvčata v tomto bodě nemají vážnější připomínky, BD1 pouze říká, že by mohly být v zařízení spíš tety, jelikož si s nimi může líp povídat. Jinak jsou ale dívky s momentálním personálním obsazením spokojené.

Chlapec BD3 by rád vyměnil vychovatelku BV1, za vychovatelku CV1, která před časem odešla pracovat na jinou rodinnou skupinu a na níž byl podle svých slov víc zvyklý. Zde je také možné hledat vysvětlení výsledku, který v rozhovoru o postojích chlapce dosáhla vychovatelka BD1, jež se s chlapcem shodla pouze ve dvou bodech z desíti. Z jiného úhlu pohledu však chlapec nemůže cítit větší porozumění u kolegyně CV1, jelikož ta se s chlapcem na rodinné skupině B potkala pouze v rámci několika služeb po příchodu chlapce do DD a před svým přechodem na rodinnou skupinu C.

Vychovatelky obě volají po potřebě přítomnosti psychologa, etopeda, případně psychoterapeuta v zařízení. BV2 také zmiňuje, že při zvýšené koncentraci dětí s potřebou návštěv pedopsychiatra by bylo vhodné mít smlouvu s odborníkem, který by svojí návštěvou v zařízení ušetřil mnoho času stráveného v čekárnách ordinací. Obě vychovatelky ve shodě vyslovují také svoji zvýšenou potřebu supervize, která v zařízení není pracovníkům poskytována.

BD2 zároveň hovoří i o potřebě lepší komunikace a spolupráce mezi jednotlivými pracovníky, o potřebě jejich doplnění do takového počtu, aby nebylo třeba střídat vychovatele mezi rodinnými skupinami, ale aby byl u každé z rodinek stabilní tým.

Kód V4: „ Vztahy dětí s vychovateli a co je ovlivňuje“: Všechny tři děti rodinné skupiny B mají pocit, že jejich vztahy s vychovateli nejvíc ovlivňuje jejich nepatřičné chování jak vůči vychovatelům, tak i navenek. Vyjmenovávají ale také svůj prospěch ve škole nebo kouření.

Vychovatelé vidí věc tak, že nejvíce ovlivňuje vytváření vztahů s dětmi rušení služeb, střídání ve službách a jejich nepravdivá pracovní doba. Dále zmiňují opět nedodržování domluvených pravidel v rámci personálu zařízení, špatnou komunikaci, nejednotnost personálu.

BV2 zmiňuje potřebu kvalitně stráveného času pouze s dětmi z její rodinné skupiny a dobré spolupráce v rámci týmu pracovníků této rodinné skupiny. BV2 také znovu zmiňuje neblahý vliv jedinců s poruchami chování na celkový chod zařízení.

BV1 zmiňuje jako faktor ovlivňující vytváření vztahu s dětmi i charakterové zvláštnosti dětí, způsobené zřejmě zejména citovou a psychickou deprivací jako to, že zde chybí zpětná vazba, schopnost k někomu přilnout. BV1 mluví i o nemožnosti nastavit dětem hranice, jelikož není správně nastavená legislativa.

V souhrnu je v této části zřetelné, že si děti uvědomují své nevhodné chování vůči vychovatelům. Vychovatelky na tuto skutečnost také narážejí, zároveň ale v rozhovoru vysvětlují i nemožnost dětí v rámci zařízení motivovat ke změně v jejich chování. Mají pocit, že nejsou legislativně dané prostředky pro vhodná opatření ve výchově, znovu zmiňují směřování rodinných skupin, během nichž se děti vzájemně negativně ovlivňují, a zároveň poukazují také na vliv jedinců s poruchami chování žijících v zařízení na ostatní děti v rámci skupinové dynamiky.

Kód V5: „Co mají vychovatelé rádi na své práci, co je k ní motivuje“: Kmenové vychovatelky zmiňují to, že je jejich práce naplňuje, baví, mají ji rády, oceňují možnost aktivního trávení času s dětmi, kulturní akce, možnost organizovat si svoji práci a dostatek volného času na odpočinek. Poukazují ale i na stres, pocit, že nemohou příliš dětem pomoci, nebo něco ovlivnit k lepšímu.

BV1 vyjadřuje pocit, že s postupem času poklesla její motivace do té míry, že ji momentálně už motivuje pouze finanční ohodnocení. BD2 působení v rodinné skupině označuje za provázané i s její vlastní rodinou, říká, že se děti s jejími blízkými znají a že má pocit spojitých nádob.

Děti z jejich rodinné skupiny si myslí, že mají vychovatelé na své práci rádi, když jim pomáhají s prací na zahradě, že rádi vychovávají děti, aby z nich něco bylo a aby měly dobré školy, a zároveň, že je motivuje to, že je děti mají rády. V kontrastu s tím si ale vychovatelé stěžují na malou nebo žádnou zpětnou vazbu jak od dětí, tak od nadřízených. S tím pak souvisí snižování motivace pro další práci.

Děti tedy příliš nejsou orientovány v tom, co mají vychovatelky na své práci v DD rády, ani v tom, co je pro jejich práci v DD motivuje.

Kód V6: „Co vychovatelé nemají rádi, co jim práci komplikuje“: Děti se na téma toho, co vychovatelé nemají na své práci rádi, vyjadřují opět ve smyslu, že jsou to jejich

projevy v chování. Vyjmenovávají širokou škálu problémů od lhaní, útěků ze zařízení, chození ven s lidmi, kteří pro ně nejsou vhodní, vulgarity, lhaní, hádky, žalování, kouření. Znovu ale také jmenují i problémy ve škole. Děti si myslí, že by tohoto vychovatele chtěli být ušetřeni, chtěli by mít klid a přáli by si, aby děti měly dobré známky ve škole.

V rozporu k tomuto tvrzení vychovatelé zmiňují zejména nepříliš dobrý pracovní kolektiv s rozdílnými cíli, pohledem, laděním a motivací pro svoji práci, které ovlivňují jejich náhled na smysl jejich vlastní práce, a to zejména z důvodu střídání těchto kolegy na jejich rodinné skupině v rámci rušení služeb a spojování rodinek, či vybírání dovolených, čímž zřejmě dochází k narušování řádu smlouvaného v rámci této rodinky.

Zmiňována je zde oběma vychovatelkami také legislativa. Zejména potom práva rodičů, která negativně ovlivňují praktický chod rodinné skupiny. Na vše jsou potřebné souhlasy zákonných zástupců, kteří ale ve velké míře nemají o děti zájem a nejsou dostupní natolik, aby bylo možné rychle reagovat, např. v případě hospitalizace, různých vyšetření.

BV1 myslí i na to, že se na práva dětí v zařízení přihlíží do té míry, že jim nelze prakticky nastavit hranice a děti opravdu účinně vychovávat. BV1 zmiňuje, že ji trápí „neschopnost vychovávat děti tak, jak se má“. Dále tato vychovatelka zmiňuje opakovaně neschopnost dětí být empatickými, nedostatek citů z jejich strany a jejich pochopení či zpětné vazby. BD1 mluví také o nemožnosti profesního růstu.

Vychovatelky rodinné skupiny B motivuje především možnost využít aktivně čas trávený s dětmi dle svého plánu a uvážení, možnost účastnit se nejrůznějších akcí, ale i mít práci provázanou s rodinným životem. Motivací je ale také finanční ohodnocení.

Trápí je především organizační záležitosti v rámci střídání vychovatelů a neoddělení rodinných skupin zmíněné již v předešlém textu.

Také se zmiňují o svém stresu, nízké empatii a nedostatku citů či přímo schopnosti dětí k někomu přilnout.

Děti z této rodinné skupiny nemají představu o skutečných problémech vychovatelů.

Kód V7: „Podpora vychovatelů“: Vychovatelky rodinné skupiny B cítí potřebu větší podpory státu a zřizovatele v oblasti legislativy, zejména pak v oblasti opatření ve výchově použitelných v rámci péče o děti, ale také v oblasti práv rodičů. Zde by uvítali možnost zastupovat dítě v některých záležitostech v době jeho pobytu v zařízení. Vyjadřují také názor, že by měla rodičům být po dobu pobytu v DD rodičovská práva omezena, obzvláště pak v případech, kdy nejednají ku prospěchu dítěte a s ohledem na jeho další zdravý vývoj.

BV2 se znovu také vrací k tématu dětí s poruchami chování a vyjadřují své přesvědčení, že je třeba lépe nastavit systém pro možnost přemístění těchto dětí v rámci systému ústavní a ochranné výchovy a jejich umístění v odpovídajícím typu zařízení. Dále vychovatelka BV2 poukazuje na potřebu většího morálního i finančního ohodnocení jejich náročné práce, ale také na nenaplněnou potřebu dalšího kvalitního vzdělávání a profesního rozvoje v rámci zařízení a na chybějící a podle ní velmi potřebnou supervizi.

Kód V8: „Spolupráce s rodinou“: Spolupráci s rodinou vychovatelky rodinné skupiny B označují za možnou.

BV1 ale hovoří i o tom, že někteří rodiče spíše děti obrací proti vychovatelům a zařízení, snaží se přenést svoji odpovědnost za nutnost pobytu dítěte v zařízení právě na vychovatele. To značně narušuje vztahy dětí, které rodičům mnohdy bezmezně důvěřují.

BV2 poukazuje i na přítomnost rodičů, kteří vyhledávají příležitost k otevřené, až agresivní konfrontaci se zařízením.

Další a největší skupinou vychovatelky označují ty rodiče, kteří o děti nejeví vůbec žádný zájem. Lepší spolupráci BV2 spatřuje na poli širší rodiny dětí.

Společné vyhodnocení názorů vychovatelů a dětí všech rodinných skupin zařízení bude provedeno za metatabulkou s daty rodinné skupiny C.

Rodinná skupina C

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD1	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svoji rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Kluk. Je se mnou sranda, jsem srandovní.	Pubertální kluk, je divoký, ale rozumný. Má velké sklony k asociálnímu chování. Jsem hezký, holka, obletovaný, divoký průserář.	Pohodář, který ale někdy neví, co se sebou a nekontroluje se. Nafukuje se, moc si nevěří, ale přesto machruje. Je ale čestný, nelže, nepodvádí, stojí si za svým... jsem v klidu, nic neřeším.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co je pro něj důležité? Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Moje bába, rodina a přítelkyně. Bez kamošu a bez mé přítelkyně.	Dobré vztahy s rodiči a kamarády. Bez kamarádů a rodiny.	Babička, kamarádi. A rád má své jistoty. Bez klidu a pocitu svobody.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšný? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na něm vážíte, co se Vám na něm líbí? Čeho myslíte, že si sám na sobě váží, co se mu na sobě líbí, na co je pyšný?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Že jsem srandista, že rozesmávám lidi.	...pracovitosti... změny od ušlápnutého, tichého kluka k suverénovi. Že se zlepšil ve škole v prospěchu, stal se komunikativnějším a suverénějším... pracovitosti.	Má charakter, jedná na rovinu... si myslí, že není ošklivý. Že je velký chlap.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš rád, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má rád?	Kód K3	Rychlou jízdu, třeba na motorce nebo v autě.	...čas s kamarády, s rodinou. Kutilství a manuální práci	...blbne a předvádí se, hraje rád hry, rád vaří.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš rád? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá rád?	Kód K4	Když brácha má nervy a dělá tady bordel...něco ubližuje děckám a ženám.	Nesnáší učení, školu.	Když si z něj někdo dělá srandu a zesměšňuje ho.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Svět. Že se lidi bijou, hádají, podvádí. Dyt' život mají jenom jeden a ten si zkaží. A to mě štvě.	Být doma, s rodiči.	Být doma, ale u babičky. Víc volnosti.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD1	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoli a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Mám kamoše u báby. Aji tady.	Ano, má tu dost kamarádů. Mimo domov nemá žádné.	...má jednoho takového kamaráda. Ale je oblíbený a vychází se všemi. Mimo domov má taky kamarády. Ve škole i u babičky.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ho podpořili, co mu pomáhá?	Kód K7	Chovat se k sobě jak lidi a ne jak zvěř.	Nastavit mu mantinely a připomínat mu je. Neustále ho motivovat. A taky kontrolovat.	Rodina by ho měla víc podpořit a věnovat se mu. Víc ho chválit a jednat s ním na rovinu.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Jo, muže. Za babou a tady za tetama.	Nemá nikoho.	Myslím, že vychází s většinou.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Výdrž s děckama. Že mají na ně trpělivost.	Možnost kontaktu s vrstevníky a kamarády.	Že je o něj po všech směrech dobře postaráno.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohl udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Aby na sebe lidi nebyli zlí a vzpamatovali se nad sebou a probrali se už. To je moje přání.	Dobré vztahy s rodiči. Zlepšení tak, aby mohl domů.	Byl by dospělý a byl by doma s babičkou.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Už se budu jinak chovat, budu dospělší... mít jiný vzhled...práci a možná aji rodinu.	...vyučený...mít dobrou práci a ...žít s krásnou dívkou po boku.	Myslím, že nemá jasno. Snad někde vařit.	-

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: Chlapec ve věku 15 let, označený kódem CD1, se hodnotí jako člověk, který je „v klidu“, vtipný a zábavný. Obě kmenové vychovatelky ve shodě chlapce vidí tak, že je sice pubertální a divoký, občas nezvládající své projevy v chování ale zároveň rozumný a čestný.

Vychovatelky CV1 a CV2, které jsou kmenovými vychovatelkami chlapce, jsou v případě chlapce CD1 mezi sebou vzájemně ve shodě. Stejně tak se obě vychovatelky v podstatě shodují v názoru na to, jaký sebeobraz podá chlapec sám, a chlapcovo sebehodnocení pouze vhodně dokresluje.

Kód K2: „Co je důležité“: Obě vychovatelky shodně vypovídají, že chlapec za důležité považuje zejména vztahy ve svém životě. Nemůže být bez babičky, přítelkyně a kamarádů. Výpověď, v níž se shodují CV1, CV2 i chlapec CD1, pak pouze doplňuje tvrzení vychovatelky CV2, že chlapec potřebuje také pocit klidu a svobody.

Kód K3: „Co mám rád/a“: Obě kmenové vychovatelky vyjmenovaly řadu věcí, u nichž jsou si jisty, že je má chlapec rád. Ten ale ve své výpovědi v rozporu s jejich představou uvádí především rychlou jízdu na motorce nebo v autě. Zde se ani jedna z vychovatelek nepřiblížila názoru chlapce CD1.

Kód K4: „Co nemám rád/a“: V této oblasti vychovatelka CV2 hovoří zejména o situacích, kdy je chlapec zesměšňován, nebo ponižován svým okolím, což jej frustruje. CV2 vyjadřuje názor, že se jedná především o povinnosti spojené se školní docházkou, které chlapec nemá rád. Chlapec ale v naprostém rozporu s jejich výpovědí myslí spíše na chování svého bratra, jehož afekty a problémy s chováním v rámci zařízení CD1 zřejmě trápí. Chlapec se ale také vyjadřuje k tomu, že nemá rád, pokud někdo ubližuje slabším – ženám a dětem. Vždy, když v rámci rozhovoru docházelo na probírání toho, jak si lidé jsou schopni ublížit, byl chlapec pláčtivý a bylo na něm patrné, že si vše spojuje se svými zkušenostmi z rodiny. V tom, co nemá chlapec rád a co mu vadí, vychovatelky nejsou s chlapcem ve shodě.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Chlapec CD1 naráží opět na špatné chování lidí k sobě obecně. Chtěl by změnit svět. V rozhovoru se opět projevoval smutně, až pláčtivě. Dlouho mu trvalo, než se byl schopen k problému vyjádřit.

Vychovatelky CV1 a CV2 s chlapcem opět nejsou ve shodě. Vyjadřují obě názor, že by chlapec chtěl být se svojí rodinou. Vychovatelka CV2 dodává, že by chtěl víc volnosti. Ani jedna z vychovatelek se v tomto bodě neshoduje s názorem chlapce.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Chlapec vyjadřuje přesvědčení, že má spolehlivé kamarády jak v zařízení, tak mimo něj. Vychovatelky vypovídají stejně.

V této oblasti jsou vychovatelky CV1 a CV2 orientovány.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Vychovatelka CV1 hovoří o potřebě chlapcovy podpory v podobě pevného nastavení mantinelů, jeho kontroly, ale také motivace. Tím je v kontrastu k vychovatelce CV2, která si myslí, že chlapec potřebuje víc pozitivních kontaktů a podpory zejména od své rodiny, která jej naopak zatahuje do svých sporů. Chlapec opět naráží na svoji potřebu kladných vztahů s okolím, pěkného chování lidí vůči sobě.

Dle autorčina názoru je s chlapcovými názory ve shodě vychovatelka CV2, jelikož chlapcův problém s chováním lidí vůči sobě zřejmě pochází právě z rodinného prostředí, které by zřejmě chtěl ustálit. Chlapec ale nechce, nebo nedokáže věci pojmenovat pravými jmény.

Pokud se jedná o přímou podporu dospělými, chlapec cítí, že má oporu ve své babičce, ale také v tetách v dětském domově, blíž ale nespecifikuje, s kým má v rámci zařízení dobrý vztah.

V přímém rozporu jsou pak vychovatelky. CV1 vidí situaci tak, že chlapec nemá nikoho blízkého mezi dospělými. CV2 věří, že chlapec vychází s většinou dospělých v zařízení.

V tomto případě se znovu shoduje s chlapcovou výpovědí pouze vychovatelka CV2.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Vychovatelka CV1 si myslí, že chlapec CD1 bude na dětském domově oceňovat možnost být v kontaktu se svými vrstevníky. Naproti tomu si druhá kmenová vychovatelka CV2 myslí, že oceňuje všestrannou péči o jeho osobu, která je mu zde poskytnuta. Jejich názor je v rozporu s názorem chlapce, který tvrdí, že si především váží práce pracovníků domova s dětmi a toho, že jsou při práci s nimi trpěliví.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Chlapec znovu rezonuje svoji potřebu toho, aby se k sobě lidé chovali slušně, neagresivně.

Vychovatelka CD1 se domnívá, že chlapcovo přání bude spojeno s nadějí na zlepšení vztahů s rodiči a jeho šancí na návrat domů. Vychovatelka CD2 hovoří také o možnosti žít doma, ale již jako dospělý člověk, poskytující oporu babičce.

Vychovatelky sice přesně neodhadly přání chlapce, ale jsou mu podle názoru autorky práce velmi blízko, jelikož chlapec zřejmě opravdu touží po zlepšení vztahů s rodinou, po zklidnění jejich chování vůči sobě navzájem.

Kód K10: „Budoucnost“: V nejbližší budoucnosti chlapec předpokládá svoji změnu v dospělého, zodpovědného muže s prací, případně i s rodinou.

V tomto bodě se s ním shoduje vychovatelka CV1, která má téměř totožný názor. Vychovatelka CV1 chlapce v tomto bodě vidí jako člověka, který zatím nemá názor na svoji budoucnost nijak vyhraněn.

Vychovatelky rodinné skupiny C jsou poměrně dobře orientovány v sebehodnocení chlapce CD1, znají jeho žebříček hodnot, ví, co je pro chlapce důležité, co je zřejmě jeho hlavním přáním. Mají přehled v oblasti jeho vztahů s vrstevníky. Ve všech těchto čtyřech oblastech se s chlapcem obě vychovatelky shodovaly.

Vychovatelky se ale na druhou stranu vůbec neorientují v tom, co by chlapec chtěl změnit ve svém životě, na čem s ním pracovat, co nemá rád, ale ani v tom, co rád ve svém životě má. Stejně tak nejsou informovány o názoru chlapce v oblasti toho, co oceňuje na dětském domově – neví, že chlapec si váží jejich práce. V těchto oblastech se v žádné z výpovědí s chlapcem nedokázala shodnout ani jedna z kmenových vychovatelek rodinné skupiny C.

V chlapcových plánech do budoucna nebo nutnosti jeho podpory dospělými má potom jasno vždy jen jedna z vychovatelek. Dle názoru autorky práce tato situace vyplývá z nedostatečné komunikace mezi vychovatelkami a chlapcem.

Chlapec v rozhovoru působí plačtivým dojmem, viditelně nechce rozebírat své problémy a názory, neudrží zrakový kontakt, působí vyhýbavě, odpovídá jednoduše. Viditelně ožívá při odpovědi na otázky, které nevyžadují vysvětlování jeho vztahových problémů a postojů. Vychovatelky s ním zřejmě právě z těchto důvodů k rozhovoru na tato témata nemají příliš prostor. Jejich znalosti o chlapci jsou zřejmě založeny spíše na pozorovatelných jevech, než na přímé komunikaci o jeho názorech, přáních a postojích.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD2	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpovéděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Holka...milá, hodná. Snažím se vidět svět optimisticky...jsem dělaná pro dobrodružství, pro sport. Mám ráda hlídání malých dětí...jsem šikovná, zručná...akční a ráda se učím nové věci.	...je to jednodušší, ale velmi odpovědná holka...hypochondrické sklony...slušná, velice skromná a submisivní. Nekonfliktní. ...odpovědná a slušná, ale nevyrovnaná. Spoustu věcí ještě nemám vyřešených a nevím si občas rady.	Milá, hodná holka. Je čistá a naivní. Taky zraněná rodinou, jak vlastní, tak pěstounskou...veselá, poctivá, pracovitá, ale dokáže být taky lenivá. ...zraněná rodinou, která jí ublížila... hodná.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Přítel a náš vztah. A tata a sourozenci. Bez přítele. Bez lásky, radosti, štěstí, optimismu, kamarádů, taťky a bráchu. A bez hudby.	Dobré vztahy s lidmi obecně. Dobrý prospěch ve škole. Bez přítele...	Mít jistotu do budoucna. Bez rodiny, přítele, a bez sexu.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...že dokážu být furt veselá a šťastná...vidím svět optimisticky...Moji veselost, můj úsměv.	...zodpovědná. Vždycky je na ni 100 % spolehnutí, nelže, nepodvádí. ...že je zodpovědná a spolehlivá a že se dobře učí.	Že nepodvádí a nelže, je čestná... ...neubližuje ostatním... pěkné postavy a obličeje.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...když můžu být se svým přítelem...čerstvý vzduch, klid, ticho odpočinek a přírodu.	Ráda dělá ruční práce...ráda je s přítelem a tráví s ním svůj volný čas.	Ráda je mezi lidmi. Užívá si sex.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Nemám ...když někdo něco slíbí, a pak to nedodrží...když mě někdo z něčeho obviňuje a já za to nemůžu...taky hádky, lhaní, podvody a posmívání.	Nezodpovědné a nespolehlivé lidi. Hádky a křik.	Svoji pěstounskou matku. Zlobu lidí, bezohlednost.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD2	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? V domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen v domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...Kdybych neměla tak špatný vztah s máti, mohla jsem být doma...mít dlouhé husté vlasy. A nemusela bych se pořád tak pozorovat.	...lepší vztahy s pěstounkou... Mohla by být doma a se svými sourozenci, kteří tam žijí dál.	Víc samostatnosti, soukromí na domově...svoji fungující rodinu a práci.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Zatím tu nemám nikoho takového... To jo, mám takové kamarády. A hlavně přítele.	Nemá kamarády ani tady, ani mimo domov. Spíš přítele a jeho rodinu.	Vychází se všemi. Nejlepší kamarádky má dvě a ve škole.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Nevím. Mluvit se mnou o všem?	Chválit ji a povzbuzovat, ujišťovat ji, že je hodná a spolehlivá a že to vidíme a vážíme si toho.	Pomocť jí do začátku samostatného života.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Jo, mám. Nejrači chodím za ... (AV3), pak za tetama ... (BV1,CV1, CV2).	Svého přítele. Tady nikoho.	Chodí za mnou i s intimnostmi.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	...snahu tet a strejdů, jak se snaží vychovat z nás normální, slušný lidi...hlavně jejich trpělivost.	Co myslíte, že oceňuje na dětském domově? Materiální zabezpečení. Jistotu a zázemí. A možnost tu navázat vztahy s ostatními. Mít si s kým popovídat, rozebrat problémy.	Že jsme tu pro ni, tu jistotu. Materiální zabezpečení.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD2	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázáte specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Aby byl všude mír a lidi na sebe nebyli tak zlí. A děcka aby neseděly na počítačích a šly rači ven a aby nebyly tak sprosté.	Narovnala by si vztahy s původní pěstounkou a vrátila by se domů.	Byla by ráda zpět doma, ale bez matky.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...asi vdaná...mít dítě...budu mít práci...prostě budu nejšťastnější člověk na světě.	...vyučená, zaměstnaná... vdaná a s dětmi.	S přítelem... rodinu byt, děti a dobrou práci.	-

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: Dívka CD2 je téměř plnoletá, v dětském domově pobývá na vlastní žádost po návratu z neúspěšné pěstounské péče.

Sama sebe hodnotí jako hodnou a milou, akční, bezprostřední a veselou optimistku, oblíbenou právě pro tyto své vlastnosti. Dále uvádí, že je zručná, ráda pomáhá s péčí o mladší děti.

Tvrzení vychovatelky CV1 lze považovat za rozporuplné. Podle této vychovatelky jde o dívku jednodušší, slušnou a odpovědnou, skromnou až submisivní. Vidí u ní také sklony k hypochondrii. Především je ale v porovnání s tvrzením participantky CD2 rozporuplné vychovatelčino tvrzení, že je CD2 nevyrovnanou osobou se spoustou nevyřešených věcí, se kterými si neví rady. O jejím optimismu a veselosti se CV1 vůbec nezmiňuje. Na druhou stranu ovšem také oceňuje její spolehlivost, pravdomluvnost. V tom se shoduje v kolegyni CV2.

Blíže tvrzením dívky v rámci vlastního sebehodnocení je vychovatelka CV2, která její klady vidí v její „čistotě“, v tom, že je hodná a milá, slušná vůči ostatním. Poukazuje i na její veselost a pracovitost. Také ji ale hodnotí jako člověka raněného jak rodinou vlastní, tak rodinou pěstounskou. Z toho, na co je dívky pyšná, CV2 napadá také postava a pěkný obličej. Nic takového ale dívka nepotvrzuje.

Dá se říci, že vychovatelka CV2 má v bodě sebehodnocení dívky CD2 větší porozumění a přehled o dívčině postoji.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro dívku CD2 je pro život důležitý její pěstounský otec, sourozenci, z nich hlavně její mladší bratr. Zejména je ale pro ni důležitý její přítel a jejich společný vztah. Nemůže být právě bez těchto osob, ale také bez pocitu lásky, štěstí a optimistického smýšlení být.

Vychovatelka CV1 hodnotí tuto oblast u dívky CD2 tak, že jsou pro ni důležité dobré vztahy, její přítel a její dobré výsledky ve škole. Zná postoj dívky jen částečně.

Vychovatelka CV2 společně s hodnotami vztahovými – zde zmiňuje rodinu a přítele, potřeby jistoty do budoucna – jmenuje také sex, o kterém s ní dívka pravidelně mluví. Toto dívka sice nezmiňuje, ale je to pochopitelné. Vychovatelka tak uvádí intimní téma, které sama dívka zřejmě nemá potřebu zveřejňovat. Je ale dobře, že má v rámci své rodinné skupiny důvěrníka - člověka, za nímž může přijít i s intimitami a nechat si případně poradit s problémy i v této oblasti. Vychovatelky mají z větší části přehled o tom, co je pro dívku důležité.

Kód K3: „Co mám ráda“: Vychovatelky vypovídají opět pouze částečně ve shodě s participantkou CD2. CV1 se shoduje s dívkou v tvrzení, že má ráda čas strávený se svým přítelem. Dále ale uvádí, že dívka má ráda ruční práce. To ale CD2 ve své odpovědi vůbec nezminila.

CV2 se opět domnívá, že má dívka ráda sex, dodává také, že je ráda ve společnosti.

V úplném rozporu s výpovědí vychovatelek uvádí dívka, že má ráda ticho, klid, přírodu a čerstvý vzduch.

V této oblasti je shoda ve výpovědích jen minimální. Participantky CV1 a CV2 nejsou příliš informovány o tom, co má CD2 ráda a co by tudíž případně mohlo fungovat jako motivační činitel v další práci s dívkou.

Kód K4: „Co nemám ráda“: CD2 vyjmenovává ve své výpovědi negativní lidské vlastnosti jako nespolehlivost, nespravedlivé posuzování, pomluvy, lhaní a hádky, podvody, posmívání. Vychovatelky vypovídají ve shodě s dívkou. Každá jmenuje některou z těchto vlastností. Výčet není kompletní, přesto je jasné, že dle vychovatelek dívka nemá ráda jí vyjmenované negativní lidské vlastnosti, které ovlivňují mezilidské vztahy.

CV2 navíc také vypovídá, že dívka nemá ráda svoji pěstounskou matku, což ale dívka v žádné části rozhovoru nezmiňuje. Pouze v dalším okruhu vzpomíná svůj nevydařený vztah s ní.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Zde dívka hovoří o tom, že pokud by neměla špatný vztah s pěstounskou matkou, mohla by být doma. Dále naráží na hustotu svých vlasů. Následně se smíchem zřejmě považuje za nutné tuto odpověď ospravedlnit tím, že by se neměla tak pozorovat.

V rozporu s tvrzením dívky CD2 je výpověď CV2, která si myslí, že dívka chce mít víc samostatnosti a soukromí. Dále vyjmenovává spíše věci týkající se blízké dívčiny budoucnosti jako práci, vlastní rodinu.

Naopak vychovatelka CV1 přesně vystihuje celou dívčinu výpověď, chápe, že dívce záleží na vztahu s pěstounkou a na tom, že zlepšení jejich vztahu by mohlo dívce pomoci v obnovení styků s pěstounskou rodinou a jejími sourozenci, kteří v rodině dál žijí. V tomto bodě vykazuje vyšší informovanost a empatii vůči dívce vychovatelka CV1.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: CD2 se vyjadřuje ke svým přátelským vztahům tak, že v rámci DD nemá žádné kamarády. Pokud jde o vztahy mimo zařízení, tam přátele a důvěrníky má. Jako svého důvěrníka pak jmenuje především svého přítele.

Vychovatelky mají rozporné názory. CV1 je názoru, že dívka nemá žádné kamarády ani v zařízení, ani mimo a svěřuje se spíše příteli. CV2 naproti tomu uvádí, že CD2 vychází se všemi a nejlepší kamarádky má ve škole. Ve shodě s dívkou CD2 vychovatelky nejsou, jejich informace o vztazích CD2 s vrstevníky a přáteli nejsou úplné.

Kód K7: „Podpora dospělými“:

Dívka uvádí, že by jí dospělí mohli podpořit tím, že by s ní mluvili o všem. Ve své výpovědi zmiňuje, že v rámci zařízení má podporu zejména ve vychovatelkách AV3 a BV1, za kterými chodí nejraději. Až následně uvádí po krátkém zaváhání také CV1 a CV2.

Vychovatelky poskytly opět rozporuplné výpovědi.

CV1 si myslí, že dívka potřebuje od dospělých zejména slyšet pochvalu a povzbuzení, ujištění o jejích kvalitách. Jako důvěrníka uvedla i v oblasti dospělých pouze přítele dívky a tvrdí, že v zařízení dívka nikoho takového, komu by věřila, mezi dospělými nemá.

CV2 si myslí, že bude dívka hlavně vyžadovat pomoc s přechodem do samostatného života. Jako člověka, s kterým má dívka bližší vztahy v rámci zařízení, jmenuje sama sebe.

Vychovatelky se s dívčinou výpovědí příliš neshodují.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Vychovatelky ve svých výpovědích uvádějí ve shodě to, že si dívka váží toho, že jsou zde pro ni, že má s kým řešit a rozebírat své problémy. Obě také tvrdí, že dívka oceňuje materiální zajištění, které je jí v zařízení poskytnuto.

CD2 jistě oceňuje i možnost s někým rozebrat své problémy nebo materiální stránku věci, v rozhovoru ale spíše poukazuje na snahu vychovatelů dětem poskytnout slušné vychování, možnost být slušnými lidmi, ale také na trpělivost vychovatelů působících v zařízení s dětmi. V této oblasti kmenové vychovatelky nejsou o postoji dívky informovány. Neví, že si cení především jejich práce.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Obě vychovatelky zastávají názor, že CD2 by kouzla využila k návratu do pěstounské rodiny. Dívka ale nic takového jako své velké přání neprezentuje. Chtěla by, aby na sebe lidé byli hodní, aby žili v míru. U dětí na domově by si přála, aby místo sezení na počítači chodili ven. Také vyjadřuje svoje přání, aby nemluvily vulgárně. Výpověď dívky a vychovatelek je v rozporu.

Kód K10: „Budoucnost“: V této oblasti se všechny tři participantky naprosto shodují – dívka by chtěla za pět let mít svou vlastní rodinu, práci a být šťastná.

S participantkou CD2 se její kmenové vychovatelky shodly v rámci této části výzkumného šetření pouze ve dvou okruzích.

Vychovatelky jsou dobře orientovány v tom, co dívka nemá ráda a v oblasti toho, co si přeje uskutečnit v blízké budoucnosti.

Pouze z části dokázaly participantky CV1 a CV2 vystihnout tři okruhy, a to v otázkách, jaké je sebehodnocení dívky, kým vůbec je, ale také, co je pro ni jako pro člověka důležité, nebo co by chtěla mít ve svém životě jinak.

V dalších pěti okruzích nebyly vychovatelky s dívkou vůbec ve shodě, nemají v nich přehled. Jsou to okruhy zaměřené na věci, které má dívka opravdu ráda, na její vztahy s vrstevníky, podporu a vztahy s dospělými, její přání a v neposlední řadě také okruh týkající se jejího vnímání DD.

Autorka práce se domnívá, že v souladu s výpovědí dívky má CD2 spíš vztahy, ve kterých se může svěřit a také svěruje, nastaveny s vychovatelkami mimo její rodinnou skupinu, a to s dívkou se jmenovanými AV3 a BV1.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD3	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpovéděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Jsem holka, která si užívá života. Jsem kamarádká, ráda se bavím.	Nevyrovnaná pubertální dívka, která si neví rady sama se sebou... málo sebevědomá, se střídajícími se náladami.	Je malinká, bojí se. Je nepochopená a hledá cestu. Neví jak se zapojit, snaží se za každou cenu s někým skamarádit, bojí se být sama. Připadá si ošklivá. Asi to samé.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co je pro ni důležité? Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Moje rodina. Bez kámošů a bez mobilu.	Mít místo v partě a být mezi ostatními Bez matky a kamarádů.	Rodina a kamarádi. Bez lidí. Bojí se být sama.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Všechno se mi na sobě líbí. Nevím, co na mně mají rádi, protože mi to nikdy nikdo neřekl.	Změny v chování od utápnuté holky po suverénku... Že si našla cestu k ostatním dětem v domově...že ji rodina pořád bere a je s ní ve styku.	Nic mě nenapadá, nemám asi nic takového. Na svoje dlouhé vlasy.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	Prostě si užívám normálně života. Ráda mám svoje kamarády a svou rodinu.	Když může být s kamarády, ve společnosti.	Poslouchá hudbu, do které se utíká. Taký se snaží být středem pozornosti	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemá ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Nemám ráda neupřímné lidi, co se přetvařují.	...školu, učení a odpovědnost.	Mě nemá ráda, říká, že jí vadí její pravidla, a když se na ni křičí.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD3	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Nic by nemuselo být jinak. Všechno se mi líbí takové, jaké to je.	...být u matky a dělat si úplně, co chce...	Nechce se jí chodit do školy. Chce mít volnost, nic nemuset. Chtěla by být doma, aby to tam fungovalo.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoli a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Jo, chodím za ... (CD4). Jinak mám kamarády doma, u mamky.	V domově ano, mimo nemá nikoho.	Kamarády nemá.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Aby těbas, až budu mít zápas ve fotbalu, tak aby tam všichni přišli.	Dát jí pevný a přísný režim. Potřebuje hranice a pravidla, přehlednost.	Vzít ji do party, ukázat jí vhodnou cestu. Dát jejímu životu řád a jistotu.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Za tetama na rodince.	Nemá tu nikoho takového.	Myslím, že dvě vychovatelky má víc oblíbené. A matku.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Upřímnost lidí tady. Že si na nic nehrajou.	...možnost mít kamarády, být brána svými vrstevníky.	Že je o ni materiálně postaráno.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD3	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokážete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Všechno by bylo v pořádku. No, jako doma. Že by nebyly problémy. Já bych vůbec nemusela tady být. Jako že bych mohla zůstat doma, že by to mama zvládala. A já taky.	Vrátila by se hned k matce.	Rozhodně by změnila vzhled.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Budu už chodit do práce a budu mít svého kluka.	Zpět u matky doma a nic nemuset a všechno moct.	Myslím, že nemá žádnou vidinu.	-

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: CD3 je 15 letá dívka. V případě hodnocení dívky CD3 vypovídají participantky CV1 a CV2, které jsou jejími kmenovými vychovatelkami, o jejím nízkém sebevědomí, obavách, střídajících se náladách, potřebě se někam zařadit, strachu být sama. CV2 říká, že si CD3 připadá ošklivá. Velmi rozporuplně pak působí další část výpovědi CV1, která uvádí, že dívka prošla změnou od „uťápnuté“ až po suverénní dívku. Také tvrdí, že bude pyšná na to, že našla cestu k ostatním dětem v zařízení.

Dívka v rozporu s vychovatelkami vypovídá, že se sama sobě líbí, že je kamarádká, ráda se baví, užívá si života. Nedokáže ale říct, co na ní má v oblibě její okolí. Sama říká, že jí to nikdy nikdo neřekl.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro CD3 je důležitá její rodina a nedokáže být bez kamarádů mobilního telefonu. Stejně a obě ve shodě vypovídají i vychovatelky. S dívkou se z celé výpovědi neshodují pouze o její potřebě používání mobilního telefonu.

Kód K3: „Co mám rád/a“: Na téma, co má ráda, CD3 opět zdůrazňuje, že má ráda své kamarády a rodinu, užívá si normálního života. Ve shodě s CD3 vypovídá vychovatelka CV1. Vychovatelka CV2 tvrdí v rozporu s dívkou, že CD3 má ráda hudbu a snaží se být středem pozornosti.

Kód K4: „Co nemám rád/a“: CD3 sděluje k tomuto tématu, že nemá ráda lidi, kteří se přetvařují a jsou neupřímní.

Vychovatelky CV1 a CV2 vypovídají v rozporu s tímto tvrzením. Podle CV1 nemá dívka ráda školu a odpovědnost, podle CV2 nemá ráda přímo ji, a to z důvodu jejího vyžadování plnění pravidel, a také proto, že na ni křičí. Vychovatelky nejsou seznámeny s názory dívky CD3.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Vychovatelky vyjmenovávají řadu věcí, které by CD3 chtěla mít podle nich ve svém životě jinak. Dívka ale v rozporu s jejich výpovědí tvrdí, že je spokojená a nechce žádné změny.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Z kamarádů, které má a může se jim svěřit, jmenuje CD3 dívku ze stejné rodinné skupiny označenou kódem CD4. Také říká, že má kamarády i u mámy doma. Vychovatelka CD1 vyjadřuje názor, že v zařízení dívka kamarády má, ale mimo něj nikoliv. S dívkou se tudíž shoduje jen částečně. Druhá z vychovatelek CV2 si v rozporu s dívkou myslí, že nemá žádné přátele.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Obě vychovatelky vyjadřují názor, že dívce by bylo třeba z jejich hlediska dát řád a pravidla pro její život. CV2 se domnívá, že dívka by potřebovala patřit do nějaké party, potřebovala by někoho, kdo jí ukáže správnou cestu.

Dívka sama by se spokojila se zdánlivou maličkostí – chtěla by, aby ji všichni přišli podpořit na její fotbalový zápas. Zřejmě touží po uznání svých nejbližších stejně jako v předešlém okruhu, v němž uvedla, že jí dosud nikdo neřekl, čeho si na ní váží. Dívka zřejmě nemá naplněnou potřebu uznání a úcty. Její okolí jí tedy pravděpodobně nedokáže dát najevo v běžných životních záležitostech, čeho si na ní cení. Ona sama má blízký vztah nastaven spíš s vychovateli na rodinné skupině B.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Na dětském domově CD3 oceňuje zejména upřímnost lidí ze zařízení a to, že si na nic nehrají.

Vychovatelky jsou opět z větší části v rozporu s výpovědí CD3. Participantka CV1 sice jmenuje možnost mít kamarády, být brána svými vrstevníky, to samo o sobě ale nenese punc jisté vzájemné upřímnosti, kterou dívka na zařízení oceňuje.

Vychovatelka CV2 si myslí, že dívka oceňuje materiální zabezpečení. To ale dívka v průběhu celého rozhovoru ani jedinkrát nereflektuje. Zdá se, že je zaměřena spíš vztahově než materiálně. Vychovatelky CV1 a CV2 jsou v rozporu s výpovědí participantky CD3.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: CD3 by použila kouzlo ke splnění svého přání vrátit se domů, zajistit, aby její matka neměla problémy ji zvládat a aby vůbec nemusela být v dětském domově. Ve shodě s dívkou vypovídá CV1. Vychovatelka CV2 si myslí, že by dívka dala přednost změně svého vzhledu.

V této oblasti má pro dívčina přání porozumění pouze vychovatelka CV1.

Kód K10: „Budoucnost“: Zatímco v plánech do budoucna má dívka jasno v tom, že za pět let bude již pracovat a mít svého partnera, domnívá se vychovatelka CV1 opět mylně, že se dívka bude chtít vrátit k matce, nemít žádné povinnosti a mít absolutní volnost. Vychovatelka CV2 si myslí, že dívka vůbec neví, co by chtěla do budoucna.

V tomto tématu kmenové vychovatelky nejsou vůbec orientované v názorech dívky.

Participantka CD3 se se svými kmenovými vychovatelkami shoduje ze všech deseti bodů pouze v jednom – v tom, co má ráda.

Kmenová vychovatelka označená kódem CV1 je také orientována v tématu toho, co je dívčím největším přáním. Ve všech ostatních osmi oblastech není ve shodě s dívkou ani jedna z vychovatelek. Situace zjištěná v rozhovoru odpovídá stavu, kdy dívka podle svých vyjádření spíše komunikuje s vychovateli na rodinné skupině B než na vlastní rodinné skupině.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD4	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Jsem holka, člověk...jsem střelená a ukecaná...říkají, že jsem fajn...ale drzá a občas dost sprostě nadávám...	Suverénní herečka se sklony k povrchnosti, podvádění a lhaní. ...chytrá, sebevědomá, životem lehce proplouvající a oblíbená.	Malá holka, myslím jako ve smyslu člověka. Je taková přízemní. Vnitřně se bojí. Na venek ukazuje, že je silná, protože chce zapadnout, ale raději je sama. Často se schovává za lži. Že si nevěří a bojí se.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Moji kamarádi. Bez...(CD3). Ona je jediná, komu na domově z děcek věřím a můžu mu říct cokoli.	Bez pozornosti okolí. Chce být středem pozornosti a bojuje o pozici s ostatními, kteří to tak mají.	Mít rodinu a zázemí. Chtěla by žít doma a v klidu. V dřívějším stavu ovšem, když byli matka s otcem.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD4	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Na svoji upřímnost. Co si myslím, to i říkám. Že věci vždycky říkám tak, jak si je myslím.	Je dost samostatná. Je sebevědomá, přijde si velice schopná a chytrá.	Nevím, ničeho si na ní nevážím. Není na ní nic moc pozitivního, je dost lhavá, manipulativní, takový malý člověk. Asi ničeho...Já nevím. Nemá moc sebevědomí.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	Písničky, mám ráda poslouchání hudby.	...společnost a kamarády. Baví se, smát se, povídat si a předvádět se.	Preferuje klid, ráda poslouchá hudbu.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Řvaní. Když mi někdo nadává. A hádky.	Samotu. Neumí být sama.	...maso...	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Moje rodina. Všechno by tam mohlo být jinak. Aby se mě moje mamka zastávala a ne aby přihlížela ještě tomu, co mi její přítel dělá! A pak se ho ještě zastává.	...vrátit do adoptivní rodiny, napravit, co pokazila. A dostat se na vysokou.	Chtěla by být doma a v klidu... vybírat a nebyť nuceně s některými spolubydlícími... zpětně by sama udělala ve svém životě hodně věcí jinak...	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Mám...Z dřívějšíka mám kamarády i mimo domov...	...kamarády tu má,,mimo domov nemá žádné.	Má jednoho nebo dva kamarády z místa, kde žila s adoptivní rodinou. Tady si myslím, že nikomu nedůvěřuje.	-

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD4	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Nic. Tak jak to je, tak mi to stačí.	Nastavit pevné mantinely, říkat, co dělá špatně a že to vidíme, vnímáme. A v jejím případě i přísnost.	Dát jí víc jistoty, podpořit ji v činnostech, aby je zvládla a věřit jí, že to zvládne. Mluvit s ní.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Tety...(BV1, BV2,AV3,CV2,CV1). Ale prostě všichni i ostatní.	Ano, dost věcí řeší s námi, s vychovatelkami.	Občas se mi svěří. Myslím, že za dospělými ale chodí účelově.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Všech tady. Myslím dospělé, personál. Všichni jsou pro mě neskutečně důležití.	Materiální zabezpečení. Oblečení, jaké chce. A taky akce domova a společné aktivity.	Že má kde být a nikdo jí tu fyzicky neubližuje.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Něco, aby zmizelo všechno špatný...aby zmizeli ti, co tady pořád řvou na děcka i na dospělý a co mlátí slabší!	Být hned zpět ve svoji adoptivní rodině.	Aby byli její adoptivní rodiče znovu spolu a aby byla doma.	-
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Chci studovat vysokou školu, hotelnictví nebo tak něco, cestovní ruch. Takže budu pořád tady a všechno půjde podle plánů.	Po studiu na střední škole se vidí ve výhodném zaměstnání.	Myslím, že vůbec nemá žádnou představu.	-

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: Participantkou CD4 je patnáctiletá dívka, která se hodnotí jako ukecaná, střelená a drzá, ostatními je podle ní samotné hodnocená jako fajn, upřímná holka.

V rozporu s její výpovědí říkají její kmenové vychovatelky CV1 a CV2, že je to lhavá, manipulativní osobnost a povrchní, přízemní člověk.

V tomto hodnocení se vychovatelky shodují, v další části hodnocení dívky již mají i ony mezi sebou rozpor. CV1 si myslí, že dívka sama si přijde velmi schopná, životem lehce

proplouvající, oblíbená a chytrá. V protikladu s touto její výpovědí je CV2, která si myslí, že dívka CD4 nemá moc sebevědomí a že si nevěří.

Dívka v rozhovoru působí mnohmluvně, je na ní znát, že chce strhnout pozornost za každou cenu, zapůsobit jako zajímavá osobnost. Dělá přehnané grimasy, velká gesta, je hlučná.

Vzhledem ke zkušenostem vychovatelek a jejich naprosté shodě v hodnocení povahy této dívky lze usuzovat, že si dívka pouze vytváří obraz sebe sama podle toho, jak by chtěla, aby ji její okolí vnímalo, ale své chování tomu zřejmě není schopna přiblížit.

Zajímavě ovšem působí to, že jedna z vychovatelek vše přičítá jejímu nadměrnému sebevědomí, zatímco druhá si myslí, že potřebu chovat se právě takto má dívka z důvodu přesně opačného.

Kód K2: „Co je důležité“: CD4 deklaruje, že důležité jsou pro ni její kamarádi. Hlavně jmenuje dívku označenou kódem CD3, bez které nemůže být. Jako jediné z dětí v domově jí věří.

Obě vychovatelky jsou v rozporu s jejím tvrzením a neshodují se v názoru ani mezi sebou. CV1 vyjadřuje názor, že pro CD4 je důležitá pozornost jejího okolí, dívka chce být středem pozornosti a bojuje o svoji pozici s jinými dětmi. Vychovatelka CV2 si myslí, že je pro ni důležitá rodina, se kterou by opět chtěla být doma.

Kód K3: „Co mám ráda“: Dívka CD4 říká, že má ráda hudbu a ráda ji poslouchá. S touto její výpovědí je ve shodě vychovatelka CV2, která říká, že má ráda klid a poslech hudby. CV1 naproti tomu znovu zmiňuje zábavu s kamarády, povídání, předvádění.

V tomto bodě je lépe informovaná vychovatelka CV2.

Kód K4: „Co nemám ráda“: Dívka se vyjadřuje k tématu tak, že nemá ráda křik, nadávání a hádky. Vychovatelky se neshodují mezi sebou a nejsou ani ve shodě s tvrzením dívky CD4. Myslí si, že dívka nemá ráda samotu, CD4 ale zmiňuje maso.

V tomto bodě nejsou vychovatelky ve shodě, nemají informace o tom, co dívka nemá ráda.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Participantka CD4 by si přála fungování její adoptivní rodiny, od které na vlastní žádost odešla do DD. Říká, že by vše v této rodině mělo být jinak.

Zejména naráží na nového partnera matky, který jí podle jejího tvrzení ubližoval, ale také na postoj své adoptivní matky, která o všem věděla a nezasáhla.

Obě vychovatelky shodně také zmiňují, že CD4 bude chtít změnit situaci v její adoptivní rodině, ale myslí si, že dívka by chtěla naopak napravit svůj podíl viny na tomto konfliktu, jenž vedl až k jejímu odchodu z rodiny do DD. Vínou vidí spíš na straně dívky. Tato skutečnost je zřejmě ovlivněna chováním dívky a jejími manipulacemi a lhaním v rámci zařízení, se kterými mají vychovatelky zkušenosti.

Vychovatelka CV1 hovoří také o jejích plánech dostat se na vysokou školu.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Jako svoji důvěrnou kamarádku opakovaně CD4 uvádí účastníci výzkumu CD3. Potvrzuje také, že stejně důvěrné kamarády má i mimo zařízení z dřívějšího.

Vychovatelka CV1 se domnívá, že kamarády v domově dívka má, ale mimo domov nemá žádné. CV2 má naproti tomu opačný názor, a to že v domově nikomu nevěří, ale má kamarády mimo domov.

Vychovatelky nemají ucelenou představu o vrstevnických vztazích dívky.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Pokud jde o podporu dospělými, dívka se vyjadřuje tak, že jí stačí momentální úroveň vztahů s dospělými a jejich podpory.

Vychovatelka CV1 myslí, že by bylo dobré dívce nastavit hranice, být přísnější, upozorňovat ji na její chyby. Oproti tomu si vychovatelka CV2 v souladu se svým názorem, že má CD4 nízké sebevědomí, myslí, že dívka potřebuje větší podporu, komunikaci a důvěru okolí, že všechno zvládne.

Pokud jde o vztahy s dospělými v zařízení, CD4 jmenuje vychovatele, kterým se svěřuje v tomto pořadí: BV1, BV2, AV3, CV2, CV1 – zde se přednostně jedná vychovatele z jiných rodinných skupin. Následně dodává, že se svěřuje všem.

Participantka CV1 vyjadřuje svůj názor, že dívka řeší své záležitosti s vychovatelkami, CV2 říká, že se jí dívka občas svěřuje. Domnívá se ale, že chodí za dospělými účelově.

V názoru na tuto oblast se liší domněnky vychovatelek jak mezi sebou, tak směrem k dívce. Lehkou shodu je možné vidět pouze v tom, že se jim skutečně dívka chodí svěřovat, stejně jako dalším vychovatelům.

Vychovatelky nemají jasno v tom, jak dívku podpořit, o jakou podporu stojí, co jí vyhovuje, ani kdo je v zařízení její dospělou oporou.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Na dětském domově dívka CD4 oceňuje především personál, který označuje za pro ni důležitý.

V rozporu s tím vychovatelka CV1 vyjadřuje názor, že dívka si váží materiálního zabezpečení, případně možnosti účastnit se akcí domova.

Vychovatelka CV2 je s kolegyní v rozporu, ale ani s dívkou CD4 není ve shodě. Myslí si, že dívka oceňuje, že jí zde nikdo neubližuj – zde naráží na její rodinu. Tato narážka ale působí rozporuplně s ohledem na předešlé odpovědi vychovatelky. CV2 vypověděla, že obviňování přítele matky z fyzického násilí si dívka zřejmě vymyslela.

Vychovatelky si nejsou vědomy, že dívka si především váží personálu domova, že tito lidé jsou pro ni podle jejího vyjádření důležití. Vychovatelka CV2 zřejmě také nemá jasno v názoru na to, co stojí za odchodem dívky z rodiny do DD.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Vychovatelky obě ve shodě tvrdí, že dívka bude chtít splnit kouzlem svůj návrat do adoptivní rodiny. Dívka má ale zcela jiné přání. Chtěla by, aby zmizeli ti, kdo v domově řvou a napadají dospělé i děti. Trápí ji spíš atmosféra v domově a problémy, které vyvolávají některé děti v zařízení. Naráží i na šikanu.

I zde jsou vychovatelky obě v rozporu s názorem dívky CD4.

Kód K10: „Budoucnost“: Dívka má představu, že za pět let již bude na vysoké škole v oboru hotelnictví, cestovní ruch. Bude stále v dětském domově a vše půjde podle plánů, které má.

CV1 si myslí, že se dívka po střední škole vidí ve výhodném zaměstnání. V předchozí části rozhovoru ale sama vyjádřila názor, že se by se CD4 chtěla dostat na vysokou školu. Naproti tomu si CV2 myslí, že dívka o své budoucnosti nemá žádnou představu.

V dívčiných plánech na budoucnost se orientuje pouze vychovatelka CV1.

V případě dívky CD4 je těžké posoudit do jaké míry je její výpověď opravdu směřodátná. Dívka má zřejmé tendence chovat se tak, jak popisují ve svých výpovědích vychovatelky.

Autorka práce se ale domnívá, že dívka z výpovědi zkreslila pouze část svého sebehodnocení, ve kterém spíše uváděla to, jak by chtěla, aby na ni ostatní nahlíželi než skutečnost.

Vychovatelky CV1 a CV2, které jsou kmenovými vychovatelkami dívky, se s CD4 neshodly prakticky v žádné oblasti, nemají ucelené informace o dívčiných názorech,

přáních, postojích a hodnotové orientaci. To ale může být zaviněno tím, že dívka uplatňuje opravdu účelovou komunikaci, manipulativní chování a lži, na což obě vychovatelky již na začátku rozhovoru upozornily.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD5	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Normální člověk. Nevím. Nechce se mi o tom přemýšlet.	Líná a vypočítavá manipulátorka, která využívá celé své okolí. ...okouzluje a krásná koketa.	Drzá, prospěchářská, nefachčenko, ale dokáže dělat ze sebe zlatíčko, když něco potřebuje. Velká frajerka, oblíbená.	Dospívající dívka s velmi problematickým chováním... nepořádná... využívá ostatní ve svůj prospěch. Umí dobře manipulovat jiné...vznětlivá, velice vulgární, má nevhodné chování tady, ve škole i na praxi... ...talentovaná na zpěv...vedoucí osobností v kolektivu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Moje rodina, kámoši a vztah. Teda vztah s přítelem. Bez čokolády, kouření a bez miláčka. Teda bez přítele.	Vzhled a peníze. Bez obdivu, pozornosti okolí, musí být středem pozornosti. Neustále být chválená, aby jí všichni pochlebovali.	Nějak přežít, jedno jak. Na ostatních nezáleží. Neřeší budoucnost, žije tím, co potřebuje teď...vždycky najde někdo, kdo se nechá využít, zaplatí za ni, bude ji živit, koupí bundu, botičky. Ona se protluče. Nalepí se na někoho a ten jí poskytne bydlení, bude na ni dělat, platit za ni. Využívá lidi...Bez přítele, ředitele domova a cigaret.	Cigarety. Vztah s přítelem...že si za každou cenu vždycky prosadí svoje. Podvodem, manipulací, vyhrožováním, násilím. Bez cigaret, bez přítele a hudby... bez manipulace jiných, které pak tvrdě využívá ve svůj prospěch.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD5	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Mám styl. Líbí se mi, jak vypadám a můj styl oblečení. ...jsem vtipná a kamarádká.	Je všestranně talentovaná – pohyb, zpěv, malování. Bohužel toho není schopna využít, ani přes velkou podporu... ...vzhledu, připadá si nejkrásnější, myslí, že má nádherný obličej a postavu. Sama to pořád vykládá.	Občas mě pobaví ty její kecy...Někdy je vtipná. Líbí se sama sobě, je trošičku narcistická. Taký se jí líbí, jak zpívá.	V tomto případě je to pro mě teda těžké. Asi toho zpěvu. Jinak nic nenacházím. ...jak zpívá, svého nadání k tanci, svého sportovního nadání.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	... zábavu. Ráda tancuju...mám ráda hudbu a zpívání.	Pozornost a obdiv okolí. Pořád být středem pozornosti.	Nic nedělání, být mezi lidmi a středem pozornosti.	Vztah s přítelem. Poslech hudby, zpěv. Sledování filmů, internet.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Masnotu... nudu...nerada uklízím.	Práci, jakoukoli. To nesnáší, je strašlivě líná a čuně. A odpovědnost. Je nezodpovědná	Když ji někdo shazuje a zesměšňuje.	...strašlivě líná a nepořádná. Pokud má něco dělat, zmanipuluje ostatní a ti to udělají za ni a ještě jsou jí vděční. Nesnáší jakýkoliv odpor, bere si, co chce, dělá si, co chce.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...vztahy s rodinou.	Nemít žádné povinnosti, odpovědnost. Aby si mohla dělat, co chce.	...mít hodně peněz. S přítelem, který bude makat, vydělávat. Ona bude doma, v bytě, který on sežene. On ji bude živit, starat se o ni a ona nic nebude muset. Bude se vyvážet autem, nechávat obsluhovat, dovolí mu jí kupovat věci. A občas sem přijede za ředitelem, aby se mu pochlubila, jak se má dobře a něco z něho vydyndala.	Modernější zařízení domova, víc volnosti.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD5	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Měla jsem... už nemám.	Kamarády nemá ani tady, ani mimo... je manipulátorská a vynucuje si všechno klidně i násilím, tak se jí spíš někteří bojí a tak se tváří jako kamarádi, aby od ní měli pokoj, ale skutečné přátele prostě nemá.	...na domově nikdo. Má kamarádku na intru, bratra a kamarády mimo zařízení.	Ano, měla tu kamarádku, které řekla všechno, ale byla podobného ražení a už zde není. Je v jiném zařízení...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Komunikovat, mluvit se mnou, snažit se mě pochopit ve všem, co dělám.	Pomáhá ji partner... Okolí by ji mělo pořád jen chválit, to by přivítala.	Dát jí vždy bezvýhradně, co chce...	Snad by šlo využít jejích vůdčích schopností ve prospěch celého kolektivu. O to ona ale zájem nemá.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Jo, to jo.	Ano. Pana ředitele.	Ona trouší všude kolem. Někdy velmi cíleně. Rozjždí hádky a nevráživosti, pomluvy. Chodí si povídat hlavně za ředitelem.	Ano. Ředitele, vychovatele, ale výběrově a podle toho, co potřebuje prosadit.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	...že jsme tady jako rodina.	Nic. Myslím, že nic, že je jí to fuk.	Že je o ni postaráno. Materiální stránka věci.	Materiální zajištění, jaké by doma neměla. Možnost trávení volného času... lyžování, tábory, pobyty, výlety, divadlo. To všechno ale také dokáže znepříjemnit a zkazit svým chováním.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Aby byli všichni šťastní.	Mít hodně peněz a nemuset vůbec nic dělat.	Nebýt na domově a mít hodně peněz ... s tím přítelem, když by to nešlo, tak by se postaral brácha nebo kámošky a kámoši...	...víc volnosti. Mít peníze, aby si mohla koupit, co chce.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD5	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...mít vlastní rodinu, přítele, který mě bude milovat... Budu mít děti a budu se snažit, aby měly všechno, co mně chybělo...	Bude doma, vdaná a s dítětem.	Sama neví. Nemá představu, co bude. Žije jen přítomností.	Bude pracovat a žít s přítelem.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: Dívka CD5 je téměř plnoletá, sama sebe hodnotí jako normálního člověka a při bližším dotazu na to, jaký je normální člověk, již nechce dál odpovídat. Tvrdí, že se jí nad tím nechce přemýšlet, je ale viditelně nesvá, zarudlá v tváři. Vysvětlujícím dojmem potom působí výpověď vychovatelů, kteří jsou v tomto případě tři. Všichni tito vychovatelé v průběhu výzkumného šetření působili jako kmenoví vychovatelé rodinné skupiny C, kde dívka žije.

Vychovatelé v naprosté shodě dívku hodnotí jako člověka vykazujícího velké problémy v chování a vztazích s okolím. Zejména všichni jmenují její manipulativní chování, které vede k využívání celého okolí, dále pak dívčinu lenost a nepořádnost, vypočítavost a prospěchářství. Vychovatel CV3 zmiňuje také vznětlivé, nevhodné a vulgární chování dívky nejen v zařízení, ale i v rámci středního odborného učiliště. Všichni vychovatelé si ale myslí, že dívka bude sama sebe hodnotit veskrze pozitivně. Tento předpoklad se ale nenaplnil. Dívka si je podle autorky práce velice dobře vědoma svého chování vůči okolí, pouze jej není schopna přiznat.

Vychovatelka CV1 si na dívce váží jejího všestranného talentu v uměleckém směru, zároveň ale dodává, že dívka není schopna jej ani přes velkou podporu pozitivně využít. CV1 říká, že je CD5 občas vtipná. Vychovatel CV3 se k tomu, čeho si na dívce váží, vyjadřuje jen těžko. Obtížně hledá, nakonec jmenuje pouze její zpěv.

Pokud jde o to, na co je pyšná sama dívka CD5, vychovatelky CV1 a CV2 se shodují v tom, že dívka je poněkud narcistická a bude tudíž především hovořit o tom, že se líbí sama sobě. CV2 se pak částečně přidává také k výpovědi vychovatele CV3, který si myslí, že bude pyšná na své pohybové nadání k tanci a sportu a na svůj zpěv.

Dívka sama z velké části potvrzuje názor vychovatelů. Opravdu říká, že se líbí sama sobě a že má styl v oblékání. Zde také ale dodává, že je kamarádká a vtipná. O vtipnosti sice hovoří vychovatelka CV2, ale tvrzení CD5 o kamarádké povaze je v přímém rozporu s tvrzením všech jejích kmenových vychovatelů, kteří ji v jednoznačné shodě vykreslují jako osobu, která své okolí spíš zneužívá ve svůj prospěch než jako osobu kamarádkou.

Svého vlastního reálného sebnáhledu a sebereflexe dívka zřejmě není schopna. Snaží se nalézt alespoň nějaké pozitiva, která by mohla prezentovat, ta však hned v jedné z následujících výpovědí sama popírá.

Kód K2: „Co je důležité“: Dívka CD5 tvrdí, že je pro ni důležitá její rodina, kamarádi a vztah s přítelem, bez něhož nemůže být. Neobejde se také bez kouření a čokolády.

Vychovatelé CV1 a CV3 jmenují vztah s jejím přítelem, cigarety, ale také ředitele DD. Jinak se ale znovu všichni tři vychovatelé o dívce vyjadřují v negativech.

CV1 říká, že je pro dívku především důležité být středem pozornosti, aby jí všichni pochlebovali, chválili ji. Dále jmenuje na předním místě znovu hlavně dívčin vzhled a také peníze. CV2 a CV3 se víceméně shodují v tom, že dívka považuje za důležité prosadit si vždy své názory a aktuální potřeby manipulací, násilím, podvody nebo vyhrožováním, využíváním lidí ze svého okolí.

Pro dívku je důležitý vztah s přítelem, uvádí i rodinu, ze které se ale dle dostupných informací téměř s nikým nestýkám a kamarády, které ale podle svých dalších výpovědí v rozhovoru nemá. Na autorku toto sdělení působí dojmem, že si je dívka vědoma toho, že se od ní očekává, že bude jmenovat rodinu a přátele, a tak o nich také hovoří. Je ale zřejmé, že stejně tak je pro ni důležité vždy si prosadit vše podle sebe, a to i za cenu porušování práv ostatních lidí. Důležité je pro ni zřejmě okamžité uspokojení a naplnění všech jejích potřeb bez ohledu na důsledky, které její chování bude mít v jejích mezilidských vztazích, na nichž jí zřejmě podle výpovědí vychovatelů ale příliš nezáleží.

Kód K3: „Co mám ráda“: Participantka CV5 zmiňuje tanec, zpěv, hudbu a zábavu.

V předešlých částech rozhovoru sice vychovatelé zmiňují to, že dívka má nadání pro tanec, hudbu a zpěv, nevyjadřují se ale tak, že je má i ráda.

CV3 si myslí, že ráda poslouchá hudbu, sleduje filmy a je na internetu. Také je ráda ve vztahu s přítelem. Vychovatelky CV1 a CV2 se shodují, že CD5 je ráda hlavně středem pozornosti a obdivu. CV2 dodává, že má také ráda nicnedělání.

Nikdo z kmenových vychovatelů nemá stejný náhled na toto téma, jako dívka CD5.

Kód K4: „Co nemám ráda“: CD5 uvádí, že nemá ráda mastnotu, nudu a úklid.

Vychovatelé znovu vyjmenovávají její negativa. Ve shodě s dívkou hovoří o tom, že nemá ráda jakoukoliv práci, je líná, velice nepořádná, schopná manipulace ostatních, tak aby pracovali místo ní. Dále uvádějí její odpor k odpovědnosti a řádu. CV3 doslova říká:

„Nesnáší jakýkoliv odpor, bere si, co chce, dělá si, co chce“. Vychovatelka CV2 dodává, že CD5 také nesnáší, pokud ji kdokoliv zesměšňuje.

S dívkou se vychovatelé shodují pouze v tom, že nemá ráda úklid a práci. V ostatních bodech vychovatelé již jen dále dokreslují negativní obraz dívky CD5.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Dívka by si podle svého vyjádření přála více se stýkat se svojí rodinou a poznávat se s ní. Podle dostupných informací jde o dítě, které je od raného dětství v ústavní výchově a o svojí rodině toho ví skutečně velmi málo.

Vychovatelé CV1 a CV3 si myslí v rozporu s názorem CD5, že bude chtít mít spíš materiální výhody. CV3 dodává, že mimo modernějšího zařízení domova bude chtít také víc volnosti. Stejný názor vyjadřuje i vychovatelka CV1, jež taktéž tvrdí, že dívka nebude chtít mít povinnosti a bude si chtít dělat, co chce. Poslední z vychovatelů CV2 obrazně vykresluje svou domněnku – dívka by si podle ní přála využívat svého přítele, být zajištěna jeho prací a výdělkem a chlubit se svým pohodlným životem, občas přijet i do zařízení, ale pouze za účelem z návštěvy zde něco pro sebe vytěžit.

Vychovatelé ani v tomto bodě nejsou schopni odhlédnout od negativních vlastností CD5. Ani jeden z vychovatelů není s dívkou ve shodě.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Kamarády, kterým by se mohla s čímkoliv svěřit, participantka CD5 nemá ani v zařízení, ani mimo něj.

Vychovatelé CV1 a CV3 se s CD5 shodují. Tvrdí, že jediná kamarádka, kterou dívka měla, byla stejně problematická a byla tudíž přemístěna do jiného zařízení. Jiné kamarády CD5 nemá, jelikož je manipulativní a násilnická a lidé se jí spíš bojí, než že by byli jejími přáteli. CV2 si myslí, že má dívka kamarády na internátě a mimo zařízení. To ale dívka sama vyvrací.

Zde se shodují s dívčiným tvrzením vychovatelé CV1 a CV3.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Vychovatel CV3 zvažuje, zda by se dalo nějak využít jejích vůdčích schopností, což ale ihned zamítá s tím, že o to dívka nemá zájem. CV1 říká, že dívce pomáhá její partner, díky němuž se dívka chová trochu lépe. Dále uvádí, že by dívka ocenila, kdyby jí okolí pouze neustále chválilo.

CV2 si myslí, že dívka by jako svoji podporu brala, pokud by všichni bezvýhradně plnili, co chce.

Sama CD5 k tématu sděluje, že by s ní mělo její okolí komunikovat, mluvit, snažit se ji pochopit ve všem, co dělá. Neshoduje se tak s vychovateli a její výpověď je i v kontrastu s předešlými vyjádřeními vychovatelů, z nichž vyplývá, že názory okolí dívku nezajímají, chce mít vše podle sebe a za každou cenu.

Dívka uvádí jako jedinou osobu, za kterou chodí se svými problémy, ředitele zařízení. V tomto bodě se shoduje se všemi třemi vychovateli, kteří také jmenují ředitele.

CV3 říká, že chodí i za vychovateli, ale jedná účelově. CV2 dodává, že vyvolává svými promluvami cíleně v zařízení spory, hádky a rozšiřuje pomluvy.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Dívka v kontrastu s celou předešlou výpovědí, ze které vyplývá, že v zařízení nevychází téměř s nikým z dětí ani z dospělých, uvádí, že si na dětském domově cení rodinné atmosféry.

Vychovatelé CV2 a CV3 tvrdí, že dívka na domově oceňuje především materiální stránku věci a to, že je o ni postaráno. CV3 přidává také možnost atraktivních činností v rámci zařízení, u kterých upozorňuje na to, že je CD5 dokáže svým chováním zkazit. Vychovatelka CV1 odhaduje, že dívka na dětském domově neoceňuje vůbec nic a je jí vše jedno.

Pokud bude autorka práce brát dívčin názor za platný a ne za pouhou frázi, kterou dívka používá cíleně k vylepšení svého sebeobrazu, neshoduje se dívka ve svých názorech ani s jedním z vychovatelů.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Všichni tři vychovatelé se shodují, že by dívka chtěla mít hodně peněz, aby si mohla koupit, co chce a nemusela nic dělat. CV2 dodává i přítele, bratra nebo někoho z kamarádů, kdo by se o ni postaral.

Dívka sděluje, že by kouzlo použila k tomu, aby byli všichni šťastní. Při následné otázce, jak pozná, že jsou na domově všichni lidé šťastní, nebyla ale vůbec schopna odpovědět. Zřejmě se vůbec nezajímá o ostatní a neví tudíž, co by jim udělalo radost. V této oblasti zřejmě používá fráze, které podle ní protějšek v rozhovoru očekává.

Kód K10: „Budoucnost“: Kmenová vychovatelka CV1 tvrdí, že dívka do budoucnosti vůbec nehledí a žije jen přítomností. Vychovatelé CV1 a CV3 jsou ve shodě s tvrzením dívky CD5, která chce mít s přítelem, který ji bude milovat, vlastní rodinu. CD5 pak tvrdí, že svým dětem dá v budoucnu vše, co jí chybělo.

V tomto bodě souhlasně s dívčím tvrzením situaci hodnotí dva kmenoví vychovatelé ze tří a sice CV1 a CV3.

Kmenoví vychovatelé z rodinné skupiny C, kteří se zúčastnili výzkumu, mají o dívce CD5 stejný názor. Všichni téměř v jednoznačné shodě dívku vidí jako vznětlivou, vulgární, násilnou, lhářku a manipulátorku, která zneužívá lidi ve své blízkosti ve svůj prospěch. Zároveň ji popisují jako člověka s narcistickými sklony, zahleděného jen do sebe, s touhou být středem pozornosti a obdivu. Z kladných věcí vychovatelé jmenují v převaze zpěv, umělecké a pohybové nadání, které ovšem dívka není ani přes podporu schopna využít.

Dívka se v průběhu rozhovoru vyjadřovala s těžkostmi zejména v otázkách týkajících se kamarádů a vztahů s dospělými. Sama o sobě vypovídala ochotně, se zaujetím. Bylo znatelné, že v mezilidských vztazích jí zřejmě chybí informace o přáních a názorech ostatních z DD a tudíž si nebyla jista, jak by měla v rozhovoru odpovídat.

Vychovatelé s jejími tvrzeními byli ve shodě pouze ve třech bodech, a to z části ve výpovědi týkající se toho, co nemá dívka ráda, zcela potom v částech týkajících se jejich kamarádky a jejích plánů do budoucna.

Ve výsledku je potom zajímavé, že ve všech třech bodech a také v popisu dívčiny povahy se lépe shodují vychovatelé CV1 a CV3. Tito dva vychovatelé s dívkou pracují 11 let. Vychovatelka CV2 je v dětském domově zaměstnána 9 měsíců a nemá tak ještě komplexní povědomí o dívce CD5.

Celkově je ale skóre shodných odpovědí velice nízké. Oproti tomu jsou všichni tři vychovatelé mezi sebou v názoru na dívku zcela jednotní.

Autorka práce usuzuje, že dívka odpovídala spíše než pravdu obecnými frázemi, o kterých si myslela, že jsou od ní v rozhovoru očekávány.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD6	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpovíděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...mladá žena...hodná, milá, ochotná a spolehlivá, když někdo něco potřebuje, tak mu pomůžu.	Snaživá a ambiciózní dívka. ... plnoletá. Má ambice studovat a domov jí poskytuje zázemí. Není příliš chytrá, ale je pracovitá a tím to dohání. ...chytrá holka, snaživá a naprosto samostatná.	Myslím, že není moc silná osobnost. Je jen motivovaná a má cíle. Potřebuje ale pořád podporu a doprovod. ...šikovná, snaživá a hodná.	Mladá dívka, sebevědomá, cílevědomá, někdy ale až s nereálnými sny. Milá, s uměleckými zájmy. ...milá, má slušné chování, je cílevědomá. Umí dobře hrát na klavír. Je také chytrá a vysloveně touží po vzdělání.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD6	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Škola. Udělat maturitu, a pak se dostat na vysokou školu. Bez internetu... dobrého jídla ...zázemí, kam se můžu vždycky vrátit.	Uplatnění v životě, pořádná škola, která jí dá možnost dobré profesní dráhy a vydělání peněz na život. ...bez podpory okolí...je hrozně nepraktická. A bez přítele a jeho rodiny, která ji podporuje.	Studovat a hlavně nemuset být na domově. Bez svého partnera a jeho rodiny.	Její přítel, který ji podporuje. Rodina přítele, která jí dělá zázemí. Její vzhled, oblečení. A taky vzdělání, vědomosti, být brána za chytrou. ...Bez internetu, mobilu. Bez uměleckých zážitků. Ráda chodí do divadla.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...že jsem se dokázala dopracovat až na studijní úroveň...Chci mít co největší vzdělání. ...té ochoty pomoci jim, když je to třeba.	...té její snaživosti a ambicióznosti. všestranných zájmů, cestuje, studuje, hraje na klavír, dělá balet. Že jako jediná z domova studuje střední školu a připravuje se na vysokou.	Že je snaživá. No a je fakt pěkná ...připadá si krásná. Váží si své štíhlé postavy.	Váží si toho, že se nenechá strhnout prostředím a tím, jak působí někteří jedinci v zařízení. Dělá si své, nezapojuje se do part, snaží se pracovat na sobě a pro sebe. ...jak hraje na klavír, že studuje střední školu...Pracuje na sobě, zúčastňuje se víkendových vzdělávacích akcí. Připravuje se na studium na vysoké škole.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	Život. Ráda cestuju, sportuju, učím se cizí jazyky, vzdělávám se obecně, ve všeobecném přehledu.	...čas strávený s přítelem...má ráda kulturu, ráda chodí do kina, jezdí do divadel, má ráda společnost a taky nákupy.	Je ráda s přítelem, s kamarády mimo domov, ráda hraje na klavír.	Ráda dlouho spí. Na víkendy jezdí za přítelem, to má ráda. Teď se věnuje španělskému jazyku a taky ráda hraje na klavír.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	Pomluvy a falešné lidi.	Práci v domácnosti.	Celkově dětský domov. Děti, atmosféru, povinnosti a tak.	Nemá ráda uklízení, je málo praktická...práci na domově nemá ráda a dělá ji s odporem. Nemá zájem o svoji sestru, myslím, že se za ni i stydí. Obecně se stydí za svoji rodinu, obzvlášť za svoji matku.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD6	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
Otázka směrem k dítěti: Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. Otázka směrem k vychovateli: Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Naši praví rodiče by za nás neměli mít rodičovskou zodpovědnost, protože s námi nežijou a nestarají se vůbec o nás. ...myslím, že by tu zodpovědnost měl mít domov. Proč by třeba moje vzdělávání měla schvalovat matka, která ani neví, jak se učím a vůbec se s ní nestýkám?... Jinak myslím, že tady máme všechno. Ostatní děti by možná chtěly být se svou rodinou.	Nic. Myslím, že je šťastná a spokojená.	V životě se jí celkem daří. Možná by chtěla ještě mít i fungující matku a otce.	Asi by chtěla v domově lepší a modernější zařízení.
Otázka směrem k dítěti: Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? Otázka směrem k vychovateli: Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Tady nikoho takového nemám. Mám kamarády a přítele a jeho rodinu.	Ne, nemá a nemá o to ani zájem. Venku je to přítel a jeho rodina, hlavně sestra.	Má jednu kamarádku. Mimo ano, ve škole. A sestru přítele.	Nemá. Mimo ano. Svého přítele, snad i ze školy.
Otázka směrem k dítěti: Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? Otázka směrem k vychovateli: Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co ji pomáhá?	Kód K7	Nabídnout se. Říct, že mi chcou pomoci, abych to věděla. Vyslechnout mě, poradit, když to potřebuju.	Chválit ji a oceňovat její snahu. Povídat si s ní, vyslechnout její zážitky a chlubení. To má ráda.	Finančně ji podpořit. Vyřídít za ni její záležitosti na úřadech, v bance a tak. Prostě jí být po ruce. Taký jí dát volnost.	Vyslechnout ji, snažit se ji poradit.
Otázka směrem k dítěti: Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? Otázka směrem k vychovateli: Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Tak napůl. Někdy jo a něco si nechám pro sebe. Ale hodně věcí můžu tady někomu říct. Třeba řediteli nebo tetám. BV2, CV1, dřív teta (neúčastní se výzkumu) a strejda CV3.	No, tu sestru přítele. Na domově asi moc ne.	Povídá si se všemi, ne ale do hloubky. Se mnou někdy otevřeně.	Ano. Jednak vychovatele na rodince, ale hlavně chodí za ředitelem.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD6	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Starají se tu o nás. Jsou trpěliví. Snaží se nám pobyt v domově zpříjemnit. Dělají se různé akce, jezdí se na výlety.	...materiální zabezpečení... pocit, že má v zádech někoho, kdo vždycky pomůže.	Finanční jistotu a to, že za ni všechno vyřídíme.	Materiální zajištění. Podporu vzdělávání, možnost střední školy, doučování, vzdělávací akce. Trávení volného času, návštěvu ZUŠ a hry na klavír...jezdí lyžovat, byla u moře, jezdí na tábory, studijní pobyty, kdy byla v Německu, Francii.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Použila bych kouzlo zdraví. A aby se lidi nepodváděli a nebyli na sebe tak zlí. A poznala bych to tak, že by byli všichni šťastní a spokojení.	Dům pro společné bydlení s přítelem.	Byla by finančně zajištěná a nemusela by mít nic společného s domovem.	Asi aby se děti chovaly lépe k vychovatelům i k sobě vzájemně... Ona sama by chtěla být samostatná, studovat vysokou školu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	To netuším. Doufám teda, že budu už studentkou na vysoké škole.	Na vysoké škole, v Brně, s přítelem a jeho rodinou. Na rozdíl od ostatních nesní o dětech. Spíš o svobodném a úspěšném životě.	Bude studovat vysokou a bude cestovat.	Jako studentka vysoké školy v Brně...

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: V případě participantky CV6 jde o mladou ženu ve věku 19 let, která v dětském domově pobývá na základě smlouvy o plném přímém zaopatření, dokončuje střední školu a připravuje se na přijímací zkoušky na vysokou školu.

Sama sebe vidí jako mladou ženu, která je ochotná a spolehlivá. Váží si na sobě své schopnosti studovat, chce mít co nejvyšší vzdělání. Myslí si, že si na ní její okolí váží zejména její ochoty pomoci.

Všichni tři její kmenoví vychovatelé ji ve shodě hodnotí jako snaživou, ambiciózní a cílevědomou dívku. Na druhou stranu CV1 říká, že dívka není příliš chytrá, CV2 pak podobně vypovídá, že CD6 není silná, ale spíše motivovaná osobnost. CV3 vyjadřuje názor, že dívka má někdy až nereálné sny.

Vychovatelka CV1 na dívce oceňuje její snahu a ambicióznost a také její všestranné zájmy. CV2 mimo její snaživosti zmiňuje i její vzhled, vychovatel CV3 potom mluví

o schopnosti dívky nepodlehout negativním vlivům problémových dětí pobývajících v zařízení a také její schopnosti na sobě pracovat.

V tom, co o sobě bude tvrdit dívka CD6, se všichni tři vychovatelé shodují. Myslí si, že dívka bude sama sebe prezentovat jako chytrou, cílevědomou, snaživou a hodnou osobu s touhou po vzdělání. CV3 ještě zmiňuje její hru na klavír a umělecké zájmy.

V názoru, na co je dívka pyšná, se s dívkou shodují pouze vychovatelé CV1 a CV3. Vychovatelka CV2 si myslí, že si dívka váží svého vzhledu a postavy, připadá si krásná. To ale dívka vůbec nezmiňuje.

Vychovatelé CV1, CV2 a CV3 mají v tomto bodě shodný pohled s participantkou CD6.

Kód K2: „Co je důležité“: CD6 zmiňuje, že je pro ni důležité vzdělání. Především chce udělat maturitu a dostat se na vysokou školu. Dále říká, že nevydrží bez internetu, dobrého jídla a pevného zázemí, do kterého se může vždy vracet.

Vychovatelé CV1 a CV3 jsou v popisu toho, co je pro dívku důležité, téměř v naprosté shodě s dívkou i mezi sebou. CV3 navíc opět jmenuje dívčiny umělecké zájmy, ale i důležitost dívčina vzhledu. Vychovatelka CV2 ve shodě s dívkou tvrdí, že je pro dívku důležité studium, snad i partner a rodina. Tato domněnka se pak dá považovat rovněž za shodné tvrzení, jelikož i tyto osoby dívce poskytují pevné zázemí. CV2 se ale neshoduje s CD6 v tvrzení, že je pro ni důležité nebýt na dětském domově. Nic takového CD6 v průběhu celého rozhovoru nezminila. Naopak tvrdí, že je pro ni důležité mít se vždycky kam vrátit, což by bez DD neměla možnost naplnit.

V naprosté shodě s dívkou jsou vychovatelé CV1 a CV3, vychovatelka CV2 se s dívkou shoduje ve většině jejích tvrzení. Vychovatelé jsou dobře orientováni v tom, jak dívka hodnotí sama sebe.

Kód K3: „Co mám ráda“: CD6 říká, že má ráda život, ráda cestuje, sportuje, učí se jazyky, všeobecně se ráda vzdělává.

Z věcí, které má ráda, vychovatelé nic nevyjmenovávají, s výjimkou CV3, který uvádí, že se dívka věnuje španělskému jazyku. CD6 pak sama poukázala na svou oblibu učení se cizích jazyků.

Vychovatelé nejsou v této oblasti s dívkou ve shodě.

Kód K4: „Co nemám ráda“: Zatím, co CD6 uvádí, že nemá ráda pomluvy a falešné lidi, vychovatelé CV1 a CV3 se shodují v tom, že dívka nemá ráda práce v domácnosti.

CV3 také dodává, že nemá zájem o svoji sestru v domově, ani o svoji celou rodinu, za kterou se stydí. CV2 opět tvrdí, že nemá ráda DD s jeho atmosférou a povinnostmi.

S dívkou se vychovatelé neshodují. Nemají přehled o tom, co dívka opravdu nemá ráda.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Vychovatelky CV1 a CV2 vyjadřují přesvědčení, že je dívka spokojená se stávajícím stavem. CV2 dodává, že by snad CD6 chtěla ještě fungující rodiče. CV3 si myslí, že by CD6 přivítala modernější vybavení domova.

V naprostém rozporu s jejich názorem dívka zmiňuje, že ji trápí to, že za děti v dětském domově mají rodičovskou zodpovědnost jejich rodiče, kteří se o ně nestarají. Myslí si, že by měl mít zodpovědnost DD, díky kterému mají děti všechno. Zároveň ale myslí i na ostatní děti, které by možná chtěli být s rodiči.

O postoji dívky nejsou vychovatelé rodinné skupiny C v tomto bodě vůbec informováni.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: V dětském domově dívka svého blízkého kamaráda nebo kamarádku dle vlastního tvrzení nemá. CD6 udává, že má kamarády mimo zařízení, ale svěřuje se i příteli a jeho rodině.

Vychovatelé CV1 a CV3 jsou s dívkou ve shodě. Také vnímají, že CD6 v zařízení přátele nevyhledává, mimo zařízení má přátele a zázemí přítelovy rodiny a jeho samotného.

Vychovatelka CV2 je přesvědčená, že má CD6 přátele i v zařízení, což se ale nepotvrzuje. Shoduje se ale s dívkou v tom, že má přátele mimo domov. Zde zmiňuje také přítelovu sestru jakožto člena jeho rodiny, která dívce poskytuje zázemí.

Vychovatelé CV1 a CV3 jsou v situaci dívčinych přátelských vztahů zcela orientováni. CV2 se shoduje s dívčíným tvrzením pouze částečně.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Dívka CD6 deklaruje, že v dětském domově má své dospělé, kterým se chodí svěřovat a věří jim. Říká, že některé věci si ale nechává jen pro sebe. Jmenuje ředitele zařízení, vychovatelku BV2 z jiné rodinné skupiny, svojí kmenovou vychovatelku CV1 a bývalé kmenové vychovatele včetně CV3.

Vychovatelka CV1, kterou dívka jmenovala jako jednu ze svých důvěrníků, si v rozporu s jejím tvrzením myslí, že na domově nemá nikoho takového. Dále si myslí, že mimo zařízení CD6 chodí se svými problémy za sestrou přítele. Vychovatel CV3, kterého také dívka jmenovala je s dívkou ve shodě – tvrdí, že má dívka jako důvěrníky své kmenové vychovatele a hlavně ředitele. CV2 si pak myslí, že si dívka povídá se všemi, ale s ní otevřeně. To se ale vůbec neshoduje s názorem dívky CD6.

S dívčinými vztahy s dospělými jsou seznámeni vychovatelé CV1 a CV3.

CD6 by přivítala, kdyby jí lidé v její blízkosti řekli, že jí chtějí pomoci, nabídnout se jí. Za podpůrné považuje také vyslechnutí a rady. V souladu s dívkou vypovídají o její potřebě podpory dospělými vychovatelé CV1 a CV3.

Participantka CV2 je v rozporu s dívčíným tvrzením přesvědčena, že dívka oceňuje finanční podporu, volnost a to, že je jí někdo po ruce a řeší za ni její problémy.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: CD6 říká, že si na domově váží péče, trpělivosti a snahy zpříjemnit dětem pobyt v domově akcemi a výlety.

Všichni tři vychovatelé si myslí, že dívka oceňuje materiální a finanční zabezpečení. CV1 a CV2 vyjadřují přesvědčení, že CD6 ocení i to, že má pořád někoho, kdo jí pomůže a kdo za ní vše vyřídí. CV3 si myslí, že dívka oceňuje také podporu vzdělávání, možnost zájmových aktivit, výletů, aktivního trávení volného času.

Nejvíce se shoduje s dívkou CD6 kmenový vychovatel CV3. Ani tento vychovatel ale vůbec nezmiňuje, že by si byl vědom dívčina ocenění práce personálu DD.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Dívka CD6 by chtěla použít kouzlo zdraví. Také by chtěla, aby se k sobě lidé chovali lépe, nebyli na sebe zlí a aby všichni byli šťastní a spokojení.

Vychovatelka CV2 již potřetí v rozhovoru vyjadřuje přesvědčení, že dívka bude chtít, aby neměla nic společného s domovem, což by jí mělo zabezpečit její finanční zajištění. Nic takového CD6 ani v tomto tématu ale nezmiňuje.

Vychovatelka CV1 si myslí, že by si dívka vyčarovala dům pro společný život s přítelem. Ani ona není s dívkou ve shodě.

Vychovatel CV3 je nejbližší přání dívky CD6, když říká, že by chtěla, aby se děti k sobě i vychovatelům chovaly lépe. Dodává také, že by chtěla být samostatná a studovat vysokou školu. Tato část odpovědi již ale spíše míří do následujícího tématu, vztahujícího se k budoucnosti.

Kód K10: „Budoucnost“: V tomto bodě se dívka shoduje se všemi třemi participanty z řad kmenových vychovatelů. Všichni shodně tvrdí, že bude studentkou vysoké školy. Originální výrok je možné sledovat u vychovatelky CV1, která si uvědomuje, že je dívka velmi výjimečná, neboť na rozdíl od ostatních dětí v její rodinné skupině nemá prozatím touhu mít děti, ale spíše sní o úspěšném a svobodném životě.

S participantkou CD6 v průběhu jejího pobytu v zařízení pracoval nejdéle vychovatel CV3, který také vykazuje vůči dívce největší empatii, má největší přehled o jejích názorech, postojích a hodnotách. Z desíti oblastí se s dívkou projevoval ve shodě v sedmi.

V těsném závěsu za ním je se svým pochopením pro dívku jeho kolegyně CV1, která je s dívkou ve styku delší dobu, byť byla dříve vychovatelkou jiné rodinné skupiny a dívku má v přímé péči teprve devět měsíců. Nejmenší vhléd do názorů dívky má vychovatelka CV2, která, jak již bylo zmíněno výše, pracuje v zařízení devět měsíců, a tudíž teprve sbírá zkušenosti s dětmi i s provozem zařízení obecně.

Vychovatelé mají přehled o dívčině sebehodnocení i o tom, jaké má plány do budoucna. Hůře se již orientují v tom, co dívka považuje za důležité ve svém životě, jak má nastavenou podporu dospělými a přátelské vztahy, zda se má na koho obrátit. Ke své vlastní škodě si nejsou vědomi, že si dívka váží jejich práce v zařízení. Vůbec potom nejsou obeznámeni s tím, co má a nemá dívka ráda a co by chtěla změnit ve svém životě.

Tyto výpovědi se zdají být v souladu s vyjádřením dívky, že se dospělým v zařízení svěřuje jen napůl. S tématy, která považuje za intimní, se zřejmě nikomu z vychovatelů nesvěřuje.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD7	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...nedochvilná... Žárlivá, taky urážlivá. Dokážu lidi pobavit...když můžu, tak pomůžu, s čím je potřeba. Taky se snažím být spolehlivá, učit se, abych měla školu.	...mladá, celkem zodpovědná žena, která se vymanila z vlivu své původní rodiny a komunity. Je atraktivní a je sebekritická a k nelibosti některých i kritická. Jsem k lidem kritická, ale k sobě taky. Dost jsem blblá, když jsem byla mladší, ale dospěla jsem, teď to všechno vidím jinak.	...hodná holka, která potřebuje vedení, dohled. Dost si věří. Pomáhá jí moc její přítel. ...hodná, milá a pracovitá.	Mladá, už plnoletá dívka, která by chtěla prožít pěkný život a něco pro to i dělá. ...veselá povaha, pracovitá a cílevědomá. A že pěkně zpívá, má talent.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD7	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	...moji přátelé a taky můj přítel. Bez mobilu, dobrého jídla a mého přítele.	Její vzhled... Vlasy, postava, oblečení. A její přítel a vztah s ním. Bez přítele.	Partner a jejich společný život. Bez partnera a bez volnosti.	Vzhled, štíhlá linie a vztah s přítelem... Bez svého přítele...bez pěkného oblečení a vzhledu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...moje chování, když to porovnám se zbytkem tady nebo i rodinou. ...kamarádstvo a ochota...moje dlouhé vlasy a to, jak se oblékám. ...vtipná a laskavá...	Že si jde vlastní cestou, dokázala se vymanit z patologie své rodiny a žít celkem úspěšný život. ...že se dokázala vymanit z komunity, ve které žije její celá rodina a taky vlastně z rodiny...	Je příjemná. Dobře se s ní povídá, má rozumné myšlenky. Že je pěkná holka. Vzhled a postava jsou pro ni důležité.	Je cílevědomá a pracovitá. Dá se na ni spolehnout. Pěkný zpěv... ráda vaří, je pracovitá. A dbá o svůj vzhled.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...chodím na procházky, ráda fotím...sportuju... zpívání.	Přítele a čas s ním...S přítelem patří do party stabilních kamarádů, s kterými jezdí různě na hory a tak, chodí se bavit...Má ráda společnost, být mezi lidmi.	Nakupování. A být se svými přáteli a partnerem.	Ráda dlouho spí. Setkává se s kamarádkami a kamarády mimo domov. Ráda tráví čas s přítelem. Jezdí spolu na výlety, sportují.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	...fetáky a úchyláky...lhaní, podvádění, a když někdo někomu zahýbá.	Odlišnosti u ostatních lidí. Jak je strašně kritická, tak nesnáší u ostatních lidí jakékoliv vybočení z toho, co považuje ona za normu. Vzhledově, povahově, názorově.	Chování dětí na domov. Na jejich projevy je alergická.	To, že se musí podřizovat režimu a pravidlům... pravidelná docházka do školy.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD7	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Nemělo. Jsem spokojená.	Myslím, že nic. Je podle mě absolutně spokojená.	...chce dodělat školu, žít s partnerem, jezdit společně na dovolené, cestovat.	...víc volnosti. Aby nic nemusela nikomu vysvětlovat a mohla si dělat, co chce.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Ne, v domově nikoho nemám... Venku mám kamarády...	V domově nemá žádné kamarády. Mimo domov ano. Má hodně přátel.	Má zde jednu kamarádku, jinak má kamarádky mimo zařízení a ve škole.	Nemá. Vůbec si tu vztahy neudrží, i když zde vyrostla. Má kamarády venku, hlavně jednu kamarádku. A hlavně taky přítele.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	...že by mě chválili, slovně podporovali. Že by mi říkali, že na to mám... Že to zvládnou.	Pomáhá jí partner. Okolí by ji mělo víc kritizovat, říkat jí věci natvrdo, tak jak jsou.	Trávít s ní čas, povídat si s ní. Podporovat ji v dokončení školy.	... příliš si nenechá do ničeho mluvit. ...při rozhovorech se jí nějak snažit posílit sebedůvěru a tu její cílevědomost.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Ano. Dřív...za strejdou ředitelem. Ale už dlouho...u strejdy ...(CV3) a tety (neúčastní se výzkumu)...	Asi svého přítele.	Ředitele a některé tety. Na rodince i mimo ni.	Ano. Vychovatele na rodince i mimo ni. A ředitele.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	Trpělivost tet s děckama... Díky domovu mám dnes soukromou placenou školu, kterou jsem moc chtěla. Tady jsem si našla přátele a svého přítele a tety mě podpořily. Taký slušné vychování mi daly!(smích)	Zázemí, jistotu. Materiální zabezpečení a všestrannou péči.	Nic jí nechybí, má kam a za kým přijít a svěřit se. Materiální zabezpečení.	Materiální zabezpečení, které by doma neměla a je si toho vědomá. Taký možnosti využívat akce domova a možnosti, které jí zařízení poskytuje.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD7	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Aby mě to s přítelem vydrželo a měla dobrou, klidnou rodinu. Spoustu štěstí a hlavně zdraví jak mně, tak všem mým blízkým.	Takové, které by zařídilo, aby se uplatnila ve své profesi.	Mít svoji, dobře fungující rodinu.	...mít hezký život s přítelem, mít dobrou práci.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	...nastálo bydlet u mého přítele...budu čekat svoje první dítě...se už budu věnovat svojí práci...kadeřnice.	Vdaná za přítele, s vlastní domácností a dětmi.	S partnerem, se kterým už bude mít rodinu. A bude mít dobrou práci.	Bude úspěšnou kadeřnicí v kadeřnickém salónu. A bude mít svoji rodinu s přítelem.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: CD7 je devatenáctiletá mladá žena, sama sebe charakterizující jako nedochvilnou, urážlivou a žárlivou, ale schopnou pomoci, kamarádkou a zábavnou, snažící se být i spolehlivou a vzdělávat se. CD7 si na sobě váží právě své kamarádkosti a svého chování, které vidí v porovnání se zbytkem dětí v dětském domově a s chováním její rodiny jako dobré. Mluví také o tom, že má pěkné vlasy, chválí i své oblékání.

Vychovatelé CV1 a CV3 souhlasně vypovídají, že CD7 je zodpovědná, pracovitá a cílevědomá. Pracuje na své budoucnosti. CV1 dodává, že se dokázala vymanit z vlivu původní rodiny a komunity. CV3 vyjadřuje názor, že dívka se bude také hodnotit jako člověka veselé povahy. Zmiňuje, že bude pyšná i na svůj zpěv, pracovitost a vzhled.

Vychovatelka CV o CD7 říká, že je kritická jak k sobě, tak i k okolí, což se ve výpovědi dívky ukazuje. Sama sebe kritizuje za nedochvilnost, urážlivost a žárlivost. V dalších tématech se potom kriticky vyjadřuje také ke svému okolí.

V menší míře se již s výpovědí dívky i dalších dvou vychovatelů shoduje názor vychovatelky CV2, která dívku vidí jako příjemnou, s rozumnými myšlenkami, s vysokou sebedůvěrou, zároveň však potřebující dohled a vedení. Dívka si podle ní sama o sobě myslí, že je pracovitá, hodná a milá, s pěkným vzhledem, který je pro ni důležitý.

V oblasti sebehodnocení mají pro dívku všichni vychovatelé pochopení. Mají také přehled o tom, čeho si dívka sama na sobě váží, co na sobě oceňuje.

Kód K2: „Co je důležité“: Pro CD7 jsou nejdůležitější její přátelé a přítel, se kterým je ve vztahu již několik let. Mimo svého přítele nemůže být také bez mobilu a dobrého jídla. Všichni tři participanti z řad vychovatelů se mezi sebou shodují, že přítel je pro dívku tím nejdůležitějším, a potvrzují tak názor dívky. Zároveň CV1 a CV3 dodávají, že dívka spatřuje důležitost i ve svém vzhledu, oblečení. CV2 pak vyjadřuje názor, že CD7 nemůže být ani bez volnosti.

Všichni tři kmenoví vychovatelé se shodují s dívkou CD7 ve větší části výpovědi. Místo mobilu a dobrého jídla zmiňují ovšem dívčinu schopnost se zajímavě oblékat a její vzhled, který ale již dívka zmiňovala v odpovědi na otázku, na co je u sebe pyšná. Dá se tudíž říct, že i tyto věci jsou pro ni zřejmě důležité.

Kód K3: „Co mám ráda“: CD7 svůj volný čas ráda tráví focením, procházkami a sportováním, ráda také zpívá.

O zpěvu se v předešlých částech rozhovoru opakovaně zmiňoval vychovatel CV3. Vychovatelé CV1 a CV3 mluví o tom, že CD7 ráda tráví svůj čas s přítelem a kamarády různými výlety, sportem. Nejméně je s dívkou i dvěma svými kolegy ve shodě CV2, která říká, že dívka je ráda s partnerem a přáteli, to však nijak nevystihuje její vyjádření o procházkách, sportu ani focení. CV2 spíše vyjadřuje názor, že CD7 ráda nakupuje, o tom však dívka vůbec nehovoří. Nikdo z vychovatelů neví o zálibě dívky ve focení.

S dívkou CD7 se shodují vychovatelé CV1 a CV3.

Kód K4: „Co nemám ráda“: Zde se projevují dívčiny kritické postoje. Vychovatelka CV1 ve své výpovědi na kritičnost dívky poukazovala již při její osobní charakteristice. Teď znovu říká, že dívka nesnáší odlišnost u ostatních lidí, a to jak názorovou a povahovou, tak vzhledovou. Do stejné kategorie lze zařadit i tvrzení vychovatelky CV2, jež se domnívá, že dívka nemá ráda projevy v chování ostatních dětí v dětském domově. V tomto bodě se zcela odlišně od názoru dívky i dalších dvou vychovatelů vyjadřuje CV3, který myslí, že se dívka jen nerada podřizuje pravidlům.

Větší informovanost o názorech dívky CD7 v tomto bodě vykazují vychovatelky CV1 a CV2.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Vychovatelé mají mezi sebou zcela odlišný postoj k tomu, jaké změny by dívka přivítala ve svém životě. CV3 si myslí, že by chtěla víc volnosti, vychovatelka CV2 vyjadřuje přesvědčení, že by si přála dodělat školu a žít s partnerem,

cestovat. Tyto změny ale CD7 hodnotí spíše jako to, co čeká od budoucnosti. V současnosti je ale spokojená a nechce nic měnit.

Naprosto shodně se vyjádřila pouze jedna vychovatelka a to CV1.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Znalost jejich přátelských vztahů CD7 s vrstevníky prokazují znovu vychovatelé CV1 a CV3. Stejně jako dívka vypovídají, že přátele v domově nemá, žádné vztahy s vrstevníky zde neudrhuje, naopak má hodně kamarádů mimo zařízení. Vychovatelka CV2 si myslí v rozporu s tvrzením dívky, že má kamarádku i v dětském domově. Tento vztah ale dívka zřejmě nehodnotí stejně jako vychovatelka CV2.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Podporu dospělými v zařízení si dívka představuje tak, že by jí měli slovně podporovat a ujišťovat ji, že vše zvládne. Vyjadřuje svůj názor, že v dřívější době měla jako oporu v dětském domově ředitele zařízení, postupně ale dospěla spíše k tomu, že ji vychovatel CV3 a vychovatelka, která se výzkumu neúčastní, znají lépe, a tak se začala raději svěřovat jim.

Vychovatelé nejsou jednotní. CV1 si myslí, že dívka má podporu u svého přítele. CV2 zmiňuje ředitele a vychovatele, a to kmenové i z jiných rodinných skupin. CV3 opět hovoří o řediteli i o vychovatelích, není si ale vůbec vědom toho, že dívka jmenuje právě jeho jako jednoho ze svých dvou největších důvěníků v zařízení.

Stejně tak se s dívkou shodují CV2 a CV3 v názoru o formě podpory, která by jí vyhovovala. CV1 si naopak myslí, že by dívku bylo třeba víc kritizovat a mluvit s ní na rovinu.

Podporu dospělými tak, jak si ji představuje dívka CD7, mají lépe zmapovanou vychovatelé CV2 a CV3, kteří jsou s dívkou ve shodě.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Všichni tři kmenoví vychovatelé se zcela shodují v tom, že si je CD7 vědoma dobrého materiálního zajištění a cítí pocit jistoty, podpory a zázemí.

Souhlasně s nimi dívka skutečně na dětském domově oceňuje jednak materiálně v podobě placeného vzdělávání na soukromé škole, ale také slušné vychování, podporu od vychovatelek ve vztahu s přítelem a kamarády mimo zařízení.

V neposlední řadě dívka CD7 říká, že si váží trpělivosti vychovatelů s dětmi. Toho jediného si vychovatelé zřejmě nejsou vědomi.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Největší přání dívky CD7, které by si mohla splnit kouzlem, spočívá v klidné rodině s přítelem. Dívka nezapomíná ale ani na zdraví a štěstí pro všechny své blízké. V tomto bodě se s dívkou CD7 shodují dva vychovatelé, totiž CV2 a CV3.

CV1 myslí na dívčino uplatnění v profesi, které sice dívka nezmiňuje přímo v tomto tématu, ale mluví o něm hned v následujícím okruhu týkajícím se budoucnosti.

Kód K10: „Budoucnost“: I v otázce budoucnosti dívka hovoří o tom, že bude žít se svým přítelem, bude čekat své první dítě a bude se věnovat práci kadeřnice, která je její profesí. V tomto případě se dívka shoduje plně se všemi třemi kmenovými vychovateli rodinné skupiny C.

Největší empatii vůči dívce CD7 vykazuje její kmenová vychovatelka CV1, která se s dívčíným náhledem na svět, názory a postoji shoduje v rozhovoru ve všech deseti oblastech. To je zřejmě dáno její dlouhodobou péčí o CD7. Tato vychovatelka působí jako kmenová vychovatelka rodinky, v níž je umístěna dívka CD7, s krátkým přerušením 11 let, tudíž je povědomí vychovatelky zřejmě stavěno na pevných základech, které si sama vybudovala výchovnou prací s dívkou CD7.

Vychovatel CV3, kterého dívka zmiňuje jako jednoho z dospělých, kterým může svěřit, se s dívkou shoduje v osmi oblastech z desíti. Má tedy s dívkou taky velmi empatický vztah, jenž je založen pravděpodobně na stejných základech – s dívkou pracuje již 10 let jako kmenový vychovatel. Stejnou dobu s dívkou pracuje také kmenová vychovatelka CV1, která stejně jako CV3 odpověděla shodně s dívkou v osmi z desíti oblastí.

Ani vychovatelka CV2 není v tomto případě příliš vzdálená názorům dívky. Shoduje se s ní v šesti oblastech z desíti oblastí. Toto svědčí o jejím rychlém navázání vztahu s dívkou CD7, která není nikterak problémovou, naopak je komunikativní a spolupracuje s vychovateli. Takto mohlo dojít k rychlému zvládnutí všech informací, které vychovatelce CV2 mohou pomáhat s další motivací dívky a výchovnou prací s ní.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD8	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...jsem vevnitř strašně hodná, ale někdy se prostě chovám jak největší krypl... člověk, kterej se nechá hrozně ovlivnit. Pak mám problémy...jsem ale veselá a šťastná osoba...	Nevyrovnaná, nevyhraněná, málo sebevědomá a stále se hledající dívka. Maskuje svou jasnou nejistotu za vulgaritu, za drsnost... ...moderní, ale málo sebevědomá holka.	-	Dospívající dívka velmi drsného chování... říká, že by chtěla být chlap. Je nespolehlivá... dělá si, co se jí zachce... velmi vulgární a nepříjemná. Se sklonem k sebepoškozování. ...že je dospívající holka, že je samostatná a chce víc svobody.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Kamarádi a rodina. A taky zdraví. Bez rodiny, bez kámošů a bez cigár.	Mít kamarády, být členem party a být brána ostatními. Bez rodiny, hlavně starší sestry, bez kamarádů.	-	Cigarety. Kontakt se sestrou... kontakt se zbytkem rodiny. Bez cigaret a bez sprostého vyjadřování.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Vůbec nic. ...můj smysl pro humor.	Já si na ní vážím její otevřenosti. ...pracovitosti. Ničeho.	-	...vážím si její pracovitosti. V případě potřeby je ochotná pracovat i za druhé. Byla by pyšná na svoje drsné chování, hranou neohroženost.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	Ráda chodím ven, užívám si s kamarádkama. Mám ráda hudbu.	Kamarády, partu, zážitky... povrchnosti, jako alkohol, drogy, cigára.	-	Ráda sleduje filmy, poslouchá hudbu. Často navštěvuje tu svoji sestru. S ní se potom chodí bavit, bohužel ale nevhodným způsobem.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	...falešné lidi...řev...některý akce na domově, kde jsou pochody a tůry...koprovku, játra a pavouky.	Odpovědnost. Nesnáší taky režim a řád.	.	Když se o ni kdokoliv stará, chce jí radit.... Nemá ráda kritiku kohokoliv z rodiny, včetně její sestry.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen v domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	Nic bych neměnila. Zůstala bych na domově, protože jsem tady vyrůstala, mám tady rodinu. A u nás doma se furt hádají.	...maximum volnosti, bez práce, bez jakékoliv odpovědnosti.	-	Modernější vybavení domova, lepší vybavení pokojů. Lepší vztahy s matkou a rodinou obecně.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD8	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Mám. Kámošky. Mimo domova taky.	V domově kamarády má... součástí té jejich party problémových dětí. Mimo domov má hlavně sestru, ale i kamarády, taky ne moc hodnotné.	-	Ano, má tady takovou kamarádku. Mimo zařízení myslím, že krom sestry nikoho nemá. S vrstevníky ve škole spíš nevychází.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	Nic...Říkat, že to zvládnou, že na to mám. Ať to nevzdávám, že můžu být nějak normální jako...normálně žít.	Dávat jí peníze, jak si řekne ... si cení jen materiálních statků.	-	Posilovat její zdravé sebevědomí, vést s ní rozhovory... najít nějakou kvalitní zálibu
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	Jo, určitě, tety.	Nemá.	-	...má, ale nevyužívá to příliš často.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje v domově?	Kód K8	...pomáhají s věcmi, který třeba nezvládáme a nerozumíme jim...třeba se školou, abysme měli nějaký vzdělání, nebo jak se chovat, co můžeme a co nemůžeme dělat, se stylem života prostě.	Nic.	-	Materiální zajištění... možnost aktivně trávit volný čas, i když poslední dobou ji to už příliš taky nezajímá.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Vrátila bych zpět svyho tatu, kterej umřel. A abych nemusela do pastáku.	...mít spoustu peněz. Možná žít s rodinou.	-	...chtěla být s rodinou, s matkou. Nevím.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD8	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Nic, budu o 5 let starší.(smích) Tak né no. ...nebudu v domově, budu si dělat, co chcu... všechno zařizovat sama, starat se sama o sebe. Tak, jako trochu se toho bojím no...uvidíme.	Bez práce, volná, bez zodpovědnosti. Nic nedělat, nechat se žít.	-	Nevím...mám obavu, že z ní bude alkoholik bez práce.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: CD8 je sedmnáctiletá dívka, která o sobě tvrdí, že je vnitřně velice hodná, ale díky svojí velké ovlivnitelnosti má problémy. Doslova říká, že se chová, „jak největší krypl“. Jinak sama sebe ale vidí jako šťastnou a veselou osobu. Nenachází na sobě ovšem nic, na co by byla pyšná. Myslí si, že její okolí na ní bude oceňovat její smysl pro humor.

Kmenoví vychovatelé CV1 a CV3 shodně dívku vykreslují jako slečnu drsného chování, na níž si ale váží její pracovitosti a ochoty pracovat i za druhé. CV1 dodává, že má ráda její otevřenost.

Vychovatel CV3 o CD8 říká, že je i nespolehlivá, dělá si, co ji napadne, má sklony k sebepoškozování a dál neřeší příčinu. Dále si myslí, že chce víc svobody a je pyšná na své drsné chování a hranou neohroženost.

Vychovatelka CV1 vidí dívku především jako nevyrovnanou, s narušeným sebevědomím, nevyhraněnou a hledající se. Předpokládá, že právě svoji nejistotu potřebuje dívka skrývat za drsnost a vulgárnost, se kterou jedná s okolím. Myslí si, že dívka CD8 si je vědomá svého nízkého sebevědomí a také že si sama na sobě ničeho neváží. V tomto tématu je vychovatelka CV1 ve shodě s podanou výpovědí dívky, která opravdu uvádí, že má problémy s chováním hlavně proto, že se nechá příliš ovlivnit. Sama na sobě si pak ničeho neváží.

Vychovatel CV3 sice vnímá, jak se dívka navenek chová, ale neřeší příčinu. Zmiňuje snad jen, že její neohroženost je hraná.

Kód K2: „Co je důležité“: CD8 říká, že je pro ni důležitá rodina, kamarádi a zdraví. Zmiňuje, že mimo svých blízkých nemůže být také bez kouření cigaret.

Stejné priority u dívky odhadují i oba vychovatelé.

Kód K3: „Co mám ráda“: CD8 deklaruje, že má ráda hudbu a ráda si chodí s kamarádkami ven užívat zábavu.

Stejně tak vypovídají i oba vychovatelé. Ti ale shodně říkají, že dívka má tyto zážitky spojené s alkoholem, drogami a kouřením. Vychovatel CV3 dodává, že za vším zřejmě stojí její starší sestra, se kterou se dívka chodí bavit.

V tomto bodě jsou vychovatelé informováni a znají dobře i názor dívky.

Kód K4: „Co nemám ráda“: Vychovatelé podávají v tomto bodě rozporuplné výpovědi.

Dívka uvádí, že nemá ráda křik a falešné lidi. Z DD jmenuje akce, kde musí na delší pochody, ale i koprovou omáčku a játra. Zmiňuje také pavouky.

Naproti tomu se vychovatelka CV1 domnívá, že CD8 vadí především odpovědnost, ale také režimové vedení.

Vychovatel CV3 v rozporu s výpovědí kolegyně i dívky CD8 uvádí, že dívka nemá ráda kritiku kohokoliv z její rodiny a nestojí o rady a starostlivost okolí.

Ani jeden z vychovatelů nemá informace o tom, co dívka opravdu nemá ráda. Humorně v kontextu výpovědi CD8 působí fakt, že vychovatel CV3 je právě tím vychovatelem, který organizuje v dětském domově výlety spojené s turistickými pochody a dívka jistě vzhledem k svojí povaze svůj odpor k této činnosti nijak neskrývá.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: V dotazu na to, co by dívka CD8 chtěla změnit ve svém životě, dívka vyjadřuje, že jí život vyhovuje tak, jak je nastavený teď. Domov chápe jako své zázemí, v němž vyrostla, má zde svoji rodinu (kromě AD3 je bývalou klientkou zařízení i její zmiňovaná starší sestra). Doma být nemůže, jelikož se tam stále hádají.

CV3 vyjadřuje názor, že by dívka přivítala modernější vybavení domova a také zlepšení vztahů s rodinou.

CV1 si myslí, že by chtěla volnější režim, bez práce a odpovědnosti. Nelze říct, že by dívka tyto věci nepřijmula, pokud by jí byly nabídnuty, ale její prioritou zřejmě nejsou. Prioritou je pro dívku CD8 přání být dál v dětském domově a nic neměnit.

Vychovatelé jsou v rozporu s dívčíným tvrzením.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Vychovatelka CV1 říká, že kamarádské vztahy dívka v domově udržuje, především je pak v dětském domově členkou party problémových dětí.

Mimo domov má podle vychovatelky kamarády podobného ražení, především potom svoji starší sestru.

Vychovatel CV3 ví, že má dívka kamarády jak v zařízení, tak mimo. Také hodnotí to, že například v rámci učiliště se svými vrstevníky dívka nevychází.

Jejich tvrzení dívka potvrzuje svojí výpovědí o tom, že má blízké přátelské vztahy jak v zařízení, tak mimo něj.

Vychovatelé jsou orientováni v této oblasti.

Kód K7: „Podpora dospělými“: CD8 cítí podporu od tet z DD, od kterých by si přála, aby jí říkaly, že vše zvládne, že má na to žít normální život a aby to nevzdávala. Čeká povzbuzení, dodávání sebevědomí. Vyjadřuje vůli vést život v souladu s normami společnosti, ve které žije, ale stejně jako v prvním okruhu dává najevo, že je ovlivnitelná a nemá příliš velkou vůli zvládnout problémy sama.

V souladu s přáním dívky je zde pouze jeden s vychovatelů, a to CV3, který si myslí, že dívka potřebuje vést s dospělými rozhovory, při nichž jí budou posilovat její zdravé sebevědomí. Také si myslí, že je třeba jí pomoci nalézt kvalitní zájmy k vyplnění volného času, který jinak zřejmě tráví s problémovými lidmi. Ví také, že dívka oporu ve vychovatelích vnímá, ale nechodí za nimi se svými problémy příliš často.

Zcela v rozporu s CD8 i s CV3 je vychovatelka CV1, která si myslí, že dívka by ocenila zejména peníze, jelikož je zaměřená materiálně. Také si myslí, že dívka nemá mezi dospělými žádné osoby, na něž by se v případě potřeby obrátila s čímkoliv.

V oblasti toho, co by dívka chtěla nastavit v podpoře dospělými, je s dívčíným názorem v souladu pouze jeden z vychovatelů.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Zatímco si CV1 myslí, že CD8 na dětském domově nic neoceňuje, CV3 se domnívá, že si dívka váží především materiálního zabezpečení a možnosti trávit volný čas aktivně. CD8 ale v rozporu s jejich názorem uvádí, že si dívka váží podpory zařízení, kterou dětem zařízení poskytuje v oblasti orientace ve věcech, jež by samy nedokázaly řešit, ale také v oblasti vzdělávání a výchovy, a to s cílem pomoci jim do budoucího života.

Vychovatelé rodinné skupiny C nemají správné informace o tom, co dívka CD8 oceňuje na zařízení a potažmo i na jejich vlastní práci.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Vychovatelé vyjadřují svůj názor, že by dívka chtěla žít znovu se svojí rodinou. CV1 dodává, že by chtěla mít spoustu peněz.

Možnost života s rodinou již ale dívka v předchozí části rozhovoru zamítla. Chtěla by ale znovu vrátit k životu svého zemřelého otce, který jí chybí. Také by chtěla zůstat v zařízení a nemuset odejít „do pastřáku“. Téma možnosti svého setrvání v zařízení opakuje podruhé během rozhovoru. Zřejmě je to věc, která ji trápí. Je si vědoma svého problematického chování, ale nedokáže jej ovládat.

Vychovatelé nejsou orientováni v oblasti největších přání dívky CD8.

Kód K10: „Budoucnost“: Do budoucna hledí kmenoví vychovatelé u dívky CD8 s obavou. CV1 se domnívá, že bude dívka ráda, že nemá žádnou odpovědnost, že je volná. Nebude tedy schopná pracovat, bude se nechávat žít.

CV3 si dokonce myslí, že bude CD8 kromě nezaměstnanosti také závislá na alkoholu, k jehož požívání má podle něj dívka blízko.

Dívka sama naráží na to, že bude starší, nebude už v domově a bude si dělat, co sama bude chtít. Říká ale, že situace, kdy si bude sama vše zařizovat a starat se o sebe, se bojí.

Vychovatelé sice nejsou ve shodě s výpovědí dívky, ale dokreslují její výpověď, v níž dívka sama říká, že se těší na svoji volnost a bezstarostnost a bojí se, že nebude schopna si plnit své povinnosti v rámci dospělého života.

Dívka CD8 byla ještě před dokončením výzkumu přemístěna do výchovného ústavu. Důvodem byly útěky ze zařízení, neplnění školní docházky a neomluvené absence ve škole, užívání alkoholických nápojů, podezření na užívání omamných látek, sebepoškozování, vulgární a hrubé chování k dětem v zařízení i k personálu.

V rozhovoru kmenoví vychovatelé prokazovali empatii vůči dívce na nižší úrovni. Souhlasně s výpověďmi dívky vypovídala CV1 v pěti, CV3 pak v šesti oblastech rozhovoru. V názoru na dívku se ale společně shodovali.

Vychovatelé vůbec nebyli orientováni v otázkách toho, čeho si dívka cení na dětském domově a co by chtěla změnit. Neměli ani přehled o jejích největších přáních a obavách do budoucna. O tom, kdo a jak by dívku mohl podpořit, měl povědomí pouze vychovatel CV3. Autorka práce se domnívá, že za pomoci znalostí těchto názorů dívky by se bývalo dalo pracovat na nastavení lepší motivace pro zlepšení dívčina chování tak, aby nemusela rok před dosažením plnoletosti a po pětiletém pobytu v zařízení odejít do výchovného ústavu.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD9	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	...jak se lidi chovají ke mně, tak já k nim. Mám ráda společnost, dokážu se bavit, prostě společenská.	Suverénní, odhodlaná, spolehlivá holka, která ale trpí hysterickými sklony. Je hodně sebestředná. ...dospělá, odpovědná a spolehlivá, že se snaží mít život pod kontrolou a jde jí to.	-	Mladá dívka, žena? Veselá, družná, bezprostřední, ráda se baví. Občas je ale hrozně vznětlivá, potom je i vulgární a nepřijemná. ...je pracovitá, pracuje i sama na sobě, snaží se, aby z ní něco bylo...dobré vztahy se sourozenci, má o ně zájem... bezprostřední a kamarádká
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Abych dosáhla cíle, který mám v plánu. Chtěla bych dodělat školu a pak pracovat, mít bydlení a postarat se o bráchy. ...bez hudby, přátel a taky bez své rodiny.	Její uplatnění v životě... žít tak nějak normální život...Chce být braná vážně a jako právoplatný člen společnosti.	-	Cigarety. Styky s matkou a bratry. Zábava, kamarádi. Bez cigaret. Bez kontaktů s matkou a s bratry.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšná? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na ní vážíte, co se Vám na ní líbí? Čeho myslíte, že si sama na sobě váží, co se jí na sobě líbí, na co je pyšná?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Hmm...Když něco řeknu, tak to dodržím...na to, že jsem se vrátila do školy...A mám dobry známky. ...hodně lidí mě má rádo, protože se dokážu bavit a dělat srandu a směju se, i když mi třeba do smíchu není.	...nezávislosti a nezdolné snahy se odtrhnout od rodiny... ...určitě právě toho, že je poměrně schopná se o sebe postarat.	-	Má cíl a jde si za ním. Je možné se s ní rozumně bavit. Snaží se uspět, změnit svůj život, být dobrým členem společnosti. Přišla sem ve stavu, kdy byla na ulici, dnes chodí do školy, snaží se. ...svě bezprostřednosti. Dobrých výsledků ve škole...soběstačný jedinec.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD9	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš ráda, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má ráda?	Kód K3	...popovídat s přáteli, posedět někde, jít na různé akce. Prostě se bavit s kamošema.	Společnost, zábavu s přáteli, a když má dost peněz.	-	Ráda se baví, ráda dlouho potom spí. Má ráda sledování filmů v televizi. A taky svého přítele.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš ráda? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá ráda?	Kód K4	...když mě lidi odsuzují podle toho, co slyšeli, protože neví, co jsem si prožila a ještě vytvářej drby.	To nevím, neuvědomuju si nic.	-	Je vznětlivá, dokáže být vulgární a to vše při hádkách, které ji pak mrzí. To nemá ráda.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen na domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...že by se dívali vychovatelé na všechny děcka stejně... Mělo by to být spravedlivější a né, že někdo nemusí dělat nic a někdo zase musí dělat všechno... když řeknu něco na někoho z děcek, tak to hned otočí proti mně. Že se jako mám dívat na sebe...někteří vychovatelé se dost přetvařují.	Nic mě nenapadá, myslím, že s tím, jak je to teď, je relativně spokojená.	-	...modernější zařízení domova a pokojů, větší pořádek. A hlavně změnu chování ostatních dětí. Dost pořád mluví o tom, jak je to hrozné, jak se chovají.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	...to je dost složité...Já se bojím někomu věřit, ale tak v poslední době mám důvěru k jedné holce na rodince. Cokoliv bych jí neřekla jako, ale něco jo...svoje trápení držím v sobě...	Má kamarády jak v domově, tak mimo. Je komunikativní, oblíbená.	-	Nemyslím... s dětmi nemá nijak zvlášť dobré vztahy. Mimo bratrů.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD9	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by její okolí a lidé kolem měli dělat, aby ji podpořili, co jí pomáhá?	Kód K7	...v tom, když už nevím, z které do které a nevím si třeba s něčím rady...	Pomocť jí s nalezením jejího uplatnění a taky jí dát materiální podporu do začátku dospělého života.	-	Asi ji vyslechnout, ráda si totiž povídá.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	...kterýmu říkám svoje problémy je pan ředitel...Oni mi poradí i ostatní, ale...Moc jim nevěřím.	Dospělým si myslím, že až tak nedůvěřuje.	-	Ano. Mimo vychovatelů chodí i za ředitelem.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	...že se tady dělají pořád nějaký akce... dělat pořád nějaký věci...že jsou někteří vychovatelé trpěliví a dokážou si poradit s děckama. I s těma, co třeba se neumí moc chovat.	...materiální zabezpečení.	-	Materiální zajištění...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohla udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Tak kdybych uměla kouzlit, tak bych vrátila čas zpátky a už bych pak věděla, jak je život, tak bych si ho zařídila úplně jinak.	Narovnání vztahu s rodiči, jejich uvědomění si svých chyb a napravení situace. Když by nešlo, aby se její sourozenci k nim vrátili... mít dost prostředků, aby si je mohla vzít k sobě a postarat se o ně.	-	Chtěla by zlepšit chování ostatních dětí, aby nedělaly ostudu zařízení a nekazily atmosféru domova a taky neničily zařízení domova.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	To neví nikdo a nikdo, kde budeme, nevidí, ale chcu mít jistotu, vyjitou školu, svůj byt a práci. A dál se stýkat s domovem, s lidma tady a taky s mojí rodinou, i když mě dost teda někdy štvě.	...už jako vdaná, s partnerem a dětmi...	-	Bude dospělá, bude pracovat, bude mít malé dítě.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: CD9 je kódové označení pro mladou ženu, která v době rozhovoru měla 19 let. CD9 se hodnotila při rozhovoru jako společenský a zábavný člověk, který se chová k lidem stejně jako oni k ní. Myslí si, že právě její

společenská povaha a zábavnost je tím, co na ní mají lidé rádi. Sama na sobě si váží toho, že je spolehlivá a zodpovědná a že se znovu dokázala vrátit do školy, mít v ní dobré známky a snažit se o dokončení svého vzdělávání.

Vychovatel CV3 vidí CD9 jako společenskou, bezprostřední, občas ale i vznětlivou, potom nepříjemnou a vulgární osobu. Oceňuje na ní, že je pracovitá, pracuje na sobě a má dobré vztahy se sourozenci. Prošla podle něj velký kus cesty k tomu, být úspěšnou mladou ženou. Vychovatelka CV1 říká o CD9, že jde o suverénní a odhodlanou dívku, která má ale hysterické sklony a je hodně sebestředná. Celkově si na ní ale cení její spolehlivosti a odpovědnosti a toho, že se snaží svůj život držet pod svojí kontrolou a odtrhnout se od rodiny, u které je zřetelná patologie.

Vychovatelé se v hodnocení dívky shodují. S dívkou jsou potom ve shodě, co se týče spolehlivosti, její snahy pracovat sama na sobě. CD9 ale zřejmě vůbec nemá náhled na negativní stránku svojí povahy – zde vychovatelé ve shodě tvrdí, že je vznětlivá, impulsivní. CV1 dokonce vidí sklony k hysterii.

Kód K2: „Co je důležité“: CD9 říká, že je pro ni důležité splnit si své cíle, postarat se o bratry, zařídit si bydlení, mít práci, vše pro život. Nemůže žít bez hudby, přátel a své rodiny.

Vychovatelé mají náhled na názory dívky. Každý ale vidí pouze část její výpovědi i ze svého hlediska. Vychovatelka CV1 ví, že si dívka chce zařídit normální život a být právoplatným členem společnosti, mít své uplatnění v ní. Vychovatel CV3 je zase informován o tom, že důležitost dívka vidí ve své rodině, ale také v kamarádech, zábavě s nimi a v kouření.

V této oblasti je více ve shodě s dívčíným názorem vychovatelka CV1.

Kód K3: „Co mám ráda“: CD9 označuje zábavu s přáteli, povídání, posezení za to, co má opravdu ráda. Stejně vypovídají i oba kmenoví vychovatelé. K tomuto tvrzení ještě dodávají, že je ráda, když má na tento typ zábavy dost peněz a že také ráda sleduje filmy a má ráda čas se svým přítelem.

V tomto bodě jsou vychovatelé v názoru CD9 dobře orientováni.

Kód K4: „Co nemám ráda“: CV1 si neuvědomuje nic, co by dívka vysloveně neměla ráda. Druhý z vychovatelů si myslí, že nemá ráda důsledky svého chování a že ji mrzí, pokud se k někomu chovala vznětlivě a hádala se s ním. CD9 ale v rozporu s oběma

vychovateli vypovídá, že nemá ráda pomluvy a odsudky lidí, kteří ji neznají a neví, čím si v životě prošla.

V tomto bodě oba vychovatelé vypovídají v rozporu s dívkou CD9.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: Vychovatelka CV1 si neuvědomuje nic, co by dívka mohla ve svém současném životě chtít změnit. CV3 si myslí, že by dívka přivítala změnu v chování ostatních dětí na dětském domově a také modernizaci pokojů a větší pořádek v zařízení. CD9 ale vypovídá v rozporu s oběma vychovateli – nevyhovuje jí, že se vychovatelé chovají k dětem rozdílně, že nerozdělují spravedlivě povinnosti a že se přetvařují. Zmiňuje také to, že pokud řekne něco proti někomu z dětí, je její tvrzení otáčeno proti ní a je jí doporučeno zaměřit se sama na své chování. To zřejmě souvisí s vychovateli již avizovanou sebestředností a výbušností dívky. CD9 by zřejmě potřebovala pro lepší orientaci v životních situacích na dětském domově otevřenější komunikaci o pocitech a problémech jak svých, tak vychovatelů.

Vychovatelé názor dívky na oblast toho, co by chtěla mít jinak ve svém momentálním životě, vůbec neznají.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: K vrstevnickým vztahům CD9 říká, že se bojí někomu věřit. Má sice na rodinné skupině jednu kamarádku, ale se vším se jí rozhodně nesvěřuje. Svá trápení si nechává pro sebe.

CV1 si myslí, že je dívka oblíbená a má kamarády, kterým se svěřuje jak v zařízení, tak mimo něj. CV3 vyjadřuje názor, že ve skutečnosti nemá dívka s nikým tak kamarádské vztahy a že s dětmi spíš ne vychází.

Vychovatelé jsou v rozporu mezi sebou při svých tvrzeních. S dívkou se pak vůbec neshodne vychovatelka CV1, naopak CV3 zřejmě dívčinu situaci v přátelských vztazích s vrstevníky chápe lépe.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Podporu dospělých dívka potřebuje v okamžiku, kdy si s řešením svých problémů už sama neví rady. Svěřuje se pouze řediteli zařízení. Poradí jí sice i ostatní pracovníci DD, těm ale podle svých slov nevěří.

Vychovatelka CV1 ví o nedůvěře dívky v dospělé. Myslí si, že podpořit dívka potřebuje hlavně v nalezení svého uplatnění v životě a také je třeba jí poskytnout materiální podporu. CV3 si myslí, že je třeba si s CD9 povídat a vyslechnout ji. Jako jejího důvěrníka vidí ředitele domova a také vychovatele.

Vychovatelé s dívkou nejsou v naprosté shodě. Vychovatel CV3 je ale názorům dívky blíž. Chápe, že jejím důvěrníkem v rámci zařízení je ředitel DD i to, že dívka potřebuje především radu a komunikaci v situaci, kdy si neví rady.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Zatím, co vychovatelé v naprosté shodě mezi sebou vyjadřují názor, že dívka CD9 oceňuje na dětském domově především materiální zabezpečení, dívka sama hovoří o tom, že je zde dobře naplněn volný čas dětí.

Zmiňuje také trpělivost některých vychovatelů s dětmi a to, jak si dokážou poradit i s dětmi, které mají problémy v chování.

Rozporuplně toto prohlášení dívky působí v kontextu předchozích kritických vyjádření na adresu vychovatelů. Dívka ale doslovně říká pouze „někteří vychovatelé“. CD9 zřejmě není úplně schopna diferenciovaně hovořit o konkrétních případech dobré nebo špatné praxe.

Vychovatelé nejsou seznámeni s názory dívky CD9 na to, co oceňuje na dětském domově.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Zatímco CD9 hovoří o možnosti vrátit zpět čas a do života jít znovu, tentokrát už poučená o tom, jaký život je a s šancí jej jinak uchopit, myslí si vychovatelka CV1, že by stála o nápravu vztahů v rodině do takové míry, aby se její sourozenci mohli vrátit domů, nebo mít možnost se o ně postarat osobně. CV3 si myslí, že by chtěla změnit projevy v chování dětí z DD.

Oba vychovatelé jsou v rozporu s vyjádřením dívky CD9.

Kód K10: „Budoucnost“: CD9 vidí svoji budoucnost v tom, že bude mít jistotu, která spočívá ve výučním listě, práci a bydlení. Plánuje být dál ve styku s dětským domovem, což zřejmě pramení jednak z podpory, kterou jí zařízení poskytuje, a jednak z faktu, že v domově dál zůstávají její sourozenci. Stejně tak chce být ve styku i se svojí rodinou a to přesto, že s jejím chováním nesouhlasí a chce se z jejího vlivu vymanit.

Vychovatelé si myslí, že dívka bude chtít mít svoji rodinu, dítě, práci. Dívka sice nevypovídá v přímém rozporu, ale dítě a rodina není zřejmě tím, co by chtěla řešit jako prioritu v budoucnosti, na kterou byla dotazována.

Vychovatelé jsou z větší části orientováni v plánech CD9 do budoucnosti.

CD9 je dnes již dvacetiletá žena, která ještě před dokončením výzkumu odešla do samostatného života. Dálkově při práci dokončuje střední odborné učiliště.

V samostatném životě je podle informací autorky práce dívka úspěšná a soběstačná, udržela si práci s bydlením, kterou jí zařídil DD, občas poskytuje možnost jet k ní na víkend i svým bratrům, kteří dál setrvávají v dětském domově. Plní si tak věci a předsevzetí, která v rozhovoru označovala za důležitá.

Autorka práce měla možnost s CD9 několikrát od jejího odchodu ze zařízení hovořit. Náhled dívky se samozřejmě s příchodem zodpovědnosti a samostatného života se všemi problémy změnil. Dívka dnes mnohem méně zdůrazňuje nevýhody, které na zařízení spatřovala. Dokumentovat její změny postojů by bylo jistě zajímavé, ale není to součástí této práce.

Vychovatelé vykazovali vůči CD9 nízkou míru empatie. Dokázali popsat její povahu, i čeho si zřejmě na sobě bude cenit. Zčásti byli orientováni v jejím pohledu na budoucnost.

CV1 ví, co je pro dívku důležité, CV3 má částečný přehled v tom, jak si dívka stojí v mezilidských vztazích, které by jí mohly přinášet v životě oporu. S dívkou se ze všech probraných témat shodla CV1 ve dvou oblastech, CV3 pak ve třech oblastech z desíti.

Komunikaci mezi dívkou a vychovateli, jak usuzuje autorka práce, ovlivňuje zejména nedůvěra dívky k vychovatelům, její nechuť se jim svěřovat se svými problémy a názory, ale také postoje vychovatelů, kteří podle vyjádření dívky její problémy neřeší, ale odkazují ji na to, aby se dívala sama na sebe a hledala příčiny u sebe. Je otázkou, do jaké míry právě tyto postoje vychovatelů stojí za nechtím dívky se jim svěřovat a tudíž i za výsledkem porovnání těchto rozhovorů.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdo jsi, co jsi za člověka? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdo je toto dítě, které máte na svojí rodinné skupině? Co by na tuto otázku odpověděla ona?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Dítě z dětského domova. Povahově budu asi flegmatik.	Nezodpovědný a požitkářský salámista. ... dospělý a charismatický mladík, lehce proplouvající životem.	-	Mladík, který je plnoletý, ale občas se chová jako dozrávající puberták...ve škole má dost neomluvených absencí a je mu to jedno. Je nespolehlivý, často lže. Poslední dobou se hlavně vyhýbá práci, praxi. ... nekonfliktní. Slušný k dospělým. A že je technicky nadaný.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co je pro tebe důležité? Bez čeho nemůžeš být? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Bez čeho nemůže podle Vás být?	Kód K2	Dodělat školu, učeňák. A umět si vydělat peníze. Bez svých přátel, bez rodičů a bez své přítelkyně.	Je velice materiálně zaměřený. Asi auto, motorka, požitky materiálního charakteru a prachy. Bez peněz, kšeftování, auta a sexu.	-	Mít auto. Mít svoji přítelkyni. A hlavně naprostá volnost.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co se ti na sobě líbí, na co jsi pyšný? Co se na tobě líbí tvému okolí? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Čeho si na něm vážíte, co se Vám na něm líbí? Čeho myslíte, že si sám na sobě váží, co se mu na sobě líbí, na co je pyšný?(zvýrazněná odpověď)	Kód K1	Že když něco fakt chci, tak to dodělám, dotáhnu do konce. ...jsem kamarádský, ochotný...se vším pomůžu.	Manuální zručnosti, je moc šikovný... jeho schopnost hodit všechny problémy za hlavu a nezávislost. ...že je šikovný a umí vydělat peníze. Je zručný.	-	Je slušný, nekonfliktní. Dá se s ním rozumně promluvit. Jen škoda, že nedá na rady dospělých a je tak nespolehlivý. Technického nadání a zručnosti, klidné povahy... nekonfliktnosti.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co máš rád, užíváš si to? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si užívá, co preferuje, co má rád?	Kód K3	Volnost! Rozhodně volnost.	Jízdu na motorce a autem. A samozřejmě peníze.	-	Jízdu autem... A setkávání s kamarády
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co nemáš rád? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co naopak nemá rád?	Kód K4	Nedůslednost... Když mi někdo třeba i tady něčím pohrozí, ale nikdy to nesplní... ...neupřímnost a přetvářku.	Dochvilnost, odpovědnost.	-	Učení a školu. S velkým odporem se podřizuje režimu.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by mohlo být jinak? Na domově i ve tvém životě celkově. <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co odhadujete, že by toto dítě chtělo mít jinak – nejen v domově, ale i ve svém životě?	Kód K5	...potřebuju větší přísnost a důslednost. To tady teda není vůbec. Za moje chyby nebyl nikdy žádný postih, není přísnost, ani důslednost.	Přijít nějak lehce k penězům, nemít zodpovědnost a v životě si moc maximálně užívat bez snahy a práce.	-	Modernější zařízení pokoje, větší volnost, moc si dělat, co chce, a nikomu se nezodpovídat. Finanční pomoc vyšší než kapesné,...
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Máš v domově a mimo domov kamarády, kterým se můžeš svěřit a říct jim všechno? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má v domově kamarády? Může za někým podle Vás jít a říct mu cokoliv a bez obavy? Má takové kamarády mimo domov?	Kód K6	Ne, nemám. To jo, to mám.	Má dost kamarádů jak v domově, tak mimo.	-	Nemá a nemá o to ani zájem. Má kamarády mimo domov.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segment CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co by měli ostatní dělat, aby tě podpořili, pomohli ti? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co by jeho okolí a lidé kolem měli dělat, aby ho podpořili, co mu pomáhá?	Kód K7	Víc se o mě zajímat. Baví se jen se mnou. Ptát se mě na moje věci.	...domlouvat mu, kvůli jeho nespolehlivosti...	-	Vzhledem k věku se už dá jen těžko ovlivňovat. Ale při jeho životním stylu, jsem si jistý, že by se mu moc líbila pravidelná finanční výpomoc.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Můžeš přijít za někým z dospělých a svěřit se mu bez obav? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Má někoho, za kým může přijít a svěřit se mu bez obav mezi dospělými?	Kód K7	To mám...Můžu přijít za všema, ale hlavně z rodinky.	Nemá.	-	Ano...Chodí za vychovateli na rodince.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co oceňuješ na dětském domově, čeho si vážíš? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Co si myslíte, že toto dítě oceňuje na domově?	Kód K8	...že mám někde zázemí. Že se mám kam vracet a cítit se tam jak doma.	Asi nic.	-	Materiální zabezpečení a možnosti trávení volného času.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Kdybys mohl udělat jedno kouzlo a splnit si své největší přání, které kouzlo by to bylo? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kdyby toto dítě mělo možnost provést jedno kouzlo a splnit si jím největší přání, dokázete specifikovat, jaké myslíte, že by to kouzlo bylo?	Kód K9	Naučil bych svoje rodiče žít bez chlastu.	Výhra v loterii!	-	Dobrá práce, která mu dá možnost vydělávat při minimální námaze velké množství peněz.
<u>Otázka směrem k dítěti:</u> Co bude jinak, až se potkáme za 5 let? <u>Otázka směrem k vychovateli:</u> Kde se toto dítě vidí za 5 let?	Kód K10	Budu starší o pět let. Ne, já nevím, co si plánovat. Tak uvidím, nechám se překvapit, ne?	Se spoustou peněz v kapse a atraktivní přítelkyní po boku.	-	...pracující a rádně žijící člověk s rodinou.

Kód K1: „Kdo jsem, sebehodnocení“: CD10 byl v době rozhovoru devatenáctiletý mladý muž, který se pomalu chystal k dokončení svého vzdělávání na středním odborném učilišti a odchodu do samostatného života.

Sám sebe v rozhovoru označuje za dítě z DD, povahou flegmatik. Sděluje, že je pyšný zejména na to, že je schopen dotahovat věci, které si dá za cíl, do konce. Myslí si, že okolí si na něm cení kamarádské povahy a ochoty kdykoliv pomoci.

Vychovatelka CV1 říká ve shodě s chlapcem, že je nezodpovědný a požitkářský „salámista“. Myslí si, že se sám na sebe bude dívat jako na charismatického mladíka, který má schopnost lehce proplout životem, a člověka schopného vydělat peníze. Ona sama si cení jeho zručnosti, nezávislosti, schopnosti hodit problémy za hlavu.

CV3 označuje mladíka jako nespolehlivého doznívajícího puberťáka, který často lže, vyhýbá se školním povinnostem. Sám na sebe bude podle CV3 mít pohled jako na nekonfliktního, slušného a technicky nadaného mladého muže klidné povahy, na což bude i hrdý.

Vychovatelé se shodují s vyjádřením mladíka, i když poněkud jinou formou.

Kód K2: „Co je důležité“: Zatímco si vychovatelka CV1 myslí, že je CD10 především zaměřen materiálně a důležitost pro něj mají peníze, auto, motorka, kšeftování a sex, vychovatel CV3 říká, že je pro něj důležitá zejména naprostá volnost, potom přítelkyně a auto.

CD10 se k tématu vyjadřuje tak, že nemůže být bez přátel, rodičů a přítelkyně. Prioritou je pro něj dokončit učiliště a důležité je pro něj také umět si vydělat peníze.

S výpovědí CD10 se vychovatelé v tomto bodě celé šíři neshodují, i když zaměřenost mladíka vedle vztahů i na materiální zajištění je z této výpovědi zřejmá.

Kód K3: „Co mám ráda“: CD10 si s jednoznačností nejvíce užívá a má rád volnost.

Vychovatelé se shodně domnívají, že to bude jízda autem, na motorce. CV1 dodává, že má rád peníze, CV3 si myslí, že má rád čas strávený s přáteli.

Autorka práce se domnívá na základě znalosti chlapce, že všechny tyto činnosti do jeho konceptu volnosti zapadají. Proto se vychovatelé s chlapcem v této oblasti shodují.

Kód K4: „Co nemám rád/a“: CD10 v rozhovoru hovořil o tom, že nemá rád neupřímnost a přetvářku. Ve vztahu k zařízení zmiňuje to, že nemá rád nedůslednost, která se zde projevuje tím, že je mu pouze hrozeno postihem za nesplnění povinností. Tyto hrozby ale nejsou ale zrealizovány.

Vychovatel CV3 se v rozporu s chlapcem vyjadřuje tak, že chlapec nemá rád učení a školu, ale také režim, kterému se jen nerad podřizuje. Otázkou ovšem je, jestli opatření, která nejsou dotahována do konce, je možné jako režim označit.

Vychovatelka CV1 si myslí, že chlapec CD10 nemá rád požadavek dochvilnosti a odpovědnosti.

V tomto bodě jsou kmenoví vychovatelé s chlapcem CD10 v rozporu.

Kód K5: „Co chci mít jinak“: CD10 vyjadřuje potřebu větší přísnosti a důslednosti ve výchově. Mluví o tom, že tento přístup v domově chybí, že za jeho prohřešky nikdy nebyl nijak potrestán. Říká, že v zařízení není ani přísnost, ani důslednost ve výchově.

Jedná se o poměrně originální výrok vzhledem k tomu, že přichází od dítěte a navíc od chlapce, který je hodnocen jako nezodpovědný flegmatik s odporem k režimu. Zdá se ale, že si je chlapec plně vědom toho, že právě režimové vedení a důslednost vychovatelů by dokázala usměrnit jeho výkyvy v chování a přidržel ho u školy a práce.

Vychovatelka CV1 se domnívá, že CD10 nechce mít v životě za nic odpovědnost, chce si užívat života bez práce a snahy a mít hodně peněz, ke kterým přijde lehkou cestou.

CV3 si myslí, že by CD10 přivítal modernější zařízení pokoje, větší volnost, aby si mohl dělat, co chce, a finanční výpomoc vyšší, než má teď kapesné.

Vychovatelé se s chlapcem CD10 v ničem neshodují, nemají vůbec tušení o tom, že by CD10 byl naopak rád, kdyby oni jako dospělí dali jeho počínání nějaký řád a hranice.

Kód K6: „Kamarádi, přátelé“: Kamarády v dětském domově CD10 nemá, mimo zařízení ale spolehlivé přátele má.

Vychovatelka CV1 se mylně domnívá, že kamarády, kterým by se svěřil, má chlapec i v domově i mimo něj. Vychovatel CV3 shodně s CD10 tvrdí, že přátele v domově chlapec nemá a říká, že o to ani nestojí. Mimo zařízení takové přátele podle vychovatele má.

Kód K7: „Podpora dospělými“: Vychovatelka CV1 si myslí, že chlapec v dospělých v zařízení necítí oporu a nemá zde nikoho, komu by svěřil své problémy.

Vychovatel CV3 naopak tvrdí, že takové dospělé zde má a chodí se svěřit svým kmenovým vychovatelům na rodinné skupině.

Chlapec vypovídá v souladu s vychovatelem CV3. Své dospělé důvěrníky v zařízení má, cítí, že může přijít za kýmkoliv, ale hlavně za vychovatelem na rodinné skupině. Vychovatel CV3 zná v tomto ohledu chlapcův názor. V oblasti toho, jak by ona podpora chlapce měla vypadat, se ale názor chlapce od názoru vychovatelů již liší. Zatímco chlapec se vyjadřuje tak, že by se o něj měli víc zajímat, bavit se s ním a ptát se ho na jeho záležitosti, myslí si vychovatelka CV1, že je třeba mu domlouvat kvůli jeho nezodpovědnosti a vychovatel CV3 se domnívá, že ovlivnit jakkoliv chlapce v jeho věku se dá jen těžko. Myslí si, že chlapec by přivítal pravidelnou finanční výpomoc.

V této otázce jsou vychovatelé a chlapec v rozporu.

Kód K8: „Co oceňuji na DD“: Vychovatelka CV1 se domnívá, že chlapec na dětském domově nic neoceňuje. Její kolega CV3 říká, že CD10 oceňuje na zařízení materiální zabezpečení, možnost aktivního trávení volného času.

CD10 si podle svých slov cení zázemí – že se má kam vracet a cítit se jako doma.

Vychovatelé názor chlapce neznají.

Kód K9: „Největší přání, kouzlo“: Zatímco oba vychovatelé vyjadřují názor, že chlapcovo největší přání bude zaměřeno materiálně a chlapec bude chtít velký obnos peněz, CD10 by si přál, aby mohl naučit své rodiče žít bez alkoholu.

Největší přání chlapce vychovatelé neznají. Neví, že i přes svoji dospělost a zdánlivou bezstarostnost se stále trápí nad stavem svých rodičů, který mu nedovoluje s nimi být víc ve styku.

Kód K10: „Budoucnost“: Změnu do budoucna chlapec nijak nekomentuje. Říká, že se změní jen to, že za pět let bude o pět let starší. Žádné plány nespřádá. Nechá se překvapit.

Vychovatelka CV1 si myslí, že CD10 doufá v život s atraktivní přítelkyní po boku a s velkým obnosem peněz. Vychovatel CV3 doufá, že chlapec bude chtít být pracujícím a řádně žijícím otcem rodiny.

Vychovatelé nejsou ve shodě ani mezi sebou, ani s CD10.

Také v případě chlapce CD10 vychovatelé nevykazují mnoho empatického porozumění. Nejsou seznámeni s jeho názory, postoji a hodnotovou orientací.

Vychovatelka CV1 se s chlapcovými tvrzeními shoduje ve dvou z desíti okruhů, vychovatel CV3 se shodl s CD10 ve třech okruzích z desíti zcela a v jednom pouze částečně.

Interpretace výsledku šetření v rodinné skupině C výzkumníkem:

Při vyhodnocování výsledků šetření v rodinné skupině C působilo na autorku práce zarážejícím dojmem, že v této rodinné skupině byli vychovatelé velmi špatně informováni o názorech šesti dětí z desíti, u dalších dvou dětí byl výsledek jen o málo lepší. Nezdá se tedy, že by vychovatelé rodinné skupiny C měli pro děti příliš velké porozumění.

U dívky CD4, kterou vychovatelé hodnotí jako lhavou a manipulativní, se s prezentovanými názory dívky shodují shodně obě vychovatelky pouze v jednom okruhu z desíti.

Stejně špatný výsledek je potom znatelný u dívky CD3, kde vychovatelka CV1 rozumí dívčíným názorům a orientuje se pouze ve dvou oblastech zcela a ve dvou částečně. Její kolegyně je informována o názorech dívky pouze v jedné oblasti.

Další špatný výsledek je patrný u dívky CD5, která byla vychovateli opět označována jako manipulativní jedinec. Zde se vychovatelka CV1 orientuje ve dvou okruzích odpovědi dívky zcela a v jenom částečně, vychovatel CV3 dívce rozumí ve dvou okruzích a vychovatelka CV2 neměla pro dívku víc pochopení, než částečnou znalost toho, co má dívka ráda. Orientovala se tedy pouze v jednom okruhu z rozhovoru.

U dívky CD9 mají potom oba vychovatelé pochopení pouze v jednom okruhu zcela. Vychovatelka CV1 ve čtyřech okruzích prokázala částečnou informovanost o názorech dívky, její kolega CV3 částečně zná názory dívky v pěti oblastech.

Chlapec CD10 je pro vychovatele také zcela neznámou. Prakticky se orientují oba pouze v tom, jaké sebehodnocení chlapec má, a v oblasti toho, co má rád. Z ostatních oblastí se CV1 orientovala pouze v jedné částečně, vychovatel CV3 ve dvou částečně.

Stejně tak by mohly být zhodnoceny mimo jednoho dítěte všechny výsledky šetření. V rámci této rodinné skupiny vychovatelé u devíti dětí z desíti nedokázali shodně s dítětem odpovědět a tím potvrdit svoji znalost názorů a postojů dětí na více než čtyři z desíti položených otázek.

Jediným dítětem, u kterého vychovatelé prokázali znalost jeho sebehodnocení, názorů, postojů a hodnotových orientací, je plnoletá mladá žena CD7, která byla ve shodě s CV1 v osmi, s CV2 v sedmi a s CV3 v osmi výpovědích vyplývajících z rozhovoru. Jde o dívku, se kterou vychovatelé CV1 a CV3 pracují již 10 let jako kmenoví vychovatelé. Vychovatele CV3 dívka sama jmenuje jako svoji důvěrnou osobu v zařízení, které se svěřuje se svými problémy. V tomto případě ale není dívčíným názorům příliš vzdálená ani vychovatelka, která na rodinné skupině pracuje krátkou dobu. Zřejmě i díky dívčině komunikativnosti a otevřenosti s ní dokázala poměrně rychle navázat docela dobrý vztah a zorientovat se v jejím žebříčku hodnot.

Zajímavostí je, že stejně jako v předchozích rodinných skupinách A a B, jsou i vychovatelé z rodinné skupiny C v náhledu na názory, postoje a hodnotovou orientaci dětí velice jednotní. V rámci této rodinné skupiny je znatelný pouze jeden výkyv z tohoto až velice podobného hodnocení vychovatelů, kdy má v případě dívky CD6 vychovatel

CV3 shodné názory s dívkou v sedmi oblastech z desíti, zatímco jeho kolegyně CV1 se s názory dívky shoduje pouze ve čtyřech oblastech a CV2 pouze ve třech oblastech zcela a v jedné částečně.

Vychovatel CV3 má pro dívku velké porozumění a orientuje se v jejích postojích mnohem lépe než jeho kolegyně. S touto dívkou vychovatel CV3 pracoval od jejího příchodu do zařízení před třemi lety, zatímco jeho kolegyně mají dívku na starosti teprve devět měsíců a nenavázaly s ní prozatím zřejmě žádný vztah.

V rámci této rodinné skupiny se vychovatelé dobře orientují pouze v oblasti toho, jaké je sebehodnocení dětí z jejich rodinné skupiny, co je pro ně důležité, jak si stojí ve vrstevnických vztazích v zařízení i mimo něj a jakou plánují nejbližší budoucnost. Ve všech ostatních oblastech vykazují vychovatelé malou informovanost.

Vzhledem k tomu, že vychovatel CV3 odpovídal na dotazy spojené se třemi dětmi, jelikož s ostatními již nepracoval, a každá z vychovatelek potom podala deset výpovědí, bylo v každém segmentu dvacet tři výpovědí vychovatelů k danému okruhu.

V segmentu K5 – Co chci mít jinak byli vychovatelé rodinné skupiny C ve shodě s dětmi pouze ve dvou odpovědích z dvaceti tří.

V segmentu K4 – Co nemám rád/a byli vychovatelé informováni o postojích dětí pouze ve dvou výpovědích úplně, ve dvou potom částečně.

V segmentu K8 – Co oceňuji na DD se vychovatelé shodli s dětmi pouze ve čtyřech výpovědích z dvaceti tří.

V segmentu K9 – Největší přání, kouzlo se vychovatelé orientovali z dvaceti tří odpovědí pouze čtyřikrát úplně a dvakrát částečně.

V segmentu K7 – Podpora dospělými vychovatelé z dvaceti tří odpovědí byli ve shodě s dětmi pouze v pěti případech úplně a ve třech částečně.

V segmentu K3 – Co mám rád/a zaznamenali vychovatelé z dvaceti tří výpovědí shodu s dětmi v sedmi případech úplně a v jednom částečnou.

Souhrnná interpretace výsledku šetření první části výzkumu ve všech rodinných skupinách pro zodpovězení VO1:

Autorka práce po vyhodnocení jednotlivých výpovědí pomocí otevřeného kódování a rozřazení do netříděných metatabulek dospěla k výsledku šetření, ze kterého vyplývá, že se vychovatelé DD velmi dobře orientují v tom, co je pro děti důležité a co mají rády, jak si stojí v navazování a udržování vztahů se svými vrstevníky, ale i jaký sebeobraz děti z jejich DD mají a jaké je jejich sebehodnocení. U většiny dětí mají

vychovatelé náhled i na jejich plány do budoucna. Ve všech ostatních oblastech je již ale jejich mínění ve velké míře v rozporu s názory a postoji dětí.

Vychovatelé se nejméně ze všech segmentů výzkumného šetření orientují v tom, co děti nemají rády a co by ve svém životě chtěly mít jinak. Znalost těchto postojů dětí by jistě mohla napomoci k lepšímu utváření vztahů vychovatelů s dětmi. Důležitým se jeví být tvrzení deseti dětí z šestnácti, které uvádí, že nemají rády šikanu, konflikty, hádky a řvaní. Toto tvrzení zřejmě cosi vypovídá o atmosféře v zařízení.

Příčinu problému je možné dedukovat i z výpovědí vychovatelů v další části výzkumu, kde se ve velké míře zmiňují vychovatelé o velké koncentraci dětí s poruchami chování v zařízení a nemožnosti řešit tuto situaci.

Originální, ale zároveň i rozporuplná je potom navzdory často podávané výpovědi vychovatelů, že by děti chtěli mít co nejvíc volnosti a nejmenší řád, výpověď dvou plnoletých dětí, které volají po větší důslednosti a přísnosti a po nucení do plnění úkolů a školních povinností, jelikož jsou si vědomy toho, že volný režim pro ně není vyhovující a bez dohledu vychovatelů nejsou schopny podávat optimální výkony.

S podporou dospělými souvisí i to, že vychovatelé nemají příliš představu ani o tom, jakou podporu z jejich strany by děti přivítaly, kdo je jejich oblíbenou osobou a oporou mezi dospělými. Devět dětí z šestnácti se vyjadřuje tak, že by přivítaly, aby s nimi víc vychovatelé komunikovali o jejich problémech, aby se jich ptali, s čím chtějí pomoci, co je trápí, mluvili s nimi, všímali si jich, byli schopni je vyslechnout. Tento druh podpory tedy děti zmiňují nejčastěji. Podporu si také představují jako pochvalu, radu a povzbuzování v tom, že všechno zvládnou.

Jedno z dětí nemá nikoho z dospělých, komu by důvěřovalo, dvě děti chodí se svými problémy za kýmkoliv z dospělých, další dvě děti si výběrově volí pouze ředitele zařízení. Jedno z dětí chodí pak také za ředitelem, ale je schopné jít i za jinými dospělými. Pokud jim ovšem svěřuje, nejedná se v první řadě o vychovatele z jeho rodinné skupiny. Tři děti mají své důvěrníky přednostně nebo výhradně ve vychovatelích na jiné rodinné skupině. Pouze šest dětí z celkového počtu šestnácti se svěřuje a radí se svými kmenovými vychovateli.

Dle autorky práce se zde odráží vychovateli popisované promíchávání rodinných skupin a přehazování a rušení služeb vychovatelům z organizačních důvodů. V takovém případě nemají děti pevně dané „své“ dospělé, na které by se mohly navázat, obracet a důvěřovat jim. Vztahy se naopak tímto postupem narušují a děti samy hledají ke komu se vztáhnout. Samozřejmě záleží ale i na úhlu pohledu, jelikož by se dalo také tvrdit, že děti mají alespoň

větší výběr v tom, s kým budou komunikovat o svých problémech. To ale nijak neospravedlňuje to, že nemají možnost navázat kvalitní vztah s výhradně o ně pečujícími osobami. Svoji roli jistě bude hrát také porozumění a empatický přístup vychovatelů.

V rámci tohoto segmentu dopadla nejlépe rodinná skupina B, kde všechny děti tvrdí, že chodí za svými vychovatelkami. Jedno z nich se potom svěřuje i vychovatelce, která kmenové vychovatele střídá ve službách.

S tímto souvisí i to, že vychovatelé k vlastní škodě neví, co děti nejvíc oceňují na dětském domově. Děti nejčastěji – a to ve dvanácti případech z šestnácti – oceňují na dětském domově právě vychovatele a jejich trpělivost s dětmi v dětském domově a jejich podporu.

Stejně tak vychovatelé nemají příliš přehled, co by bylo největším přáním dětí, kdyby měly možnost použít kouzlo k jeho splnění, respektive co je tedy problémem, který považují za nutné vyřešit. Vychovatelé se často domnívají, že děti by chtěly domů k rodičům. Z dětí se tímto způsobem ale vyjádřily jen tři děti z šestnácti. Jedno dítě by to pak přálo těm, kteří domů chtějí. Tři další děti by si přály úpravy a změny ve vztazích s rodinou, jedna dívka doufá spíš již v život s přítelem. Dvě děti si přejí materiální zajištění pro DD v podobě úpravy budovy a lepšího auta. Dvě z dětí nic měnit nechtějí, vyhovuje jim momentální stav. Šest dětí si přeje klidnější a šťastnější život bez konfliktů jak v zařízení, tak i v osobním životě. Klidnější život a lepší vztahy jsou tedy nejčastějším přáním dětí z tohoto DD.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
Jak Vám/ ti vyhovuje oblast struktury času v domově? Co by bylo dobré v ní změnit?	Kód V1	1) Nic. Je to tak dobrý. 2) Nevím, asi mi to tak vyhovuje. 3) Chtěla bych delší vycházky. Abych mohla třeba jet někam dál. 4)...abychom trávili víc času společně!...si třeba sednout a zahrát si třeba Člověče nezlob se...A u toho si povídat. 5) Nevím. Nic bych neměnila. 6) To netuším. 7) Učit až večer... Ted' v dospělosti tomu ale rozumím a přikláním se k verzi učit se po příchodu domů... 8) Nic bych neměnila. 9) Mně to všechno vyhovuje tak, jak to je. 10)...věci by se mohly dělat podle potřeby a ne podle nějakých plánů...učení všichni hned po škole...učit, až se mi chce...úklidy, práce na zahradě. Až to bude potřeba, tak se udělá.	...více času na přípravu do školy a individuální práci s dětmi. To znamená, míň dětí na rodince. Maximálně 4 – 5 dětí na vychovatele ve službě.	Pevné vedení, jasně stanovená pravidla a jejich dodržování všemi zaměstnanci. Oddělené rodinky, které budou fungovat samostatně a lepší organizace pracovní doby, která by zabezpečila, že se u dětí nebudou neustále střídat vychovatelé. Nerušit služby v rámci vybírání dovolené a neslučovat děti z rodinek.	...vymezit čas na práci pro domov a pro volný čas... Kromě pracovního úterý... zavést také vzdělávací den, ve kterém by byl čas pro výchovné programy.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
Jak Vám/ti vyhovuje materiální vybavení domova? Co by bylo dobré změnit?	Kód V2	1) Nevím, asi nic. Jenom auto. 2) ...být nejenom bílé pečivo, ale taky tmavé...víc ovoce a zeleniny. Ráno..by mohl být uvařený čaj...pořád mít sáčky na jídlo...by mohla fungovat vana na naší rodince a ne jenom sprchy. 3) Mně se tady všechno líbí, nic bych neměnila. 4) Stravování. Jsem vegetarián už 4 roky a tady je ve všem maso...víc společně stráveného času jen spolu s rodinkou...A v zimě jezdit na hory... 5) ...klubovnu na zábavu... 6) Zmodernizovala bych naši rodinnou skupinu...A ráda bych někdy jela s domovem k moři. 7) ...dětské hřiště pro malé...nějaký relaxační prostor s posezením na zahradě... dovolenou do zahraničí... především a hlavně auto. 8) jiné jídlo...nový auto...nová posilovna, jako vybavit to strojema novýma. 9) S budovou...jsem spokojená, pokoj mám prostorný a pěkný, i vybavený. Jídlo mi tady docela chutná...Oblečení mám hodně...Volný čas trávím podle sebe...jezdím domů na prázdniny...Nevím, asi nic. 10) Jiné jídlo...tělocvična.	...nové auto.	Nic. Nemá cenu do dětí nic cpát. Mají všeho až dost a ničeho si v materiálním ohledu vůbec neváží.	...celková modernizace budov ...Nový nábytek stravování. Méně zdravé výživy a víc normální stravy oblíbené u dětí... pokud děti raději nejlí celý den, jelikož jim nechutná zdravá strava typu bulgur, čočkový karbanátek, tak je to škodlivější než, když si dají svíčkovou. A tady se děti nemají kde dojist jako ve škole, kde jdou domů, a tam se nají toho, co jim chutná. Plní se nějaká nařízení a nehledí se na názor dětí ani v nejmenším.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
Jak Vám/ ti vyhovuje personální obsazení domova? Co by se mělo změnit?	Kód V3	1) Nemám moc rád tetu...CV2. Tak by mohl být někdo jinej u nás. 2) Nic. Jsem spokojená, jak to je. 3) Nic bych neměnila. 4) Nic, všichni jsou tu úžasní. 5) Tak to nic. 6) Nic bych neměnila. 7) Já si myslím, že je úplně jedno, kdo je kde...i jestli mužský nebo žena. Všichni jsou si tady rovni. Mají stejnou autoritu. Není tady potřeba nic měnit. 8) Asi bych nic neměnila. 9) Aby se na mojí rodince vychovateli chovali k nám tak, jak mi k nim...já vždycky uklízím, a když má mít ten den službu na úklid někdo jinej...tak když mu to řeknu, je hned proti mně... 10) Nic.	...psycholog a etoped v zařízení.	Oddělila bych vedení z budovy. Děti se naučili zneužívat toho, že chodí do ředitelny a obchází vychovatele v jejich rozhodování. Posílila bych vychovatele. Jednak ve službách, aby nedocházelo právě ke zrušení služeb a slučování dětí a mohly se vybrat dovolené, ale taky noční tety. Minimálně by měly být ve dvou na službě...více školení, vzdělávání, které má smysl. A supervize by byla potřeba... taky posílit manažerské schopnosti vedení.	Bylo by dobré získat mladého a aktivního vychovatele muže. ...lepší spolupráce by byla dobrá. Občas zde vážne komunikace. Každý si dělá, co chce, nejsou žádná pravidla pro určité činnosti.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že nejvíc ovlivňuje Vaše vztahy s tetami a strejdy? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Co nejvíc ovlivňuje Vaše budování vztahu s dětmi?	Kód V4	1) Nevím. Asi chování. Taký třeba hádání s rodičama. Že třeba se hádají s tatou, a pak třeba už mají horší vztah. Ale nevím jako, jsou furt stejní. 2) Chování děcek. Jejich slovník, nadávky, lhaní a podvádění...i peníze. Že nemůžeme moc často jet na nějaké větší výlety, kde bysme mohli být jen spolu. 3) Nevím. Hádání se s děckama? Nevím. 4) Chování děcek...který tady dělají ty konflikty. 5) Výlety a zábava...Pak se dost poznáme. 6) Hlavně špatné chování některých dětí tady...vulgárně nadávají vychovatelům a chovají se k nim celkově hrozně nevhodně. 7) Když se k nim chovají děcka ...vzájemným respektem. Taký debaty a rozhovory s nimi. Chování děcek. Společný výlety mě napadají. 8) Naše chování. 9)...jak se k nim chováme... jaký třeba oni mají problémy. 10)... chování, podvádění nebo lhaní. Jak se k nim děcka chovají.	Věk dětí, moje zkušenosti a ty jejich z dřívějšího života taky, pak osobnost dětí i moje osobnostní rysy a taky jejich pohlaví.	Střídání služeb a jejich slučování. Neshody s některými kolegy v názorech na výchovu dětí. Není možné nastavit si pravidla a systém v práci. Taký existence rodičů. Mnohdy s nimi nejde normálně spolupracovat, naopak všechno stagnují, kazí, děti štvou proti nám, zařízení, podporují je v nepravostech.	Toho je celá řada. Nespolupráce pracovníků domova, nedodržování domluvených pravidel, legislativa, chování dětí, že děti nemají o nic opravdu zájem, to, že tu jsou děti, které tu nemají co dělat, patří do jiného zařízení a není vůle to změnit

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co myslíš, že mají vychovatelé rádi na své práci tady? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> S čím jste spokojeni ve své práci, co na ní máte rádi	Kód V5	1) Děcka. Mají rádi děti. 2) Že pomáhají dětem, který to potřebují...je to trochu jak v rodině. 3) ...můžou pomáhat. Aby se měly děcka líp. 4) ...vychovatel nemá děti, tak se může aspoň starat o ty cizí. 5) Pohodlnost, klid. A že jsme tady jedna velká rodina. 6) Že můžou někomu moc pomoci. Že pomůžou dětem, které jsou vlastně skoro úplně bez rodičů. Bez zázemí. 7) Rádi se baví s dětmi, celkově mají asi rádi děcka. Chtějí pomáhat, vychovávat je. 8) ...mají rádi děcka...když jsou hodny a když se chovají slušně. 9) Tak to nevím, já bych sem nešla dělat. 10) Nevím.	S různorodostí práce, pestrostí aktivit s dětmi. Taky mi vyhovuje pracovní doba a dostatek volného času.	Baví mě práce s lidmi a s dětmi.	Líbila se mi vždycky práce s dětmi. Pracuji s nimi celý život. Tady je to ale dost složitá práce.
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co je motivace vychovatelů, aby tu pracovali? Proč tu chtějí pracovat? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaká je Vaše motivace k práci v domově?	Kód V5	1) No, děcka, to, že je můžou vychovávat. 2) Nevím. 3) ...vydělávají taky výplatu, že...a pomáhají děckám. 4) Aby ty děcka, co nemůžou, nebo nechtějí bydlet u rodičů, mohly vyrůstat prostě v klidu. 5) Asi ukázat děckám správnou cestu. 6) Chtějí se starat o děti, které nemají rodiče a předat jim své zkušenosti ze života. 7) Snaží se prostě vychovávat slušné děti, aby něčeho v životě dosáhly, aby z nich mohli mít radost. 8) Asi peníze, ne? Že si jako vydělají výplatu. 9)...někomu pomoci, aby třeba měl lepší život. 10)To taky nevím...někomu chcou pomáhat?	Úspěšné zapojení některých dětí do života po odchodu z domova. A občasné úspěchy dětí v době pobytu v domově. Třeba na soutěžích...	To, že snad z nich jednou něco bude...	Moc jiných pracovních možností v pedagogice tady není. Nevím. Snad alespoň z některých těch dětí něco do budoucna bude.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
<u>Otázka směrem k dětem:</u> Co nemají vychovatelé rádi a co by chtěli mít jinak? <u>Otázka směrem k vychovatelům:</u> Jaké vnímáte největší problémy ve své práci? Co Vás trápí? Co Vás omezuje?	Kód V6	1) Řvání, hádání se, utíkání. Zlobení. Abysme je nezlobili a trochu jim pomáhali. 2) Hádky s dětmi. Řvání, lhaní...děcka dělají ostudu...řešit jejich problémy ve škole. Asi aby se děcka líp chovaly. 3) ...děcka hádají a nadávají jim...útěky, a když třeba někdo dojde pozdě z vycházky a mají o něho strach. ...hodnější děcka. 4) Když děcka z domova utečou, nebo dělají nějaké jiné problémy. Asi nemít s náma tolik starostí a problémů. 5) Hádky s děckama, problémy, co děcka udělají ve škole nebo někde jinde, a oni je pak musí řešit. Asi by chtěli nějakou místnost, kde by mohli někdy být jen oni sami a kde by si mohli popovídat o všem a svěřit se s problémama. 6) Vulgární slovník některých dětí. A jejich nevhodné a ostudné chování. Asi lepší podmínky. Hlavně děti, co nebudou sprosté a budou se chovat normálně. 7) ...nesnáší střídání služeb, směn...pravidla pak někdy nedodržují. ...fungovat víc jako opravdová rodina. Aby se nestřídali, aby měli na starost jenom svoje děcka z rodinky a aby mohli se věnovat jenom jim. A taky by chtěli, aby o to měli ty děcka zájem... 8) Když se řve. Taky lhaní a útěky. Hodny děti...víc dělat výlety, a aby to děcka zajímalo. A aby děcka nekouřili, nepily a nebraly drogy...jako aby nezačaly.	Hlavně veliká kumulace problémových dětí... ...zařazování dětí s poruchami chování do dětského domova, kam prostě nepaří... neprůchodnost v případě, že žádáme o přemístění, neochota to řešit. Děti mají rodiče, kteří jsou jejich zákonnými zástupci. Rodiče nemají vůbec o nic zájem, nebo i záměrně stagnují záležitosti kolem dětí, ale domov musí na všechno mít jejich podpisy, souhlasy, shánět je, doprošovat se jich.	Nejednotný kolektiv. Nic, na čem se tady domluvíme, neklapne... A děcka toho dokážou úplně fantasticky využívat. Třeba se řekne, že má dítě omezené vycházky, ale kolega chce mít klid, tak ho pustí ven. No a samozřejmě, že ti dospělí, co na to kašlou, ti jsou frajeři a nejoblíbenější... Taky omezené pravomoci, které nejsou ani přesně definované. No a taky legislativní záležitosti... Pravomoci rodičů by se nějak měly omezit. Hodně často to komplikuje třeba doktory, vyšetření pro školu nebo jednání na úřadech a tak. Tady se o děcka staráme celý rok 24 hodin denně, ale pokud se má něco vyřídit, honí se matka nebo otec...Měli bychom mít taky víc právo mluvit do toho, kdy tady už dítě nemůže zůstat, je potřeba ho přemístit. Je tu hodně dětí s poruchou chování, které jsou pro ostatní až nebezpečné, ale není zájem to řešit. Pořád se čeká, dává se šance, dělají se	Je potřeba přesněji vymezit a vyžadovat povinnosti dětí v domově ...kdy je čas na práci a kdy je volný čas...Pěstovat u dětí lepší vztah k domovu. A odnaučovat je kouření. Trápí mě chování dětí...že prakticky s tím nic nemůžeme dělat... legislativně je zabezpečeno to, že děti prakticky nemůžeme nijak potrestat. ...motivace, které máme k dispozici, jsou neúčinné. Moc se hledí na práva dětí a nedohlídne se tak daleko, kam až to vede.

		9) Hádky, řev, lži a pomlouvání od děcek. Hodnější děcka. A asi aby mohli víc rozhodovat. Třeba někoho potrestat, když už to s nima nejde... 10) Když jim přehazují služby...někdo nedodrží trest, nebo něco co bylo mezi nima domluveny...děcka řvou a hádají se. ...mít to víc jak v rodině. Mět svoje děcka, mět to s nima vyjasněný a fungovat prostě víc v klidu.		případovky a zase se dává šance a nic se neděje. Čeká se, až se něco stane... Taky by bylo potřeba víc financí. Třeba na nové auto. Nebo na pobyty s dětmi.	
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jaké je rozložení dětí (věk, pohlaví, počty) na rodinných skupinách a komplikuje to nějak práci vychovatelům?	Kód V6	-	Nerovnoměrné rozložení. A komplikuje to vztahy, zejména mezi vychovateli. Není vhodné starší děti mít samostatně na jedné budově.	Od 15 let u mě na rodnice. Dívky i kluci. Na domově jsou teď momentálně děti od 5 let. Vztahy tu komplikují hlavně ty děti, které mají své psychiatrické diagnózy a jsou nevhodné pro pobyt v tomhle typu zařízení. Děti s poruchami chování prostě v takovém režimu, který je volnější ...nedokážou normálně fungovat. Další komplikace nastane, když se slučují služby a vznikne tím pádem nesourodá skupina dětí.	Smišené osazenstvo. Všichni nad 15 let. Dívky i chlapci...spolu nejsou v dobrém vztahu. Nedokážou se domluvit na nějaké činnosti... Vzhledem k věku se už těžko motivují, těžko je nějak měnit a vychovávat. Není to moc vhodná varianta, že jsou všichni velcí pohromadě. Neučí je to pomoci s menšími, podílet se na činnosti rodinky.
<u>Otázka pouze pro vychovatele:</u> Jak by Vás mohl stát, potažmo zřizovatel podpořit ve Vaší práci	Kód V7	-	Změnou zákonů. Aby po dobu pobytu dítěte v domově nebyli zákonnými zástupci rodiče, ale ředitel dětského domova.	Legislativní podporu by nám mohl dát. Větší nezávislost, volnost. Ubrat práv rodičům, kteří se o děti vůbec nestarají, abychom nemuseli za nimi s každou maličkostí. A víc financí. Možnost sehnat si sponzory na věci, které nám stát nezaplatí...Taky si myslím, že modernizaci budovy by to chtělo dost nutně.	Změnou legislativy...že podpoří finančně možnosti vzdělávacích aktivit u dětí a i u dospělých...potřeba modernizovat budovu. A nové, bezpečné auto. A každá rodinka aby alespoň 1x za měsíc pravidelně mohla jet společně na výlet. I s přespáním. Aby mohla rodinka trávit spolu čas mimo domov.

Otázka v rozhovoru	Kód	Segmenty CD1 až CD10	Segment CV1	Segment CV2	Segment CV3
Otázka pouze pro vychovatele: Dá se ve Vaší práci využít spolupráce s rodinou?	Kód V8	-	To je individuální. Někdy ano, jindy naopak spíš rodiče komplikují výchovu dětí svým nevhodným zasahováním.	Zdá se mi, že spolupráce je úplně minimální. Spíš nám komplikují život. Rodiny většinou vůbec nefungující, se špatnou sociální situací, s malým zájmem o své děti.	Jak která rodina. Není to tak, že by se dalo paušalizovat. Ale obecně je ten zájem malý.

Kód V1: „Časová struktura“: Vychovatelé si v rámci časové struktury práce v dětském domově představují zejména organizační změny. CV1 by přivítala menší počet dětí na rodinných skupinách tak, aby měl každý vychovatel na starost maximálně pět dětí a mohl víc času věnovat individuální práci s dětmi i přípravě do školy.

Její kolegyně CV2 si myslí, že by se mělo dbát především na lepší organizaci pracovní doby vychovatelů tak, aby nedocházelo k nahrazování služeb vychovateli z jiných rodinných skupin a ke směšování dětí z různých rodinných skupin.

CV3 pak vyjadřuje svůj názor, že by čas měl být lépe dělen mezi individuální a volnočasové aktivity na jedné straně a práci pro domov a vlastní vzdělávání dětí na straně druhé. Představoval by si zavedení pracovního dnu a vzdělávacího dnu tak, aby děti věděly, že tento časový prostor je vymezen pro tyto činnosti. Přál by si tedy více strukturovat čas a režim v zařízení.

Děti se nejčastěji, totiž v šesti případech z deseti, vyjadřují tak, že potřebu změn v časové struktuře DD nevnímají.

Kód V2: „Materiální vybavení“: Vychovatelka CV2 se vyjadřuje ve smyslu, že materiální vybavení je dostačující a nemá cenu nic dalšího řešit, jelikož si děti vůbec ničeho neváží. Její kolegyně CV2 by chtěla řešit nové auto. Vychovatel CV3 se vyjadřuje v souladu s nejčastěji zmiňovaným problémem, který vidí děti. Jmenuje především potřebu změnit stravování v zařízení. Poukazuje na to, že dětem tato zdravá, podle nařízení pro školní jídelny vařená strava nechutná, a tak raději nejí. Vzhledem k tomu, že se nemají ale kde „dojíst“, je to podle něj zásadní chyba. Také by přivítal modernizaci budov DD.

Nejčastější odpovědi dětí rodinné skupiny C je změna jídelníčku. Zmiňují se o ní čtyři děti z deseti. Jídlo jim nechutná, nemají možnost volby mezi tmavým a světlým pečivem, chybí jim ovoce a zelenina, jsou vegetariáni, všechna jídla jsou ale z masa.

Dalším často zmiňovaným problémem je podle dětí auto, které by chtěly vyměnit tři děti z deseti.

Na stejné úrovni se potom pohybuje potřeba výletů, pobytu v zahraničí nebo na horách, kterou tři děti vnímají jako nenaplněnou. Jedna z dívek pak říká, že by prostě chtěla víc času stráveného společně jen s rodinkou.

Čtyři děti by rády naplnily svá přání ohledně prostoru pro volnočasové aktivity a sportovní vyžití a požadovaly by klubovnu, fungující posilovnu, tělocvičnu a hřiště na zahradě.

Pouhé dvě děti by nic neměnily a vše jim vyhovuje.

Dá se říct, že děti by chtěly mít možnost být častěji pohromadě s rodinkou, jezdit na výlety a dovolené, k čemuž ale potřebují spolehlivé a bezpečné auto. Dále by chtěly mít celkově víc prostoru pro aktivní trávení volného času. Největší problém je ale pro děti strava, hlavně potom nemožnost volby v tom, co chtějí jíst.

Kód V3: „Personální obsazení“: Děti by v personálním obsazení neměnily nic. Osmi dětem připadá vše naprosto v pořádku.

Jedna z dívek by si pouze přála, aby byli vychovatelé ke všem spravedliví a měřili stejným metrem. Jeden z chlapců by vyměnil CV2 za jiného vychovatele, jelikož si s vychovatelkou nerozumí.

Vychovatelka CV1 by přivítala v zařízení psychologa a etopeda. CV3 si myslí, že je třeba získat aktivního mladého muže vychovatele. Také naráží na nepříliš kvalitní spolupráci vychovatelů, neboť dochází k porušování domluvených pravidel a mezi samotnými vychovateli vážne komunikace. Nejvíce potřebných změn avizuje CV2, která si myslí, že by vedení mělo posílit své managerské dovednosti a být odděleno z budovy, jelikož jeho přítomnost ovlivňuje vztahy v zařízení, neboť se děti naučily obcházet rozhodnutí vychovatelů tím, že chodí přímo za ředitelem. Přála by si také posílit úvazky vychovatelů tak, aby nedocházelo k rušení služeb a slučování dětí z různých rodinek. Zároveň si myslí, že je třeba posílit i noční služby, aby nebyla v zařízení v noci jen jedna asistentka pedagoga na dvě budovy. CV2 by také přivítala víc kvalitního vzdělávání, které dává smysl, a supervizi, která je v tomto typu práce potřebná.

Kód V4: „Vztahy dětí s vychovateli a co je ovlivňuje“: V tom, co nejvíce ovlivňuje vztahy s vychovateli, mají děti rodinné skupiny C poměrně jasno. Devět dětí z deseti dětí jmenuje zejména špatné chování některých dětí. Zmiňují lhaní, podvody, ale zejména chování dětí, které cíleně vyvolávají konflikty, hádají se a křičí na vychovatele, vytváří v zařízení

špatnou atmosféru. Jeden s chlapců se potom vyjadřuje tak, že stejné konfliktní situace vyvolává i jeho otec.

Tři z dětí také zmiňují výlety, jako činitele pro dobrý vývoj vztahů s vychovateli. Pouze jedno dítě se domnívá, že vztahy nejvíc ovlivňují rozhovory a debaty s vychovateli. Další dítě se domnívá, že vztahy dětí a vychovatelů ovlivňují také problémy dospělých, které aktuálně řeší.

Vychovatelka CV1 si myslí, že její vztahy s dětmi ovlivňují jejich věk, pohlaví, obojstranné zkušenosti a to, jaké osobnostní rysy má ona i děti.

Vychovatelé CV2 a CV3 se oba shodují v tom, že na vztazích s dětmi se podepisuje nespolupráce a neshody mezi vychovateli v zařízení, kteří nejsou schopni si nastavit pravidla fungování a hlavně je poté i dodržovat. Tato situace pramení z rozdílného přístupu a výchovných stylů jednotlivých vychovatelů a nenastaveného systému. Problém vidí CV2 také ve spojitosti se slučováním a střídáním služeb na rodinných skupinách. CV2 také jako komplikaci vztahů chápe existenci rodičů, kteří místo spolupráce s vychovateli děti kazí a štvou proti zařízení i vychovatelům a děti podporují v nepravostech.

CV3 naráží na problémy legislativního charakteru a také na nezáměr dětí o jakékoliv aktivity. Také se zmiňuje o dětech, které přes své poruchy chování zůstávají v dětském domově, přičemž neexistuje vůle tuto situaci řešit. Dá se říct, že se vychovatel v tomto tvrzení shoduje s dětmi, které také chápou napjatou atmosféru ve spojitosti s chováním těchto jedinců jako hlavní problém v jejich vztahu s vychovateli.

Kód V5: „Co mají vychovatelé rádi na své práci, co je k ní motivuje“:

Vychovatelka CV1 oceňuje především pestrost aktivit, které může při péči o děti absolvovat. Také jí vyhovuje pracovní doba, při které má dost volného času. Motivací jsou jí úspěchy dětí na soutěžích a u některých dětí úspěšné zapojení do života po odchodu ze zařízení.

Vychovatelé CV2 a CV3 říkají, že mají práci s dětmi rádi a baví je. K tomu ale CV3 poznamenává, že s dětmi pracuje celý život, práce v dětském domově je ale složitější. Motivací zůstat u této práce je mu to, že v kraji nejsou jiné pracovní příležitosti a snad i to, že z některých dětí něco bude. Jeho kolegyně doufá v totéž.

S těmito dvěma vychovateli se shoduje většina dětí z jejich rodinné skupiny, přičemž si šest dětí myslí, že vychovatelé mají na své práci rádi právě děti, práci s nimi a možnost jim pomáhat a vychovávat je. Stejně tak chápe i osm dětí motivaci vychovatelů k jejich práci

jako lásku k dětem, možnost někomu pomoci. Dvě děti také ale originálně upozorňují na fakt, který nelze přehlédnout, a to, že vychovatelé mají jako motivaci svoji výplatu.

Kód V6: „Co vychovatelé nemají rádi, co jim práci komplikuje“: Vychovatelé z rodinné skupiny C se shodují v tom, že největším problémem v jejich práci je vysoká kumulace dětí s poruchami chování v zařízení, které má volný režim. Legislativně není možné použít v případě nevhodných projevů v chování dětí odpovídající a účinné sankce nebo režimová opatření. Zároveň hovoří o neochotě tuto záležitost a neprůchodnost systému řešit tak, aby tyto děti byly včas přemístovány do odpovídajícího typu zařízení. Vychovatel CV3 říká, že by měly být jasně dány i povinnosti dětí vůči zařízení a mělo by se trvat na jejich plnění. CV1 a CV2 zmiňují také další legislativní problém, když si stěžují na nutnost souhlasu rodičů u nejrůznějších formalit v péči o děti a poukazují na nutnost přenést v době pobytu dětí práva rodičů z větší části na zařízení.

Z vnitřních problémů pak zejména opětovně CV2 a CV3 zmiňují špatnou komunikaci mezi pracovníky DD, jejich nejednotnost, nedodržování domluvených pravidel a využívání této situace problémovými dětmi.

Vychovatel CV3 hovoří také o potřebě odnaučovat děti kouřit. Jde o první takový a originální výrok mezi vychovateli. Přestože většina dětí z DD nad 13 let věku jmenuje jako to, bez čeho nemohou být právě kouření a cigarety, což je dokonce i v rozporu s platnou legislativou, valná většina vychovatelů tento fakt vůbec nereflektuje.

Pokud se jedná o rozložení dětí v rámci rodinných skupin, hovoří vychovatelé CV1 a CV3 o nerovnoměrném rozložení dětí, jelikož na jejich rodinné skupině jsou jen děti od 15 let. Každý ale nahlíží na věc jinou optikou. CV1 si myslí, že tato situace komplikuje zejména vztahy mezi vychovateli, zatímco její kolega popisuje to, že nevhodnost tohoto členění je v tom, že děti se neučí pomáhat s chodem zařízení, péčí o mladší, ani podílet se na činnostech DD. Také vidí problém v organizaci jakékoliv činnosti, jelikož děti tohoto věku nemají o nic zájem a na ničem se nedokáží domluvit.

CV2 kolegyně také říká, že na rodince má děti až od 15 let, jako problém ale vidí pouze nevhodné chování některých dětí a opět slučování služeb, díky kterému vzniká nesourodá skupina, na kterou zřejmě ve svých službách není zvyklá.

Děti rodinné skupiny C si v devíti případech myslí, že vychovatelé nemají rádi problémy v chování některých dětí, hádky s nimi, jejich řvaní a vulgárnost, ale i útky, jelikož se o děti obávají. Ojediněle se vyskytl i názor, že bude vychovatelům vadit kouření, alkohol a drogy, ale že budou chtít mít vychovatelé i větší pravomoc potrestat děti za špatné

chování, což teď vychovatelé podle dětí nemají. Dvě z dětí se domnívají, že by chtěli vychovatelé větší zájem dětí o společné činnosti a dvě děti si všimly také toho, že vychovatelé nemají rádi střídání ve službách a to, že kolegové nedodržují při svých službách domluvená pravidla.

Děti jsou, jak se zdá, v otázce toho, co jejich vychovatelé nemají rádi, velmi dobře orientovány.

Kód V7: „Podpora vychovatelů“: Všichni tři vychovatelé se shodují na potřebě podpory ze strany státu a zřizovatele formou změn v legislativě. Tyto změny by měly být především v oblasti přenosu práva zastupovat děti žijící v dětském domově při vyřizování jejich oprávněných zájmů a nároků z rodičů na zařízení. Také by podle CV2 a CV3 bylo vychovatelům třeba přidat finance na modernizaci zařízení a nákup nového a bezpečnějšího vozidla, ale také na samostatné pobyty rodinek mimo zařízení, výlety, na které nemají možnost vyjíždět. CV3 také zmiňuje potřebu podpory vzdělávání jak u dětí, tak u vychovatelů.

Kód V8: „Spolupráce s rodinou“: Vychovatelé rodinné skupiny C nechtějí přístup rodin paušalizovat. Dva ale hovoří o tom, že je zájem o spolupráci spíš malý. Rodiny mají jen malý zájem o děti. CV1 říká, že někteří rodiče zájem mají a jiní spíš naopak nevhodně zasahují do výchovy dětí.

Souhrnná interpretace výsledku šetření druhé části výzkumu ve všech rodinných skupinách pro zodpovězení VO2:

K časové struktuře dne a práce v zařízení se osm dětí vyjádřilo v tom smyslu, že jim nic neschází, nebo je jim jedno, jak je čas strukturován. Čtyři děti by uvítaly delší vycházky, aby mohly odjet z obce do vzdálenějšího místa a měly volnější režim. Pouze jedno z dětí nechce mít pracovní den. Jedna z dívek se vyjadřuje tak, že se v zařízení nudí a chce víc volnočasových aktivit. Jeden z chlapců by si pak přál úplně volný režim a věci dělat, až budou potřeba a ne podle plánů.

Dva vychovatelé nemají potřebu nějakých změn v časové struktuře. Ostatní vychovatelé se ve třech případech zmiňují o potřebě nekrátit služby vychovatelů, nemíchat rodinné skupiny a potřebě lepší organizace pracovní doby ze strany nadřízených tak, aby k těmto situacím nedocházelo a mohli trávit víc času jen se „svými“, dětmi.

Dvakrát je zmíněna i potřeba času na přípravu do vyučování u dětí z místní základní školy – jedna z vychovatelek si myslí, že jsou děti přetěžovány a druhá, že by mělo být méně dětí na rodinkách, aby se příprava dala kvalitně zvládnout.

Čtyřikrát se potom jednotliví vychovatelé vrací k tomu, že je potřeba víc strukturovat čas a nastavit v zařízení režimová opatření a pravidla, která by ale následně také měli všichni dodržovat.

Děti tedy neshledávají v časové struktuře nic zásadního k řešení, část z nich by se spokojila s delšími vycházkami. Vychovatelé si naproti tomu myslí, že by se měl čas více strukturovat do jednotlivých činností s dětmi. Mělo by se věnovat víc pozornosti škole a individuální práci. Vychovatelé by měli pracovat na svých rodinných skupinách, které by měly být oddělené a nemíchat se.

V časové struktuře by zřejmě v souhrnu bylo vyhovující pro obě strany mít možnost „být víc spolu“, určit si svá jasná pravidla, která budou dodržovat všichni členové rodinné skupiny tak, aby bylo možné plnit všechny své povinnosti, ale zároveň i vyjít vstříc nárokům dětí na větší volnost a možnost trávení úměrné části volného času podle svých představ. Bylo by třeba nastavit režim a pravidla a také je následně dodržovat. K tomu všemu by byla pro vychovatele dobrá podpora nadřízenými, kteří by jim lépe plánovali jejich práci tak, aby jejich požadavky v této oblasti bylo možné naplnit. Také by bylo zřejmě vhodné dohodnout si lepší systém spolupráce s místní základní školou, aby nedocházelo k situacím, kdy děti, zejména s IVP, v důsledku obsáhlé přípravy do vyučování již prakticky nemají žádný volný čas pro odpočinek a aktivní trávení volného času v průběhu pracovních dnů, kdy probíhá školní výuka.

V materiálním vybavení DD děti zdůrazňují v osmi případech potřebu změny stravování. Mluví o tom, že by chtěli mít tradiční jídla, ne jen zdravou stravu. Zmiňují také jednotlivé potraviny jako cibule nebo maso, které nemají rády. Tyto potraviny jsou však užívány v každém jídle, tudíž děti raději nejlí. Stěžují si i na nemožnost vybrat si, co chtějí jíst, na to, že si nemohou vybrat, zda budou jíst celozrnné pečivo nebo bílé, na málo ovoce ve stravě. Ponejvíce požadují zařazení sladkých jídel do jídelníčku.

S dětmi se shodují i dva vychovatelé, kteří ve svých výpovědích tuto situaci také zmiňují s poukazem na to, že se dětem dostává málo sladkých jídel a sladkostí celkově, složení jídelníčku není dobré a děti se nemají kde „dojíst“.

Sedm výpovědí dětí potom zmiňuje potřebu prostoru pro volnočasové aktivity jako je tělocvična nebo posilovna, klubovna, hřiště a prolézačky a také relaxačního prostoru

na zahradě. I v tomto bodě se děti shodují s vychovateli. Dvě výpovědi vychovatelů hovoří o potřebě herních prvků v zahradě a hřišti, ale také o modernizaci sportovního vybavení.

Děti by také v pěti případech chtěly koupit nové, bezpečné auto pro víc osob, aby mohly jezdit společně na výlety a akce. Vychovatelé sice auto zmiňují v rámci jiných segmentů výzkumu, ale i je tato věc zřetelně trápí.

Dalších pět zmínek v oblasti materiálního vybavení dětí věnují potřebě modernizace budov a vybavení DD, jeho zútulnění. I v tomto jsou s nimi za jedno dvě z vychovatelek. Ty by chtěly jednak oddělit rodinné skupiny, ale také zútulnit prostor a přiblížit život v DD normálnímu bydlení v tradiční rodině.

Další oblastí, ve které děti vidí mezery v materiální stránce věci, jsou výlety, pobyty, dovolené. Děti by rády jezdily na atraktivnější pobyty a byly na nich se svými vychovateli častěji. Pro tuto variantu se vyjádřily čtyři děti. Vychovatelé se v této části k pobytům a výletům nevyjadřují. O potřebě častěji jezdit pouze se svými dětmi z rodinné skupiny na výlety a pobyty a potřebě jejich financování se ale zmiňují v jiné části výzkumu.

Děti ve většině zmiňují na první pohled celkem lehce splnitelná přání. Zajistit ale to, aby velká budova bývalého kláštera byla menší a hezčí, není možné. Splnit přání častějších sladkých jídel se stává složitým v prostředí školského zařízení se školní jídelnou, která musí dodržovat normy nastavené pro školní stravování. Také požadavek počítače s heslem na pokoji jednoho z chlapců, který má problémy se zvládnutím projevů ve svém chování a navíc svůj pokoj sdílí s dalším, mladším chlapcem, je zřejmě nepříliš reálným. Počítač je na rodinné skupině dětem volně přístupný v obývacím pokoji a po většinu dne také dětmi neobsazen. Tudíž zde má tento chlapec dostatek prostoru pro jeho použití. Zde narážíme mimo jiné na problémy často zmiňované v rámci debat o ústavní výchově – neosobní prostory velkých ústavních zařízení, které jde jen stěží přetvořit na útulnější byty. Ač je zařízení stavebně rozděleno na rodinné skupiny, nelze zabránit směšování dětí z jednotlivých rodinek. Dále pak nemožnost vybrat si jídlo podle vlastního výběru, jelikož je jídelníček opět v duchu ústavnosti dán takzvaným plněním „spotřebního koše“ a hygienickými normami.

Možnost trávení volného času mimo zařízení a cestování je finančně náročná a v rozpočtu zařízení na ní příliš mnoho peněz nezůstává. Přitom právě na výletech a pobytech, jak říkají děti i dospělí, se jejich vztahy nejvíce rozvíjí a utužují.

V personální oblasti děti v deseti případech z šestnácti vidí vše jako optimální a nemají potřebu žádných změn. Tři děti se zmiňují o tom, že příliš dobře nevychází s jednou z vychovatelek. Dvě dívky si přejí mít na dětském domově pouze ženy vychovatelky. Jedna z dívek si přeje změnu v tom, aby vychovatelé byli spravedlivější a brali všechny děti stejně.

Děti v této oblasti ale všeobecně necítí žádné významnější problémy. Personální obsazení jim vyhovuje, přály by si jen drobné organizační změny.

V tomto segmentu zazněl od vychovatelů čtyřikrát požadavek na posílení vychovatelů přijetím nových pracovníků, ale i nočních asistentů pedagoga, to vše s cílem omezit míchání rodinných skupin a rušení služeb vychovatelům při nižším počtu dětí, které v průběhu celého výzkumu zmiňovalo pět vychovatelů z osmi jako problém, jenž by se měl prioritně řešit. I v této části se tak opět objevují témata, kterými se často odborná i laická veřejnost zabývá v rámci debat o ústavní výchově. Narážíme opět na téma střídání pedagogických pracovníků u dětí, přechody pracovníků mezi jednotlivými rodinkami, což způsobuje nemožnost navázání bližších vztahů mezi vychovatelem a dětmi, dále pak střídání výchovných stylů. Je ale třeba říct, že tento jev ovlivňují na jednu stranu vynaložené finanční prostředky vázané na pracovní úvazky v zařízení, na druhou stranu pak potřeba dodržovat platnou legislativu, potažmo ustanovení zákoníku práce.

Vychovatelé také ve čtyřech případech zastávají názor, že v zařízení chybí psycholog a etoped. Také spolupráce s psychoterapeutem a pedopsychiatrem, kteří by své působení byli schopni směřovat přímo do zařízení, by vychovatelům připadala být logickým řešením vzhledem k umisťování dětí s poruchami chování do tohoto zařízení.

Nedostatek kvalitní odborné podpory ve formě pracovníků jako jsou etoped a psycholog přímo v zařízení nebo pravidelná supervizní činnost jsou pak často zmiňovaným problémem ve spojení s dětskými domovy. Zde se zřejmě na situaci podepisuje fakt, že se nepředpokládá tak vysoká koncentrace dětí, s poruchami chování, které budou vyžadovat péči těchto odborných pracovníků, jelikož zákon 109/2002 Sb. říká v § 12, odst. (2) „*Účelem DD je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování.*“¹²⁵ Jaké důvody vedou k tomu, že je v dětském domově zvýšená koncentrace těchto dětí přesto, že zákon hovoří jinak, není tématem této práce. Bylo by však zřejmě možné debatovat o funkčnosti systému bez práce diagnostických ústavů spojené s rozmísťováním dětí do zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, o zkomplikovaném systému, který pracuje velmi neefektivně a pomalu, o potřebě naplnění kapacity některých zařízení za každou cenu, nebo o nedostatečné kapacitě v počtu volných míst pro děti, které potřebují odbornou péči v zařízeních odpovídajících jejich stavu.

¹²⁵ Česká republika. Zákon 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dále je v souvislosti s personální tematikou zmíněna jednou vychovatelkou také potřeba supervize a kvalitního vzdělávání, ale i odsunutí vedení z budovy, aby děti neměly možnost jejich prostřednictvím manipulovat a obcházet rozhodnutí vychovatelů. Zároveň zmínila i posílení manažerských schopností vedení DD.

Jedna vychovatelka by ráda přivítala přítomnost asistentů pedagoga, kteří by pomáhali s přípravou dětí do vyučování, jelikož nelze kvalitně provádět přípravu na rodinné skupině s osmi dětmi, které chodí každé do jiného ročníku základní školy a většinou mají svůj individuální vzdělávací plán, pokud je na tuto práci vychovatel sám a musí zvládnout především zabezpečení běžného chodu rodinky a výchovné práce.

Další věcí, která je často zmiňována jako komplikace v personální oblasti, je špatná spolupráce a komunikace mezi pracovníky DD a rozdílnost výchovných stylů jednotlivých vychovatelů, z čehož často mezi vychovateli vznikají spory.

O názorech vychovatelů v personální sféře děti nejsou vůbec informované.

V segmentu týkajícím se názoru participantů, na to, co nejvíc ovlivňuje vztahy mezi vychovateli a dětmi mají děti jasno. Dvanáct výpovědí dětí hovoří o tom, že nejvíc vztahy ovlivňuje špatné chování dětí jako lhaní, podvody, hádky, jejich vulgarita vůči vychovatelům, úteký a problémy, které takto děti působí vychovatelům, kteří je za ně následně musí řešit. Většina dětí ale nehovoří o svém chování, nýbrž hovoří ve třetí osobě množného čísla, a hodnotí tudíž chování těch, kteří v zařízení dělají problémy a vyvolávají konflikty. Zřejmě tedy mají na mysli děti, o nichž hovoří ve svých výpovědích také vychovatelé, kteří v pěti případech tvrdí, že v zařízení je vysoká koncentrace dětí s poruchami chování a problémy s nimi ovlivňují vztahy i s ostatními dětmi. Dále také vychovatelé naráží i na legislativu, která jim neumožňuje použít výchovné prostředky a režimová opatření adekvátní stavu, jelikož jsou tyto děti do zařízení typu DD umisťovány.

Za další aspekt ovlivňující ve velké míře vztahy s vychovateli děti označují možnost trávení společného času pouze jako rodinná skupina na pobytech a výletech, kde se více mohou poznat a být spolu. Toto zmiňují děti čtyřikrát. Vychovateli byla potřeba takových chvil s dětmi jmenována již v hodnocení materiálního zajištění. I v této části výpovědi ale jedna z vychovatelek zmiňuje potřebu trávit čas pouze se svými dětmi z rodinné skupiny. Ve velké míře se pak vychovatelé opět vrací k nepravidelnosti služeb, rušení služeb a promíchávání rodinných skupin, které znemožňují navázání optimálních vztahů mezi nimi a dětmi. K tomuto tématu se znovu vrací pět výpovědí. Je znatelné, že tato věc vychovatele opravdu hodně trápí a komplikuje výkon jejich práce. Částečně se pak k tomuto tématu vztahuje i výpověď jedné z vychovatelek, která zmiňuje neschopnost dětí k někomu přilnout,

jejich nízkou empatii a citlivost. Děti ale ve valné většině přicházejí do zařízení již s poruchou vztahové vazby, citovou a psychickou deprivací. Pokud nejsou kvalitně nastaveny mechanismy, které by tomu mohly zabránit, zhoršuje pobyt v zařízení tyto problémy ještě více. Neschopnost dětí k někomu přilnout, být empatičtější, citlivější, by dle názoru autorky práce, stejně jako ony organizační problémy, byla z velké části odstranitelná nebo alespoň redukovatelná udržením stabilního týmu vychovatelů se stejným výchovným přístupem v rámci rodinných skupin, ke kterým by vůbec děti přilnout mohly. Je ale třeba říct, že tento jev ovlivňují jednak vynaložené finanční prostředky vázané na pracovní úvazky v zařízení a dále pak potřeba dodržovat platnou legislativu, potažmo jednotlivá ustanovení zákoníku práce.

V segmentu ve kterém děti a vychovatelé odpovídají na otázku, co mají vychovatelé rádi na své práci a co je k ní motivuje, se děti shodují v jedenácti výpovědích. Podle nich mají vychovatelé rádi děti a to, že jim mohou pomáhat a vychovávat je. Dvanáct dětí si myslí, že stejná je i motivace vychovatelů pro jejich práci. Tři děti si ale také uvědomují, že vychovatele může motivovat to, že jejich práce je finančně ohodnocena.

Vychovatelé v pěti výpovědích říkají, že práce s dětmi je baví a naplňuje, potvrzují tak předpoklady dětí. Oceňují i rozmanitost práce a aktivity, které s dětmi mohou dělat, kulturní akce a to všech osm vychovatelů. Tři vychovatelé říkají, že mají v souvislosti s prací v dětském domově rádi dostatek volna a stejný počet jich zmiňuje, že i finanční ohodnocení je pro ně motivací k práci zde. Zajímavé je i sdělení dvou vychovatelů, kteří vlastně neví, co jiného by dělali. V kraji není podle jednoho z nich dostatek jiných pracovních příležitostí pro pedagogické pracovníky. Originální výpověď poskytuje věkově i služebně nejmladší vychovatelka, která říká, že její motivací je zkušenost jejího otce, který sám žil v pěstounské péči. Proto studovala speciální pedagogiku a věnuje se teď těmto dětem. I ona oceňuje aktivní trávení času s dětmi. Děti mají tedy pravdu a s většinou vychovatelů se shodují jednak v tom, že je práce s dětmi baví, ale také v tom, že zde hraje roli finanční stránka a ohodnocení vychovatelů. Nejsou si už tak dobře vědomy toho, že vychovatelé mají rádi výlety, kulturní akce a aktivní trávení času s nimi.

Děti se ve vyjádření k tomu, co vychovatelé nemají rádi a chtěli by to mít ve své práci jinak, vyjadřovaly opět tak, že vychovatelé nemají rádi hádky, křik, konflikty a celkově špatné chování některých dětí, jejich nedovolené odchody ze zařízení, útěky, ale i žalování. Takto se vyjádřilo celkem 15 dětí. Tři z dětí si myslí, že nemají vychovatelé rádi problémy ve škole, které musí řešit. Je také zajímavé, že si dvě děti všimly toho, že by vychovatelé chtěli fungovat více jako rodina a nesnáší rušení služeb a míchání rodinných skupin,

ale i konflikty mezi nimi ohledně neplnění dohodnutých pravidel. Originální je také vyjádření jedné z dívek, která se domnívá, že by vychovatelé chtěli nějakou místnost, kde by mohli být jen oni sami, popovídat si a svěřit se se svými problémy. Toto vyjádření sice neobratně, ale přece kopíruje potřebu vychovatelů mít možnost supervize, kterou vychovatelé opakovaně zmiňují ve svých výpovědích.

Vychovatelé v pěti případech mluví o tom, že jim práci komplikuje legislativa a to zejména v nemožnosti nastavit adekvátní opatření ve výchově, ale i v situacích, kdy by bylo třeba, aby vychovatelé mohli zastupovat děti místo rodičů v momentě, kdy zařizují jednání u lékařů, hospitalizaci dítěte a další záležitosti kolem péče o děti, při nichž je vyžadován souhlas zákonných zástupců. Rodiče často nejsou dostupní a práce vychovatelů se tím značně komplikuje.

Ve čtyřech případech se vychovatelé také vrací k dětem s poruchami chování a problémy s jejich přemístěním a potvrzují tak předpoklad dětí, že právě problémy s jejich chováním vychovatelům vadí v jejich práci.

Vychovatelům také velmi vadí neschopnost dětí být empatickými, kromě svých práv znát a dodržovat i své povinnosti, jejich špatný vztah k zařízení a ničení budovy a materiálního vybavení zařízení. Takto zní šest výpovědí vychovatelů.

Znovu se zde opakuje i téma špatných vztahů mezi vychovateli, které reflektují čtyři vychovatelé.

Děti jsou tedy seznámeny s názory vychovatelů na to, co nemají ve své práci rádi pouze částečně. Myslí si, že nejzásadnější je pro vychovatele problém s chováním dětí v zařízení. Pouze v malé míře si děti povšimly i jiných problémů dospělých, což je ale dobře, jelikož jejich řešení je na straně dospělých, zejména vedení zařízení.

Shrnutí:

Celkově mají děti menší potřebu časových úprav. V organizaci chodu DD mají jen malé nároky týkající se délky vycházek. Vychovatelé naráží oproti tomu na rozsáhlé organizační změny, které by bylo třeba udělat, potřebu režimových opatření a úpravu komunikace s místní základní školou ohledně přípravy dětí do vyučování, která hodně limituje časové možnosti pro další výchovnou práci.

V otázce po materiální stránce věci mají děti stejně jako vychovatelé potřebu změny stravy v zařízení. Obě skupiny považují také za nutné pořízení nového většího automobilu, aby mohli častěji jezdit na pobyty a výlety, na které by také obě strany chtěly mít víc financí. Zároveň by jak děti, tak vychovatelé přivítali možnost zútulnění bydlení, ale i více herních

prvků v zahradě a prostory pro volnočasové a sportovní aktivity jako tělocvičnu, posilovnu a klubovnu. V tomto bodě jsou obě strany ve shodě.

V personální oblasti tři děti poukázaly na své neshody s jedním s vychovatelů, ostatních třináct dětí nemá potřebu cokoliv řešit. V problémech dospělých nejsou orientovány.

Vychovatelé vidí hned několik důležitých problémů. Přejí si do zařízení etopeda a psychologa, možnost dalších odborníků přímo v zařízení, lepší spolupráci a komunikaci mezi sebou. Jako hlavní problém zmiňují potřebu navýšení úvazků vychovatelů a nočních asistentů pedagoga s cílem zajistit pro děti stabilní prostředí, ve kterém mohou navázat hlubší vztahy s dospělými. Okrajově je zmiňována i možnost odsunu vedení z budovy, aby neovlivňovalo vztahy dětí a vychovatelů, a zlepšení manažerských schopností vedení.

Vzájemné vztahy podle dětí nejvíc ovlivňuje chování některých dětí v domově, ale také pozitivně výlety a pobyty, kde mají možnost se víc s vychovatelem poznat. V tomto jsou vychovatelé s dětmi ve shodě. Sami ještě doplňují, že dále vztahy ovlivňuje legislativa, která by se měla změnit a dát jim a zařízení větší kompetence. Jmenují také organizační záležitosti spojené s nepravidelností jejich služeb a mícháním rodinných skupin, ale také nízkou empatii dětí a jejich zkušenosti a emoce. V tomto segmentu tedy mají děti z větší části stejný názor jako vychovatelé.

V otázce toho, co vychovatelé mají rádi, se děti i vychovatelé shodují v nejčastější odpovědi, kterou je, že mají rádi děti a svoji práci s nimi. Motivuje je obliba jejich práce, ale také finanční ohodnocení. Vychovatelé ještě naráží na rozmanitost práce, volný čas a aktivity s dětmi, kterých mají možnost se účastnit.

V tom, co vychovatelé naopak rádi nemají, jsou děti orientovány částečně. Ve shodě s vychovatelem jmenují znovu především projevy v chování některých dětí, ale ví i o problémech s krácením služeb vychovatelů a střídání na rodinných skupinách, které způsobuje mimo jiné konflikty kvůli rozdílnému výchovnému stylu střídajících se vychovatelů a porušování domluvených pravidel. Jedna z dívek originálním způsobem zhodnotila také potřebu supervize pro vychovatele.

Oproti názoru dětí vychovatelé znovu deklarují potřebu změn v legislativě směrem k větším kompetencím zařízení, ale také k lepšímu nastavení práv a povinností dětí v zařízení a opatření ve výchově. Dále vychovatele trápí špatný vztah dětí k materiálním hodnotám a jejich ničení zařízení DD.

Interpretace výsledku šetření samostatných otázek pro vychovatele:

V odpovědi na otázku, jaké je rozložení dětí na rodinných skupinách a jestli toto rozmístění dětí komplikuje nějak jejich práci, všichni vychovatelé říkají, že je rozložení dětí v zařízení nerovnoměrné. Zatímco na dvou rodinných skupinách jsou děti mladší, chodící na základní školu, často s poruchami chování, vyžadující individuální péči a pozornost, je jedna rodinná skupina složena pouze z dětí od 15 let výše. Tento stav je dán organizačními důvody. Zařízení má dvě budovy, i přesto slouží vždy pouze jedna noční služba. Tudiž musí být v menší budově, kde je umístěna jedna z rodinných skupin, umístěny pouze starší děti, jelikož se noční služba zdržuje více v druhé budově a hlídá malé děti. Ve výsledku ale vychovatelé poukazují na to, že tento systém není ani funkční, ani výchovný, jelikož starší děti nemají žádné povinnosti, nepodílí se na pomoci s chodem zařízení, nejsou nijak zapojeny do péče o mladší děti, nemají o nic zájem, těžko se motivují k jakékoliv činnosti, nelze je vychovávat. Vychovatelka této rodinné skupiny CV1 pak říká, že tento stav také způsobuje neshody mezi vychovateli, což potvrzuje i výpověď jejích kolegů. Ti říkají, že na ostatních rodinných skupinách mají vychovatelé mnohem víc práce, jelikož musí zabezpečit pomoc se sebeobslouhou u malých dětí, veškeré školní povinnosti, návštěvy lékařů s dětmi. Zároveň jim kvůli malým dětem také nemá kdo pomoci s úklidem a vařením.

Vychovatelka CV2 má v rozporu s ostatními pocit, že pokud dojde v rámci rušení služeb ke smíchání rodinných skupin, vznikne nesourodá skupina, se kterou se jí špatně pracuje. Zřejmě není tedy vinou tohoto systému zvyklá věnovat pozornost malým dětem.

Stát, potažmo zřizovatel by mohl vychovatele v jejich práci a tím i v navázání lepších vztahů s dětmi podle výpovědí vychovatelů podpořit změnou legislativy v tom směru, aby mohlo zařízení zastupovat děti v situacích, kdy rodiče nejsou dostupní, nebo nejednají v zájmu dítěte s ohledem na jeho zdravý vývoj. Dále by měla být legislativa nastavena tak, aby bylo možné využívat opatření ve výchově, která budou opravdu funkční a pomocí kterých bude možné nastavit dětem hranice toho, kam může zajít jejich chování. Tyto změny by uvítalo všech osm vychovatelů.

Dva vychovatelé zmiňují větší finanční ohodnocení práce vychovatelů.

Dále vychovatelé mluví o lepším vybavení herními prvky v zahradě, větším přísunu financí určených na volnočasové aktivity a výlety s dětmi. Také znovu zmiňují potřebu rychlejšího jednání ohledně přemísťování dětí s poruchami chování, které narušují atmosféru v zařízení a ohrožují svým agresivním chováním ostatní děti.

Dva z vychovatelů opět zmiňují potřebu supervize a investic do kvalitního vzdělávání a dlouhodobých výcviků pro vychovatele, ale i do vzdělávání dětí. Stejně tak by dva vychovatelé uvítali víc finančních investic do modernizace zařízení a nového auta.

K možnosti spolupracovat s rodinami dětí a tak navázat s dětmi lepší vztahy vypovídají čtyři vychovatelé, že zájem o spolupráci je ze strany rodičů jen minimální. Jeden z nich pak říká, že lépe spolupracuje širší rodina dětí než přímo rodiče. Tři vychovatelé se domnívají, že spolupráce s rodinou není možná. Jedna z vychovatelek k tématu říká, že je spolupráce s rodinou možná, ale je to velmi těžké, jelikož rodiče nejsou schopni dětem objektivně přiznat a vysvětlit důvod jejich pobytu v dětském domově a obrací děti proti vychovatelům.

9.1 Zodpovězení výzkumných otázek a závěry výzkumného šetření

VO1: Jak rozumí vychovatelé dětem na svých rodinných skupinách, jaký je jejich přehled o přáních, postojích, názorech a sebehodnocení dětí?

Vychovatelé DD se na dobré úrovni orientují v tom, co je pro děti v jejich životě důležité a co mají rády, jak si stojí v navazování a udržování vztahů se svými kamarády a vrstevníky. Jsou orientováni v tom, jaké je sebehodnocení dětí, a u většiny z nich mají náhled na jejich plány do budoucna, které jsou vzhledem k věku dětí zařazených do výzkumného vzorku velice aktuální. Ve všech ostatních oblastech je již ale mínění vychovatelů ve velké míře v rozporu s názory a postoji dětí.

Vychovatelé se nejméně ze všech segmentů výzkumného šetření orientují v tom, co děti nemají rády a co by ve svém životě chtěly mít jinak. Nemají ale přehled ani v tom, koho děti považují za svoji oporu mezi dospělými a jakou formu podpory by uvítaly, nebo co na dětském domově oceňují. Stejně tak se špatně orientují v tom, co děti považují za základní problém, který by bylo dobré řešit.

Vychovatelé tedy v souhrnu pro děti nemají příliš mnoho empatického porozumění. Pevné vztahy s dětmi nemají navázány a o názorech, postojích a hodnotových orientacích dětí nejsou dostatečně informováni.

VO2: Jaké postoje zaujímají děti k fungování zařízení a k vztahům s vychovateli, chápou jejich motivace k práci v domově a jejich pracovní problémy?

Děti se velmi dobře orientují v postojích a názorech vychovatelů a jsou s nimi ve shodě i ve většině oblastí, které by se měly změnit, ačkoliv neví, jaké změny by si vychovatelé přáli v oblasti časového uspořádání práce v zařízení, jelikož jim osobně vše vyhovuje a pouze malá

část z nich by chtěla delší vycházky. Stejně tak dětem vyhovuje personální obsazení. V této oblasti postojí dospělých a jejich problémy neznají.

Ve všem ostatním jsou ale děti velmi dobře orientovány. Souhlasně s názory vychovatelů odpovídají v otázce změn v materiálním zajištění, jsou velmi dobře orientovány v tom, co mají vychovatelé rádi, co je k práci motivuje a co jim naopak v jejich práci vadí. Stejně dobře se orientují i v tom, co ovlivňuje vztahy s vychovateli a jsou tudíž i v tomto bodě se svými vychovateli ve shodě.

Pokud jde o postoj k fungování zařízení, nejvíc děti trápí zřejmě strava a málo možnosti být pouze spolu s vychovateli z rodinných skupin, jezdit na výlety a poznávat se. Také by přivítaly víc klidu, prostředí bez hluku, hádek a konfliktních situací, které vyvolávají některé děti. Toto jsou nejčastěji zmiňovaná témata. Ve vztahu k vychovatelům děti naráží jen na minimální problémy.

Děti mají pochopení pro vychovatele a jejich pracovní problémy, i když je toto pochopení samozřejmě ovlivněno jejich věkem a tím, že dospělí s nimi přímo o svých problémech nekomunikují. Děti jsou ale velmi vnímavé a řadu věcí dokáží velice rychle vypořádat, zhodnotit ze svého úhlu pohledu a zahrnout do svého hodnocení situace v dětském domově.

VO3: Které aspekty ovlivňují budování vztahů vychovatelů s dětmi v rámci tohoto zařízení?

Nejčastěji zmiňovaným aspektem ovlivňujícím chod zařízení a budování vztahů mezi dětmi a vychovateli, který trápí obě strany, je přítomnost dětí se závažnějšími poruchami chování. Tyto děti mění atmosféru zařízení, ohrožují ostatní děti a nejsou schopny přizpůsobit se režimu DD. S tím souvisí neschopnost dosáhnout toho, aby tyto děti byly přemístěny do odpovídajících zařízení a nadále do DD takové děti nebyly umísťovány.

Dalším společným tématem dětí a vychovatelů jsou výlety, pobyty, dovolené a potřeba být spolu mimo zařízení, něco spolu zažívat, utužovat své vztahy, mít klid a prostor pro povídání. Zde obě strany vidí velký prostor pro vývoj vztahů. S tímto souvisí i finanční zabezpečení, které by pokrylo náklady na tyto výlety, ale také třeba zaplatit nové auto, aby bylo čím na výlety jezdit.

Obě strany také často zmiňují prostory pro aktivní trávení volného času jako klubovnu, tělocvičnu, posilovnu, hřiště nebo relaxační zónu na zahradě. Přítomnost těchto prvků by kladně ovlivnila vytváření vztahů mezi dětmi a vychovateli, kteří by měli možnost s dětmi víc aktivně trávit čas i přímo v zařízení.

Vychovatelé také vyjadřují názor, že hlavním aspektem, který z jejich hlediska ovlivňuje vztahy s dětmi, je míchání rodinných skupin a střídání vychovatelů ve službách, z toho vznikající konflikty mezi vychovateli kvůli porušování dohodnutých pravidel kvůli rozdílným výchovným stylům. Několikrát v průběhu výzkumného šetření tak zazněl názor, že by bylo nejlepší rozestěhovat rodinné skupiny do samostatných bytů a zajistit jejich úplnou nezávislost. To by bylo podle dospělých spolu s posílením počtu pedagogických pracovníků tak, aby bylo možné každé rodině dopřát stabilní tým, který o děti pečuje, nejlepším řešením této situace. I děti často ve svých výpovědích naráží na potřebu být samy jen jako rodinná skupina, být víc jako v rodině.

Vývoj vztahů mezi dětmi a vychovateli ovlivňuje v tomto zařízení i nerovnoměrné věkové rozložení dětí na rodinných skupinách. Zatímco na jedné jsou samé děti v adolescentním věku, dospívající a dospělí, připravující se na odchod ze zařízení, u kterých se již hůře hledá motivace pro jakoukoliv výchovnou práci a společné aktivity, na ostatních rodinkách jsou vychovatelé přetíženi přímou péčí o menší děti a jejich přípravu do školy a péčí o praktický chod rodinných skupin. Tito vychovatelé nemají tolik prostoru myslet na navazování vztahů s dětmi, činnosti, které by v navazování vztahů pomáhaly, rozhovory s dětmi a projevy empatického porozumění.

Vychovatelé často zmiňují problémy v legislativě. Rádi by měli víc kompetencí pro sebe a zařízení v zastupování dětí, což by zjednodušilo jejich práci a dalo jim víc prostoru věnovat se vztahům s dětmi. Zároveň opětovně zmiňují také legislativní změny v oblasti opatření ve výchově, která podle nich nejsou funkční. Ta, která jsou využitelná, zase nejsou podle nich účinná. Dětem se podle vychovatelů nedají nastavit žádné hranice, nijak nelze vyžadovat plnění jejich povinností, což negativně ovlivňuje jejich vztahy s nimi.

Vychovatelé se také domnívají, že pro lepší vývoj vztahů s dětmi je třeba zajistit jejich kvalitnější vzdělávání v oboru, supervizi a podporu odbornými pracovníky z řad etopedů a psychologů přímo v zařízení.

Jako další aspekt ovlivňující vztahy dětí a vychovatelů lze spatřovat vychovateli avizovanou minimální vůli ke spolupráci ze strany rodin dětí, které mají v mnohých případech spíše tendenci práci vychovatelů narušovat a děti obracet proti zařízení i vychovatelům.

O možnostech práce na rozvoji spolupráce s rodinou, která by mohla pomoci v lepším utváření vztahů vychovatelů s dětmi, pojednává také teoretická část této práce.

Vychovatelé také v průběhu šetření označovali jako aspekty ovlivňující jejich vztahy s dětmi věk dětí, jejich pohlaví, své zkušenosti, ale i zkušenosti dětí z předchozího života, neschopnost dětí být empatickými a citlivými k druhým lidem i k nim samotným,

neschopnost k někomu přilnout, která je způsobená jejich psychickou a citovou deprivací a poruchami vztahové vazby, s nimiž přichází do zařízení. Dále jmenovali své emoce, které musí ovládat, aby dokázali zachovat profesionální přístup, chladnou hlavu a nastavení hranic, kdy si děti nepouští do svého soukromého života.

9.2 Závěr praktické části

Všichni participanti výzkumného šetření odpovídali na dotazy autorky práce se zaujetím. Často bylo znatelné, že nad tématem práce i otázek hodně přemýšlí a nacházejí hodně dalších věcí, které by bylo třeba diskutovat. Tyto témata ale nejsou předmětem tohoto výzkumného šetření.

Jako hlavní aspekt ovlivňujícími vztahy dětí a vychovatelů v tomto konkrétním zařízení je z obou stran spatřována přítomnost vysokého počtu dětí s poruchami chování v zařízení a nemožnost korekce jejich projevů v chování, případně jejich přemístění do jiného zařízení, dále pak nedostatek možností volnočasových aktivit formou výletů a pobytů pouze v rámci samostatných rodinných skupin a možnost více času trávit jen „spolu“.

Mezi vychovateli samostatně je jako nejpodstatnější aspekt vývoje vztahů s dětmi jmenováno střídání ve službách kvůli organizačním problémům a nedostatku vychovatelů, směšování rodinných skupin, konflikty s kolegy vznikající na základě tohoto jevu a rozdílných přístupů k práci a výchovných stylů.

V rámci této práce je překvapivé, že větší empatii a porozumění mají děti pro své vychovatele a jejich problémy, než vychovatelé pro problémy dětí na svých rodinných skupinách.

V kontextu tohoto výsledku lze znovu zmínit výsledek výzkumu Škoviery¹²⁶, který byl citován v teoretické části práce a ze kterého vyplývá, že vychovatelé věnují většinu svého času organizačnímu zajištění chodu rodinných skupin, školní přípravě, stravě dětí a aktivnímu rozvoji dětí. Činností, při nichž se vytváří vztahový rámec mezi ním a dítětem, má vychovatel možnost věnovat svůj čas pouze v 9 % z celé svoji pracovní doby. I tato skutečnost se zřejmě spolu se zmiňovanými problémy na výsledku výzkumného šetření podepisuje.

¹²⁶ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007, s. 106. ISBN 978-80-7367-318-5.

10 Diskuse

V této kapitole autorka diskutuje výsledky své práce, její zpracování a metodologický rámec použitý k získání a zpracování dat vzešlých z výzkumu.

10.1 Zhodnocení práce autorkou

Předkládaná diplomová práce je výsledkem téměř dvouletého sběru dat ve vybraném zařízení, v němž autorka práce pracuje také na pozici vychovatele.

V teoretické části autorka vytyčila hlavní teoretická východiska pro realizaci svého výzkumného šetření. Empirická část práce potom slouží ke zpracování šetřením získaných dat, přičemž bylo použito kvalitativních metod výzkumu. S tímto typem výzkumu se autorka měla příležitost setkat poprvé, a tak měla možnost rozšířit si své schopnosti na poli výzkumu.

Autorka práce věří, že závěry vyvozené z této práce jsou zajímavé a mohou vyvolat potřebu dalších výzkumných šetření na toto téma ve větší šíři a následně i použití výsledků těchto výzkumů pro lepší nastavení fungování zařízení typu dětských domovů v praxi.

10.2 Vlastní evaluace práce a doporučení pro praxi

Autorka práce si sama klade otázku, zda je výzkumný problém, který zkoumala ve svém výzkumném šetření, významný pro pedagogickou i laickou veřejnost. Výsledky šetření podle autorky práce tuto důležitost potvrzují. Naznačují velké mezery v organizaci práce, které mohou vznikat špatnou koordinací systému a legislativních rámců z různých oblastí. V praxi se projevuje například problém s umisťováním dětí se závažnějšími poruchami chování do dětských domovů, pro které ale legislativně v dětském domově není možné zajistit odpovídající režimová opatření. Zároveň také není zcela funkční spolupráce s OSPOD a se soudy ve věci přemísťování těchto dětí do odpovídajících zařízení. Chybí zde zřejmě i odpovídající funkce diagnostického ústavu v tomto systému.

Dalším takovýmto markantním problémem je nedostatečný počet pracovních úvazků vychovatelů v zařízení a k nim vázaných financí, které by umožnily naplnění jednotlivých ustanovení zákoníku práce bez nutnosti směšování rodinných skupin a narušování vztahů jak mezi vychovateli a dětmi, tak mezi pedagogickými pracovníky v zařízení.

Nelze také nevzpomenout na problémy se stravováním, kdy nutnost řídit se legislativou, přísnými hygienickými normami a povinností plnit „spotřební koš“, jež je spojena se školními jídelnami, které v rámci zařízení typu DD fungují na stejné bázi jako ve školách, nutí děti jíst bez možnosti výběru a bez ohledu na jejich názor, momentální chuť nebo na to, že se děti nemají kde takzvaně „dojíst“, což může vést k tomu, že děti raději nejí vůbec.

Autorka práce vyjadřuje své přesvědčení, že by všechny jmenované obtíže měly být řešeny a tudíž by měly být hledány možnosti, jak lépe provázat systémové fungování tak, aby dětem a vychovatelům dávalo víc prostoru pro navázání bližších vztahů a větší přiblížení životu rodinného typu. Je tedy nutné pedagogickou veřejnost s výsledky tohoto a podobných výzkumů seznámit.

Autorka práce by přivítala možnost porovnání své práce s výsledky jiného výzkumného šetření, které by bylo provedeno na jiném výzkumném vzorku, případně jinou metodou. Bylo by jistě zajímavé porovnat data v rámci více zařízení a zjistit, jak se s problémy, které tato práce odhalila, potýkají jinde. Aktuální práci se stejným nebo podobným rámcem výzkumu ale prozatím autorka nenalezla.

10.3 Limity práce

Největším z limitů bylo pro autorku práce to, že sama v tomto zařízení pracuje na pozici vychovatelky. Účastníky výzkumu se tak stali její kolegové, se kterými je mnohdy v přátelských vztazích, od kterých se musela oprostit. Zároveň se výzkumu účastnily některé z dětí, které patří i do péče autorky práce. V počátcích tedy autorka měla obavu, zda budou chtít spolupracovat a zde své odpovědi nebudou nejen tyto děti, ale i kolegové zkreslovat. Tyto obavy se ale ukázaly být neopodstatněnými. Naopak se zdá, že osobní znalost autorky práce byla pro participanty výhodou, jelikož všichni spolupracovali, byli otevření a povětšinou sdělovali své názory bez potřeby dělat se lepšími.

Limitem práce by také mohl být nízký počet účastníků. Počet si autorka stanovila tak, že do výzkumu přizvala pouze děti, které dosáhly alespoň věku třinácti let. Toto rozhodnutí bylo dáno oborovou profilací autorky, kterou je speciálněpedagogická andragogika. Jedná se tedy o reprezentativní vzorek pouze pro toto zařízení. Nadále ale zůstává možnost rozšíření výzkumu i na další zařízení.

Disman poukazuje na zkreslení, která jsou možná v rámci výzkumu, jako například:

- Efekt morčete, kdy jsou si zkoumané osoby vědomy toho, že jsou objektem zkoumání a zkreslují své výpovědi.
- Výběr role, při kterém se zkoumaná osoba snaží stavět do co možná nejlepšího světla.
- Měření jako zdroj změny, kdy výzkumné otázky nově vyvolávají u zkoumaných osob postoje, které předtím tyto osoby nezastávaly.

- Stereotyp ve volbě odpovědi, kdy participant volí pod tlakem jiných faktorů odpovědi, které neodpovídají jeho mínění.¹²⁷

Všechna tato zkreslení se v různé míře jistě projevují i u výzkumného vzorku použitého v rámci této práce, autorka práce se ale domnívá, že zde jako činitel minimalizující tyto efekty zafungovala právě její znalost participantů, kteří neměli stejnou potřebu stavět se do jiné role, lepšího světla, nebo jinak zkreslovat své výpovědi než v případě, kdy by výzkumné šetření prováděl člověk bez jejich osobní znalosti. Co se tedy na jedné straně zdá být limitujícím, pomohlo na straně druhé podle autorky práce k získání validnějších odpovědí a výsledků výzkumu.

Limitem práce bylo také to, že autorka nikdy podobný výzkum založený na otevřeném kódování, segmentaci a řazení do netříděných metatabulek nerealizovala a bylo pro ni tedy nesmírně těžké tuto fázi výzkumu zvládnout a vytěžená data nezaujatě posoudit, kódovat, segmentovat a vyhodnotit.

¹²⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002, s. 132. ISBN 978-80-246-0139-7.

ZÁVĚR

Předkládaná práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části je zpracován autorkou teoretický rámec poskytující oporu při provádění výzkumného šetření v rámci vybraného DD. V teoretické části byly zpracovány a vymezeny poznatky k poruchám vztahové vazby, psychické deprivaci, rizikům změn ve vývoji dítěte ve vztahu k ústavní výchově. Dále se teoretická část práce dotkla také rodiny a jejích funkcí, popsala aktuální systém náhradní výchovy v České republice a jeho legislativní rámec a v neposlední řadě se zabývala i profesí vychovatele v dětském domově a hlavně vztahem vychovatelů a dětí v rámci DD.

V empirické části se předkládaná práce věnuje analýze, interpretaci a deskripci dat získaných z výzkumného šetření, které bylo provedeno za použití kvalitativního designu výzkumu a zabývalo se zodpovězením výzkumných otázek týkajících se vztahů dětí a vychovatelů v rámci vybraného DD a aspektů, které tyto vztahy v prostředí tohoto zařízení ovlivňují.

Z výsledku vyplynuly zajímavé informace, ze kterých lze vyvodit náměty pro změny ve fungování systému ústavní výchovy v rámci dětských domovů, ale také náměty pro úvahy o změnách v legislativě.

Autorka práce se domnívá, že cíle práce tak byly naplněny.

Práce může sloužit jako inspirace nejen pro pedagogickou veřejnost, ale také pro studenty oboru speciální pedagogika, kteří se připravují na práci vychovatelů v dětských domovech a mohou tak získat vhled do praktických problémů této profese.

Tuto práci lze také chápat jako jeden z podkladů k širší diskuzi o změnách a transformaci systému náhradní výchovné péče ve školských zařízeních v České republice.

Zároveň tato práce může sloužit i jako zdroj informací pro laickou veřejnost a pochopení některých stránek ústavní výchovy v plném kontextu.

Autorka práce ocenila možnost získat lepší náhled na svoji profesi a všechny problémy s ní spojené a na pohled z druhé strany, totiž ze strany dětí, s nimiž pracuje. Této možnosti si autorka velmi váží a doufá v její zúročení ve svém následujícím profesním životě.

Seznam použité literatury

BECHYŇOVÁ, Věra a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny, Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 2.vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN – 978-80-262-0031-4.

BOWLBY, John. *Odloučení. Kritické období raného vztahu mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0076-5.

BOWLBY, John, *Vazba. Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*, Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

CAMERON a R. J., MAGINN, Colin. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 31, [cit. 5. 8. 2017]. ISBN 978-80-87652-61-9. Dostupné z:
www.nuv.cz/uploads/pracoviste_pro_certifikace/Cesta_k_pozitivnim_vysledkum.pdf

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 978-80-246-0139-7.

DOSOUDIL, Pavel, 2012. Má profese: vychovatel. In: PACNEROVÁ Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelanda,(ed). *Vybraná témata vychovatelské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, s. 25 – 39. ISBN 978-80-8765-59-6.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Rodina a její poruchy ve vztahu k dítěti*. Praha: MPSV, 1986. ISBN 2-912-768.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GJURIČOVÁ, Šárka a KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie, Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0415-3.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80247-1168-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HUTYROVÁ, Miluše. *Etopedie pro výchovné pracovníky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1190-3.

IJZENDOORN, Marinus H., PALACIOS, Jesús et al., 2011. I. Children in institutional care: delayed development and resilience. *Monographs of the Society for Research in Child Development* [online]. Vol. 76, no. 4, s. 8-30 [cit. 9. 6. 2017]. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/41408755>

JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6.

JEDLIČKA, Richard. *Psychický vývoj dítěte a výchova. Jak porozumět socializačním obtížím*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0096-5.

JEDLIČKA, Richard et al. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících, prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

KOMÁREK, Tomáš. Vztah učitel–žák z pohledu teorie attachmentu. In: KREJČOVÁ, Lenka a MERTIN, Václav eds. *Škola jako místo setkávání 2016. Sborník příspěvků aneb učení je zábavné a inspirativní v každém věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2016, s. 77 – 86. ISBN 978-80-7308-643-5.

KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.

KUBÍČKOVÁ, Hana. *Dítě-rodina-institute aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. ISBN 978-80-7464-017-9.

LANGMEIER, Josef, BALCAR, Karel a ŠPITZ, Jan. *Dětská psychoterapie*. 2. vyd., Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-381-1.

LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1963. ISBN 08-078-63.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. Vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LANYADOVÁ, Monica a HORNEOVÁ, Ann. *Psychoterapie dětí a dospívajících – psychoanalytický přístup*. Praha: TRITON, 2005. ISBN 80-7254-568-X.

LÁNYOVÁ, Božena. *Pro cesty k druhým břehům je třeba stavět mosty z vlastní strany*. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelenda ed. *Vybraná témata výchovatelské praxe; Inspirace pro vychovatele v zařízení ústavní a ochranné výchovy*, Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 95 – 112. ISBN 978-80-87652-59-6.

LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-66 -0.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MACEK, Petr a kol. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-46-4.

MASLOW, Abraham. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014, s. 79 – 81. ISBN 978-80-262-0618-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-006-5.

MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

MICHALÍK, Jan. *Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3621-0.

MURPHY, Robert F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Praha: SLON, 2004. ISBN 80-86429-25-3.

MYŠÁKOVÁ, Lucie a PETRENKO, Roman, 2016. Proměny v péči o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče v ČR za uplynulých 10 let. In: PACNEROVÁ, Helena a MYŠÁKOVÁ, Lucie eds. *Kvalita péče o děti v ústavní výchově*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 65 – 74. ISBN 978-80-7481-157-9.

NOVOTNÝ, Jan Sebastian. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-700-0.

POLESNÁ, Tereza, 2012. Práce s rodinou v podmínkách preventivně výchovné a institucionální výchovy. In: PACNEROVÁ, Hana, KUPCOVÁ a Adéla Zelenda eds. *Vybraná témata výchovatelské praxe, Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy, Práce s rodinou v podmínkách preventivně výchovné a institucionální výchovy*, Praha: Togga, s. 73 – 84. ISBN 978-80-8765-59-6.

PESSO, Albert, BOYDEN - PESSO, Diane a VRTBOVSKÁ, Petra. *Úvod do Pesso Boyden Systém Psychomotor: PBSP jako terapeutický systém v kontextu neurobiologie a teorie attachmentu*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2009. ISBN 80-86620-15-8.

PTÁČEK, Radek, KUŽELOVÁ, Hana a ČELEDOVÁ, Libuše. *Vývoj dětí v náhradních formách péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2011, [cit. 27. 2. 17]. ISBN 978-80-7421-040-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13150/nahradni_pece.pdf

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portal, 2004. ISBN 80-7178-829-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.

SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-728-1.

SVOBODA, Mojmír. *Psychologická diagnostika dospělých*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-706-0.

SVOBODA, Mojmír, KREJČÍŘOVÁ, Dana a VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 3.vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0899-0.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-214-4.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2.vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VRTBOVSKÁ, Petra. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí. Attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 80-86620-20-4.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: Učebnice metod sociální práce*. Praha: SLON, 2005. ISBN 978-80-86429-36-6.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

ŽUFNÍČEK, Jan, 2012. Rizikové chování v kontextu školských ústavních zařízení. In: PACNEROVÁ, Helena a KUPCOVÁ, Adéla Zelanda ed. *Vybraná témata výchovatské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, s. 13 – 24. ISBN 978-80-8765-59-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

Autor neuveden. *Nechtěné děti trpí po celý život (psychologická studie)* [online]. [cit. 8. 5. 2017]. Dostupné z: <http://arienn.cz/2016/11/22/nechtene-deti-trpi-po-cely-zivot-psychologicka-studie/>

MPSV ČR. *Právo na dětství. Akční plán k naplnění národní strategie ochrany práv dětí 2012 – 2015* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf

MŠMT ČR. *Rámcová koncepce MŠMT ČR v oblasti transformace systému náhradní výchovné péče o ohrožené děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1564_1_1/

MŠMT ČR. *Statistická ročenka školství 2015/2016 – výkonové ukazatele* [online]. [cit. 18. 5. 2017]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

NAVRÁTIL, Karel. *Rozhovor - Radim Koreš, vychovatel v dětském domově v Písku: Naděje? Ty vkládám do dětí* [online]. 2012, [cit. 17. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/publicistika/rozhovory/radim-kores-vychovatel-v-detskem-domove-v-pisku-nadeje-ty-vkladam-do-deti>

OSN. *Úmluva o právech dítěte* [online]. 1989, [cit. 16. 5. 2017]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Seznam použitých zákonů

Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Sbírka zákonů.

Česká republika. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Česká republika. Zákon č. 379/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 563/ 2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použitých obrázků a tabulek

Obrázek č. 1 – Maslowova pyramida potřeb.....	14
Obrázek č. 2 – Schéma systému náhradní výchovy v ČR.....	45
Tabulka č. 1 – Poměr počtu žen k celkovému počtu pracovníků pracujících v dětských domovech v roce 2016/ 2017.....	55

Seznam použitých zkratk

- DD – dětský domov
- MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- atd. – a tak dále

Seznam příloh

K diplomové práci je přiloženo CD, obsahující veškeré doslovně transkripce rozhovorů použitých v rámci výzkumného šetření. Z důvodu velkého rozsahu, je příloha vložena pouze v elektronické formě.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Václava Došlíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017
Název práce:	Aspekty vztahu mezi dítětem a vychovatelem v kontextu dětského domova
Název v angličtině:	Aspects of the caregiver-child relationship in the context of institutional care
Anotace práce:	Předkládaná práce se zabývá tématy vlivu náhradní výchovy na vývoj dítěte, rodiny, systému náhradní výchovy v ČR a jeho legislativním ukotvením, profesí vychovatele a jeho vztahem s dětmi v kontextu dětského domova. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V praktické části byl použit kvalitativní výzkum; polostrukturovaný rozhovor s dětmi a vychovateli vybraného dětského domova. Cílem práce bylo zjistit, jaké aspekty ovlivňují vztahy dětí a vychovatelů v zařízení.
Klíčová slova:	Psychická deprivace, vztahová vazba, vývoj dítěte, rodina, náhradní výchova, ústavní výchova, vychovatel, vztahy.

Anotace v angličtině:	This thesis deals with multiple topics, namely with the influence of substitute care on the development of children, family as such, the system of substitute care in the Czech Republic and its legal aspects, the caregiver profession and the caregiver-child relationships in the context of institutional care. The thesis consists of a theoretical and a practical part. In the practical part, the qualitative research method was used in the form of a semi-structured-interview with children and caregivers from a selected children's home. The aim of this thesis was to find out which aspects do influence the relationship between caregivers and children in this kind of an institution.
Klíčová slova v angličtině:	Mental deprivation, attachment relationships, children's development, family, substitute care, institutional care, caregiver, relationships.
Přílohy vázané v práci:	A. Vloženo v elektronické podobě CD - Transkripce polostrukturovaných rozhovorů s dětmi a vychovateli vybraného zařízení – Dětského domova.
Rozsah práce:	246 str.
Jazyk práce:	Český jazyk